

CEREMONIAŁ WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

Komisja Liturgiczna przy Komisji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów
Konferencji Episkopatu Polski

Ceremoniał wydany z polecenia Konferencji Episkopatu Polski
2016

WSTĘP.....	7
CZĘŚĆ PIERWSZA – "LITURGIĘ CELEBRUJE CAŁA WSPÓLNOTA"	9
ROZDZIAŁ I – UCZESTNICTWO W LITURGII.....	10
Główne akty uczestnictwa.....	10
Uważnie słuchać słowa Bożego	10
Czynnie uczestniczyć w ofierze Chrystusa.....	12
Z miłością przyjąć dar Komunii	14
Trwać w postawie dziękczynienia	16
Wielość prowadząca do jedności.....	16
Dar jedności.....	17
Posługa komunii	17
ROZDZIAŁ II – ZNAKI LITURGICZNE.....	21
Modlitwy i śpiewy.....	21
Modlitwy	21
Śpiewy.....	23
Milczenie.....	24
Milczenie w celebracji Eucharystii.....	24
Milczenie w innych celebracjach liturgicznych.....	25
Postawy.....	26
Postawa stojąca.....	26
Postawa siedząca	26
Postawa klęcząca.....	27
Gesty	29
Przyklęknięcie	30
Skłony	31
Znak krzyża.....	32
Znak pokoju.....	33
Inne gesty rąk	35
Procesja.....	36
Szaty i naczynia liturgiczne	36
Szaty wspólne dla wszystkich.....	36
Szaty własne poszczególnych usługujących.....	37
Piękno szat liturgicznych	37
Naczynia liturgiczne	38
Przestrzeń sakralna.....	38
Kościół.....	38
Ołtarz	38
Tabernakulum.....	38
Miejsce przewodniczenia.....	39

Ambona	39
Chrzcielnica	39
Konfesjonał	39
Inne znaki.....	39
ROZDZIAŁ III – POSŁUGI LITURGICZNE.....	42
Uwagi terminologiczne	42
"Munus" – Funkcja spełniana w liturgii	42
"Servitium – officium" – Służba podejmowana poza liturgią	43
"Ministerium" – Konsekracja osoby dla posługi w Kościele.....	44
Zróżnicowanie posług według rodzajów i stopni	48
Rodzaje posług liturgicznych.....	48
Stopnie posług liturgicznych.....	49
Ogólne uwagi dla wszystkich usługujących w liturgii	52
Sposób opisu posług liturgicznych	53
Posługi przy miejscu przewodniczenia	54
Ceremoniarz (C)	54
Ministrant księgi (MK)	55
Ministrant mikrofonu (MM).....	56
Posługi przy stole słowa	57
Lektor (L).....	57
Psałterzysta (P)	58
Posługa modlitwy (PM).....	59
Choraliści (Ch)	64
Posługa przy stole chleba	66
Akolita (A).....	66
Nadzwyczajny szafarz Komunii świętej (NS)	67
Ministranci ołtarza (MO).....	68
Ministranci krzyża (+).....	70
Ministranci światła (MŚ, MŚp).....	71
Ministranci wody (MW).....	73
Ministranci kadzidła (T, N).....	75
Ministranci dzwonek (MD)	76
Ministranci mitry i pastorału (M, P)	77
Służba darów (SD).....	77
Służba ładu (Sł).....	79
Zakrystian (Z)	80
Kantor (K).....	80
Organista (O)	81
Zespół śpiewaczy (Chór – Schola Cantorum)	82

Instrumentarium liturgiczne	83
Muzyka wykonywana na żywo.....	83
Dobór śpiewów na Eucharystii.....	83
Żeńskie zespoły liturgiczne	86
Płeć jako znak.....	86
Prawo liturgiczne o posługiwaniu kobiet w liturgii.....	87
CZĘŚĆ DRUGA – RÓŻNORODNOŚĆ CELEBRACJI LITURGICZNYCH	92
ROZDZIAŁ I – EUCHARYSTIA.....	93
Niedzielną Eucharystią we wspólnocie parafialnej.....	93
Przygotowanie.....	93
OBRZĘDY WSTĘPNE.....	96
PROCESJA WEJŚCIA.....	96
POZDROWIENIE I WPROWADZENIE	99
AKT POKUTY	99
KYRIE, GLORIA I KOLEKTA.....	99
Liturgia słowa	100
Milczenia.....	100
Czytania i psalm responsoryjny	101
Proklamacja Ewangelii.....	101
Homilia i milczenie.....	102
Wyznanie wiary.....	103
Modlitwa powszechna.....	103
Liturgia Eucharystii	103
Przygotowanie darów.....	104
Modlitwa eucharystyczna.....	105
Obrzędy Komunii Świętej	105
Obrzędy rozesłania.....	106
Inne formy celebracji Eucharystii	106
Msza pod przewodnictwem biskupa.....	106
Uwagi ogólne.....	106
Msza z udziałem diakona	111
Msza w grupach specjalnych.....	113
Msza z udziałem dzieci.....	115
ZASADY OGÓLNE	115
Msza Święta z udziałem tylko nielicznych dorosłych.....	116
Msza Święta dla dorosłych z udziałem dzieci	118
Kult Eucharystii poza Mszą świętą	119
Procesje eucharystyczne	119
ROZDZIAŁ II – INNE SAKRAMENTY ŚWIĘTE	125

Uwagi ogólne dotyczące wszystkich sakramentów	125
Odpowiednie przygotowanie	125
Troska o śpiewy i funkcje liturgiczne	126
Postawy uczestników celebracji	126
Fotografowie i kamerzyści	126
Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego.....	126
Chrzest.....	126
Obrzęd przyjęcia.....	127
Liturgia słowa	127
Liturgia sakramentu.....	128
Zakończenie obrzędu.....	128
Bierzmowanie.....	129
Sakramenty uzdrowienia	129
Pokuta.....	129
Namaszczenie chorych	129
Sakramenty w służbie komunii	129
Sakrament Świąceń.....	130
Małżeństwo.....	130
ROZDZIAŁ III – ROK LITURGICZNY	131
Świętowanie Dnia Pańskiego	131
Święto stworzenia świata – odpoczynek	131
Święto Zmartwychwstania Chrystusa – świętowanie	132
Święto Zesłania Ducha Świętego – apostołstwo.....	132
Celebracja Misterium Wcielenia	132
Okres Adwentu	133
Okres Narodzenia Pańskiego.....	133
Celebracja Misterium Paschy	133
Okres Wielkiego Postu	133
Święte Triduum Paschalne	134
Zapowiedź	135
Główne akcenty w przeżywaniu Triduum.....	135
Msza Święta Wieczery Pańskiej.....	136
Służba liturgiczna.....	136
Naczynia, szaty i księgi liturgiczne.....	137
Przebieg Liturgii	137
Liturgia Męki Pańskiej (Wielki Piątek).....	138
Służba liturgiczna.....	139
Przebieg liturgii	139
Obrzędy wstępne.....	140

Czytania	140
Modlitwa Powszechna	141
Adoracja Krzyża	141
Komunia Święta	142
Procesja do Grobu Pańskiego	143
Naczynia, szaty i księgi liturgiczne.....	143
Przeżycia Wielkiej Soboty	144
Liturgia Wigilii Paschalnej.....	145
Służba liturgiczna.....	145
Posługa Słowa.....	146
Posługa modlitwy.....	146
Ministranci światła	146
Posługa wody.....	147
Posługa ołtarza, krzyża i kadzidła.....	147
Posługa komentatorki.....	148
Posługa darów i posługa ładu.....	148
Posługa śpiewu.....	148
Przebieg Liturgii (WG LISTU KONGREGACJI, 82-96)	148
Msze święte w dzień Wielkanocy	151
Zakończenie Triduum – II Nieszpory Wielkanocy	151
Okres Wielkanocny	152
Celebracje Okresu Zwykłego.....	152
Cześć oddawana NMP	152
Cześć Aniołów i Świętych.....	152
ROZDZIAŁ IV – LITURGIA GODZIN	155
Czym jest Liturgia godzin?.....	155
Celebracja Liturgii godzin.....	156
Przygotowanie.....	156
Opis celebracji.....	156
Procesja wejścia	156
Wprowadzenie i hymn	157
Psalmy	157
Czytanie Słowa Bożego	157
Magificat.....	158
Prośby	158
Funkcje liturgiczne	158
ROZDZIAŁ V – INNE CELEBRACJE LITURGICZNE	160
Błogosławieństwa.....	160
Uwagi terminologiczne.....	160

Czym są błogosławieństwa?	161
Wykaz błogosławieństw.....	161
Celebracja błogosławieństw	162
Funkcje liturgiczne	163
Egzorcyzmy	163
Pogrzeb chrześcijański	163
Religijność ludowa	164
CZĘŚĆ TRZECIA – FORMACJA LITURGICZNA.....	166
ROZDZIAŁ I – MISTAGOGIA – METODA FORMACJI LITURGICZNEJ.....	167
Prowadzenie przez stopnie, etapy, bramy.....	167
Etap pierwszy – ewangelizacyjny	168
Etap drugi – katechetyczny	169
Etap trzeci – modlitewny	170
Etap czwarty – mistagogiczny.....	171
Zaangażowanie wspólnoty.....	171
Cała wspólnota.....	171
Chrzestni, świadkowie, poręczyciele	172
Rodzice	172
Animatorzy grup.....	172
Katecheci.....	172
ROZDZIAŁ II – FORMACJA CAŁEJ WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ	174
Formacja liturgiczna w katechezie	174
Rekolekcje parafialne i katechezy mistagogiczne.....	174
Niedzielne zgromadzenie eucharystyczne	174
ROZDZIAŁ III – FORMACJA ZESPOŁÓW LITURGICZNYCH.....	176
Parafialne zespoły posługujące w liturgii.....	176
Etap wtajemniczenia w posługiwanie.....	177
Przygotowanie do pełnienia "funkcji liturgicznych".....	178
Przygotowanie do przyjęcia "posług liturgicznych"	178
Obrzędy udzielania "posług liturgicznych"	179
Programy formacyjne	180
Ogólne zasady formacji.....	181
Programy formacyjne dla poszczególnych zespołów liturgicznych.....	182

WSTĘP

Kościół od początku swojego istnienia dbał o to, by liturgia, szczyt i źródło jego życia, była sprawowana w należyтым porządku i pobożnie. Dostyć szybko pojawiły się ogólne opisy celebracji i pierwsze teksty modlitw (opis Justyna z II wieku, anafora Hipolita z III wieku). Później powstawały zbiory modlitw zwane Sakramentarzami oraz pierwotzory ceremoniałów opisujące sposób celebracji. Nazwano je Ordines. Tworzyły je różne wspólnoty, przede wszystkim zaś Kościół w Rzymie.

Wielość tradycji i zwyczajów została ujednoczona przez reformę Soboru Trydenckiego. Powstały księgi liturgiczne, które dla całego Kościoła katolickiego określały szczegó-łowo sposób sprawowania liturgii. W roku 1570 ukazał się Mszał Rzymski, a uzupełnie-niem zamieszczonych w nim przepisów, przede wszystkim w odniesieniu do celebracji, której przewodniczy biskup, było wydanie w roku 1600 Ceremoniału dla biskupów. Przepisy te zasadniczo dotrwały do Soboru Watykańskiego II, choć zarówno w Mszale, jak w i Ceremoniale dokonywano zmian.

W minionych wiekach powstawały także lokalne ceremoniały w językach narodowych uwzględniające lokalne tradycje oraz wyjaśniające znaczenie poszczególnych przepisów. Do najbardziej znanych w Polsce należy Ceremoniał parafialny opracowany przez bł. ks. bpa A.J. Nowowiejskiego w 1892 roku. W 1957 roku J. Ziółkowski wydał Mały ceremoniał dla kleryków i kapłanów.

Sobór Watykański II nie tylko zmienił sposób sprawowania liturgii, ale w nowym świetle ukazał jej miejsce w życiu wierzących. Trwa wysiłek Kościoła zmierzający do wprowadzenia w życie soborowego przesłania. Jest to troska o formację duchową wiernych, a także nowy kształt celebracji wyrażony w nowych wydaniach ksiąg liturgicznych. Wszyscy katolicy zostali zaproszeni do przyjęcia orędzia Soboru, medytacji nad jego treścią i przepojenia nim swego życia. W naszej ojczyźnie szczególny wkład w to wielkie dzieło formacyjne ma Sługa Boży Ks. Franciszek Blachnicki, założyciel Ruchu Świątło-Życie, kierujący przez wiele lat Krajowym Duszpasterstwem Służby Liturgicznej. Troszcząc się o formację całego człowieka i kierując orędmie Ewangelii przede wszystkim do ludzkich serc, nie zapominał nigdy o porządku w sprawowaniu liturgii i zachowy-waniu przepisów, podawanych przez Kościół. Szczegółowe uwagi na ten temat podał m.in. w Katechizmie służby liturgicznej. Pozycja ta, wraz z Ceremoniałem postug litur-gicznych stanowi do dziś w literaturze polskojęzycznej podstawową pomoc opisującą sposób spełniania funkcji liturgicznych.

W ciągu ostatnich dwudziestu lat otrzymaliśmy wiele nowego światła na temat sprawowania liturgii. Pochodzi ono najpierw z nauczania Ojca Świętego oraz ze sposobu przygotowania i przeżywania uroczystych papieskich celebracji. Również dokumenty Kościoła, a szczególnie Katechizm Kościoła Katolickiego zwraca szczególną uwagę na prawdę, że "liturgię celebryje cała wspólnota" i że "całe zgromadzenie jest "liturgiem", każdy według pełnionej funkcji" (por. 1188). Te określenia wyznaczają ogólny kierunek formacji liturgicznej. Szczegółowe uwagi na ten temat podaje trzecie wydanie Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego. Również Polski Synod Plenarny wiele uwagi poświęca sprawom liturgii i podaje konkretne wskazania dotyczące sprawowania Eucharystii oraz innych celebracji liturgicznych.

To bogactwo nauczania na temat celebracji liturgicznej, pojawiające się w Kościele po ponad 30 latach refleksji teologicznej oraz doświadczeń praktycznych związanych z wprowadzaniem reformy liturgicznej, jest bardzo inspirujące. Z refleksji nad tą współczesną teorią i praktyką zrodził się Ceremoniał wspólnoty parafialnej. Ukazuje on naj-pierw całe zgromadzenie jako "celebransa" liturgii (część pierwsza), następnie omawia konkretne celebracje liturgiczne przeżywane w parafiach (część druga). Część trzecia dotyczy formacji liturgicznej, a w Dodatku zamieszczone są indeksy, słowniczek oraz ilustracje.

Główny adresat Ceremoniału to parafia, która "jest niejako ostatecznym umiejscowieniem Kościoła, a poniekąd samym Kościołem zamieszkującym pośród swych synów i córek. Wszyscy powinniśmy odkryć, poprzez wiarę, prawdziwe oblicze parafii, czyli samą "tajemnicę" Kościoła, który właśnie w niej istnieje i działa" (ChL 26). W odkrywaniu i przeżywaniu tajemnicy Kościoła w parafii istotną rolę odgrywa liturgia. Ceremoniał ma pomóc duszpasterzom i wiernym, posługującym w parafii, a także wszystkim, którzy prowadzą formację liturgiczną w innych wspólnotach w jak najlepszym przeżywaniu liturgicznych celebracji i doświadczaniu w nich tajemnicy Kościoła.

CZĘŚĆ PIERWSZA – "LITURGIĘ CELEBRUJE CAŁA WSPÓLNOTA"

1. "Liturgia, przez którą – szczególnie w boskiej Ofierze Eucharystycznej – "dokonuje się dzieło naszego Odkupienia", w największym stopniu przyczynia się do tego, aby wierni życiem swoim wyrażali oraz ujawniali innym misterium Chrystusa i rzeczywistą naturę prawdziwego Kościoła"¹.

2. "Dla urzeczywistnienia tak wielkiego dzieła Chrystus jest zawsze obecny w swoim Kościele, szczególnie w czynnościach liturgicznych. Jest obecny w ofierze Mszy świętej, czy to w osobie odprawiającego, gdyż "Ten sam, który kiedyś ofiarował się na krzyżu, obecnie ofiaruje się przez posługę kapłanów", czy też zwłaszcza pod postaciami eucharystycznymi. Obecny jest mocą swoją w sakramentach tak, że gdy ktoś chrzci, sam Chrystus chrzci. Jest obecny w swoim słowie, albowiem gdy w Kościele czyta się Pismo Święte, wówczas On sam mówi. Jest obecny wreszcie, gdy Kościół modli się i śpiewa psalmy, gdyż On sam obiecał: "Gdzie dwaj albo trzej są zgromadzeni w imię moje, tam i ja jestem pośród nich" (Mt 18,20). Rzeczywiście, w tak wielkim dziele, przez które Bóg otrzymuje doskonałą chwałę a ludzie uświęcenie, Chrystus zawsze przyłącza do siebie Kościół, swoją Oblubienicę umiłowaną, która wzywa swego Pana przez Niego oddaje cześć Ojcu wiecznemu. Słusznie przeto uważa się liturgię za wykonywanie kapłańskiego urzędu Jezusa Chrystusa, w niej przez znaki widzialne wyraża się, i w sposób właściwy poszczególnym znakom, urzeczywistnienia uświęcenie człowieka, a mistyczne Ciało Jezusa Chrystusa, to jest Głowa ze swymi członkami, wykonuje całkowity kult publiczny. Dlatego każdy obchód liturgiczny jako dzieło Chrystusa – Kapłana i Jego Ciała, czyli Kościoła, jest czynnością w najwyższym stopniu świętą, a żadna inna czynność Kościoła nie dorównuje jej skuteczności z tego samego tytułu i w tym samym stopniu"².

3. "Liturgia jednak jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła, i jednocześnie jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc. Albowiem prace apostołskie to mają na celu, aby wszyscy stawszy się dziećmi Bożymi przez wiarę i chrzest, schodzili się razem, wielbili Boga pośród Kościoła, uczestniczyli w Ofierze i pożywali Wieczerzę Pańską"³.

4. Soborowe nauczanie o liturgii, rozwijane i wyjaśniane przez Ojca Świętego oraz w dokumentach Kościoła powszechnego.

PRZYPISY

¹ KL 2.

² KL 7.

³ KL 10

ROZDZIAŁ I – UCZESTNICTWO W LITURGII

5. Udział w świętej liturgii Kościoła wyraża się najpierw i przede wszystkim w aktywności wewnętrznej człowieka, zakrytej przed ludzkimi oczyma. W głębi ludzkiego serca do-konuje się bowiem prawdziwe spotkanie z Bogiem. Wszelkie formy zewnętrzne mają mu służyć i być jego wyrazem.

6. "Celebracja Eucharystii obejmuje zawsze: głoszenie słowa Bożego, dziękczynienie składane Bogu Ojcu za wszystkie Jego dobrodziejstwa, a zwłaszcza za dar Jego Syna; konsekrację chleba i wina oraz uczestniczenie w uczcie liturgicznej przez przyjmowa-nie Ciała i Krwi Pana. Elementy te konstytuują jeden i ten sam akt kultu"⁴.

7. Udział w Eucharystii jest więc jednym, bogatym wewnętrznie, świadomym i pełnym miłości aktem osobowym kryjącym w sobie cztery działania. Choć różnią się one mię-dzy sobą, to jednak tak się wzajemnie przenikają i tak są ze sobą złączone, że "konsty-tuują jeden i ten sam akt kultu". Wychowanie do uczestnictwa w Eucharystii domaga się więc wtajemniczenia w każde z tych działań, a także właściwego przeżywania ich wewnętrznej jedności.

Główne akty uczestnictwa

8. Duszpasterze jako przewodnicy wiernych na drogach zbawienia, powinni kształto-wać w nich postawy, które są warunkiem dobrego uczestnictwa w Eucharystii. Wyróż-nione są wśród nich: umiejętność słuchania słowa Bożego, zdolność autentycznego dziękczynienia Stwórcy i Zbawcy za otrzymane dary, gotowość oddania swego życia Bogu przez zjednoczenie z Ofiarą Chrystusa dokonaną na krzyżu i uobecnianą pod osłoną znaków sakramentalnych oraz szczerą wola pełnego zjednoczenia z Chrystu-sem i Jego Kościołem, które, w mocy Ducha Świętego, dokonuje się w Komunii świętej.

Uważnie słuchać słowa Bożego

9. "Spodobało się Bogu w swej dobroci i mądrości objawić siebie samego i ujawnić nam tajemnicę woli swojej (por. Ef 1,9), dzięki której przez Chrystusa, Słowo Wcielone, ludzie mają dostęp do Ojca w Duchu Świętym i stają się uczestnikami boskiej natury (por. Ef 2,18, 2 P 1,4). Przez to zatem objawienie Bóg niewidzialny (por. Kol 1,15, 1 Tm 1,17) w nadmiarze swej miłości zwraca się do ludzi jak do przyjaciół (por. Wj 33,11, J 15,14-15) i obcuje z nimi (por. Bar 3,38), aby ich zaprosić do wspólnoty z sobą i przyjąć ich do siebie"⁵.

10. Liturgia jest najbardziej wyróżnionym miejscem głoszenia słowa Bożego. "W czyta-niach, które wyjaśnia homilia, Bóg przemawia do swojego ludu, objawia mu tajemnicę odkupienia i zbawienia i podaje mu pokarm duchowy, a sam Chrystus przez swoje słowo obecny jest pośród wiernych. Lud przyswaja sobie to Boże słowo przez śpiew i łączy się w nim ściśle przez wyznanie wiary, a posilony nim zanosi w modlitwie po-wszecznej prośby w potrzebach całego Kościoła i o zbawienie całego świata. W czy-taniach zastawia się wiernym stół słowa Bożego i otwiera się im skarbiec Biblii"⁶.

11. "Bogu objawiającemu należy okazać "posłuszeństwo wiary" (por. Rz 16,26, por. Rz 1,5, 2 Kor 10,5-6), przez które człowiek z wolnej woli cały powierza się Bogu, okazując "pełną uległość rozumu i woli wobec Boga objawiającego" i dobrowolnie uznając objawienie przez Niego dane. By móc okazać taką wiarę, trzeba mieć łaskę Bożą uprzedzającą i wspomagającą oraz pomoce wewnętrzne Ducha Świętego, który by poruszał serca i do Boga zwracał, otwierał oczy rozumu i udzielał "wszystkim

stodyczy w uznawaniu i dawaniu wiary prawdzie". Aby zaś coraz głębsze było zrozumienie objawienia tenże Duch święty darami swymi wiarę stale udoskonala" 7.

12. Formacja wiernych do słuchania i przyjęcia słowa Bożego nie może się ograniczać do samej tylko Mszy świętej. Ojciec Święty Jan Paweł II w liście apostolskim *Dies Domini* zachęca, aby przed pójściem na Eucharystię, szczególnie niedzielą, rozważyć prze-znaczone na ten dzień teksty czytań i modlitw: "Jeżeli lektura świętego tekstu, podejmowana w duchu modlitwy i wierna interpretacji wskazanej przez Kościół, nie kształtuje na co dzień życia poszczególnym wiernych i chrześcijańskich rodzin, trudno się spodziewać, że samo głoszenie słowa Bożego przyniesie pożądane owoce. Zasługują zatem na wielkie uznanie te inicjatywy, przez które wspólnoty parafialne, angażując wszystkich członków Eucharystii – kapłana, służbę liturgiczną i wiernych – już w ciągu tygodnia przygotowują niedzielą liturgię, rozważając słowo Boże zanim jeszcze zostanie wygłoszone" 8.

13. "Każdą akcję liturgiczną należy dobrze przygotować przy zgodnym współudziale wszystkich zainteresowanych, tak co do strony obrzędowej, jak i spraw duszpasterskich czy muzyki. Dokonuje się tego pod kierunkiem rektora kościoła, uwzględniając także zdanie wiernych w sprawach, które ich bezpośrednio dotyczą" 9.

14. Krąg liturgiczny to jedna z form wspólnotowego przygotowania celebracji liturgicznej. Mogą go przeżywać różne grupy podejmujące w liturgii postugę, a także rodziny i inne wspólnoty. Pierwszym zadaniem kręgu jest bowiem rozważenie słowa Bożego, przygotowanie ścieżek dla Pana, który przyjedzie, pogłębienie pragnienia uczestnictwa z całą wspólnotą w świętej Eucharystii. Jego zadaniem jest także przygotowanie modlitw i śpiewów oraz wszystkich innych postug spełnianych w liturgii.

15. Uwagi na temat prowadzenia i przeżywania kręgów liturgicznych:

a. Wskazane jest, aby we wspólnocie parafialnej byli animatorzy liturgiczni mający od-powiednie przygotowanie do prowadzenia kręgów liturgicznych z różnymi zespołami usługującymi w liturgii. Uwagi na temat ich formacji i postugi zamieszczone są w dal-szej części Ceremoniału.

b. Poszczególne zespoły liturgiczne, postugujące w niedzielnej Eucharystii, powinny mieć stałe godziny spotkań w wyznaczonych miejscach. Dotyczy to nie tylko zespołów śpiewaczych, lecz także osób postugujących przy ołtarzu, przygotowujących modlitwę powszechną, troszczących się o dary ofiarne. Wspólne rozważenie niedzielnych czytań mogą podjąć także inne grupy działające w parafii lub osoby nie należące do grup. Zgodnie z zachętą Ojca Świętego, wyrażoną w liście *Dies Domini* należy budzić różne inicjatywy i popierać już istniejące, aby lepsze i głębsze było przygotowanie świętej Eucharystii.

c. Należy zachęcać rodziny, aby w sobotni wieczór wspólnie w rodzinie odczytały wy-znaczone na niedzielą Eucharystię teksty biblijne (i liturgiczne), rozważyły je w swoim gronie oraz skierowały do Boga modlitwę o dobre przeżycie niedzieli, a szczególnie niedzielnej Eucharystii.

d. Osoby pełniące w liturgii szczególną postugę powinny przeprowadzić także odpowiednie ćwiczenia, mające na celu nabycie umiejętności poprawnego i pięknego

spełniania swojej funkcji. Dotyczy to szczególnie tych osób, które jeszcze tej umiejętności nie opanowały w wystarczającym stopniu.

e. Bardzo pomocną formą przygotowania indywidualnego i wspólnotowego do przeżywania Eucharystii jest korzystanie z modlitewnika Oremus, zawierającego teksty czytań i modlitw liturgicznych na każdy dzień.

16. Ważne znaczenie dla uważnego słuchania słowa Bożego oraz przyjęcia go całym sercem ma także troska o znaki zewnętrzne, które towarzyszą tej celebracji: "Chrystus jest obecny w swoim Słowie, głoszonym w zgromadzeniu; ono to, wyjaśniane w homilii, powinno być słuchane z wiarą i przyswojone na modlitwie. To wszystko powinno objawiać się w godnym wyglądzie księgi i miejsca głoszenia Słowa Bożego, w postawie lektora, w jego świadomości, że jest rzecznikiem Boga wobec braci" ¹⁰.

Czynnie uczestniczyć w ofierze Chrystusa

17. "Zawsze trzeba mieć na uwadze to, że słowo Boże, odczytywane i głoszone przez Kościół w liturgii, prowadzi do ofiary przymierza i uczy łaski, to jest Eucharystii jako do swojego celu. Sprawowanie Mszy świętej, w której słuchamy słowa oraz ofiarujemy i przyjmujemy Eucharystię, stanowi jeden akt kultu, poprzez który składamy Bogu pochwalną ofiarę, a ludzie uczestniczą w pełni odkupienia" ¹¹.

18. "Zbawiciel nasz podczas Ostatniej Wieczerzy, tej nocy, kiedy został wydany, ustanowił Eucharystyczną Ofiarą Ciała i Krwi swojej, aby w niej na całe wieki, aż do swego przyjścia, utwalił Ofiarę Krzyża i tak umiłowanej Oblubienicy Kościołowi powierzyć pamiątkę swej Męki i Zmartwychwstania: sakrament miłosierdzia, znak jedności, węzeł miłości, ucztę paschalną, w której pożywamy Chrystusa, w której dusza napełnia się łaską i otrzymuje zadatek przyszłej chwały" ¹².

19. "Eucharystia jest nade wszystko świętą ofiarą: ofiarą Odkupienia, i tym samym ofiarą Nowego Przymierza, jak wierzymy i jak wyraźnie wyznaje Kościół Wschodni: "ofiara dzisiejsza – twierdzi od wieków Kościół grecki – jest tą samą ofiarą, którą kiedyś złożyło Jednorodne Słowo Wcielone i przez Nie jest składana (tak dziś, jak i kiedyś), będąc tą samą i jedyną ofiarą". I dlatego właśnie w uobecnieniu tej jedynej Ofiary naszego zbawienia zostaje na nowo oddany Bogu człowiek i świat przez nowość paschalną Odkupienia. Nie może zabraknąć tego oddania. Jest ono podstawą "nowego i wiecznego przymierza" Boga z człowiekiem i człowieka z Bogiem. Gdyby go zabrakło, trzeba by poddać w wątpliwość, czy to samą doskonałość ofiary Odkupienia, która przecież była najdoskonalsza i ostateczna, czy też wartość ofiarniczą Mszy świętej. Jednakże Eucharystia będąc prawdziwą ofiarą dokonuje tego oddania Bogu" ¹³.

20. "Pełna skuteczność Ofiary, którą wierni składają Ojcu niebieskiemu we Mszy św., wymaga jeszcze jednego elementu: mianowicie koniecznym jest, by wierni siebie samych jakby hostię składali w ofierze" ¹⁴. "Kościół bardzo się troszczy o to, aby chrześcijanie podczas tego misterium wiary nie byli obecni jak obcy i milczący widzowie, lecz aby przez obrzędy i modlitwy tę tajemnicę dobrze zrozumieli, w świętej czynności uczestniczyli świadomie, pobożnie i czynnie, byli kształtowani przez słowo Boże, posilali się przy stole Ciała Pańskiego i składali Bogu dzięki, a ofiarując niepokalaną hostię nie tylko przez ręce kapłana, lecz także razem z nim, uczyli się samych siebie składać w ofierze i za pośrednictwem Chrystusa z każdym dniem doskonalili się w zjednoczeniu z Bogiem i wzajemnie z sobą, aby w końcu Bóg był wszystkim we wszystkich" ¹⁵.

21. "Eucharystia jest również ofiarą Kościoła. Kościół, który jest Ciałem Chrystusa, uczestniczy w ofierze swojej Głowy. Razem z Chrystusem ofiaruje się cały i łączy się z Jego wstawiennictwem u Ojca za wszystkich ludzi. W Eucharystii ofiara Chrystusa staje się także ofiarą członków Jego Ciała. Życie wiernych, składane przez nich uwielbienie, ich cierpienia, modlitwy i praca łączą się z życiem, uwielbieniem, cierpieniami, modlitwami i pracą Chrystusa i z Jego ostatecznym ofiarowaniem się oraz nabierają w ten sposób nowej wartości. Ofiara Chrystusa obecna na ołtarzu daje wszystkim po-koleniom chrześcijan możliwość zjednoczenia się z Jego ofiarą" ¹⁶.

22. W formacji liturgicznej wiernych należy więc ukazywać zarówno obecność Ofiary Chrystusa pod osłoną znaków, jak też konieczność złożenia siebie samego w ofierze Bogu. Należy wskazywać także wiernym konkretne słowa i znaki, w których wyraża się ich osobiste oddanie się Bogu. Mówi o nich Ojciec Święty Jan Paweł II w liście na temat Eucharystii¹⁷ (dla wyraźniejszego podkreślenia poszczególnych myśli cytowanego fragmentu, zostały one wyróżnione w osobnych punktach):

a. "Sprawujący liturgię eucharystyczną jest, jako szafarz tej Ofiary, autentycznym Kapłanem dokonującym na mocy specjalnej władzy święceń prawdziwego aktu ofiarnego, który prowadzi ludzi do Boga, wszyscy zaś, którzy w Eucharystii uczestniczą, nie składając ofiary tak jak on, składają wraz z nim, na mocy kapłaństwa powszechnego duchowe ofiary, które wyraża chleb i wino od momentu złożenia ich na ołtarzu. Ten bowiem akt liturgiczny – uroczyste sprawowanie przez wszystkie prawie liturgie – "ma swoją wartość i znaczenie duchowe". Chleb i wino stają się poniekąd symbolem wszystkiego, co zgromadzenie eucharystyczne przynosi od siebie w darze Bogu i co ofiaruje w duchu.

b. Ważne jest, aby ten pierwszy moment właściwej liturgii eucharystycznej znajdował także swój wyraz w zachowaniu zgromadzonych. Odpowiada temu przewidziana przez niedawną reformę liturgiczną tzw. procesja z darami, której zgodnie z prastarą tradycją towarzyszy psalm lub pieśń. Odpowiednia miara czasu potrzebna jest także do tego, ażeby wszyscy uświadomili sobie wewnętrznie ten akt, który równocześnie wyrażają słowa celebransa.

c. Świadomość tego aktu składania ofiar winna utrzymać się przez całą Mszę świętą. Co więcej, powinna osiągnąć pełnię w momencie konsekracji i anamnezy, jak tego domaga się istotne znaczenie chwili Ofiary. Bardzo dopomagają do tego słowa modlitwy eucharystycznej, które kapłan wypowiada głośno. Warto tu powtórzyć z trzeciej modlitwy eucharystycznej zwroty, które stają się szczególnie pełnym wyrazem ofiarniczego charakteru Eucharystii i łączą ofiarę nas samych z ofiarą Chrystusa: "Wejrzyj, prosimy, na ofiarę Twojego Kościoła, uznaj, że jest to ta sama ofiara, przez którą nas chciałeś pojednać ze sobą. Spraw, abyśmy posileni Ciałem i Krwią Syna Twego i napełnieni Duchem Świętym stali się jednym ciałem i jedną duszą w Chrystusie. Niech On nas uczyni wiecznym darem dla Ciebie...".

d. Ten walor ofiarniczy wyraża się w każdej Mszy świętej już w słowach, w których kapłan szczególnie prosi zebranych o modlitwę, aby "moja i waszą ofiarę przyjął Bóg Ojciec wszechmogący". Słowa te mają znaczenie wiążące dla wyrażenia charakteru całej liturgii eucharystycznej i pełni jej treści Boskiej i kościelnej".

23. Wspólnota parafialna powinna pielęgnować z wielką pieczołowitością wszystkie wskazania Ojca Świętego, zalecenia dokumentów Kościoła oraz dobre tradycje lokalne, poprzez które pogłębia się i wyraża udział wiernych w ofierze Chrystusa i w Jego Zmartwychwstaniu. W szczególny sposób zaleca się:

a. Modlitwę do Matki Najświętszej, z którą jednoczy się Kościół w sprawowaniu Najświętszej Ofiary. "Kościół składa Ofiarę eucharystyczną w łączności z Najświętszą Dziewicą Maryją, którą wspomina wraz ze wszystkimi świętymi. W Eucharystii Kościół znajduje się wraz z Maryją jakby u stóp krzyża, zjednoczony z ofiarą i wstawiennictwem Chrystusa" ¹⁸.

b. Przygotowywanie darów ofiarnych i przynoszenie ich w procesji do ołtarza: "Na początku liturgii eucharystycznej przynosi się do ołtarza dary, które staną się Ciałem i Krwią Chrystusa"¹⁹. Ten chleb przyniesiony na początku liturgii eucharystycznej powinien być przygotowany przez rozpoczęciem celebracji Eucharystii. Można więc zaproponować wiernym, aby przychodząc do kościoła, jeszcze przed Mszą świętą przełożyli komunikant z jednego naczynia do drugiego, łącząc z tym gestem słowa, które wyrażają ich oddanie się Bogu. W ten sposób chleb i wino staną się w większym stopniu "ich osobistym darem", wyrażającym oddanie siebie oraz całego świata, a procesja z darami stanie się czytelniejszym znakiem przynoszenia Bogu daru, którego On oczekuje. Uczestnicy Eucharystii mogą wtedy w większym stopniu przeżywać procesję z darami jako czynność, która jest związana z ich osobistym życiem.

c. Z darem chleba, wyrażającym oddanie się Bogu, łączy się dar pieniężny, będący świadectwem miłości bliźniego. "Przyjmuje się także pieniądze lub inne dary na rzecz ubogich lub na potrzeby kościoła, przyniesione przez wiernych lub zebrane w kościele; dlatego dary te umieszcza się w odpowiednim miejscu, lecz poza stołem eucharystycznym" ²⁰. Jest zwyczajem wielu rodzin, że przed wyjściem z domu do kościoła na Mszę świętą rodzice przygotowują pieniądze na ofiarę i dają także dzieciom, aby i one złożyły dar na potrzeby kościoła i biednych.

d. Przyniesienie w procesji z darami chleba i wina oraz daru pieniężnego można, poprzez odpowiednią katechezę, ukazać jako znak miłości Boga i bliźniego. Niesiemy Bogu siebie samych w znaku chleba i wina, a z oddaniem się Bogu łączymy troskę o braci wyrażoną w darze pieniężnym.

e. Katechezy poświęcone tematyce Eucharystii i kształtujące w wiernych postawę oddania siebie Bogu, by pełniej uczestniczyć w oddaniu się Chrystusa.

24. Troszcząc się o przygotowanie darów i udział w ofierze, należy pamiętać o tym, że w Eucharystii celebруемy także Zmartwychwstanie Chrystusa i Zesłanie Ducha Świętego. Należy więc troszczyć się o taki klimat celebracji, aby była ona świadectwem wiary w obecność Zmartwychwstałego Pana pośród zgromadzonych wiernych. Klimat ten wyraża się w radosnym śpiewie, ochotnej modlitwie, pełnym ufności słowie, właściwie przeżywanych postawach i gestach.

Z miłością przyjmując dar Komunii

25. "Msza święta jest równocześnie i nierozdzielnie pamiątką ofiarną, w której przedłuża się ofiara Krzyża, i świętą ucztą Komunii w Ciele i Krwi Pana. Sprawowanie Ofiary eucharystycznej jest nastawione na wewnętrzne zjednoczenie wiernych z Chrystusem

przez Komunię. Przystępować do Komunii świętej oznacza przyjmować samego Chrystusa, który ofiarował się za nas" ²¹.

26. "Pan kieruje do nas usilne zaproszenie, abyśmy przyjmowali Go w sakramencie Eucharystii: "Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego i nie będziecie pili Krwi Jego, nie będziecie mieli życia w sobie" (J 6, 53)" ²². "Zgodnie z tym, co oznacza Eucharystia, jest rzeczą właściwą, by wierni, jeśli tylko są odpowiednio usposobieni, przyjmowali Komunię za każdym razem, gdy uczestniczą we Mszy świętej Por. KPK, kan. 917; AAS 76 (1984) 746-747. "Zaleca się usilnie ów doskonalszy sposób uczestniczenia we Mszy świętej, który polega na tym, że po Komunii kapłana wierni przyjmują Ciało Pańskie z tej samej ofiary" ²³

27. Przyjęcie Komunii świętej umacnia więź jedności między człowiekiem a Bogiem, a także między braćmi. Przyjmując Chrystusa przyjmujemy także innych ludzi. Obrzęd Komunii świętej w celebracji Eucharystii powinien być ukształtowany zgodnie ze wskazaniami Kościoła.

28. "Chrystus, który zaprasza do uczty eucharystycznej, to zawsze równocześnie ten Chrystus, który wzywa do pokuty, który powtarza: "nawracajcie się" (tamże). Bez tego stałego i wciąż na nowo podejmowanego wysiłku w kierunku nawrócenia samo uczestniczenie w Eucharystii zostałoby pozbawione swej pełnej skuteczności zbawczej. Zanikłaby w nim, a w każdym razie spłyciłaby się ta szczególna gotowość składania Bogu "duchowej ofiary" (por. 1 P 2, 5), w której wyraża się, w sposób najbardziej zasadniczy i powszechny zarazem, nasz udział w kapłaństwie Chrystusa" ²⁴.

29. "Cała skuteczność pokuty polega na przywróceniu nam łaski Bożej i zjednoczeniu nas w przyjaźni z Bogiem" Katechizm Rzymski, 2, 5, 18. Celem i skutkiem tego sakramentu jest więc pojednanie z Bogiem. U tych, którzy przyjmują sakrament pokuty z sercem skruszonym i z religijnym nastawieniem, "zwykle nastają po nim pokój i pogoda sumienia wraz z wielką pociechą duchową" Sobór Trydencki: DS 1674. Istotnie, sakrament pojednania z Bogiem daje prawdziwe "zmartwychwstanie duchowe", przywrócenie godności i dóbr życia dzieci Bożych. Najcenniejszym z tych dóbr jest przyjaźń z Bogiem" ²⁵

30. Wezwanie do nawrócenia obejmuje także relacje międzyludzkie: "Jeśli przyniesiesz dar swój przed ołtarz i tam wspomnisz, że brat twój ma coś przeciw tobie, zostaw tam dar swój przed ołtarzem, a najpierw idź i pojednaj się z bratem swoim. Potem przyjdź i dar swój ofiaruj" (Mt 5,23-24). Kto chce zbliżyć się do Boga, musi równocześnie zbliżyć się do człowieka, gdyż miłość Boga jest nieodłączna od miłości bliźniego: "Jeśliby ktoś mówił: "Miłuję Boga", a brata swego nienawidził, jest kłamcą, albowiem kto nie miłuje brata swego, którego widzi, nie może miłować Boga, którego nie widzi" (1 J 4, 20). Ta jedność dwóch przykazań miłości dotyczy także uczestnictwa w Eucharystii. Chrystus uczynił pojednanie z braćmi warunkiem uczestnictwa w Jego ofierze.

31. Wspólnota celebrująca Eucharystię powinna pomagać swoim członkom w wypełnieniu tego warunku dobrego uczestnictwa w liturgii, stwarzając odpowiedni klimat do pojednania oraz wspierając modlitwą wszystkich, którzy "mają coś przeciw sobie", aby podali sobie ręce. Parafia, czy też wspólnota zakonna lub rekolekcyjna, a także wspólnota rodzinna, powinny wypracować odpowiednie dla siebie formy pomocy

w usuwaniu podziałów, jakie się w ich życiu pojawiły. Oto propozycje praktykowane w niektórych wspólnotach:

a. Członkowie rodziny przed pójściem na Mszę świętą niedzielną podają sobie rękę i przepraszają się nawzajem za rodzinne uchybienia. Czynią to w sobotę wieczorem, w czasie wspólnej modlitwy lub w niedzielę przed pójściem do kościoła. Osoba, która idzie na Mszę świętą najpierw podchodzi do członków rodziny i mówi im słowa przeproszenia.

b. W niektórych wspólnotach rekolekcyjnych praktykuje się dłuższą chwilę ciszy przed rozpoczęciem celebracji Eucharystycznej. Wszyscy trwają na modlitwie w kościele lub przygotowują się do Mszy świętej w innym miejscu. Ten czas modlitwy jest także we-wnętrznym przeproszeniem Boga za grzechy wobec bliźniego i postanowieniem po-prawy.

c. Wspólnota modlitewna w parafii przed Mszą świętą modli się w tej intencji odmawiając różaniec lub inną modlitwę. Wypraszają dar dobrego uczestnictwa w Najświętszej Ofierze dla członków wspólnoty. Proszą też o dar pojednania dla wszystkich, którzy się od siebie oddalili.

d. Zachęca się członków wspólnoty parafialnej, aby jak najliczniej przystępowali do sakramentu pokuty przed Mszą świętą, a nie w czasie jej trwania. Oczyszczeni z winy oraz pojednani z braćmi mogą pełniej włączyć się w celebrację Eucharystii.

Trwać w postawie dziękczynienia

32. "Eucharystia, sakrament naszego zbawienia dokonanego przez Chrystusa na krzyżu, jest także ofiarą uwielbienia i dziękczynienia za dzieło stworzenia. W Ofierze eucharystycznej całe stworzenie umiłowane przez Boga zostaje przedstawione Ojcu przez śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa. Kościół może przez Chrystusa składać ofiarę uwielbienia i dziękczynienia za wszystko, co Bóg uczynił, a co jest dobre, piękne i sprawiedliwe w stworzeniu i w ludzkości" ²⁶.

33. "Eucharystia jest ofiarą dziękczynienia składaną Ojcu, uwielbieniem, przez które Kościół wyraża Bogu swoją wdzięczność za wszystkie Jego dobrodzieństwa, za wszystko, czego On dokonał przez stworzenie, odkupienie i uświęcenie. Dlatego Eucharystia oznacza przede wszystkim "dziękczynienie" ²⁷.

34. "Eucharystia jest także ofiarą uwielbienia, przez którą Kościół głosi chwałę Boga w imieniu całego stworzenia. Ofiara uwielbienia jest możliwa jedynie przez Chrystusa, który jednoczy wiernych ze swą osobą oraz ze swoim uwielbieniem i wstawieniem. W ten sposób ofiara uwielbienia jest składana Ojcu przez Chrystusa i z Chrystusem, by mogła być w Nim przyjęta" ²⁸.

Wielość prowadząca do jedności

35. Różnorodne działania wiernych, spełniane w Eucharystii, szczególnie zaś słuchanie słowa Bożego, złożenie Ojcu niebieskiemu Najświętszej Ofiary Chrystusa wraz z ofiarą z samego siebie, przyjęcie Komunii świętej, trwanie w postawie dziękczynienia, stanięcie w istocie "jeden i ten sam akt kultu" ²⁹. Wszystkie bowiem służą uświęceniu człowieka i uwielbieniu Boga prowadząc do coraz doskonalszego zjednoczenia człowieka z Bogiem i ludzi między sobą. Jedność ta jest szczególnym darem Ducha Świętego,

który jest "wychowawcą wiary Ludu Bożego, sprawcą "798 cudownych dzieł Bożych", którymi są sakramenty Nowego Przymierza" ³⁰.

Dar jedności

36. "Celem postania Ducha Świętego w każdej czynności liturgicznej jest doprowadzenie do komunii z Chrystusem, by formować Jego Ciało /.../. Owocem działania Ducha w liturgii jest nierozłącznie komunია z Trójcą Świętą i komunია braterska" ³¹. "Jedność Kościoła jest łaską i darem Boga, a tę łaskę człowiek otrzymuje nieustannie, podobnie jak otrzymuje życie i istnienie. Jedność Kościoła jest także najwyższą łaską, jaką Bóg daje człowiekowi, ponieważ jest propozycją wspólnoty z Bogiem i braćmi, jest uczestnictwem w życiu Boga, które się urzeczywistnia przez inkorporację w Chrystusa: stając się jednym z Chrystusem, ustanawia się Kościół, realizację odwiecznego planu Boga. Jezus się wcielił, umarł i zmartwychwstał, aby się zrealizowała jedność, aby ludzi rozdartych przez grzech przywieść z powrotem do jedności z Ojcem, Synem i Duchem Świętym" ³².

37. "W swojej ostatniej modlitwie Jezus nakreślił pełny obraz relacji międzyludzkich i eklezyjalnych, mających swe źródło w Nim oraz w Trójcy Świętej, a także postawił przed nami i przed uczniami najwyższy wzorzec owej "communio", jaką Kościół jest z racji swego Boskiego pochodzenia i jaką ma się stawać. "...Aby i oni stanowili jedno w Nas"... Jest to istota apostołatu Kościoła: szerzyć prawdę o miłości Chrystusa i Boga; czynić wszystko, aby ta prawda była przyjmowana i by była wiarygodna; dawać tej miłości świadectwo, czynić ją widzialną, urzeczywistniać ją. Sakramentalnym wyrazem tej miłości jest Eucharystia. W Eucharystii Kościół stale niejako się rodzi – i stale się odnawia jako ta "communio", którą Chrystus przyniósł na świat, spełniając odwieczne zamierzenie Ojca (por. Ef 1,3-10). Zwłaszcza w Eucharystii i przez Eucharystię Kościół kryje w sobie zaczątek owego ostatecznego zjednoczenia w Chrystusie wszystkiego – tego, co w niebie, i tego, co na ziemi, jak powiedział nam Paweł (por. Ef 1,10) – komu-nię rzeczywiście powszechną i na wieki" ³³.

38. Przyjęcie daru jedności oraz dzielenie się nim z innymi jest współpracą z Duchem Świętym: "Jest pragnieniem i dziełem Ducha w sercu Kościoła, abyśmy żyli życiem Chrystusa Zmartwychwstałego. Gdy spotyka On w nas odpowiedź wiary, którą wzбудził, urzeczywistnia się prawdziwe współdziałanie; przez nie liturgia staje się wspólnym dziełem Ducha Świętego i Kościoła" ³⁴. Przygotowanie serc jest wspólnym dziełem Ducha Świętego i zgromadzenia, a szczególnie pełniących funkcje wynikające ze święceń (ministri). Łaska Ducha Świętego zmierza do wzbudzenia wiary, nawrócenia serca i przyłgnięcia do woli Ojca. Te dyspozycje są podstawą do przyjęcia innych łask ofiarowanych w samej celebracji oraz owoców nowego życia, jakie ma ono następnie wydać" ³⁵.

Posługa komunii

39. Troska o osobistą jedność z Bogiem i braćmi promieniuje na innych i w ten sposób staje się także dobrem ubogacającym życie braci. Wszystko, co czynią uczestnicy liturgii, jeśli jest szczere i autentyczne, służy zbliżeniu do Boga i do ludzi. Jest to swoista "posługa komunii", którą trzeba nazwać pierwszą i najbardziej podstawową posługą wszystkich uczestników zgromadzenia liturgicznego. Każdy wnosi w to budowanie jedności swój osobisty wkład:

a. "Podczas odprawiania Mszy wierni tworzą społeczność świętą, lud nabyty przez Boga i królewskie kaptaństwo, aby dziękować Bogu, składać w ofierze niepokalaną Hostię nie tylko przez ręce kapłana, ale razem z nim, i uczyć się składania samych siebie w ofierze. Niech się tedy starają okazać to przez głęboką pobożność i miłość względem braci, którzy uczestniczą w tej samej akcji liturgicznej. Niech się też wystrzegają wszelkiego indywidualizmu i wyróżniania się, pamiętając o tym, że mają wspólnego Ojca w niebie i że wobec tego wszyscy są sobie braćmi" ³⁶.

b. "Niech więc tworzą jedno ciało, kiedy słuchają słowa Bożego czy też biorą udział w modlitwach i śpiewie, a szczególnie kiedy wspólnie składają ofiarę i wspólnie przystępują do stołu Pańskiego. Jedność tę dobrze ukazuje wspólne zachowanie tych samych gestów i tej samej postawy ciała" ³⁷.

c. Niech zatem wierni z radością służą ludowi Bożemu, ilekroć się ich zaprasza do pełnienia jakiejś szczególnej funkcji liturgicznej" ³⁸.

40. W tej wielkiej "postudze komunii", o której mówi OW, wyraźnie zaznaczają się trzy rodzaje czynów, które uczestnicy liturgii spełniają. Można je także nazwać postugami, choć każdy z nich jest postugą w nieco innym sensie:

a. Postuga komunii przez uczestnictwo w samej istocie celebracji liturgicznej, a więc w słuchaniu słowa Bożego, w przeżywaniu Najświętszej Ofiary oraz w przyjęciu Komunii świętej. Chrześcijanin spełniając te akty z wiarą i miłością nie tylko pogłębia osobistą jedność z Chrystusem i braćmi, lecz także przyczynia się do umacniania tej jedności w życiu innych ludzi.

b. Postuga komunii przez gorliwe i zgodne z zaleceniami Kościoła włączanie się w modlitwy i śpiewy, przyjmowanie odpowiednich postaw i spełnianie właściwych gestów, zachowywanie milczenia i godnej postawy w całej celebracji. Czynności te także przyczyniają się do umacniania jedności między Bogiem i ludźmi. Noszą więc także znamię postugiwania.

c. Postuga komunii przez podjęcie szczególnych funkcji liturgicznych, które są przewidziane w danej celebracji. Najczęściej ten właśnie rodzaj zaangażowania nazywa się "postugiwaniem w liturgii". Nie może to jednak oznaczać, że ci, którzy w konkretnej celebracji takich funkcji nie pełnią, "nie postugują". Nikt w liturgii nie jest tylko "odbiorcą", przyjmującym to, co inni czynią. Każdy osobiście się angażuje, wnosi swój wkład, a więc służy.

41. Służba w liturgii to coś więcej niż spełnienie pojedynczych, nawet najważniejszych czynności. Jest ona przede wszystkim umacnianiem jedności z Bogiem i ludźmi. Najpiękniejszą i najważniejszą postugę spełnia ten, kto przyczynia się pogłębienia tej jedności. Zgromadzeni na Eucharystii mówią do Boga: "Dziękujemy, że nasz wybrałeś, abyśmy stali przez Tobą i Tobie służyli" ³⁹. W świetle tych słów "być przed Bogiem" i "być dla Boga" jest prawdziwą służbą na rzecz jedności także wtedy, gdy człowiek nie wykonuje żadnych zewnętrznych czynności. Jest to niewątpliwie "najlepsza częśćka", podobna do tej, którą wybrała Maria i która została postawiona przez Chrystusa wyżej, niż czynności, którym poświęciła się Marta (por. Łk 38, 42).

42. Znaczenie osobowego "być przed Bogiem" odkrywamy także w innych wydarzeniach biblijnych. Ojciec Święty Jan Paweł II opisuje relację "być" do "działać" także przy rozważaniu o powołaniu Piotra: "Skąta", o której mówi Jezus, jest osoba Szymona. Jezus mówi mu: "Ty jesteś Kefas". Kontekst tego stwierdzenia pozwala lepiej zrozumieć sens pojęcia "Ty-Osoba" /.../. Charakter skąty zostaje przypisany osobie Szymona, a nie jed-nemu z jego czynów, chociażby były one szlachetne i miłe Jezusowi. Słowo "skąta" wyraża byt trwały, istniejący, odnosi się więc bardziej do osoby niż jej czynu, z natury przemijającego⁴⁰. Również postęga w liturgii to nie tylko spełnienie jakiegoś czynu. Jest to przede wszystkim osobowe "być przed Bogiem i dla Boga". Nawet gdy ta po-stawa nie wiąże się z zewnętrzną aktywnością, pozostaje "najlepszą częstką" i postugą, której Chrystus najbardziej oczekuje. Jest ona dostępna dla wszystkich, także dla tych, którzy ze względu na chorobę lub inne trudności nie mogą się zaangażować w ze-wnętrzne działania.

43. Postęgiwanie w liturgii określone słowami: "abyśmy stali przed Tobą i Tobie służyli" można nazwać "zwyczajną" i "podstawową" postugą. Jest ona dostępna dla każdego i każdy może ją podjąć. Odróżniają się od niej "szczególne postęgi", o których mówią dokumenty Kościoła (lektor, akolita...) ⁴¹. Poprzez podjęcie "zwyczajnych" i "szczegól-nych" postug cała wspólnota zgromadzona na liturgii objawia się jako lud kapłański. Cała wspólnota jest "celebransem", a w niej każdy spełnia tę funkcję, do której go Bóg powołał i uzdolnił⁴².

PRZYPISY

⁴ KKK 1408.

⁵ KO 2.

⁶ OWMR 55-56.

⁷ KO 5.

⁸ List – Dies Domini 40.

⁹ OWMR 111.

¹⁰ List – 25 lat KL 7.

¹¹ WLM 10.

¹² KL 47.

¹³ List – O Eucharystii 9.

¹⁴ Encyklika – Mediator Dei 55.

¹⁵ KL 48.

¹⁶ KKK 1368.

¹⁸ KKK 1370.

¹⁹ OWMR 73.

²⁰ OWMR 73.

²¹ KKK 1382.

²² KKK 1384.

²³ KKK 1388.

²⁴ Encyklika – Redemptor hominis 20.

²⁵ KKK 1468.

²⁶ KKK 1359.

²⁷ KKK 1360.

²⁸ KKK 1361.

CEREMONIAŁ WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

29 KKK 1408.

30 KKK 1091.

31 KKK 1108.

32 Pełna jest ziemia Twego Ducha, Panie, Oficjalny dokument Komisji Teologiczno-Historycznej Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Katowice 1997, 74.

33 Katechezy – Kościół, 15.01.1992.

34 KKK 1091.

35 KKK 1098.

36 OWMR 95.

37 OWMR 96.

38 OWMR 97.

39 II modlitwa eucharystyczna.

40 Katechezy – Kościół.

41 Por.

42 Por.

KKK 1144.

ROZDZIAŁ II – ZNAKI LITURGICZNE

44. Celebracja liturgii wymaga wewnętrznej jedności uczestników. Jest ona owocem działania łaski Bożej oraz świadomego wysiłku człowieka współpracującego z tą łaską. Wyraża się w zewnętrznych znakach takich jak postawy i gesty, modlitwy i śpiewy. Ważną rolę odgrywają tutaj także miejsce celebracji, jego wyposażenie, szaty liturgiczne i inne. Znaki te pochodzą bądź to z ustanowienia samego Chrystusa, bądź Kościoła, a także niektóre są wyrazem pobożności samych wierzących.

45. Najważniejsze znaki, pochodzące od Chrystusa i Kościoła, w czasie celebracji liturgicznej stają się skutecznym narzędziem udzielanej nam przez Boga łaski oraz stanowią formę odpowiedzi Bogu ze strony Kościoła, czyli kultu. Powinny być wykonane w duchu Kościoła, któremu skarb liturgii został przekazany. Wymaga to wiary właściwej Kościołowi, a jednocześnie staje się dla uczestników właściwym miejscem jej pogłębienia. Włączając się świadomie, dobrowolnie i pobożnie w rytm celebracji sprawowanej w Kościele, uczestnik staje w centrum wydarzeń zbawczych, przyczynia się do wzrostu chwały Bożej i umacnia jedność samego Kościoła.

Modlitwy i śpiewy

46. Istotnym aspektem czynnego uczestnictwa wszystkich zgromadzonych w celebracji liturgicznej jest włączanie się w sposób przewidziany w modlitwy i śpiewy. Formuły modlitewne Kościoła są nośnikiem wiary wielu pokoleń i dlatego podejmowanie ich wymaga wewnętrznego zaangażowania⁴³. Dopiero wtedy, gdy forma zewnętrzna wypełniona jest treścią przeżywaną w sercu, tworzy się prawdziwa jedność między samymi uczestnikami oraz dusza unosi się do Boga. Jednak również dobrze spełniona zewnętrzna forma modlitwy i śpiewu prowadzi do duchowego doświadczenia, którego ona jest nośnikiem.

Modlitwy

47. Liturgia zna różne formuły modlitewne, ukształtowane w poszczególnych miejscach celebracji i spełniające tam odpowiednią rolę. Wszystkie jednak stanowią dziełstwo Kościoła, dzięki któremu wiara może być poznawana i przekazywana. W modlitwie liturgicznej wierni jednoczą się z Chrystusem, który modli się do Ojca i składa siebie samego w ofierze⁴⁴.

48. "Ponieważ odprawianie Mszy ma z natury charakter społeczny, dlatego wielka siła oddziaływania tkwi w dialogach między celebransem a zgromadzeniem wiernych oraz w aklamacjach, są one bowiem nie tylko zewnętrznymi znakami odprawiania, lecz także tworzą i podtrzymują łączność między kapłanem i ludem. Aklamacja i odpowiedź wiernych na pozdrowienia i modlitwy kapłana stanowią ten stopień czynnego uczestnictwa, który winien być praktykowany przez zgromadzenie wiernych w każdej formie Mszy, aby jasno się wyrażała i rozwijała akcja całej wspólnoty"⁴⁵.

49. W dialogach, aklamacjach i modlitwach tkwi "wielka siła oddziaływania". Należy więc z całą troską wyjaśniać znaczenie każdego dialogu w liturgii, każdej aklamacji oraz innych tekstów modlitewnych.

a. Modlitwy prezydenckalne, zwane czasami także oracjami, zanosi do Boga sam przewodniczący celebracji. Stanowią one zawsze jakiś jej ważny moment. Do takich modlitw należy zaliczyć: kolektę, modlitwę nad darami, modlitwę po komunii, modlitwę wieńczącą prośby, samą modlitwę eucharystyczną, wszelkie formuły poświęcenia

oraz inne podobne modlitwy. Zazwyczaj poprzedzone są wezwaniem "Módlmy się" oraz chwilą modlitwy w milczeniu, a kończą się dużą lub małą doksologią. Ich treść stanowi wielkie bogactwo doktryny Kościoła i dlatego nie wolno ich zmieniać i dowolnie interpretować. Sposobem uczestniczenia w tej modlitwie jest jej nabożne słuchanie, łączenie się z celebransem w jej wypowiedaniu oraz odpowiedź "Amen" na zakończenie doksologii.

b. Dialogi, jakie prowadzi kapłan ze wspólnotą w czasie sprawowania liturgii są krótkie, lecz niezwykle treściwe. Każde słowo kapłana skierowane do zgromadzonych przypomina słowa wypowiedane przez Boga w rozmowach z Jego ludem, a szczególnie z osobami powołanymi do szczególnych zadań. Odpowiedź wiernych powinna mieć w sobie także piękno, wielkość i entuzjazm odpowiedzi dawanych przez powołanych, przede wszystkim przez Maryję. Jej "fiat" jest najpiękniejszym wzorem dla każdego "amen" wypowiedanego przez wiernych w czasie celebracji liturgii. Do najbardziej charakterystycznych dialogów należą: "Pan z wami – I z duchem twoim"; "Oto słowo Boże – Bogu niech będą dzięki"; "Ciało Chrystusa – Amen", a także dialog przed pre-facją, który przygotowuje uczestników do najważniejszej części celebracji eucharystycznej. Każdy z nich wymaga wyjaśnienia, aby mógł być dobrze przeżywany.

c. Aklamacje pełnią w liturgii rolę krótkiego wyznania wiary. Najbardziej wyróżniona jest aklamacja po przeistoczeniu, w której zgromadzenie wyraża swój udział w dokonującej się tajemnicy: uczestniczy w Ofierze Chrystusa, raduje się Jego zmartwychwstaniem i oczekuje Jego przyjścia w chwale.

d. Wyznanie wiary, to szczególna forma modlitwy wspólnoty oraz poszczególnych jej członków. W starożytności była nazywana "symbolem"⁴⁶, gdyż jej publiczna proklamacja była znakiem jedności wiary z Kościołem. W obliczu zamazywania wielu prawd wiary, niekiedy nawet wątpliwości w Bóstwo Chrystusa i w Jego Zmartwychwstanie, radosna proklamacja wiary tych, którzy prawdziwie wierzą, może stać się umocnieniem ich wiary oraz wielką pomocą dla wątpiących. Należy dążyć do tego, aby było to radosne oraz pełne wdzięczności i uwielbienia wyznanie wobec Boga i Kościoła kim się jest i w co się wierzy.

e. Modlitwa litanijna, czyli prośby przeplatane wspólną aklamacją (np. *Kyrie eleison* lub "Ciebie prosimy, wysłuchaj nas, Panie"), spotykamy już w tradycji starotestamentalnej. Również chrześcijanie włączyli taki rodzaj modlitwy do swoich praktyk. Najczęściej były to prośby zanoszone do Boga przez diakona w imieniu całej wspólnoty, a wspólnota włączała się w tę modlitwę powtarzając po każdym wezwaniu *Kyrie eleison* (ciągle aktualna praktyka Kościołów wschodnich). W liturgii rzymskiej modlitwę litanijną mamy w formie modlitwy powszechnej oraz prośb w jutrzni i w nieszporach. Modlitwa ta jest często odpowiedzią na Słowo Boże, które padając na grunt serc wierzących uzdalnia je do dostrzegania potrzeb ludzkich za przykładem samego Chrystusa. Nawet wtedy, gdy prośby są odpowiednio wcześniej przygotowane, zawsze powinno być miejsce także na osobiste prośby, wyrażane w ciszy lub – jeśli to jest przewidziane – podawane głośno. W takiej modlitwie Kościół dostrzega potrzeby każdego człowieka, a także całej społeczności.

f. Modlitwa Pańska, rozpoczynająca się od słów "Ojciec nasz", stanowi wzór wszelkiej modlitwy chrześcijańskiej. Umieszczono ją zatem w trzech najważniejszych momen-

tach codziennej celebracji, takich jak jutrznia, eucharystia i nieszpory. Ponieważ stanowi ona apogeum chrześcijańskiej modlitwy, zwłaszcza ze względu na swoje pochodzenie, wokół tej modlitwy koncentrują się prośby chrześcijańskie i z niej wypływa nie-jako oficjalna modlitwa Kościoła. W liturgii jest ona odmawiana zawsze na stojąco i jest wyrazem jedności z braćmi i z Chrystusem w modlitwie do Ojca.

g. Inne akty modlitewne, wypowiedane w czasie Eucharystii oraz innych celebracji liturgicznych, są także ważnymi aktami uczestnictwa i posługiwania. Domagają się więc wprowadzenia i wyjaśnienia oraz nieustannego pogłębiania, aby nie stały się rytualnymi formułami przeżywanymi bez zaangażowania serca.

Śpiewy

50. Śpiew w liturgii stanowi nieocenioną wartość, ponieważ w służbie Bożej łączy się ze słowami⁴⁷, dając im większą siłę oddziaływania. Liturgia przybiera w ten sposób godniejszą postać⁴⁸, bardziej radosną i wymowną. Przez muzykę i śpiew najszlachetniejsze talenty ludzkie zostają oddane na chwałę Boga oraz człowiek staje się bliższym Stwórcy. Przez śpiew hymnów i pieśni łatwiej także skarb wiary może być przechowywany i przekazywany kolejnym pokoleniom.

51. "Apostoł wzywa wyznawców Chrystusa, którzy zbierają się w oczekiwaniu przyjścia swego Pana, aby wspólnie śpiewali psalmy, hymny i pieśni duchowe /por. Kol 3,16/. Śpiew bowiem jest znakiem radosnego wzruszenia serca /por. Dz 2,46/. Tak więc słuszne jest spostrzeżenie św. Augustyna: "jeśli kto miłuje, ten śpiewa". Już w starożytności stało się przysłowiem, że "kto dobrze śpiewa, podwójnie się modli". Należy zatem przywiązywać wielką wagę do śpiewu podczas obrzędów, uwzględniając przy tym wrodzone zdolności poszczególnych narodów oraz możliwości każdego zgromadzenia. Nie jest jednak rzeczą konieczną zawsze śpiewać wszystkie teksty przeznaczone w zasadzie do śpiewu. Dobierając części, które mają być rzeczywiście śpiewane, pierwszeństwo należy przyznać tym, które mają większe znaczenie, a więc przede wszystkim tym, które śpiewa kapłan i asystujący, a lud na nie odpowiada, oraz częściom wykonywanym wspólnie przez kapłana i lud"⁴⁹.

52. Wiele razy dokumenty Kościoła przypominają o znaczeniu śpiewu w liturgii i domagają się wielkiej troski o formację muzyczną wiernych: "W każdej kulturze należy wykorzystać wszystkie środki sprzyjające ożywieniu śpiewu zgromadzenia"⁵⁰. "Należy starannie przygotować wspólny śpiew podczas Eucharystii niedzielnej, "ponieważ jest to szczególnie stosowny wyraz radości serca, który podkreśla uroczysty charakter zgromadzenia i sprzyja dzieleniu się jedną wiarą i miłością. Należy zadbać o wysoką jakość zarówno tekstów, jak i melodii, aby pojawiające się dziś nowe i twórcze propozycje były zgodne z przepisami oraz godne kościelnej tradycji, która w sferze muzyki sakralnej może się poszczycić dorobkiem o nieocenionej wartości"⁵¹.

53. "Ze szczególną troską należy uczyć śpiewu kościelnego członków religijnych stowarzyszeń ludzi świeckich, ażeby czynnie przyczyniali się do podtrzymywania i pogłębiania udziału ludu w liturgii. Nauczanie zaś śpiewu całego ludu należy przeprowadzić równoległe z nauczaniem liturgicznym, starannie, z cierpliwością, poczynając od pierwszych lat nauki w szkołach podstawowych, stosownie do wieku, stanu, trybu życia i stopnia kultury religijnej wiernych"⁵².

54. Niektóre części liturgii z natury swej wymagają śpiewu. Zalicza się do nich śpiew przed Ewangelią⁵³, antyfony i psalmy, orędzie wielkanocne. Należy więc dołożyć wszelkiej troski, aby te części były zawsze wykonywane zgodnie z wolą Kościoła.

55. Wielkie znaczenie w celebracji liturgicznej ma chór i schola. Szczególnie w przypadku chóru, stanowi on wybraną grupę ludzi wierzących, którzy przejmują na siebie wykonywanie trudniejszych fragmentów śpiewu. Pomagają oni w ten sposób całemu zgromadzeniu liturgicznemu bardziej wznosić swoją duszę do Boga i zanurzać się niejako w liturgii niebiańskiej. Owo zastępowanie zgromadzenia nie może jednak oznaczać całkowitego wykluczenia wiernych z aktywnego udziału w śpiewie. Nie może mieć także znamion koncertu. Występ chóru i scholi zawsze powinien stanowić integralną część liturgii, a ich członkowie powinni mieć możliwość również osobistego uczestniczenia w celebracji, np. przez przyjęcie komunii św. itp.

Milczenie

56. Milczenie w czasie liturgii ma pobudzić wiernych do aktywnego w niej uczestniczenia⁵⁴. Włączają się oni głębiej w ten sposób w przeżywaną tajemnicę. W świętym milczeniu w czasie liturgii uczestniczący może oddać się pogłębieniu tego co pobudziło w nim słuchane Słowo Boże, wykonywane śpiewy, słyszane modlitwy oraz łączenie się z celebrującym kapłanem. Jego natura zależy od miejsca celebracji, w której się znajduje, bowiem stanowi jej integralną część⁵⁵. Szczególnego czasu milczenia wymaga misterium eucharystii.

57. Dokumenty Kościoła bardzo często przypominają o zachowaniu milczenia w czasie celebracji liturgicznych. W każdej z nich jest przewidziane miejsce na chwilę ciszy, która spełnia bardzo ważną rolę. Milczenie "jest częścią akcji liturgicznej"⁵⁶, dlatego należy wychowywać wiernych do dobrego przeżywania tych świętych chwil, a także zachowywać je w miejscach wskazanych przez dokumenty Kościoła.

58. "Należy również zachować w odpowiednim czasie święte milczenie. Albowiem przez nie wierni nie tylko nie stają się obcymi i niemymi obserwatorami czynności liturgicznej, przeciwnie, wnikają głębiej w sprawowane misterium. Osiągają ten owoc dzięki wewnętrznemu zaangażowaniu, które ogarnia ich na skutek usłyszanego Słowa Bożego, dzięki pieśniom i wypowiedzianym modlitwom, dzięki duchowemu zespoleniu się z kapłanem w jego czynnościach"⁵⁷.

Milczenie w celebracji Eucharystii

59. W czasie celebracji Eucharystii milczenie przewidziane jest w wielu miejscach. Znamienne jest, że nowe wydanie OW poszerza jeszcze te chwile ciszy dodając zdanie, że "już przed celebracją należy z całą troską zachować milczenie w kościele, w zakrystii i innych miejscach związanych z celebracją, aby wszyscy mogli się pobożnie i godnie przygotować"⁵⁸:

a. "Należy także zachowywać w stosownym czasie sakralne milczenie jako część akcji liturgicznej. Natura milczenia uzależniona jest od momentu Mszy, w którym ono występuje. I tak w czasie aktu pokuty i po wezwaniu do modlitwy każdy skupia się w sobie; po czytaniu lub po homilii uczestnicy krótko rozważają to, co usłyszeli; po Komunii zaś w sercu swoim wielbią Boga i modlą się"⁵⁹.

b. "Liturgia słowa winna być tak sprawowana, aby sprzyjała medytacji; trzeba więc starannie unikać wszelkiego pośpiechu, który by utrudniał skupienie. Dialog między

Bogiem i ludźmi, odbywający się pod natchnieniem Ducha Świętego, wymaga krótkich chwil ciszy, dostosowanych do potrzeb zgromadzenia, aby wierni mogli przyjąć do serc słowa Boże i przygotować na nie odpowiedź przez modlitwę. Owe chwile ciszy w liturgii słowa można z pożytkiem zachować na przykład przed rozpoczęciem samej liturgii słowa, po pierwszym i drugim czytaniu, wreszcie po homilii⁶⁰.

c. W czasie modlitwy powszechnej zgromadzenie wyraża swe prośby "albo w formie wspólnej inwokacji po intencjach, albo też modląc się w milczeniu"⁶¹.

d. "Kapłan cichą modlitwą przygotowuje się do owocnego przyjęcia Ciała i Krwi Chrystusa. To samo czynią wierni modląc się w ciszy"⁶². Ta chwila milczenia jest najczęściej opuszczana w czasie Mszy Świętej. Jest to pozbawienie wiernych chwili zatrzymania się w ciszy przed ukazaniem Ciała Pańskiego i przyjęciem Komunii Świętej. Mszał rzymski dla diecezji polskich wyraźnie wskazuje, że kapłan odmawia modlitwę przed Komunią Świętą po zakończeniu śpiewu Baranku Bożego⁶³.

e. "Podczas Mszy św. dla dzieci również 'należy zachować milczenie we właściwym czasie, jako część obrzędu'. Dzieci także są zdolne do refleksji i rozważania na swój sposób. Jednakże trzeba nimi pokierować, aby w różnych chwilach (np. po Komunii świętej lub nawet po homilii) umiały zwrócić myśli ku sobie na krótko oddać się rozważaniu, albo w sercu swoim wielbić Boga i modlić się do Niego"⁶⁴.

Milczenie w innych celebracjach liturgicznych

60. Chwile milczenia przewidziane są także w sprawowaniu Liturgii godzin: "Można więc roztropnie i zależnie od okoliczności przerwać oficjum chwilami ciszy i skupienia, aby dać możliwość wsłuchania się w głos Ducha Świętego przemawiającego do serca, a także by osobistą modlitwą ściślej złączyć ze słowem Bożym i z oficjalną modlitwą Kościoła. Można tak czynić po każdym psalmie i odmówieniu jego antyfony, idąc w tym za wzorem naszych przodków, a zwłaszcza wtedy, gdy po tej chwili milczenia odmawia się modlitwę odpowiadającą danemu psalmowi. Można również owo milczenie zachować po czytaniach krótkich lub długich, przed lub po responsum. Należy się jednak wystrzegać tego rodzaju chwil milczenia, które by zniekształcały strukturę oficjum albo nużyły i męczyły uczestników. W odmawianiu prywatnym można się dowolnie zatrzymać dłużej przy zdaniach pobudzających pobożność osobistą. Oficjum nie traci przez to charakteru modlitwy publicznej Kościoła"⁶⁵.

61. Chwile milczenia zalecane są przy wszystkich innych celebracjach liturgicznych:

a. Chrzest – "Liturgia ta (słowa) składa się z czytania jednego lub kilku wyjątków z Pisma świętego, z homilii, po której ma być chwila ciszy, z modlitwy powszechnej kończącej się modlitwą formie egzorcyzmu"⁶⁶.

b. Bierzmowanie – Przed modlitwą biskupa nad kandydatami do bierzmowania "wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu"⁶⁷.

c. Pokuta – "Jeżeli wybiera się kilka czytań, między nimi należy śpiewać psalm lub odpowiednią pieśń, albo zachować milczenie, aby ułatwić głębokie zrozumienie słowa Bożego i przyjęcie go w sercach"⁶⁸. "Po wygłoszonej homilii należy zachować przez pewien czas milczenie, aby wierni mogli zrobić rachunek sumienia i wzbudzić żal za grzechy"⁶⁹.

d. Namaszczenie Chorych: "Kapłan w milczeniu kładzie ręce na głowie chorego"⁷⁰.

e. Liturgia pogrzebu: "Wszyscy modlą się przez chwilę w zupełnej ciszy. Po cichej modlitwie następuje śpiew pożegnalny"⁷¹.

Postawy

62. W liturgii przyjmuje się zasadniczo trzy postawy: stojącą, siedzącą i klęczącą. Mają one swoje naturalne znaczenie, które zadecydowało o przyjęciu ich w konsekwencji do liturgii świętej. Poprzez udział w świętym misterium zbawienia te zwykłe postawy ludzi zostały naznaczone znamieniem świętości. Każda z nich jest znakiem czynnego uczestnictwa człowieka w dziele zbawienia dokonywanym w liturgii przez Boga i odpowiedzią na Jego objawienie się. Stają się znakami liturgicznymi, które wyrażają i pogłębiają wiarę wiernych, budują ich miłość i jedność w Mistycznym Ciele Chrystusa.

Postawa stojąca

63. Przyjmujemy ją na znak szacunku i czynnego zaangażowania. Jest także znakiem spełniania kapłańskiej postugi przez modlitwę i składanie ofiary oraz znakiem wolności, którą obdarza Chrystus przez swoje zmartwychwstanie. W postawie stojącej wyraża się również czuwanie w oczekiwaniu na przyjście Pana.

64. We Mszy świętej przyjmuje się ją⁷²:

- a.** od wejścia kapłana do kolekty włącznie;
- b.** podczas śpiewu przed Ewangelią, w czasie Ewangelii, wyznania wiary i modlitwy powszechnej;
- c.** od wezwania "Módlcie się, aby" ... aż do: "Baranku Boży", z wyjątkiem modlitwy epikletycznej i słów przeistoczenia;
- d.** w czasie modlitwy po Komunii i zakończenia Mszy świętej".

65. W sprawowaniu Liturgii godzin obowiązuje⁷³:

- a.** podczas Wezwania i wersetów rozpoczynających każdą godzinę;
- b.** podczas hymnu;
- c.** podczas pieśni z Ewangelii;
- d.** podczas prośb, Ojciec nasz i modlitwy końcowej.

66. W innych celebracjach przyjmujemy postawę stojącą wtedy, gdy odmawiamy wspólnie modlitwy, śpiewamy hymn, odcytujemy Ewangelię, sprawujemy najistotniejszą część obrzędu (chrztu, małżeństwa...), gdy rozpoczynamy i kończymy celebrację.

Postawa siedząca

67. Jest postawą słuchania i rozważania tego, co mówi Bóg, a także znakiem królewskiej godności i zasiadania do uczyty.

68. We Mszy świętej można ją przyjąć⁷⁴:

- a.** w czasie czytań i psalmu responsoryjnego;
- b.** w czasie homilii;
- c.** w czasie przygotowania darów;

d. w czasie rozdzielania Komunii świętej i milczenia po Komunii świętej.

69. W sprawowaniu liturgii godzin można ją przyjąć⁷⁵:

a. podczas czytań i podczas homilii;

b. w czasie śpiewu psalmów;

c. podczas responsorium.

70. W innych celebracjach zachowujemy się podobnie, jak we Mszy świętej i liturgii godzin. Przyjmujemy postawę siedzącą w czasie słuchania słowa Bożego, odmawiania psalmów, medytacji.

Postawa klęcząca

71. Jest wyrazem uniżenia się przed Bogiem, uznania swej małości i niegodności wobec Stwórcy i Zbawcy. Jest także znakiem adoracji Boga oraz kierowania do Niego szczególnie usilnej prośby.

72. Dlatego we Mszy świętej klęczymy⁷⁶:

a. w czasie modlitwy epikletycznej i przeistoczenia;

b. na słowa Oto Baranek Boży; Panie, nie jestem godzien;

c. w czasie przyjmowania Komunii świętej, jeśli okoliczności na to pozwalają.

73. Postawę klęczącą przyjmujemy także w czasie wystawienia Najświętszego Sakramentu, w czasie przyjmowania sakramentu Pokuty, w czasie epiklezy poprzedzającej przyjęcie sakramentu Bierzmowania, w modlitwach prywatnych odmawianych tak w kościele jak i w domu.

74. Nie wszystkie postawy uczestników liturgii są jednoznacznie określone przez przepisy liturgiczne. Często dokumenty Kościoła dopuszczają różne postawy, zostawiając decyzje Konferencjom Episkopatu. W niektórych celebracjach, np. w sprawowaniu liturgii Godzin są także tradycje różnych zakonów, które są pielęgnowane w ich wspólnotach. **75.** Najczęściej powraca pytanie o postawy dotyczy sposobu przyjmowania Komunii świętej. Przepisy w tej dziedzinie ulegały w ostatnich latach zmianie:

a. Instrukcja *Inaestimabile donum* (3.04.1980): "Gdy chodzi o sposób przystępowania do Komunii świętej, wierni mogą ją przyjmować zarówno w postawie klęczącej jak i stojącej, stosownie do norm ustalonych przez Konferencję Episkopatu Polski. Kiedy wierni przyjmują Komunię świętą klęcząc, nie wymaga się od nich żadnego innego znaku czci wobec Najświętszego Sakramentu, ponieważ samo klęczenie wyraża akt uwielbienia. Kiedy natomiast przyjmują Komunię świętą na stojąco, winni – podchodząc procesjonalnie do ołtarza – uczynić akt czci, zanim przyjmą Najświętszy Sakrament; powinni to uczynić w odpowiednim miejscu i w taki sposób, by nie zakłócać porządku w przystępowaniu do Komunii świętej"⁷⁷.

b. Przepisy wykonawcze Konferencji Episkopatu Polski do instrukcji *Inaestimabile donum* (11.12.1980): "Zgodnie z uchwałą Konferencji Plenarnej Episkopatu, w diecezja Polski przyjmuje się Komunię świętą z rąk celebransa do ust w postawie klęczącej. Przepisy te należy zachować także w Mszach dla grup specjalnych. W szczególnych okolicznościach, w których uklęknienie jest bardzo utrudnione, na przykład przy tłumnym

udziale wiernych i ścisku alby gdy wierni uczestniczą we Mszy świętej poza kościołem po deszczu, można przyjąć Komunię świętą na stojąco. Nie można wymagać klękania od ludzi obciążonych kalectwem lub chorobą⁷⁸.

c. Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa (11.03.1987): "Wierni przyjmują Komunię świętą w postawie klęczącej. Mogą również stać, jeśli przemawiają za tym szczególne okoliczności. Jeżeli udziela się Komunii pod dwiema postaciami, przyjmujący ją stoją. W czasie procesji do Komunii należy się troszczyć o zachowanie wzorowego porządku"⁷⁹.

d. "Synod Plenarny potwierdza i wyraża szacunek dla zwyczaju przyjmowania Komunii św. "do ust" w postawie zarówno klęczącej, jak i stojącej, nie wykluczając jednak innych form przyjmowania Komunii św., z zachowaniem najwyższej czci dla Eucharystii"⁸⁰.

e. W przepisach Konferencji Episkopatu Polski widać coraz większe zrozumienie dla postawy stojącej w czasie Komunii świętej. Synod Plenarny dopuszcza obydwie postawy. Każda z nich jest wyrazem czci wobec Najświętszej Eucharystii.

76. Przy wyjaśnianiu postaw stojącej lub klęczącej należy więcej uwagi poświęcić ich symbolice. Obydwie postawy mogą być wyrazem szacunku i pomagać w dobrym przeżyciu Komunii świętej:

a. Symbolika postawy stojącej w czasie Komunii świętej związana jest przede wszystkim z pielgrzymowaniem. Gdy podchodzi się procesyjnie do ołtarza, przyjmuje się Komunię świętą i wraca się na swoje miejsce, ukazuje się w znaku prawdy o tym, że Eucharystia jest pokarmem na drogę ludzkiego życia. Idziemy jako pielgrzymi, umacniamy się chlebem życia i z Chrystusem wracamy do swoich zajęć. Chodzi więc nie o sam fakt "stania" w czasie przyjmowania Komunii świętej, ale o podkreślenie prawdy, że jesteśmy pielgrzymami, a Chrystus jest naszym pokarmem i siłą.

b. Symbolika postawy klęczącej nawiązuje do adoracji i uniżenia. Człowiek klęcząc wyraża swoją niegodność i małość. Chce też okazać Chrystusowi cześć.

77. Zróżnicowanie dotyczy także postaw zgromadzonych wiernych w czasie procesji z darami.

a. Dokumenty liturgiczne nie podejmują tego zagadnienia w osobnych przepisach. Obowiązują więc zasady ogólne, które trzeba odnieść do tego szczegółowego problemu. Przepisy podane w OWMR oraz przypomniane w Instrukcji dla duchowieństwa stanowią, że w czasie całego obrzędu przygotowania darów wierni mogą przyjąć postawę siedzącą. Dotyczy to także procesji z darami. Taka postawa jest więc przyjmowana w większości wspólnot celebrujących Eucharystię.

b. W niektórych wspólnotach praktykowana jest postawa stojąca w czasie procesji z darami. Jest to znak jedności całego zgromadzenia z tymi, którzy jak przedstawiciele wspólnoty przynoszą dary do ołtarza.

78. Istnieje także zróżnicowanie w postawach przyjmowanych podczas sprawowania liturgii godzin.

a. "Podczas odmawiania psalmów oraz innych pieśni stoi się lub siedzi, zależnie od przyjętego zwyczaju"⁸¹. Najczęściej przyjmuje się postawę siedzącą, ale są wspólnoty,

które odmawiają psalmy na stojąco. Zróżnicowanie dotyczy także czasu siadania. Tradycja benedyktyńska zachowuje zwyczaj siadania po odśpiewaniu antyfony do pierwszego psalmu oraz pierwszej części wersetu, który psalm rozpoczyna. Niektóre wspólnoty współczesne przejęły ten zwyczaj. Większość wspólnot zachowuje tradycję rzymską, w której siada się po zakończeniu hymnu, a przed rozpoczęciem antyfony do pierwszego psalmu.

b. Odmienność występuje także w przyjmowaniu postawy podczas responsorium. OWLG nie określa wyraźnie tej postawy. Na zasadzie analogii z psalmem responsoryjnym występującym w Eucharystii, przyjmuje się najczęściej postawę siedzącą. Są jednak wspólnoty, które przyjmują w czasie responsorium postawę stojącą.

79. Jak zachować się we wspólnocie, która przyjmuje postawy inne niż zalecają dokumenty Kościoła? Dokumenty Kościoła mówią najpierw o potrzebie zachowania jedności, a potem omawiają szczegółowe postawy. Jedność jest zasadą naczelną i jej należy podporządkować wszystkie postawy. Tak więc należy się dostosować do zwyczajów wspólnoty, w której człowiek uczestniczy w liturgii. Można natomiast według uznania zwrócić uwagę, że postawy zalecone dzisiaj przez Kościół lepiej niż inne wyrażają w wymiarze widzialnym tajemnicę, którą przeżywamy.

80. Warto zwrócić uwagę także na najczęściej powtarzane błędy i nieprawidłowości w przyjmowaniu postaw podczas celebracji liturgii:

a. Najczęściej powtarzaniem błędem jest przyjmowanie takich czy innych postaw bezmyślnie, formalnie i niedbale. Dotyczy to zresztą nie tylko postaw, lecz wszystkich form czynnego zaangażowania. Brak świadomości lub zaniedbanie nieustannej formacji przynosi złe owoce.

b. Poważnym błędem popełnianym przez niektóre osoby jest zbyt przywiązanie do jednej postawy. Uznają oni tylko tę postawę, a wszystkie inne odrzucają, jako szkodliwe dla uczestnictwa w liturgii. Tymczasem w każdej postawie wyraża się jakaś wewnętrzna wartość, którą należy dostrzec i docenić.

c. Zdarza się niekiedy, że ktoś w czasie liturgii siedząc zakłada nogę za nogę. Jest to postawa zbyt swobodna, jak na wielkość przeżywanej tajemnicy. Dlatego należy jej unikać.

Gesty

81. Znaki liturgiczne, w tym i gesty, wtedy spełniają swoją rolę, gdy są przeniknięte duchem Słowa Bożego i z niego czerpią swoje znaczenie⁸². Nie są więc znakami dowolnymi, stosowanymi w sposób arbitralny przez każdego z uczestników liturgii. Służą, podobnie jak i inne znaki, budowaniu jedności Ciała Mistycznego oraz wzmacniają i wyrażają wiarę uczestników i całego Kościoła.

82. "Celebrowanie sakramentalne składa się ze znaków i symboli. Według Boskiej pedagogii zbawienia ich znaczenie ma swoje korzenie w dziele stworzenia i w kulturze ludzkiej, ukonkretnia się w wydarzeniach Starego Przymierza, a w pełni objawia w osobie i dziele Chrystusa"⁸³.

Przyklęknięcie

83. Przyklęknięcie jest znakiem czci i adoracji oraz uniżenia się przed Bogiem. Gest ten jest więc zarezerwowany dla Najświętszego Sakramentu oraz uczczenia krzyża od Ad-oracji Krzyża w czasie Liturgii Męki Pańskiej w Wielki Piątek aż do rozpoczęcia Wigilii Paschalnej⁸⁴.

84. Przyklęka się na prawe kolano, zginając je aż do ziemi. W dokumentach liturgicznych nie ma mowy o przyklękaniu na dwa kolana. Jest to uznawane za postawę klęczącą. Gest przyklęknięcia oznacza przyklęknięcie na jedno kolano.

85. W czasie Mszy świętej przyklękają:

a. Wszyscy w Uroczystość Narodzenia i Zwiastowania Pańskiego w czasie odmawiania Wierzę z Boga na słowa: "I za sprawą Ducha św. przyjął ciało z Maryi Dziewicy i stał się człowiekiem"⁸⁵.

b. Celebrans wraz z asystą po dojściu w procesji wejścia do ołtarza oraz przy odchodzeniu po zakończeniu celebracji, jeśli w prezbiterium znajduje się tabernakulum. Nie przyklękają, lecz czynią skłon głową osoby, które niosą krzyż procesyjny, świece oraz Ewangeliarz⁸⁶.

c. Sam kapłan przyklęka po ukazaniu hostii, po ukazaniu kielicha oraz przed Komunią świętą (pozostali uczestnicy Eucharystii w tym czasie klęczą), a także, gdy po udzieleniu Komunii świętej chowa Najświętszy Sakrament w tabernakulum.

d. Nie przyklęka się przy innych przejściach w czasie Mszy świętej (np. przy okadzeniu, podchodzeniu do wykonania czytania...)⁸⁷.

86. Poza Mszą świętą wszyscy przyklękają, gdy przechodzą przed Najświętszym Sakramentem. Nie czynią tego, gdy idą w procesji⁸⁸. Po przyjsciu do kościoła oraz przed wyjściem z niego zalecone jest nie tylko przyklęknięcie, lecz trwanie przynajmniej przez chwilę w postawie klęczącej.

87. Gest przyklęknięcia, choć wydaje się łatwy i prosty, sprawia jednak w praktyce wiele trudności. Warto więc zwrócić uwagę na niektóre przynajmniej błędy w jego spełnianiu:

a. Gdy przyklęka wiele osób na raz, bardzo trudno jest zachować jedność. Poszczególne osoby przyklękają w różnym czasie, przez co czynność ta traci piękno. Należy tego unikać. Gdy usługuje liczniejszy zespół, ceremoniarz powinien podawać odpowiednią komendę. Każdy z członków zespołu powinien ją znać i umieć się do niej dostosować.

b. W wielu parafiach przyjął się zwyczaj przyklęknięcia między ołtarzem a tabernakulum. Należy tego unikać, gdyż ołtarz jest także znakiem Chrystusa. Gdy przechodzimy przed ołtarzem należy zawsze przed nim uczynić głęboki skłon⁸⁹.

c. Niekiedy ministranci przyklękający przed Mszą świętą lub po jej zakończeniu wykonują jeszcze drugi akt czci, mianowicie skłon głowy. Liturgia nie przewiduje wykonywania dwóch gestów o podobnym znaczeniu jednego po drugim. Oddajemy cześć albo przez przyklęknięcie, albo przez skłon głowy⁹⁰.

d. Wiele osób wchodząc do kościoła klęka i w czasie przyklęknięcia czyni znak krzyża. Nie jest to dobry zwyczaj. Czynności te należy wykonać oddzielnie, gdyż każda wyraża inną treść.

Skłony

88. Skłon wyraża cześć i szacunek wobec osoby lub jej znaku. W liturgii istnieją dwa rodzaje skłonów: głowy i ciała⁹¹.

89. Skłon głowy wykonują:

a. Wszyscy, gdy wymawiają imiona trzech Osób Boskich oraz imię Jezusa, Marii i Świętego, na którego cześć sprawuje się liturgię⁹² oraz gdy przyjmują błogostawieństwo.

b. Usługujący, którzy niosą w procesji wejścia krzyż, świece i Ewangeliarz, czynią skłon głową po dojściu do ołtarza, a przed położeniem niesionych znaków na wyznaczonym miejscu. Wszyscy usługujący, którzy podchodzą do kapłana, aby spełnić wobec niego posługę (np. z lavabo lub księga) oraz gdy odchodzą po jej spełnieniu, a także ci, którzy przechodzą przed kapłanem⁹³.

90. Skłon ciała, czyli głęboki ukłon wykonują:

a. wszyscy, ilekroć przechodzą przed ołtarzem, przy którym nie ma Najświętszego Sakramentu oraz w czasie odmawiania Credo na słowa: I za sprawą Ducha Świętego przyjął ciało z Marii Dziewicy i stał się człowiekiem⁹⁴. Skłon taki powinny wykonać także osoby, które podchodząc do przyjęcia Komunii świętej nie mogą przyklęknąć z powodów zdrowotnych lub też ze względu na wielką liczbę uczestników Eucharystii⁹⁵.

b. usługujący, gdy w procesji wejścia dochodzą do ołtarza, przy którym nie ma Najświętszego Sakramentu, gdy po zakończeniu celebracji od niego odchodzą lub w czasie celebracji przed nim przechodzą⁹⁶; gdy podchodzą do biskupa, aby mu usłużyć oraz gdy od niego odchodzą, a także gdy idąc do spełnienia jakiejś posługi przed nim przechodzą⁹⁷, turyferariusz i nawikulariusz wykonują także głęboki skłon przed i po okadzeniu⁹⁸.

c. celebrans wykonuje skłon ciała: odmawiając modlitwę przed odczytaniem Ewangelii (Wszchemogący Boże, oczyść serce i usta moje), odmawiając modlitwę w czasie przygotowania darów (Przyjmij nas, Panie, stojących przed Tobą), wypowiadając słowa konsekracji, odmawiając w kanonie rzymskim słowa Pokornie Cię błagamy, wszchemogący Boże; diakon czyni taki skłon, gdy prosi o błogostawieństwo przed odczytaniem Ewangelii⁹⁹.

91. Wykonywania skłonów głowy i ciała, podobnie jak przyklęknięcie i zajmowanie postaw, rodzi różne pytania. Oto niektóre z nich:

a. W którą stronę należy się klaniać podchodząc do czytania lekcji lub innej posługi? Są różne tradycje. Jedni klaniają się w stronę tabernakulum, inni w stronę ołtarza, a jeszcze inni w stronę celebransa. CE określa tę sprawę jednoznacznie, gdy Eucharystii przewodniczy biskup¹⁰⁰. W takiej sytuacji usługujący klaniają się zawsze w jego stronę. Zaleca się tę zasadę odnieść także do kapłana, gdyż on występuje w imieniu biskupa i jest także znakiem Chrystusa.

b. Czy osoby niosące krzyż, świece i Ewangeliarz po umieszczeniu niesionych znaków na wyznaczonych miejscach czynią jeszcze skłon lub przyklękają? W świetle zasad podanych w nowym wydaniu OW czynią one skłon głową w chwili, gdy podchodzą do ołtarza, następnie kładą niesione znaki we wskazanych miejscach i odchodzą nie przyklękając.

c. Czy w czasie odmawiania "Wierzę w Boga", na słowa: I za sprawą Ducha Świętego przyjął ciało z Maryi Dziewicy i stał się człowiekiem wykonuje się skłon głową, czy też głęboki skłon ciała? OW wyraźnie mówi o skłonie ciała. Należy więc taki akt czci wykonywać.

Znak krzyża

92. Znak krzyża należy do najczęściej wykonywanych znaków religijnych, tak w liturgii, jak i poza nią. Jest to znaczenie się chrześcijanina chwalebny krzyżem naszego Pana Jezusa Chrystusa. Jest wyznaniem wiary w Boga Trójjedynego, który dokonał dzieła zbawienia przez krzyż Jezusa Chrystusa. Należy więc spełniać ten znak z najwyższą czcią i w skupieniu.

93. Znak krzyża przez dotknięcie czoła, piersi i ramion wykonujemy:

a. Przy wchodzeniu do kościoła żegnając się wodą święconą. Znak ten przypomina sakrament Chrztu.

b. W czasie sprawowania Eucharystii czynimy wraz z kapłanem i wszystkim zgromadzonymi przy rozpoczęciu celebracji¹⁰¹. Żegnamy się, gdy w czasie Mszy świętej ma miejsce pokropienie wodą święconą. Czynimy ten znak także przyjmując błogosławieństwo na zakończenie Eucharystii.

c. W sprawowaniu liturgii godzin: na początku Godziny przy słowach: "Boże, wejrzyj ku wspomżeniu memu"; rozpoczynając pieśń z Ewangelii, tzn. pieśń Zachariasza, pieśń Maryi i pieśń Symeona¹⁰²; przyjmując błogosławieństwo na zakończenie celebracji.

d. Można go uczynić przyjmując błogosławieństwo Najświętszym Sakramentem.

e. Przy wychodzeniu z kościoła żegnając się wodą święconą. Jest to modlitwa, aby łaska Chrztu, umacniała człowieka w dawaniu świadectwa o Chrystusie wobec braci.

94. Inne formy znaku krzyża wykonujemy:

a. Znak krzyż na "czole, ustach i sercu (by Ewangelia była w naszym umyśle, na naszych wargach i w naszym sercu) czynimy wraz z głównym celebransem przed Ewangelią, gdy ten wypowiada formułę: "Słowa Ewangelii według świętego ..." ¹⁰³.

b. Znak krzyża na wargach czynimy rozpoczynając modlitwę liturgii godzin przy słowach: "Panie, otwórz wargi moje" ¹⁰⁴.

95. Oto niektóre pytania i wyjaśnienia dotyczące wykonywania znaku krzyża w celebracjach liturgicznych:

a. Jaki znak krzyża należy czynić przed odczytaniem Ewangelii? Jedni uczestnicy Eucharystii żegnają się zwyczajnie, a inni czynią potrójny mały znak krzyża. Nowe wydanie OMWR zaleca wszystkim spełnianie potrójnego znaku, czyniąc go na czole, ustach i sercu ¹⁰⁵.

b. Czy należy żegnać się w czasie błogostawieństwa Najświętszym Sakramentem? Dokumenty Kościoła nic na ten temat nie mówią. W naszych wspólnotach dominuje pochycenie głowy bez czynienia znaku krzyża. Kapłan udzielając tego błogostawieństwa nie wymienia imion Trójcy Świętej, a czynność błogostawienia Najświętszym Sakramentem trwa dłużej niż zwykłe błogostawieństwo. Można ją porównać do nałożenia rąk na głowę, które jest także znakiem udzielania łask, szczególnie wylania Ducha Świętego. Przyjmując dar łaski przekazany tym gestem nie czynimy znaku krzyża.

c. Czy należy się żegnać, gdy biskup w drodze do ołtarza lub w drodze powrotnej do zakrystii udziela błogostawieństwa? Jeżeli biskup zwraca się w naszą stronę i czyni ręką znak krzyża nad nami udzielając nam błogostawieństwa, należy się przeżegnać, gdyż jest to znak wyrażający przyjęcie otrzymanego daru.

d. Rażącym błędem, popełnianym często, choć stale piętnowanym, jest niedbałość w wykonywaniu krzyża. Staje się on wtedy gestem nieczytelnym i niezrozumiałym, a może nawet pewnym znieważeniem samego krzyża, gdyż zakrawa na jego parodiowanie. Dlatego należy dbać o spełnianie go w sposób właściwy.

e. Wiele osób czyni znak krzyża odmawiając "Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu". Charakter tej modlitwy jest inny, dlatego Kościół przy wymawianiu imion Trójcy Przenajświętszej skłonił głowę¹⁰⁶. Ten gest powinien towarzyszyć słowom przy wymawianiu imion Ojca, Syna i Ducha Świętego.

f. Znak krzyża wodą święconą wykonują często kapłani wraz z zespołem liturgicznym przy rozpoczęciu procesji wejścia. Wydaje się, że nie jest to słuszne, gdyż znak krzyża ma być dopiero na rozpoczęcie Eucharystii. Trudno uzasadnić dwa znaki krzyża wykonywane na początku Mszy świętej.

Znak pokoju

96. Dokumenty Kościoła mówią o "obrzędzie pokoju", który ma miejsce przed przyjęciem Komunii świętej: "następuje obrzęd pokoju: wierni modlą się o pokój i jedność dla Kościoła i dla całej rodziny ludzkiej oraz wyrażają wzajemną miłość, zanim będą uczestniczyć w jednym chlebie. Konferencje Episkopatu ustalą sposób, w jaki ma się dokonywać obrzęd pokoju, uwzględniając przy tym sposób myślenia i zwyczaje poszczególnych narodów"¹⁰⁷.

97. Przekazywanie sobie znaku pokoju przez wszystkich uczestników Eucharystii jest obrzędem nowym, wprowadzonym przez reformę Soboru Watykańskiego II. Dlatego trwa okres poszukiwania formy, która najlepiej wyrazi istotę tego aktu. Ustalenia Konferencji Episkopatu Polski są w tej dziedzinie następujące: "Znakiem pokoju jest ukłon w stronę najbliższych stojących uczestników Mszy świętej. W małych grupach znakiem pokoju może być podanie ręki. Zgromadzenie nie wypowiada żadnej aklamacji. Tam, gdzie taki zwyczaj wprowadzono, należy go zaniechać. Duchowieństwo przekazuje sobie znak pokoju w sposób dotychczasowy"¹⁰⁸.

98. W wielu wspólnotach, szczególnie rekolekcyjnych, przyjętą się zwyczaj przekazywania sobie znaku pokoju przez podanie ręki najbliższym osobom.

99. Nowe wydanie Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego dokładniej opisuje przebieg tego obrzędu i jego znaczenie niż wydanie poprzednie:

a. OWMR: "Kapłan może dodać stosownie do okoliczności: przekażcie sobie znak pokoju i wszyscy, zgodnie z miejscowymi zwyczajami, wyrażają sobie wzajemnie pokój i miłość. Kapłan może znak pokoju przekazać asyście"¹⁰⁹.

b. OW: "Kapłan może przekazać pokój usługującym, pozostając jednak w prezbiterium, aby nie naruszać porządku celebracji. Może jedynie, dla słusznych racji podejść do kilku wiernych i przekazać im pokój. Wszyscy zaś, w sposób ustalony przez Konferencję Episkopatu, przekazują sobie nawzajem pokój, jedność i miłość. Przekazujący pokój może powiedzieć: Pokój Pański niech zawsze będzie z tobą, a przyjmujący odpowiada: Amen"¹¹⁰.

100. "Znak pokoju" jest jedynym wyraźnie wskazanym gestem, przez który uczestnicy Eucharystii zwracają się bezpośrednio do siebie nawzajem. Należy więc z całą troską dbać o to, aby nie pomniejszać jego roli i ukazywać jego głęboką treść. W jego przeżyciu rodzą się także pytania i wątpliwości:

a. Czy można podchodzić do wszystkich uczestników Eucharystii, aby im przekazać znak pokoju? Jest to możliwe, gdy uczestników Eucharystii jest kilku. W pozostałych przypadkach nie jest wskazane podchodzenie do wszystkich. OW w cytowanym powyżej fragmencie nie pozwala na taki akt przewodniczącemu zgromadzenia. Również jego uczestnicy powinni zachować umiar w przeżyciu tego obrzędu.

b. W jaki sposób przekazują sobie znak pokoju kapłan oraz osoby pozostające w prezbiterium? Przekazujący pokój wyciąga obydwie ręce w stronę przyjmującego mówiąc: "Pokój z tobą", przyjmujący także wyciąga obydwie ręce i przyjmując pokój odpowiada: "Amen".

c. Czym jest "pocałunek pokoju" i czy jest on dopuszczalny w tym obrzędzie? Gest ten jest braterskim uściskiem wyrażającym tę samą prawdę, co zwykły znak pokoju. Czytelniej wyraża wzajemne obdarowanie, podobnie jak leżenie krzyżem wyraźniej niż postawa klęcząca wyraża uniżenie przed Bogiem. Na zasadzie analogii można w szczególnie uroczystych celebracjach, przekazać pokój tym właśnie znakiem. Nie powinno się to czynić wtedy, gdy znak ten może być źle rozumiany przez uczestników zgromadzenia. W OW nie ma mowy o "znaku pokoju" ani o "pocałunku pokoju", gdyż dokument ten mówi o darach, które sobie przekazujemy, a nie o znakach, które te dary wyrażają. Uczestnicy Eucharystii mają sobie przekazać "pokój, jedność i miłość" i to jest najważniejsze.

d. Czy znak pokoju jest obowiązkowy w każdej Mszy świętej? Główna część obrzędu pokoju, jaki przeżywamy w Eucharystii, wyraża się w modlitwie o dar pokoju i wieńczy się słowami kapłana: Pokój Pański niech zawsze będzie z wami. Na te słowa wszyscy odpowiadają: I z duchem twoim. Natomiast zachętę wyrażoną słowami: Przekażcie sobie znak pokoju kapłan kieruje "stosownie do okoliczności"¹¹¹. Mszał określa tę możliwość słowami: "Jeżeli okoliczności za tym przemawiają, diakon lub kapłan mówi: Przekażcie sobie znak pokoju"¹¹².

e. Czy obrzęd pokoju przeżywany jest także w innych celebracjach? Obrzęd taki przewidziany jest także w czasie udzielania sakramentu Matrzeństwa (jeśli sakrament udzielany jest poza Mszą świętą)¹¹³.

f. Należy zaniechać zwyczaju tam, gdzie on istnieje, wygłaszania wspólnej aklamacji: Pokój nam wszystkim w czasie przekazywania znaku pokoju.

Inne gesty rąk

101. Oprócz znaku krzyża i znaku pokoju, istnieją inne gesty rąk, które w liturgii odgrywają ważną rolę. Poprzez nie wyrażamy nasze uwielbienie i dziękczynienie, żal i skruchę, a także błaganie i prośbę. Gesty rąk towarzyszą naszym najważniejszym przeżyciom duchowym w czasie liturgii. Wyrażają naszą wiarę i na nią oddziałują. Dlatego należy troszczyć się o ich czytelne wykonywanie.

102. Wśród tych gestów najczęściej spotykamy: modlitewne złożenie lub wzniesienie rąk, bicie się w piersi, obmycie rąk, nałożenie rąk na głowę.

a. Ręce złożone na sposób "gotycki" przyjmują wszyscy usługujący przy ołtarzu, gdy stoją lub klękają. Gdy natomiast siedzą ręce są złożone na kolanach. Pozostali uczestnicy unikają takich gestów rąk, które uchodzą w danej wspólnotcie za zbyt swobodne, dziwaczne i prowokujące. Mogą bowiem przyczyniać się do rozpraszania i odwracania uwagi innych. Wskazane jest, aby trzymali ręce złożone na sposób "romański".

b. Ręce wzniesione w górę (postawa "orans"), przyjmuje kapłan w czasie odmawiania modlitw liturgicznych.

c. Uderzenie się w piersi ma miejsce tylko w czasie akty pokutnego na słowa Moja wina¹¹⁴. Jest to znak usposobienia pokutnego i żalu za grzechy. Podczas wykonywania tego gestu wskazujemy na serce człowieka, gdyż "z serca pochodzą złe myśli, zabójstwa, cudzołóstwa, czyny nierządne, kradzieże, fałszywe świadectwa, przekleństwa" (Mt 15, 19).

d. Nałożenie rąk na głowę jest znakiem udzielania Ducha Świętego. W celebracji liturgii jest to gest zarezerwowany dla osób, które przyjęły sakrament święceń. Biskup wyciąga ręce nad tymi, którym udziela święceń, sakramentu bierzmowania, a także gdy błogosławi oleje podczas Mszy Krzyżma w Wielki Czwartek. Kapłan wyciąga ręce nad wiernymi w czasie uroczystego błogosławieństwa, w czasie udzielania rozgrzeszenia w sakramencie Pokuty, w sprawowaniu Namaszczenia Chorych, a także wtedy, gdy koncelebrować z biskupem Eucharystię, w której udzielany jest sakrament Bierzmowania oraz w liturgii poświęcenia olejów w Wielki Czwartek. Nałożenie rąk jest także gestem używanym szczególnie przy błogosławieństwach osób. Ma on swoje uzasadnienie biblijne.

103. Pytania i wątpliwości:

a. Czy w czasie odmawiania Baranku Boży lub Panie, nie jestem godzien, należy uderzać się w piersi? Nie należy tego czynić, gdyż żadna z tych modlitw nie jest wyznaniem win. Gest uderzania się w pierś jest zalecony tylko w czasie aktu pokutnego.

b. Czy można wznosić ręce wraz z kapłanem w czasie odmawiania modlitwy eucharystycznej lub innym modlitw? W czasie modlitwy eucharystycznej oraz innych modlitw odmawianych przez kapłana nie można tego czynić. Natomiast modlitwy odmawiane wspólnie, np. Ojcze nasz, szczególnie podczas Mszy z udziałem dzieci, można odmawiać z wzniesionymi w górę rękami.

Procesja

104. Dokumenty Kościoła zaliczają do gestów także procesje. Są one znakiem wędrowania ludu Bożego do swego ostatecznego celu. Przypominają drogę życia, która zmierza do Chrystusa i w której Chrystus towarzyszy człowiekowi. W czasie Mszy świętej odbywają się cztery uroczyste przejścia: procesja wejścia, z Ewangeliarzem, z darami oraz komunijna. Trzeba się starać, by te czynności były wykonywane godnie z towarzyszeniem właściwych im śpiewów, określonych szczegółowymi przepisami¹¹⁵.

105. Procesje są przeżywane także przy innych celebracjach liturgicznych oraz towarzysząc rozpoczynaniu nabożeństw. W tej części "Ceremoniału" podane są ogólne uwagi dotyczące wszystkich procesji. Dodatkowe wyjaśnienia dotyczące poszczególnych procesji podane są w odpowiednich miejscach.

106. Każda uroczysta celebracja liturgiczna rozpoczyna się procesją wejścia. Mszał Rzymski przewiduje trzy rodzaje wejścia na rozpoczęcie liturgii: procesję, uroczyste wejście oraz zwykłe wejście¹¹⁶. Tę terminologię można zastosować także do opisu różnych form uroczystego wejścia rozpoczynającego liturgię także w niedziele i dni powszednie. Można wtedy przyjąć następujące zasady:

a. W "procesji" niesie się wszystkie znaki, jakie są przewidziane w takich okolicznościach: kadziło, krzyż, świece, Ewangeliarz (nie niesie się go w procesji rozpoczynającej celebrację liturgii godzin). Tę formę stosuje się w najbardziej uroczystych celebracjach.

b. W "uroczystym wejściu" niesie się krzyż, świece i Ewangeliarz. Tę formę stosuje się w niedziele, dni świąteczne, w czasie rekolekcji i dni skupienia.

c. W "zwykłym wejściu" nie niesie się żadnych znaków. Tę formę stosuje się w dni powszednie, gdy nie ma uroczystych obchodów.

107. Dla pięknego przejścia w procesji ważne jest także ustawienie wszystkich jej uczestników. Na czele idą zawsze osoby niosące znaki. Pozostali usługujący ustawiają się w procesji w taki sposób, aby pod dojściu do ołtarza jak najłatwiej mogli zająć swoje miejsca. O pięknie znaku, jakim jest procesja, decyduje także odpowiednie ustawienie pod względem wzrostu (od niższych do wyższych). Jest to jednak kryterium pomocnicze. Pierwsze jest kryterium ładu i "swojego miejsca".

Szaty i naczynia liturgiczne

108. OWMR mówi o "szacie wspólnej dla wszystkich usługujących"¹¹⁷, a równocześnie uczy, że "różność funkcji w sprawowaniu kultu ukazuje się zewnętrznie przez różność szat liturgicznych. Dlatego te szaty powinny być znakiem funkcji właściwej każdemu z posługujących. Poza tym szaty liturgiczne powinny podkreślać piękno czynności liturgicznych"¹¹⁸. Myśląc o szatach liturgicznych należy zachować to rozróżnienie na szaty wspólne dla wszystkich i szaty różne dla osób spełniających odmienne czynności.

Szaty wspólne dla wszystkich

109. "Szatą liturgiczną wspólną dla duchownych i ministrantów wszystkich stopni jest alba, przepasana w biodrach paskiem, jeżeli nie jest uszyta w taki sposób, że przylega do ciała nawet bez paska. Jeżeli alba nie oślania dokładnie zwykłego stroju koło szyi, przed włożeniem alby należy włożyć humerał. Albę można zastąpić komzą, ale nie wtedy, gdy się wkłada ornat lub dalmatykę lub gdy zamiast ornatu czy dalmatyki nakłada się samą stulę"¹¹⁹.

110. Dokument mówi tutaj o wspólnej szacie dla "duchownych i ministrantów". Nie mówi natomiast o szatach wspólnych dla osób usługujących poza prezbiterium. Oni jednak także pełnią funkcję liturgiczną, a więc powinni nosić szatę, która będzie znakiem ich posługiwania. Brak szaty, która wyraźnie mówi o spełnianej funkcji jest być może jedną z przyczyn, dla których czynności spełniane poza prezbiterium są przez wielu traktowane jako "mniej ważne" od zadań ministranckich. Jest to jednak błędne spojrzenie, gdyż przyniesienie do ołtarza chleba i wina nie jest mniej ważne niż przynie-sienie świecy.

111. Biała szata jest znakiem czystości duszy i przypomina dar dziecięctwa Bożego otrzymany na chrzcie. Wszyscy usługujący w prezbiterium wkładają tę szatę, gdyż wszyscy są dziećmi Bożego i tej godności dziecka Bożego są równi. Mały ministrant, akolita, diakon, kapłan, biskup, Ojciec Święty – wszyscy wkładają najpierw białą szatę. Ona nie wskazuje na to, jaką funkcję kto pełni, lecz wskazuje na piękno daru uczest-nictwa w życiu Bożym, które jest udziałem wszystkich.

112. W sakramencie chrztu Bóg obdarzył ludzi także licznymi charyzmatami i talentami. O tej różnorodności i wielkim bogactwie darów mogą przypominać piękne i kolorowe szaty usługujących poza prezbiterium. W pewnym sensie świąteczny strój wszystkich uczestników niedzielnej liturgii jest znakiem różnorodności i piękna Bożych darów. To piękno, pielęgnowane przez wszystkich, może zostać jeszcze bardziej zaznaczone przez tych, którzy podejmują posługę. Dlatego kolorowe stroje scholi lub chóru mogą być także "liturgiczną szatą", jeśli widzi się w nich znak przypominający wielość i różno-rodność talentów, jakie otrzymaliśmy od Boga. Także stroje regionalne, używane np. przez odczytujących wezwania modlitwy powszechnej mogą zyskać takie znaczenie. Jeśli zaś nie ma szczególnego stroju, to zawsze usługujący powinni nosić strój piękny i świąteczny, a nie roboczy lub sportowy. Samo piękno stroju, w którym spełniana jest posługa jest znakiem odejścia od codzienności i wejścia w świat Boga.

113. Znak ten istnieje w wielu wspólnotach także w postudze ministrantów. Wkładają oni sutanki i kapturki w różnych kolorach.

Szaty własne poszczególnych usługujących

114. OWMR omawia szaty właściwe dla kapłana i diakona¹²⁰. Kapłan wkłada ornat, a diakon dalmatykę. Obydwaj zakładają stułę oraz w niektórych celebracjach wkładają kapę. Praktyka ta wskazuje, że szczególny strój wkładany dodatkowo na białą szatę, dotyczy tylko tych, którzy przyjęli sakrament święceń. Ornat i dalmatyka, a w od-niesieniu do biskupa także oznaki jego biskupiej godności – to szaty, które są związane z urzędem diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa.

115. Odmiennosc szat dla usługujących niższych stopni, czyli dla świeckich, nie rozwi-nęła się jeszcze w Kościele. W dalszej części Ceremoniału podaną są jednak pewne sugestie na ten temat. Jeżeli pojawią się w parafiach stopnie posługiwania dla wier-nych świeckich, niewątpliwie też znajdzie to wyraz w odpowiednich znakach ze-wnętrznych.

Piękno szat liturgicznych

116. Należy troszczyć się o piękno szat liturgicznych i okazywać im należny szacunek. Alby i komże, ornaty i stuły, dalmatyki i inne szaty powinny się odznaczać szlachetną prostotą, a równocześnie pięknem. Są bowiem w służbie najświętszych tajemnic.

Naczynia liturgiczne

117. Troska o piękno odnosi się także do naczyń liturgicznych. Kielichy i pateny, puszkki i monstrancja, a także kadzielnica i ampułki powinny być wykonane z odpowiedniego materiału, otaczane szacunkiem i utrzymywane w czystości.

Przestrzeń sakralna

118. Ważną grupę znaków stanowią także te związane z miejscem celebracji liturgicznej. Można tu wliczyć przede wszystkim kościół, ołtarz, ambonę, miejsce przewodniczenia, a także tabernakulum, chrzcielnicę i konfesjonał. Są one ukazane poniżej w tej kolejności, w jakiej omawia je KKK.

Kościół

119. Budynek kościoła jest zewnętrznym i konkretnym znakiem istnienia wspólnoty Kościoła, w której dokonuje się misterium zbawienia człowieka realizowane poprzez słuchanie Słowa Bożego oraz celebrację Eucharystii i innych sakramentów świętych. W swojej strukturze zewnętrznej budynek kościoła przypomina o obecności Boga pośród swojego ludu, a także wyraża pobożność wiernych i ich miłość braterską. Aby kościół mógł służyć dla kultu Bożego wymaga się jego poświęcenia (*dedicatio*) lub pobłogosławienia (*benedictio*).

120. Wymienia się kościoły katedralne, parafialne i rektoralne. Kościół katedralny, czyli kościół w którym znajduje się katedra biskupa diecezjalnego, stanowi centrum życia liturgicznego całego Kościoła partykularnego. W tym miejscu pasterz diecezji przewodniczy funkcjom liturgicznym i poprzez odpowiednie formowanie liturgii powoduje iż kościół katedralny staje się matką i nauczycielką dla innych kościołów w diecezji¹²¹. Ważnym miejscem w kościele katedralnym jest katedra biskupa, czyli znak nauczycielskiej i pasterskiej władzy biskupa, a także znak jedności wiernych w wierze, którą pasterz diecezji głosi¹²². Kościół parafialny jest znakiem obecności wspólnoty parafialnej i musi posiadać chrzcielnicę. Inne kościoły, które służą ludowi Bożemu, spełniają tę samą funkcję w dziele zbawienia choć nie posiadają takiego znaczenia jak wspomniane wyżej.

121. Każdy kościół posiada własny tytuł. Stanowi on cechę charakterystyczną wspólnoty gromadzącej się w tym miejscu i wyznacza dzień obchodów święta patronalnego.

Ołtarz

122. "Ołtarzem Nowego Przymierza jest Krzyż Chrystusa (por. Hbr 13,10), z którego wypływają sakramenty Misterium Paschalnego. Na ołtarzu, który stanowi centrum świątyni, uobecnia się w znakach sakramentalnych ofiara Krzyża. Ołtarz jest także stołem Pańskim, do którego jest zaproszony Lud Boży. Por. Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego, 259. W niektórych liturgiach wschodnich ołtarz jest także symbolem grobu (Chrystus naprawdę umarł i naprawdę zmartwychwstał)¹²³.

Tabernakulum

123. "Tabernakulum powinno być umieszczone "w kościele... w najbardziej godnym miejscu, z największą czcią „Paweł VI, enc. *Mysterium fidei*. Godna forma, właściwe umieszczenie i zabezpieczenie, tabernakulum powinny sprzyjać adoracji Pana, rzeczywiście obecnego w Najświętszym Sakramencie ołtarza. Święte krzyżmo (myron), służące do namaszczenia, jest znakiem sakramentalnym pieczęci daru Ducha Świętego;

tradycyjnie jest przechowywane i czczone w jakimś bezpiecznym miejscu świętym. Można do niego dołączyć olej katechumenów i olej chorych"¹²⁴.

Miejsce przewodniczenia

124. "Katedra biskupa lub krzesło prezbitera "powinny podkreślać jego funkcję jako przewodniczącego zgromadzenia i kierującego modlitwą"¹²⁵.

Ambona

Ambona. "Godność słowa Bożego wymaga, by w kościele było ono głoszone z miejsca, na którym w czasie liturgii słowa spontanicznie skupia się uwaga wiernych"¹²⁶.

Chrzcielnica

125. "Chrzest zapoczątkowuje zgromadzenie Ludu Bożego, dlatego świątynia powinna posiadać miejsce do celebracji chrztu (chrzcielnica) oraz sprzyjać pamięci o obietnicach chrzcielnych (woda święcona)"¹²⁷.

Konfesjonał

126. "Odnowa życia chrzcielnego wymaga pokuty. Świątynia powinna zatem posiadać miejsce służące wyrażaniu skruchy i otrzymywaniu przebaczenia, dostosowane do przyjmowania penitentów. Świątynia powinna także stanowić przestrzeń zachęcającą do skupienia i cichej modlitwy, która przedłuża i uwewnętrznia wielką Modlitwę eucharystyczną"¹²⁸.

Inne znaki

127. W celebracji liturgii występują także inne znaki, spełniane przez uczestników zgromadzenia lub im towarzyszące:

a. Pocałunek. Kapłan wykonuje ten gest trzykrotnie w czasie każdej Mszy świętej (na początku, po odczytaniu Ewangelii oraz na końcu). Wierni całują krzyż w czasie wielokopiłkowej adoracji. Poza tym często ma miejsce ucałowanie relikwii.

b. Spojrzenie. Wzrok człowieka jest także znakiem, przez który może on wyrazić radość lub smutek, pytanie lub aprobatę, wdzięczność lub uwielbienie, spokój lub nerwość. W celebracji liturgii wzrok powinien się zwracać przede wszystkim ku znakom mówiącym o obecności Boga pośród nas oraz wyrażać miłość i pokój serca.

PRZYPISY

⁴³ Napisy w stallach: *Si mens non orat in vanum lingua laborat – Jeśli serce nie czuje na próżno gęba pracuje.*

⁴⁴ KL 7; PO 4.

⁴⁵ OWMR 34-35.

⁴⁶ Od greckiego źródłosłowu mówiącego o łączeniu razem.

⁴⁷ KL 112.

⁴⁸ KL 113.

⁴⁹ OWMR 39-40.

⁵⁰ WLM 21.

⁵¹ PSP – Liturgia 137.

⁵² Instrukcja – Musicam sacram 18.

⁵³ Który można nawet opuścić, jeśli nie jest śpiewany (OWMR 39).

⁵⁴ KL 30.

⁵⁵ OWMR 23.

⁵⁶ KL 30.

- 57 Instrukcja – Musicam sacram 17.
- 58 OW 45.
- 59 OW 45.
- 60 OWML 28.
- 61 OW 71.
- 62 OW 84.
- 63 Por. str. 375*.
- 64 Dyrektorium – Msza z udziałem dzieci 37.
- 65 OWLG 201-203.
- 66 Obrzędy chrztu dzieci 17.
- 67 Obrzędy bierzmowania 24.
- 68 Obrzędy pokuty 24.
- 69 Obrzędy pokuty 26.
- 70 Sakramenty chorych 97.
- 71 Obrzędy pogrzebu 64.
- 72 OWMR 21.
- 73 OWLG 263.
- 74 OWMR 21.
- 75 OWLG 264-265.
- 76 Instrukcja – Dla duchowieństwa 28.
- 77 Instrukcja – Inaestimabile donum 11.
- 78 Przepisy wykonawcze do ID 10.
- 79 Instrukcja – Dla duchowieństwa 27.
- 80 PSP – Liturgia 92.
- 81 OWLG 265.
- 82 SC 24.
- 83 KKK 1145.
- 84 OWMR3 274.
- 85 OW 137.
- 86 OWMR 274.
- 87 Tamże.
- 88 Tamże.
- 89 OWMR 275b.
- 90 KSL 128c.
- 91 OWMR 275.
- 92 OWMR 275a.
- 93 Dokumenty nie mówią wprost o wykonywaniu takich ukłonów wobec celebransa, gdy jest nim kapłan. Domagają się natomiast głębokiego ukłonu, gdy celebransem jest biskup.
Można więc wnioskować, że ukłon towarzyszący spełnianej czynności jest właściwy dla liturgii rzymskiej. Stąd zalecenie, aby wobec kapłana wykonywać skłon głową.
- 94 OWMR 275b.
- 95 Por. OWMR 160; Por. Elliot – Ceremonies 34b.
- 96 OWMR 274, 275b.
- 97 CE 76.
- 98 CE 91.
- 99 OW 275b.
- 100 Por. CE 76.

- 101 OWMR 28.
- 102 OWLG 266.
- 103 OW 134.
- 104 OWLG 266.
- 105 OW 134.
- 106 Por. OWMR 234a.
- 107 OW 82.
- 108 Instrukcja – Dla duchowieństwa 25.
- 109 OWMR 112.
- 110 OW 154.
- 111 OW 154.
- 112 MR 374*.
- 113 Obrzędy Sakramentu Matrzeństwa 113.
- 114 MS s. 5*.
- 115 OW 44. 116 Por. Niedziela Palmowa, święto Ofiarowania Pańskiego.
- 117 Por. OWMR 336.
- 118 OWMR 335.
- 119 OWMR 336.
- 120 Por. OWMR 337-341.
- 121 Dyrektorium o postudze duszpasterskiej biskupów (22 lutego 1973), 81.
- 122 CE 42.
- 123 KKK 1182.
- 124 KKK 1183.
- 125 KKK 1184.
- 126 KKK 1184.
- 127 KKK 1185.
- 128 KKK 1185.

* [MS1]Być może, że ten przepis o głębokim skłonie wobec biskupa należy pominąć, gdyż w OWMRn, cytując CE 68b, nie wymienia tego przypadku.

ROZDZIAŁ III – POSŁUGI LITURGICZNE

128. "Niech wierni z radością służą ludowi Bożemu, ilekroć się ich zaprasza do pełnienia jakiejś szczególnej funkcji liturgicznej"¹²⁹. "Akcje liturgiczne powinny wyraźnie objawiać uporządkowaną jedność ludu Bożego jako organicznej wspólnoty, a więc we-wnętrzne połączenie przebiegające między akcją liturgiczną a naturą organicznie ukształtowanego Kościoła. Ta rzeczywistość ma miejsce, gdy wszyscy uczestnicy zajmują z wiarą i pobożnością miejsce, które każdemu przynależy"¹³⁰.

Uwagi terminologiczne

129. Jakie miejsce "przynależy" poszczególnym wiernym świeckim w Eucharystii i innych celebracjach liturgicznych? Chcąc opisać zadania, jakie są im powierzane w liturgii, konieczne są ustalenia terminologiczne. Jest to jedno z zadań niniejszego Ceremoniału. Wprowadzić podane wyjaśnienia będą zawsze podobne do kół częściowo na siebie nachodzących, gdyż wszystkie określenia wyrażają w swej istocie tę samą ideę służby Bogu i ludziom, można jednak określić jaki aspekt posługiwania wyraża dane pojęcie. Taka właśnie próba podjęta jest poniżej i przedstawiona do dyskusji.

130. Najważniejsze terminy, o które tutaj chodzi, są następujące: *munus*, *servitium*, *officium*, *ministerium*. Określenie "munus" tłumaczone jest najczęściej słowem funkcja, termin "ministerium" oddawany jest przez większość autorów jako posługa, a określenie "officium" oznacza urząd. Mało precyzyjne jest natomiast rozróżnienie między funkcją i posługą (np. Czym się różni "lektor" jako funkcja od lektora rozumianego jako posługa?). Nie ma też jednomyślności w tłumaczeniu terminu "servitium". Mówi się przy nim o służeniu, posługiwaniu, służbie. Konieczna jest więc precyzacja tych określeń.

"Munus" – Funkcja spełniana w liturgii

131. Funkcje liturgiczne są świętymi czynnościami, spełnianymi przez duchownych i świeckich w celebracji liturgicznej. Posiadają one następujące cechy:

a. Są naznaczone szczególną obecnością Chrystusa: "Dla urzeczywistnienia tak wielkiego dzieła Chrystus jest zawsze obecny w swoim Kościele, szczególnie w czynnościach liturgicznych"¹³¹.

b. Są współdziałaniem z Duchem Świętym: "Jest pragnieniem i dziełem Ducha w sercu Kościoła, abyśmy żyli życiem Chrystusa Zmartwychwstałego. Gdy spotyka On w nas odpowiedź wiary, którą wzbudził, urzeczywistnia się prawdziwe współdziałanie; przez nie liturgia staje się wspólnym dziełem Ducha Świętego i Kościoła"¹³².

c. Są szczególnie skuteczne w dziele uświęcenia człowieka i uwielbienia Boga: "Każdy obchód liturgiczny, jako dzieło Chrystusa – Kapłana i Jego Ciała, czyli Kościoła, jest czynnością w najwyższym stopniu świętą, a żadna inna czynność Kościoła nie dorównuje jej skuteczności z tego samego tytułu i w tym samym stopniu"¹³³.

d. Objawiają Kościół: "Czynności liturgiczne nie są czynnościami prywatnymi, lecz kultem Kościoła, będącego "sakramentem jedności", a Kościół to lud święty, zjednoczony i zorganizowany pod zwierzchnictwem biskupów. Dlatego czynności liturgiczne należą do całego Ciała Kościoła, uwidoczniają je i na nie oddziałują"¹³⁴.

e. Są związane z całym życiem człowieka: "Liturgia jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła, i jednocześnie jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc"¹³⁵.

132. Określenie funkcja (łac. munus) oznacza więc świętą czynność, którą chrześcijanin spełnia w liturgii¹³⁶. Może to być przewodniczenie Eucharystii, odczytanie słowa Bożego, zaśpiewanie psalmu, niesienie świecy lub jakakolwiek inna czynność, przewidywana przez pontyfikał lub rytuał rzymski.

133. Ta sama funkcja liturgiczna może być wypełniana przez osoby, które we wspólnocie Kościoła zajmują różne postęgi i urzędy:

a. Komunii świętej mogą udzielać: nadzwyczajny szafarz nie będący akolita, akolita, diakon, prezbiter, biskup, papież. Od strony samego obrzędu za każdym razem jest to tak samo spełniona funkcja liturgiczna. Jej wewnętrzna treść, jakim jest udzielenie Komunii świętej, pozostaje ta sama niezależnie od tego, czy funkcję spełnił nadzwyczajny szafarz czy Ojciec Święty.

b. W podobny sposób możemy spojrzeć na czytanie słowa Bożego. Może go czytać małe dziecko, ministrant słowa Bożego, ustanowiony lektor, diakon, kapłan, biskup. Samo czytanie nie objawia różnicy między tymi osobami. Różnica występuje gdzie indziej, mianowicie w samej osobie. Każda z wymienionych tutaj osób otrzymała inny dar i inne są jej zadania w Kościele. Spełniają określoną diakonię we wspólnocie (servitium), a niektóre z nich pełnią określony urząd w Kościele (officium).

134. Są funkcje liturgiczne, które mogą spełniać tylko ci, którzy przyjęli sakrament święceń. Są też takie, które mogą być spełniane przez wiernych świeckich:

a. Dla biskupa zarezerwowane są te funkcje liturgiczne, które są wymienione w pontyfikałach rzymskim. Są to przede wszystkim: udzielanie święceń kapłańskich, bierzmowanie, obrzędy konsekracji, poświęcenie kościoła.

b. Biskup i kapłan mogą przewodniczyć Eucharystii, sprawować sakrament pokuty oraz udzielać sakramentu namaszczenia chorych.

c. Biskup, kapłan i diakon mogą udzielać pozostałych sakramentów, odczytywać Ewangelię w czasie celebracji eucharystycznej, głosić homilię w liturgii, asystować przy zawieraniu sakramentu małżeństwa, przewodniczyć pogrzebom, udzielać błogosławieństwa.

d. Narzeczeni udzielają sobie sakramentu małżeństwa.

e. Nadzwyczajni szafarze mogą udzielać Komunii świętej, a także udzielać sakramentu chrztu. Mogą to czynić tylko w szczególnych okolicznościach wyraźnie opisanych przez dokumenty Kościoła.

f. Wszystkie inne funkcje liturgiczne mogą być spełniane przez wiernych świeckich. Są one opisane poniżej.

"Servitium – officium" – Służba podejmowana poza liturgią

135. Każdy chrześcijanin służy Bogu i ludziom w codzienności swego życia, w domu, szkole, zakładzie pracy, w społeczeństwie. Jego posługiwanie związane jest z charyzmatami, jakie posiada, a także z miejscem, jakie w Kościele zajmuje. W niniejszej próbie precyzacji pojęć ta właśnie wieloraka działalność pozaliturgiczna określania jest dwoma terminami: diakonia oraz urząd. Ten pierwszy termin odnosi się do wszystkich, ten drugi tylko do duchownych.

a. "W pierwotnym sensie termin "servitium" oznacza po prostu działalność, przez którą członkowie Kościoła kontynuują w Kościele i na całym świecie misję i posługę Chrystusa"¹³⁷. Wierni świeccy czynią to posługując indywidualnie albo w zespole (modlitewnym, charytatywnym, muzycznym, ministranckim, katechetycznym lub innym), w życiu rodzinnym, zawodowym i społecznym. Dlatego w odniesieniu do nich można zaproponować słowo diakonia, które wyraża właśnie tego rodzaju służbę.

b. Określenie "servitium" odnosi się oczywiście także do duchownych, gdyż oni także pełnią wielorakie diakonie. Jednak ich posługiwanie ma szczególny charakter, dlatego opisane jest dodatkowo odmiennym terminem urząd (officium), w pełnym brzmieniu urząd kościelny. Pojęcie to oznacza miejsce, jakie zajmują w Kościele wyświęceni szafarze, a więc biskup, prezbiter i diakon, a także zadania, które z niego wynikają. Główny ciężar znaczeniowy tego słowa spoczywa tutaj na działalności pozaliturgicznej, choć oczywiście odnosi się także do liturgii.

"Ministerium" – Konsekracja osoby dla posługi w Kościele

136. Oprócz funkcji, które ktoś spełnia w liturgii oraz diakonii podejmowanej w codzienności życia, istnieje jeszcze jeden rodzaj uczestnictwa człowieka w posługiwaniu Chrystusa. Jest nim konsekracja osoby. Mówi o niej KKK: "Niektóre błogostawieństwa mają charakter trwały; ich skutkiem jest poświęcenie pewnych osób Bogu oraz zastrzeżenie pewnych przedmiotów i miejsc do użytku liturgicznego. Wśród błogostawieństw osób – których nie należy mylić ze święceniami sakramentalnymi – znajduje się błogostawieństwo opata lub ksieni klasztoru, konsekracja dziewic, obrzęd profesji zakonnej i błogostawieństwo dla pełnienia pewnych posług w Kościele (lektorów, akolitów, katechetów itp.)"¹³⁸.

137. Ustanowienie do posług lektora, akolity i katechety zostało tu umieszczone obok błogostawieństwa opata lub ksieni klasztoru, konsekracji dziewic i obrzędu profesji zakonnej. Dokument podaje też wyjaśnienie, że osoba, która przyjmuje takie błogostawieństwo jest "na stałe" poświęcona (konsekrowana) przez Boga do zadań, które jej zostały powierzone w Kościele. Bóg ją konsekruje, namaszcza Duchem Świętym i nadaje moc, aby przez nią dokonywać szczególnych dzieł w Kościele. Ona zaś, odkrywszy takie powołanie, przygotowuje się do jego dnia, w którym dar Boga zostanie jej ofiarowany poprzez specjalny obrzęd (święcenia, śluby, ustanowienie). Otrzymałym darem służy przez całe życie Bogu.

138. Konsekracja człowieka dokonuje się nie mocą postanowienia lub wewnętrznych aktów, lecz przez działanie Kościoła, który w specjalnym obrzędzie przekazuje kandydatowi dar Boga. Tak więc duchowni są "wyświęceni" do diakonatu, prezbiteratu, biskupstwa, zakonnicy są "konsekrowani" do życia radami ewangelicznymi, a świeccy są "ustanawiani" do spełniania posług w Kościele.

139. Specyfiką daru, ofiarowanego wiernym świeckim, jest przeznaczenie ich do funkcji liturgicznej (lektor i akolita) i powierzenie im równocześnie zadań poza liturgią, czyli diakonii we wspólnocie. Takie połączenie liturgii i życia jest cechą kapłańską. Kapłan jest wyświęcany dla Eucharystii, ale jego misja nie kończy się przy ołtarzu, lecz rozciąga się na wielorakie formy posługiwania poza liturgią. Także lektor czy akolita, ustanawiani przede wszystkim dla świętej liturgii, ale ich "poświęcenie sprawom Boga i Kościoła" nie kończy się w świątyni, lecz obejmuje także konkretne zadania poza liturgią. Lektor jest głosi-cielem słowa, a akolita jest sługą słabych i chorych:

a. Lektor "przygotowuje wiernych do godnego przyjęcia Sakramentów. Będzie mógł także – jeżeli zajdzie potrzeba – przygotowywać innych wiernych do czytania Pisma świętego podczas czynności liturgicznych, gdy będą do tego czasowo wyznaczani. Aby zaś tym owocniej i doskonalej mógł wypełniać te funkcje, powinien ustawicznie rozważać Pismo święte"¹³⁹.

b. "Akolita, przeznaczony w sposób szczególny do służby ołtarza, powinien się zapoznać z tym wszystkim co jest związane z publicznym kultem Bożym, starać się wniknąć w wewnętrzne i duchowe jego znaczenie tak, by cały ofiarowywał się codziennie Bogu i był dla wszystkich obecnych w świątyni przykładem powagi i szacunku, otaczając szczerą miłością mistyczne Ciało Chrystusa, czyli lud Boży, zwłaszcza zaś słabych i chorych"¹⁴⁰.

140. Mówienie, że ktoś został "ustanowiony jako lektor", a nie zostały określone jego zadania poza liturgią jest wypaczeniem prawdy o postudze liturgicznej. Jedność liturgii i życia to ich ważna cecha. W tak ukształtowanych posługach wyraźniej ukazuje się "wewnętrzne połączenie przebiegające między akcją liturgiczną a naturą organicznie ukształtowanego Kościoła"¹⁴¹.

Funkcja spełniana w liturgii **munus**

Diakonia podejmowana we wspólnocie **servitium – officium**

Przeznaczenie do służby Bożej **ministerium**

141. Określenie posługa (ministerium) jest odniesione do duchownych oraz do niektórych świeckich (ustanowionych lektorów i akolitów). Jedni i drudzy otrzymali bowiem udział w tej samej kapłańskiej postudze Chrystusa. Jednak między wyświęconymi szafarzami, a ustanowionymi lektorami czy akolitami istnieje także wielka różnica:

a. Między wymienionymi posługami istnieje "różnica istoty, a nie tylko stopnia"¹⁴². Świecenia biskupa i prezbitera pozwalają im przewodniczyć Eucharystii i kierować wspólnotą Kościoła (diecezją, parafią). Ustanowienie osoby świeckiej do posługi pozwala jej spełnić konkretną funkcję w liturgii i podjąć odpowiedzialność za jeden odcinek życia wspólnoty (lektor – słowo prawdy, akolita – czyn miłości). Kapłan przez fakt święceń jest wezwany do przewodniczenia Kościołowi w Eucharystii i poza Eucharystią. Występuje in persona Christi Capitis (w osobie Chrystusa Głowy) i jako Głowa kieruje całością. Lektor i akolita nie mogą przewodniczyć Eucharystii i nie mogą występować in Persona Christi Capitis, a więc nie mogą także kierować całą parafią. Mogą natomiast kierować, w posłuszeństwie proboszczowi, jednym z dzieł ewangelizacyjnych w parafii, przez które Chrystus kontynuuje swoje dzieło zbawienia.

b. Jedna jest głowa, lecz wiele jest członków ciała. Żaden członek nie może pełnić funkcji głowy. Zdarza się natomiast, że jedna część ciała przejmuje funkcje innej, gdy ta druga jest niezdolna do działania. Wielość członków domaga się, aby każde spełniało jemu przeznaczone czynności. Wtedy całe ciało działa sprawnie i skutecznie. Żaden świecki nie jest wyznaczony do spełnienia wszystkich posług. Ich pełnia należy do wspólnoty, gromadzącej się pod przewodnictwem kapłana na Eucharystii i kontynuującej dzieło ewangelizacji w codzienności życia parafialnego.

142. Posługi dla wiernych świeckich dopiero się rozwijają i nabierają właściwego sobie kształtu. Jesteśmy na etapie poszukiwań, pytań i podawania propozycji. Jest ich wiele:

a. Niektóre Episkopaty zaproponowały wiernym świeckim nowe formy zaangażowania w życie wspólnoty. W krajach języka niemieckiego wielkie znaczenie w życiu parafii mają "pastoralni asystenci i referenci". Nie jest to jednak rzeczywista posługa, gdyż po-siadają oni określony zakres zadań poza liturgią, a nie jest określona ich funkcja litur-giczna. Nie są ustanawiani jako lektorzy lub akolici. Mogą spełniać każdą funkcję lub nie podejmować żadnej. Ich działalność bliższa jest określeniu "servitium" niż "ministe-rium". Jest to rodzaj diakonii we wspólnocie. Ma ona zresztą specyficzną formę także z tego tytułu, że osoby, które ją podejmują, otrzymują za nie wynagrodzenie. To zaś nie jest możliwe przy posłudze.

b. Kościół w Polsce poszedł nieco inną drogą. W okresie posoborowym biskupi i kapłani udzielali i udzielają jednym osobom błogostawieństwa do pełnienia funkcji litur-gicznych (np. ministrant słowa Bożego, lektor, ministrant światła, krzyża...), a innym bło-gostawieństwa do diakonii (animator grupy, animator muzyczny...). Tej pierwszej gru-pie wskazują konkretne zadania w liturgii oraz ogólne zadania w codzienności życia, tej drugiej grupie odwrotnie. Nie została natomiast określona zasada jedności między funkcją liturgiczną a diakonią we wspólnocie. Dlatego nie można tu mówić o powie-rzaniu wiernym świeckim w Polsce posług liturgicznych.

143. Być może sytuacja dojrzała już do tego, aby nastąpiło połączenie dwóch kierun-ków działania, a więc żeby wierni świeccy mogli otrzymywać autentyczne posługi li-turgiczne. Konferencje Episkopatu mogą zdecydować o powołaniu takich posług. Wyraźnie o tym mówią dokumenty Kościoła:

a. "Konferencje Biskupie mogą zwrócić się do Stolicy Apostolskiej, aby – oprócz funkcji wspólnych dla całego Kościoła łacińskiego – mogły zachować lub wprowadzić na własnym terytorium również inne, które dla specjalnych racji uznają za konieczne lub bardzo pożyteczne"¹⁴³.

b. "Ze względu na spełnianie funkcji kapłaństwa wspólnego wiernych 903 istnieją także inne szczególne posługi, nie udzielane przez sakrament święceń. Ich znaczenie zostaje określone przez biskupów na podstawie tradycji liturgicznych i potrzeb duszpaster-skich"¹⁴⁴.

144. Trzeba dokładniej zbadać zarówno "tradycje liturgiczne" jak i "potrzeby duszpa-sterskie", jeśli one mają być przesłanką do dyskusji o innych szczególnych posługach, jakie mogą powołać biskupi:

a. Wspomniana powyżej praktyka duszpasterska (błogostawienie do funkcji oraz do diakonii) to jeden z elementów naszej "tradycji liturgicznej". O innych zapewne wspo-mną ci, którzy będą na ten temat zabierać głos. Jakie zaś są potrzeby duszpasterskie? Niewątpliwie dyskusja objawi wiele z nich. Już u początku wspólnego dzielenia się można wspomnieć o powszechnym pragnieniu duszpasterzy, aby ministranci nie od-chodzili tak szybko od służby przy ołtarzu.

b. Uznanie tej "potrzeby duszpasterskiej" może prowadzić do zaproponowania wier-nym świeckim nie tylko funkcji i diakonii, lecz także posługi, a więc daru konsekracji. Na tej drodze otwiera się jasna perspektywa rozwoju. U jego kresu są najwyższe posługi dostępne dla świeckich, czyli lektor i akolita. Po drodze są stopnie pośrednie. Taka jest bowiem praktyka w każdej dziedzinie życia, tak kościelnego jak i świeckiego. Do tego, co "najwyższe", dochodzi się przez jakieś stopnie niższe. Nikt nie zostaje profesorem na

uczelnianym porucznikiem w wojsku, jeśli wcześniej nie przeszedł niższych stopni wtajemniczenia w świat wiedzy czy wojska. Nikt nie składa ślubów wieczystych, jeśli wcześniej nie złożył czasowych. Żaden alumn nie otrzyma święceń kapłańskich, jeśli wcześniej nie przyjął niższych postug. Czyż może być inaczej w odniesieniu do lektoratu i akolity-tatu (ewentualnie innych postug tej rangi)? Czy można powierzać to, co "najwyższe", bez powierzenia wcześniej mniejszego daru i mniejszego zakresu odpowiedzialności?

c. W tym świetle jawi się potrzeba określenia stopni wtajemniczenia w postugę dla osób świeckich. Konkretna propozycja została przedstawiona poniżej.

d. Takie rozróżnienie mogłoby także pomóc w wyjaśnieniu sytuacji, która panuje w Polsce, szczególnie w odniesieniu do lektorów. Niemal w każdej diecezji są dyskusje i pytania: czy błogosławienie lektorów, udzielane przez biskupa chłopcom po kursie lektorskim jest "ustanowieniem" w postudze lektora, czy też ta rzeczywistość zaistnieje dopiero, gdy któryś z tych młodych ludzi idzie do seminarium? To pytanie powinno znaleźć jasną odpowiedź. Pomocą w jej udzieleniu może być sprecyzowanie określeń: funkcja lektora (akolita) i postuga lektora (akolity), a także spojrzenie na postugi w perspektywie stopni wtajemniczenia. Przyjęcie niższego stopnia nie tylko nie przeszkadza w przyjęciu wyższego, lecz nawet go przywołuje.

145. Istotna różnica, jaka istnieje między osobami pełniącymi w Kościele postugi różnego stopnia, ukryta jest sercu. Tam bowiem Bóg złożył dar, dzięki któremu człowiek może w nowy sposób uczestniczyć w misji Chrystusa i Kościoła i podejmować większy zakres odpowiedzialności we wspólnocie. Na zewnątrz to różnicowanie wyraża się odpowiednim strojem:

a. "Szaty powinny być znakiem funkcji właściwej każdemu z posługujących. Poza tym szaty liturgiczne powinny podkreślać piękno czynności liturgicznych"¹⁴⁵.

b. W historii wszelkie różnice o charakterze "stopnia" pomiędzy usługującymi w liturgii dotyczyły tych, którzy mają święcenia. Są więc znaki wyróżniające biskupa, prezbitera i diakona. Jeśli zaś chodzi o wiernych świeckich to nie było żadnych "stopni" w ich posługiwaniu, nie ma więc także żadnych znaków, które by pokazywały jakieś różnice.

c. Pewnym symptomem dokonującej się tutaj zmiany jest rozróżnienie między ministrantami, którzy ubierają kolorowe sutanki i komże oraz starszymi ministrantami ubierającymi alby. Niektórzy także na albę zakładają krzyże animatorskie. Te praktyki nie wynikają z ustanowienia do nowej postugi, lecz są przejawem zwyczajnego myślenia ludzi, istniejącego w każdej dziedzinie życia (wojsku, harcerstwie, na uczelni, zakładach pracy...), w którym w miarę poszerzania zakresu odpowiedzialności i pogłębienia kwalifikacji, człowiek otrzymuje inny tytuł, a często także inny znak, który mówi, kim dany człowiek jest i jaką funkcję we wspólnocie spełnia.

d. Wprowadzenie w praktykę życia parafialnego nauki Kościoła na temat różnorodności funkcji liturgicznych, niewątpliwie przyczyni się do poszukiwań odpowiedniego stroju dla poszczególnych zespołów, posługujących w liturgii, np.: zespół ministrancki – sutanka, komża i kapturek; zespół lektorski – alba; zespół modlitwy powszechnej – strój regionalny; zespoły muzyczne – strój wybrany przez konkretny chór lub scholę; zespół darów ofiarnych – ładny strój ze znakiem ich postugi.

e. Jeśli biskupi otworzą dla świeckich możliwość wchodzenia w kolejne stopnie postug liturgicznych to w każdym zespole niewątpliwie pojawią się odpowiednie znaki, wska-zujące na to, jaki stopień postugi została danej osobie powierzony.

146. W Kościele istnieje jeszcze jeden rodzaj postug, którym być może trzeba poświęcić więcej uwagi. Są to zadania rodziców chrzestnych oraz świadków bierzmowania.

a. Kościół opisuje ich funkcję liturgiczną, a równocześnie określa ich "zadania poza liturgią". Zarówno chrzestni, jak i świadkowie bierzmowania mają w liturgii do spełnienia prostą czynność. Poza liturgią natomiast podejmują część odpowiedzialności za wzrost w wierze tego człowieka, z którym się związali na całe życie.

b. W tym przypadku związek "munus" z "servitium" nie idzie po linii jednego rodzaju służby (np. odpowiedzialności za słowo, jaka jest powierzana lektorowi w liturgii i poza liturgią), lecz dotyczy jednego człowieka. W czasie chrztu zaistniały więzy między rodzicami chrzestnymi i dziećmi, które powinny się pogłębiać przez postugę świadka bierzmowania. Kościół zaleca dziś, aby świadkami bierzmowania byli rodzice chrzestni. Spełniona w liturgii funkcja łączy się z całożyciową diakonią wobec konkretnego człowieka.

c. Podniesienie znaczenia tych postug i związanych z tym wymagań formacyjnych, jakie powinny być stawiane kandydatom na chrzestnych, może się w istotny sposób przyczynić do ożywienia postawy świadectwa we wspólnocie. Formacja kandydatów na chrzestnych jest bowiem formacją świadków. Osiąga ona swój najpełniejszy wyraz, gdy w czasie bierzmowania spełniają oni funkcję liturgiczną, która jest nazwana "świa-dek". Jest to jedyna funkcja liturgiczna nosząca tę nazwę. Ci, którzy ją spełniają, po-winni być prawdziwymi "świadkami" Chrystusa i Kościoła.

Zróżnicowanie postug według rodzajów i stopni

147. W świetle powyższych analiz trzeba mówić o dwojakiego rodzaju kryteriach. Jedne dotyczą wielkiego zróżnicowania między postugami, drugie zaś określenia "stopni" w ramach jednej postugi. Można więc mówić o wspólnotowym i indywidualnym wymiarze postug. W obydwu wypadkach należy dążyć do tego, aby "każdy wypełniał wszystko to i tylko to, co należy do niego"¹⁴⁶.

Rodzaje postug liturgicznych

148. "Každy z nas otrzymuje od Boga wielorakie dary, odpowiednie dla jego osoby i misji /.../. Duchowe dary przyjmujemy nie tylko ze względu na osobiste dobro, lecz przede wszystkim dla dobra Kościoła: Jako dobrzy szafarze różnorodnej łaski Bożej służcie sobie nawzajem tym darem, jaki każdy otrzymał (1 P 4, 10). Dzięki tym charyzmatom życie wspólnoty pełne jest duchowego bogactwa i wszelakich postug. Różnorodność jest potrzebna dla większego bogactwa: każdy wnosi osobisty wkład, którego nie wnoszą inni. Wspólnota duchowa żyje dzięki temu, co wnoszą wszyscy"¹⁴⁷.

149. "Działalność świeckich nie polega jedynie na sprawowaniu zastępstwa "w sytuacjach wyjątkowych i w sytuacjach, które wymagają tego na stałe" (por. ChL 23). Istnieją także dziedziny życia Kościoła, w których hierarchia musi wypełniać właściwe sobie zadania, ale pożądanym jest też aktywny udział świeckich. Pierwsza z tych dziedzin to zgromadzenie liturgiczne. Bez wątplenia sprawowanie Eucharystii wymaga postugi kapłana, który w sakramencie święceń otrzymał władzę składania Ofiary w imieniu Chrystusa. Zgodnie jednak z adhortacją apostolską *Christifideles Laici Eucharystia*

jest "świętym obrzędem sprawowanym nie przez samego kapłana, ale przez całe zgromadzenie wiernych" – a więc działaniem wspólnotowym. "Jest więc rzeczą naturalną, że świeccy mogą wykonywać czynności nie będące ścisłą prerogatywą posługi urzędowej" (n. 23). Jakże wielu świeckich, dorosłych i dzieci, młodych i starych wypełnia je wspaniale w naszych kościołach poprzez modlitwy, czytania, śpiewy, różne posługi sprawowane wewnątrz i na zewnątrz budynku sakralnego!"¹⁴⁸.

150. Słowa Ojca Świętego: "Różnorodność jest potrzebna dla większego bogactwa: każdy wnosi osobisty wkład, którego nie wnoszą inni" odnoszą się także do liturgii. Istnieje w niej podział posług pomiędzy poszczególne osoby. Utalentowani muzycznie pełnią posługę śpiewu, obdarzeni dobrą dykcją czytają słowo, cieszący się charyzmą – tem pracy rąk niosą chleb i wino, niektórzy spełniają kilka posług, szczególnie w sytuacji, gdy brak innych osób gotowych do posługiwania.

151. Wszystkie funkcje liturgiczne spełniane przez świeckich skupione są wokół osoby przewodniczącej zgromadzeniu, wokół stołu słowa oraz wokół stołu chleba. Wyróżniona jest także postuga śpiewu, która przenika całą celebrację¹⁴⁹. W taki też sposób zostaną posługi liturgiczne opisane poniżej. Osoby pełniące te same posługi mogą się złączyć w zespół. W ten sposób w parafii może posługiwać wiele zespołów, w których są osoby "przyjęte do posługi", "pobłogosławione do jej spełnienia" lub "ustanowione jako lektorzy lub akolici".

a. Zespoły posługujące przy miejscu przewodniczenia: są to przede wszystkim ministranci księgi i mikrofonu. Taki charakter ma także postuga ceremoniarzy, których także powinno być wielu, a więc mogą tworzyć zespół liturgiczny.

b. Zespoły posługujące przy stole słowa: Zespół lektorów czytających słowo Boże; Zespół pełniący posługę modlitwy (modlitwa powszechna); Zespół pełniący posługę komentarki; Zespół choralistów. Wszystkie te zespoły posługują przez słowo: czytają, odmawiają modlitwy, ożywiają dialogi, jakie są przepisane w liturgii.

c. Zespoły posługujące przy stole chleba: Zespół podejmujący posługę chleba i wina, światła i krzyża, kadzidła i wody; Zespół troszczący się o dary ofiarne (chleb i wino, składka, inne dary); Zespół pełniący posługę ładu. Wszystkie te zespoły posługują przez czyn: przynoszą dary, niosą znaki liturgiczne, usługują do kadzidła, pomagają kapłanowi i diakonowi.

d. Zespoły posługujące przez muzykę i śpiew: Zespół kantorów; Zespół psalterzystów; Schole dziecięce, młodzieżowe i dorosłych; organista. Zespoły te posługują przez muzykę i śpiew.

Stopnie posług liturgicznych

152. Postuga liturgiczna ma charakter podobny do powołania człowieka. Jest darem, który domaga się odkrycia, przyjęcia i realizacji. Nie jest bowiem tylko czynnością do spełnienia w liturgii, lecz przede wszystkim konsekracją człowieka i powierzeniem mu ważnych zadań we wspólnocie:

a. "Kapłan wypełnia swoje główne posłannictwo i objawia się najpełniej przy sprawowaniu Eucharystii"¹⁵⁰. Jednak nie jest święcony "tylko dla Eucharystii".

b. "Każdy w swoim jedynym i niepowtarzalnym osobowym bycie jest wezwany po imie-niu do wnoszenia własnego wkładu w przyjscie Królestwa Bożego. Żaden talent, na-wet najmniejszy, nie może być zakopany i pozostać bezużyteczny"¹⁵¹.

c. "Podstawowym celem formacji świeckich katolików jest coraz pełniejsze odkrywanie przez nich własnego powołania i coraz większa gotowość do tego, aby żyć nim w wy-pełnieniu własnej misji. To mnie Bóg wzywa, mnie posyła do pracy w swojej winnicy; mnie wzywa i posyła, abym pracował dla przyjscia Jego Królestwa w dziejach. To oso-biste powołanie i misja określają godność i odpowiedzialność katolików świeckich i stanowi ośrodek ciężkości całego dzieła formacji"¹⁵².

d. "Pierwszą, podstawową i niezastąpioną formą udziału w budowaniu Ciała Chrystusowego jest indywidualna działalność członków Kościoła (por. DA, 16). Każdy chrześcijanin powołany jest do apostołstwa, każdy świecki powinien osobiście włączyć się w dawanie świadectwa, uczestnicząc w misji Kościoła... Odkrycie chrześcijańskiego powołania do apostołstwa może stanowić dla nich najwyższą formę rozwoju naturalnego powołania do tworzenia dobra wspólnego, dzięki czemu ich działalność stałaby się bardziej pożyteczna, umotywowana, szlachetna i być może jeszcze bardziej ofiarna"¹⁵³.

e. "Każde z poczynañ o tyle służy prawdziwej odnowie Kościoła..., o ile opiera się na rzetelnej świadomości powołania i odpowiedzialności za tę szczególną łaskę, jedyną i niepowtarzalną, dzięki której chrześcijanin we wspólnocie Ludu Bożego buduje Ciało Chrystusa. Należy tę zasadę, która jest kluczową regułą całej chrześcijańskiej "praxis", "praktyki" apostołskiej i duszpasterskiej, praktyki życia wewnętrznego i życia społecznego – odnieść do wszystkich i do każdego wedle stosownej proporcji. I Papież musi ją stosować do siebie i każdy Biskup. Muszą tej zasadzie pozostać wierni kapłani, zakon-nicy i zakonnice. Muszą wedle niej kształtować życie małżonkowie i rodzice, kobiety i mężczyźni, ludzie różnych stanów i zawodów"¹⁵⁴.

f. "Jakkolwiek członki niemowlęcia są małe, ludzi dorosłych zaś duże, to jednak są to zawsze te same członki. Ile ich jest u dzieci, tyle samo u ludzi dorosłych, a jeśli niektóre pojawiają się dopiero w wieku bardziej dojrzałym, to jednak i one znajdują się już wcześniej w załqzku. I tak nic się nie pojawia u starca, czego wcześniej nie było u dziecka. Toteż niewątpliwie jest właściwą i słuszną zasadą postępu, należytą i przedziwną regułą rozwoju, aby późniejszy wiek w bogatych kształtach ujawnił to wszystko, co mądrość Stwórcy umieściła już na samym początku"¹⁵⁵.

153. Ta ogólna prawda o powołaniu ma swoje odniesienie także do liturgii. W niej powołania się objawiają i w niej się umacniają, gdyż "wszystkie akty życia chrześcijań-skiego wiążą się z Mszą, wypływają z niej i ku niej się kierują"¹⁵⁶. Zostały one w codzien-ności życia spełnione jako odpowiedź na powołanie dane przez Boga i w tym samym duchu powinny być podjęte w świętej liturgii. Formacja służby liturgicznej, zawierająca w sobie troskę o jedność liturgii i życia codziennego, jest istotnym elementem rozwoju powołań i to nie tylko do kapłaństwa, lecz także do małżeństwa, życia zakonnego i każdego innego zadania, do jakiego Bóg wzywa człowieka w swoim Kościele.

154. Gdy Chrystus powołuje Piotra do szczególnych zadań, "daje mu wszystko, również zdolność potrzebną do odpowiedzenia na powołanie i wypełnienia własnej misji. Tak, trzeba stwierdzić, że "wszystko jest łaską", zwłaszcza w tym zakresie /.../. Powierzenie

mu szczególnego "ministerium" było decyzją samego Chrystusa, podjętą niezależnie od jakichkolwiek przymiotów czy zasług Piotra. Co więcej, pomimo jego chwilowej nie-wierności"¹⁵⁷.

155. Bóg powołuje nie tylko Piotra i Apostołów. Każde powołanie, ponieważ pochodzi od Boga, choćby po ludzku wydawało się "zwykłe" i "małe", jest tak wielkie, że przeraża człowieka. Człowiek może je wypełnić tylko dzięki temu, że został do niego po imieniu wezwany i obdarowany łaską. Słowa Chrystusa: Beze Mnie nic nie możecie uczynić (J 15, 15) odnoszą się w szczególny sposób do tego najświętszego misterium jakim jest sprawowanie liturgii. Dlatego błędem jest patrzeć na funkcje spełniane w liturgii jako na zadania, z których się wyrasta. Tak niestety często się dzieje. Polski Sy-nod Plenarny oceniając ten wymiar życia Kościoła w Polsce pisze: "Świeccy coraz częściej podejmują odpowiednie funkcje liturgiczne. Okres zamknięcia Kościoła w murach świątyni i sal katechetycznych utrwalił jednak legalistyczne podejście do liturgii i duszpasterstwa. Zbyt mała jest liczba dorosłych osób świeckich, zwłaszcza mężczyzn, zaangażowanych w spełnianie posług liturgicznych. Często, nawet podczas wielkich zgromadzeń, celebrans czyta lekcje, recytuje psalm responsoryjny, wypowiada wezwania modlitwy powszechnej"¹⁵⁸.

156. Zapewne jedną z przyczyn tego stanu jest brak jasnej propozycji wzrastania w posługiwaniu poprzez kolejne "stopnie". Nie mogą to być stopnie w funkcjach liturgicznych, gdyż dla świeckich takich stopni nie ma. Każda funkcja liturgiczna, którą mogą spełniać świeccy, dostępna jest dla każdego z nich. Pierwszym stopniem jest tutaj do-piero diakonat, lecz on łączy się ze święceniami.

157. Możliwe są natomiast "stopnie", także dla świeckich, w ramach posług liturgicznych. Najwyższe z nich to lektorat i akolitat. Zanim dojdą oni do tej najwyższej posługi, mogą przyjmować posługi niższego stopnia. W niniejszym Ceremoniale przedstawiona jest do dyskusji i oceny propozycja trzech stopni wtajemniczenia w posługi liturgiczne dla świeckich.

a. Pierwszy stopień: członek zespołu parafialnego. Kto odkrywa w sobie powołanie do przyjęcia posługi liturgicznej, włącza się w jeden z istniejących i posługujących w parafii zespołów. Tam podejmuje diakonię, a w liturgii spełnia przeznaczoną dla niego funkcje.

b. Drugi stopień: animator w zespole parafialnym. Niektórzy członkowie zespołu, posiadający odpowiednie talenty mogą być powołani do następnego stopnia posługi w Kościele. Polega on na przejęciu większego zakresu odpowiedzialności w zespole, w którym posługuje, szczególnie do prowadzenia jakiejś grupy osób (inaczej będzie to wyglądać w zespole muzycznym, inaczej w charytatywnym, a jeszcze inaczej w duszpasterstwie rodzin, zawsze jednak chodzi o szerszy zakres odpowiedzialności). Osoby odpowiednio do tego przygotowane przyjmowałyby błogostawieństwo do takiej posługi. Spełniałyby ją jako diakonię we wspólnocie parafialnej lub innej, a uwieńczeniem tej służby byłoby spełnienie funkcji liturgicznej.

c. Trzeci stopień: główny odpowiedzialny w parafii za jeden z odcinków posługiwania właściwego świeckim. Można go nazwać "moderatorem" dzieła ewangelizacji, spraw muzycznych, charytatywnych, modlitewnych lub innych, zależnie od tego, jaki rodzaj

postępowania podejmuje (słowo "moderator" użyte tu jest w takim znaczeniu, jakie odnosi się do świeckiego, a nie do duchowego, tzn. odpowiedzialny za część, a nie za całość)¹⁵⁹. Niektórzy spośród animatorów postępujących w wielorakich diakoniach byliby powoływani do najwyższej postęgi, byliby ustanawiani w postędzie lektora i ako-lity (dla kobiet byłoby to błogostawieństwo, przez które Kościół wyprasza im łaskę od Boga do takiej właśnie postęgi). W wymiarze parafii najbardziej odpowiednimi osobami do przyjęcia ustanowienia w postędzie lektora są katecheci. Zakrystianie i kierownicy zespołów charytatywnych to pierwsi kandydaci do ustanowienia w postędzie akolity. Ceremoniarze mogliby przyjąć błogostawieństwo do postęgi, która oznacza koordynację zaangażowania wszystkich zespołów parafialnych w funkcje liturgiczne, a organiści lub kantorzy do postęgi koordynowania postęgi wszystkich zespołów muzycznych w parafii.

158. Przedstawiona tu propozycja nie dotyczy wszystkich, lecz tylko tych, którzy pragną iść drogą postęgi liturgicznych, a więc łączenia funkcji liturgicznych z diakonią we wspólnocie. Nie oznacza to wcale, że wszyscy muszą wracać na tę drogę. Każdy może spełniać funkcję liturgiczną nie włączając się do żadnego zespołu. Każdy też może spełniać swoją diakonię we wspólnocie nie spełniając żadnych szczególnych funkcji liturgicznych. Jeśli jednak ktoś jest wezwany przez Boga, aby podjąć w swoim życiu postęgę liturgiczną, to trzeba mu ukazać perspektywę rozwoju.

159. W rozdziale trzecim Ceremoniału opisana jest dokładniej propozycja formacji tych osób i wymagań, jakie można im postawić na poszczególnych stopniach włączenia w postęgę.

Ogólne uwagi dla wszystkich usługujących w liturgii

160. Ze względu na to, że nie da się przewidzieć wszystkich trudności, które mogą powstać podczas sprawowania liturgii warto mieć punkt odniesienia dla dostosowania przepisów liturgicznych do warunków panujących w danym zgromadzeniu. Tym punktem odniesienia mogą być poniższe zasady.

a. Hierarchiczność – znak osobowy jest jednym z najważniejszych znaków w liturgii. Obecnie stopnie hierarchii istnieją tylko w ramach sakramentu święceń (biskup, prezbiter, diakon). Nie ma natomiast stopni postęgi w ramach kapłaństwa powszechnego wiernych. Istnieją natomiast w tym względzie poszukiwania. Ich znakiem są także pro-pozycje podane w niniejszym Ceremoniale.

b. Prostota – Obrzędy liturgiczne powinny odznaczać się szlachetną prostotą, należy unikać niepotrzebnych powtórzeń¹⁶⁰. Wynika z tego wniosek, że wszystko co robimy w czasie liturgii powinno mieć swój głęboki sens i cel. Konsekwencje tej zasady: 1 – unikać trzeba mnożenia znaków podczas liturgii, np. przyklęknięcia i skłonu głowy po dojściu do ołtarza, jeśli w prezbiterium jest tabernakulum¹⁶¹. Należy tu pamiętać o tym, że centrum akcji liturgicznej jest ołtarz! 2 – wielkim uproszczeniem akcji liturgicznej jest konsekwentny podział na część Słowa Bożego i część darów. Chodzi o to by np. ministranci ołtarza nie siedzieli po stronie ambonki. Unika się dzięki temu niepotrzebnego przechodzenia, zamieszania; 3 – znaku pokoju nie musimy przekazać wszystkim uczestnikom liturgii.

c. Porządek i dokładność to istotne cechy celebracji liturgicznej¹⁶². Konsekwencje tej zasady: 1 – porządek najłatwiej osiągnąć podporządkowując się poleceniom ceremoniarza nawet wtedy, gdy wydają się błędne. Ceremoniarz odpowiada bowiem za przebieg akcji liturgicznej¹⁶³; 2 – o porządku i jedności świadczy w liturgii jednakowa postawa ciała przyjmowana przez uczestników. Służba liturgiczna w prezbiterium w przyjmowaniu postaw (stojącej, siedzącej) stosuje się do celebransa¹⁶⁴. Nie stosuje natomiast jego gestów ani ich nie naśladuje (np. gestu oranta); 3 – siedzenia dla ministrantów należy tak umieścić, by mogli łatwo spełniać powierzone im czynności¹⁶⁵.

d. Staranne przygotowanie każdej akcji liturgicznej powinno być zarówno techniczne, jak i duchowe. Konsekwencje: 1 wszyscy zainteresowani uczestniczą w przygotowaniu liturgii (krąg liturgiczny, instrukcja dla służby liturgicznej). W przygotowaniu uczestniczy zespół animatorów liturgicznych, zespół osób odpowiedzialnych za liturgię w parafii¹⁶⁶; 2 – próby służby liturgicznej powinny odbywać się przed poszczególnymi celebracjami. Każdy z posługujących powinien poświęcić trochę czasu na przemyślenie czy wie co zrobić krok po kroku. Jeżeli w życiu codziennym przygotowujemy się do ważniejszych spotkań to tym bardziej powinniśmy przygotowywać się do spotkania najważniejszego: z Bogiem działającym w świętej liturgii; 3 – każdy dba o własną funkcję, tj. lektorzy pilnują, by na ambonce znalazł się lekcjonarz, ministrant księgi – by był mszał i odpowiednia ilość tekstów Modlitw Eucharystycznych dla koncelebransów, osoby odpowiedzialne za procesję z darami – by były przygotowane na stoliku dary, itd. Nadzór nad tym sprawuje ceremoniarz i zakrystian¹⁶⁷.

e. Pobożność. "Ministranci, lektorzy, komentatorzy i członkowie chóru również spełniają prawdziwą funkcję liturgiczną. Niech więc wykonują swój urząd z tak szczerą pobożnością i dokładnością, jak to przystoi wzniosłej postudze i odpowiada słusznym wymaganiom Ludu Bożego"¹⁶⁸. Jest to ze strony ascetycznej zasada podstawowa. Wnioski: 1 – postąg liturgicznych nie można podejmować "w biegu", w rozrządzeniu, myśląc o innych sprawach. Należy w związku z tym stworzyć odpowiednią, modlitewną atmosferę; 2 – przygotowanie do liturgii nie powinno dokonywać się do ostatniej chwili. Najlepiej, gdy 5 min. przed liturgią wszystko jest zaniesione i sprawdzone i cały zespół służby liturgicznej pod przewodnictwem głównego celebransa modli się w zakrystii; 3 – warto też otoczyć modlitwą przed liturgią wszystkie te osoby, które będą reprezentowały, wyrażały poprzez liturgiczną postągę nasze wspólnoty. Ideałem byłoby przeżycie kręgu liturgicznego.

Sposób opisu postąg liturgicznych

161. Zapropozowany poniżej sposób opisu postąg liturgicznych odbiega raczej od przyzwyczajień parafialnych i seminaryjnych. Jest natomiast konsekwencją ustaleń, opisanych powyżej. Dlatego każde zadanie, jakie mogą w liturgii podejmować wierni świeccy, ukazane jest zarówno jako funkcja liturgiczna (munus), jak też jako postuga liturgiczna (ministerium). Przy opisie postugi konieczne jest także uwzględnienie diakonii we wspólnocie (servitium), gdyż ona stanowi element konstytutywny postugi.

162. Sam opis rozpoczyna się od ukazania wielkości i piękna daru, w którym objawia się misterium Chrystusa i Kościoła i który człowiek ma przez swoją postągę przekazywać innym. W dalszej części opisany jest sposób wykonania zadań tym osobom powierzonych.

Posługi przy miejscu przewodniczenia

163. "Krzeseł kaptana winno uwydatniać jego funkcję przewodniczącego zgromadzenia i kierującego modlitwą"¹⁶⁹. Kaptan z miejsca przewodniczenia rozpoczyna i kończy celebrację, może głosić homilię, rozpoczyna i kończy modlitwę powszechną. By mógł te czynności spełnić potrzebni są usługujący.

164. "Chrystus jest obecny i działa w osobie odprawiającego kaptana, który nie tylko jest powołany do tej funkcji, lecz przez fakt otrzymania święceń kapłańskich został poślany, aby działać "in persona Christi". Tej godności powinna odpowiadać postawa wewnętrzna i zewnętrzna uwidoczniiona także w szatach liturgicznych, w miejscu, które zajmuje i w słowach, które wypowiada"¹⁷⁰.

Ceremoniarz (C)

165. "Zgromadzenie powinno przygotować się na spotkanie ze swoim Panem – być "ludem dobrze usposobionym". To przygotowanie serc jest wspólnym dziełem Ducha Świętego i zgromadzenia, a szczególnie pełniących funkcje wynikające ze święceń"¹⁷¹. Jedną z osób, która jest najbliższa kaptanowi w jego trosce o dobre przygotowanie zgromadzenia jest ceremoniarz¹⁷². Przygotowuje on bowiem wszystkie funkcje liturgiczne, spełniane przez świeckich. On także przed rozpoczęciem celebracji wszystko uzgadnia z kaptanem i zgodnie z tymi ustaleniami przygotowuje zespoły do celebracji.

166. Określenie "ceremoniarz" może być rozumiane jako funkcja liturgiczna, a także jako posługa liturgiczna:

a. Ceremoniarz to osoba, która w liturgii spełnia określoną funkcję. Jego zadaniem jest czuwanie nad poprawnym przebiegiem celebracji, a także przeprowadzenie powierzonego mu zespołu do miejsca posługi (np. zespołu osób odczytujących wezwania modlitwy powszechnej). Przed liturgią ceremoniarz przygotowuje te osoby i zespoły do poprawnego spełniania funkcji liturgicznych.

b. Osoby, obdarzone charyzmatem kierowania zespołami, organizowania działania grup, mogą przyjąć posługę liturgiczną ceremoniarza i wchodzić w kolejne jej stopnie, związane z coraz szerszym zakresem odpowiedzialności w diakonii (1 – przyjęcie do zespołu; 2 – posługa animatora w zespole; 3 – koordynacja posługi kilku zespołów). Dla zespołów męskich ceremoniarzem jest mężczyzna, dla żeńskich kobieta (można używać nazwy "animator i animatorka liturgiczna").

167. Funkcja ceremoniarza w liturgii domaga się od niego wielu umiejętności, dobrego przygotowania, czujności i spokoju:

a. Zawsze ceremoniarz powinien znać dokładnie miejsce celebracji (miejsca usługujących, przejścia procesji, kwiatów, mikrofonów, ...) jej przebieg oraz osoby, które spełniają poszczególne funkcje.

b. Przygotowanie liturgii powinno uwzględniać zarówno techniczne, jak i duchowe aspekty liturgii. Nie należy w czasie takich spotkań pomijać modlitwy i wprowadzenia w temat liturgii.

c. Gdy zachodzą nieprzewidziane zmiany w czasie celebracji, ceremoniarz nie może wpadać w panikę ani czynić jakichś gestów wyrażających zdenerwowanie. Nie należy interweniować wówczas, gdy ingerencja w przebieg liturgii spowoduje większe

zamieszanie. Trzeba działać z maksymalną dyskrecją i spokojnie, uważnie wybierając czas koniecznych interwencji (nie w czasie przeistoczenia czy proklamacji Ewangelii). W Mszach świętych z udziałem TV należy unikać przechodzenia przed obiektywem.

168. Ceremoniarz podczas wypełniania swej posługi powinien być ubrany w albę. Czasem dla odróżnienia go od innych posługujących może być ubrany w strój chóralny. Jeśli ceremoniarzem jest diakon według CE 36 może mieć ubraną dalmatykę, ale tego rozwiązania nie można polecać, bo diakon nie pełni wówczas swojego urzędu związanego ze święczeniami. Ceremoniarzem nie powinien być koncelebrujący kapłan. Diakon i kapłan będący ceremoniarzami mogą ubrać stulę tylko podczas rozdzielania Komunii lub pełnienia posługi przy tabernakulum¹⁷³.

Ministrant księgi (MK)

169. Księgi liturgiczne to wielki skarb Kościoła. Tak było w każdej epoce dziejów, od kiedy księgi powstały, tak jest i dzisiaj. Zawierają one najważniejszej modlitwy, jakie od-mawia Kościół i opis najważniejszych celebracji, jakie są jego udziałem. Ich treść za-wiera i wyraża czcigodną Tradycję Kościoła, do której należą części pochodzące z Pi-sma Świętego oraz od natchnionych autorów chrześcijańskich, którzy obficie karmili się tymże słowem Bożym. Na tej Tradycji wiele pokoleń chrześcijańskich uformowało swoją wiarę.

170. Do najważniejszych ksiąg należą: mszał rzymski, lekcjonarz rzymski, obrzędy chrze-ścijańskiej inicjacji dorosłych, chrztu, bierzmowania, pokuty, namaszczenia chorych, małżeństwa, pogrzebu, błogostawieństw, święcenia diakonatu, prezbiteratu i kapłań-stwa.

171. Osoby, które we wspólnocie parafialnej, chcą posługiwać wobec księgi mogą to czynić spełniając doraźnie funkcję liturgiczną lub też wchodząc w kolejne stopnie po-sługi liturgicznej:

a. Spełnianie funkcji liturgicznej polega na podawaniu w odpowiednim czasie po-trzebnych do celebracji ksiąg liturgicznych. Szczegółowy opis funkcji zamieszczony jest poniżej.

b. Ci, którzy pragną podjąć posługę liturgiczną są zaproszeni do poszerzenia swojej służby o konkretną diakonię we wspólnocie. Wzrastając w tej diakonii mogą także po-dejmować kolejne stopnie posługi. Zakres podejmowanych przez nich zadań poza liturgią określa odpowiednia władza kościelna. Będzie to niewątpliwie zgłębianie tre-ści poszczególnych ksiąg liturgicznych, aby nimi ubogacać członków wspólnoty i zwią-zane z tym szeroko rozumiane apostołstwo książki, np. troska o czytanie ksiąg religij-nych w parafii.

c. W obecnej postaci funkcja ministranta księgi dostępna jest tylko dla męskiej służby liturgicznej. Można jednak rozważyć następującą propozycję: oprócz ksiąg liturgicz-nych, którymi posługuje się kapłan, są także książeczki i inne pomoce, które są prze-znaczone dla wszystkich uczestników liturgii. Wszyscy powinni mieć odpowiednie teksty modlitw. Może na tym obszarze można szukać funkcji dla żeńskiej służby liturgicznej. Wszak poza liturgią mogą one zgłębiać treść ksiąg liturgicznych i pomóc wspólnocie korzystać z ich bogactwa. Szczególnie dotyczy to księgi liturgii Godzin.

172. Ministrant księgi powinien mieć odpowiedni wiek, pozwalający mu na jej wykonywanie, a także odpowiednie przygotowanie teologiczne i liturgiczne. Do jego obowiązków należy:

a. Troszczenie się, aby mszał i inne księgi były zawsze szanowane i by znajdowały się zawsze na właściwym mu miejscu. Powinien nosić księgę w każdej sytuacji w sposób wyrażający głęboki szacunek dla niej.

b. Rozpoczynając swoją posługę już przed Mszą świętą i biorąc po raz pierwszy do ręki księgę mszału powinien ją pocałować i wyrazić w modlitwie swoją wiarę w to co ona zawiera. Może odmówić jedną z modlitw zamieszczoną w księdze, wobec której posługuje.

c. Następnie, zgodnie ze wskazaniem odpowiedzialnego za liturgię i ceremoniarza zaznacza w mszale formularz mszy świętej: obrzędy wstępne, prefację, modlitwę eucharystyczną oraz ewentualnie uroczyste błogostawieństwo. Przygotowuje także teksty modlitwy eucharystycznej dla koncelebransów, zaznaczając wskazaną. W odpowiednim miejscu przygotowuje także pulpity, który będzie potrzebny do położenia potem mszału na ołtarzu.

d. W czasie celebracji eucharystycznej podaje mszał celebransowi w miejscu przewodniczenia: na obrzędy wstępne, na kolektę, na modlitwę po komunii i na błogostawieństwo. Czyni to tak, by podchodząc do celebransa nie przestąpił go wobec zgromadzenia liturgicznego.

e. Jeżeli kapłan rozpoczyna i kończy modlitwę powszechną od miejsca przewodniczenia, podaje mu odpowiednie teksty.

f. Umieszcza mszał na ołtarzu w czasie przygotowania darów, otwarty na odpowiednim miejscu. Czy zabiera mszał z ołtarza w czasie okadzenia? Powstały dwie tradycje: 1 – tak, gdyż mszału się nie okadza; 2 – nie, gdyż mszał zawiera teksty święte i może być okadzany. Trzeba rozstrzygnąć

g. Podczas śpiewu Święty rozdaje koncelebransom przygotowane teksty ME. By zrobić to sprawnie, dyskretnie i by nie chodzić nadmiernie obok ołtarza, poprosi o pomoc innych ministrantów. W podobny sposób zbiera te teksty po Amen kończącym doksologię.

h. Gdy rozpoczyna się Komunia święta, ministrant księgi zabiera z ołtarza wraz z pulpitem mszał i ustawia go na kredensie, umożliwiając swobodny dostęp do ołtarza koncelebransom.

Ministrant mikrofonu (MM)

173. Dokumenty liturgiczne nie wymieniają ministranta mikrofonu wśród funkcji liturgicznych. Jednak istnieje on już od wielu lat w praktyce liturgicznej Kościoła. Trudno sobie wyobrazić dzisiaj celebrację niedzielnej Eucharystii w kościele parafialnym bez mikrofonów. Mikrofon wszedł w pewnym sensie w świat znaków liturgicznych jako "znak czasu". W jakiś sposób wyraża on cywilizację techniczną, którą posługuje się Kościół w głoszeniu Ewangelii. Choć nie jest znakiem liturgicznym w ścisłym znaczeniu, to jednak w niektórych wspólnotach jest w szczególnym poszanowaniu. Okazują ten szacunek wtedy, gdy w czasie okadzenia darów ministranci zdejmują mszał, a zostawiają mikrofon. Czy decyduje tu wielkość przedmiotu?

174. Jeśli fakt rzeczywistego zaistnienia posługi ministranta mikrofonu w celebracjach liturgicznych można uznać za pewną normę, to trzeba też odnieść do niego wszystkie zasady, które dotyczą posługiwania w liturgii. Jeśli zaś należy czekać, aż ta funkcja pojawi się w wykazie funkcji zamieszczonym w OWMR, to trzeba tylko opisać samą techniczną czynność, którą on spełnia w liturgii:

a. Przed rozpoczęciem celebracji liturgicznej przygotowuje lub sprawdza działanie mi-krofonów. Zna dobrze sposób jego funkcjonowania w swoim kościele. Miejsce włącza-nia, sposób działania w razie awarii.

b. W czasie Mszy świętej posługuje on zasadniczo wraz z ministrantem księgi. Razem podchodzą do przewodniczącego celebracji, starając się, aby go nie zastaniać, razem odchodzą na swoje miejsca.

c. Wynosi mikrofon na ołtarz w czasie przygotowania darów ofiarnych, a w czasie modlitwy eucharystycznej, w razie potrzeby podaje dodatkowy mikrofon koncelebran-som odmawiających przeznaczony dla nich fragmenty modlitwy.

Posługi przy stole słowa

175. "Kościół miał zawsze we czci Pisma Boże, podobnie jak samo Ciało Pańskie, skoro zwłaszcza w Liturgii św. nie przestaje brać i podawać wiernym chleb żywota tak ze stołu słowa Bożego, jak i Ciała Chrystusowego"¹⁷⁴.

176. Przy stole słowa spełniania jest posługa lektora, psalterzysty, modlitwy, komentatora oraz choralistów.

Lektor (L)

177. "Chrystus jest obecny w swoim Słowie, głoszonym w zgromadzeniu; ono to, wyjaśniane w homilii, powinno być słuchane z wiarą i przyswojone na modlitwie. To wszystko powinno objawiać się w godnym wyglądzie księgi i miejsca głoszenia słowa Bożego, w postawie lektora, w jego świadomości, że jest rzecznikiem Boga wobec braci"¹⁷⁵. Te słowa Ojca Świętego Jana Pawła II określają duchową sylwetkę osoby, która czyta słowo Boże w liturgii i sposób jej wykonania.

178. Wielkość i znaczenie głoszenia słowa Bożego w liturgii Kościoła domaga się, aby we wspólnocie parafialnej istniał zespół lektorów młodszych i starszych, a także aby określone były sposoby angażowania do spełniania tej funkcji liturgicznej osób nie będących w żadnej wspólnocie diakonijnej. Trzeba też ukazać perspektywę wzrastania w tym posługiwaniu wszystkim, których Bóg na tę drogę wzywa. Ta perspektywa określona jest przez kolejne stopnie posługi lektora:

a. Funkcja liturgiczna lektora to odczytanie wyznaczonego fragmentu Pisma Świętego w celebracji liturgicznej. Może tę funkcję spełniać każdy, kogo do niej poprosi lub zaakceptuje kapłan odpowiedzialny za liturgię. W szczególnych wypadkach, gdy na Mszy świętej są same dzieci, może to czynić dziecko. Jednak gdy są na Mszy świętej dorośli, to ktoś z nich powinien spełnić tę świętą funkcję. Lepiej jest bowiem, jeśli rodzice lub wychowawcy czytają dzieciom słowo Boże, niż odwrotnie. Funkcję tę mogą spełniać tak mężczyźni jak i kobiety.

b. Posługa liturgiczna lektora łączy w sobie funkcję spełnianą w liturgii oraz diakonię realizowaną poza liturgią. Ta diakonia, dostępna tak dla chłopców jak i dla dziewcząt, może się rozpocząć od włączenia się w jeden z zespołów posługujących dziełu

ewangelizacji (np. przez prasę, opiekę nad gablotkami, udział w przedstawieniach teatralnych...). Jej następnym etapem, który pozwala na przyjęcie (przez odpowiednie błogostawieństwo) II stopnia postugi może być podjęcie odpowiedzialności za jeden odcinków działań ewangelizacyjnych, np. prowadzenie małych grup przygotowujących się do sakramentu bierzmowania, formacja kandydatów na świadków bierzmowania. Kolejny stopień to "ustanowienie" do postugi lektora lub specjalne "błogostawieństwo" dla osób, które np. jako katecheci lub w inny sposób poświęcają więcej czasu i sił dla sprawy głoszenia słowa Bożego oraz koordynują w parafii pracę wspólnot formacyjnych.

179. W spełnianiu funkcji liturgicznej lektor powinien przestrzegać następujących zasad:

a. Przed każdą swoją postugą postara się ją należycie przygotować, aby wierni mogli łatwiej uczestniczyć w liturgii Słowa.

b. Lektor troszczy się, aby lekcjonarze i Ewangeliarz były odpowiednio przechowywane w zakrystii oraz używane z szacunkiem zarówno przez niego samego jak i przez innych. Po zaznaczeniu czytania i przygotowaniu się do postugi, znosi go na ambonę (jeśli nie będzie niesiony w procesji wejścia).

c. Wskazane jest, aby lektor ubrany w albę wchodził do ołtarza z zespołem ministranckim i z prezbiterium podchodził do ambony. Może on jednak zająć miejsce poza prezbiterium i nie iść w procesji wejścia. Nie wkłada wtedy także alby, ale odpowiedni piękny strój. Jeżeli postugę lektora pełni kobieta, nie idzie w procesji wejścia z ministrantami, lecz podchodzi do ambony spoza prezbiterium. Powinna także zadbać o odpowiedni strój.

d. Nie należy nieść w procesji wejścia lekcjonarza, z którego będą czytane lekcje poprzedzające Ewangelię. Wnosi się tylko Ewangeliarz albo księgę wykorzystywaną w tym charakterze (Pismo święte). W razie braku diakona księgę tę może wnieść pierwszy lektor. Jeśli przewiduje się procesję przed Ewangelią, a lektor nie wnosi Ewangeliarza w czasie procesji wejścia, to można tę księgę położyć na ołtarzu jeszcze przed rozpoczęciem Mszy świętej¹⁷⁶.

e. Podchodzi do ambonki po skończonej kolekcie i odpowiedzi wiernych: "Amen". Jeśli jest przewidziany komentarz, podchodzi dopiero po jego zakończeniu. [MS1]

Psałterzysta (P)

180. "Psalm responsoryjny, zwany także graduatem, będąc integralną częścią liturgii słowa", ma wielkie znaczenie liturgiczne i pastoralne. Dlatego też wierni powinni być ustawicznie pouczeni o przyjmowaniu słowa Boga przemawiającego w psalmach oraz o tym, jak psalmy stają się modlitwą Kościoła. Można to będzie z pewnością łatwiej osiągnąć, "gdy duchowieństwo dołoży starania, aby zdobyć głębsze zrozumienie psalmów zgodnie z sensem, w jakim są one śpiewane w liturgii i gdy wierni otrzymują na ten temat odpowiednią katechezę". Pewną pomocą mogą tu być krótkie wyjaśnienia wskazujące na motywy wyboru danego psalmu oraz na związek psalmu i re-frenu z czytaniem¹⁷⁷.

181. Dokument Kościoła ukazując "wielkie znaczeni liturgiczne i pastoralne" psalmu do-maga się intensywnej i stałej formacji wspólnoty, aby jej członkowie zdobyli umiejętność modlitwy psalmami. Także II Polski Synod Plenarny domaga się "dowartościowania postugi kantora oraz psalterzysty"¹⁷⁸. Trzeba mu więc poświęcić więcej uwagi, a także ukazać perspektywę rozwoju:

a. Funkcja liturgiczna psalterzysty polega na zaśpiewaniu psalmu responsoryjnego zgodnie z wymogami przepisów liturgicznych. Funkcję tę mogą spełniać wszyscy, którzy mają odpowiednie warunki głosowe i zostali do tej czynności zaproszeni. Mogą to czynić tak mężczyźni jak i kobiety.

b. Postuga liturgiczna daje psalterzyście możliwość rozwoju duchowego i podejmowania coraz szerszego zakresu odpowiedzialności za sprawę rozumienia psalmów, modlitwy psalmami, wprowadzania wspólnoty wiernych w tę szczególną księgę biblijną. Może on także uczestniczyć w postudze zespołów muzycznych i śpiewaczych. Zależnie od stopnia swego zaangażowania i spełniania warunków określonych przez kompetentną władzę kościelną, może przyjąć pierwszy, drugi lub trzeci stopień tej postugi.

182. Psalterzysta w wykonywaniu powierzonej mu funkcji liturgicznej powinien przestrzegać następujących zasad:

a. "Psalm responsoryjny winien być z zasady śpiewany. Można stosować dwa sposoby śpiewania psalmu po pierwszym czytaniu: sposób responsoryjny i sposób ciągły. Sposób responsoryjny, któremu w miarę możliwości należy przyznać pierwszeństwo, polega na tym, że psalterzysta lub kantor wypowiada wersety psalmu, całe zaś zgromadzenie uczestniczy przez powtarzanie odpowiedzi /responsum/. Sposób ciągły polega na tym, że cały fragment psalmu jest śpiewany bez odpowiedzi ze strony wspólnoty, która tylko słucha śpiewu, albo przez psalterzystę lub kantora, albo przez wszystkich razem. Śpiew psalmu albo nawet samej odpowiedzi wielce dopomaga do uchwycenia duchowego znaczenia psalmu oraz ułatwia rozmyślanie nad jego treścią"¹⁷⁹.

b. Psalterzysta powinien umieć tę postugę wykonać i odpowiednio do niej się przygotować¹⁸⁰. Do jego obowiązków należy zatem zaznajomienie się z tekstem śpiewu międzylekcyjnego i dostosowanie do niego melodii. W Liturgii godzin powinien przygotować Wezwanie w jutrzni, melodie psalmodii oraz śpiew prośb.

c. Zaleca się, aby psalterzysta ubrany w albę szedł do ołtarza w procesji wejścia wraz z zespołem ministranckim. Nie jest to jednak konieczne. Podobnie jak lektor, może on zająć przed rozpoczęciem liturgii miejsce w pobliżu ambony i w odpowiednim czasie do niej podejść. Dotyczy to również kobiet, jeśli im została ta funkcja w danej celebracji powierzona.

Postuga modlitwy (PM)

183. "Wydarzenie modlitwy zostało nam w pełni objawione w Słowie, które stało się ciałem i mieszka między nami. Starać się zrozumieć Jego modlitwę, o której mówią nam Jego świadkowie w Ewangelii, to znaczy zbliżyć się do Pana Jezusa, Świętego, jak do płonącego Krzewu: najpierw kontemplować Jego samego na modlitwie, następnie słuchać, w jaki sposób uczy nas modlić się, by w końcu poznać, jak wysłuchuje On naszej modlitwy"¹⁸¹. "Modlitwa nie sprowadza się do spontanicznego wyrazu odru-

chu wewnętrznego: aby się modlić, trzeba tego chcieć. Nie wystarczy również wiedzieć, co Pismo święte objawia na temat modlitwy: modlitwy trzeba się także uczyć. Duch Święty uczy dzieci Boże modlitwy przez żywy przekaz (świętą Tradycję) w "wierzącym i modlącym się Kościele"¹⁸².

184. Bóg powołuje niektórych członków wspólnoty parafialnej, aby ten dar modlitwy pełniej odkryli, przyjęli oraz pomagali innym coraz lepiej przeżywać to wyjątkowe spotkanie z Bogiem w Duchu Świętym. Wszyscy takiej pomocy potrzebują. Modlitwa jest bowiem darem, który trudno odkryć bez świadectwa i wsparcia braci. Do ożywienia życia modlitewnego w całej wspólnocie parafialnej może się także przyczynić troska o dobre przygotowanie modlitwy kierowanej do Boga w celebracji liturgicznej. Spełnianie tej funkcji domaga się bowiem rozmodlenia tych, którzy ją podejmują. Domaga się także uważnego słuchania i rozważania słowa Bożego oraz wrażliwości na dokonujące się w świecie wydarzenia. To wszystko bowiem ma znaleźć swoje odbicie w treści układanych wezwań.

185. W trosce o rozwój życia modlitewnego we wspólnocie parafialnej należy zabiegać zarówno o poprawne spełnianie funkcji liturgicznej jak też pielęgnowanie powołań do postug liturgicznych związanych z apostołstwem modlitwy:

a. Funkcja liturgiczna polega na odczytaniu wezwania modlitwy powszechnej. Mogą to czynić dzieci i dorośli, mężczyźni i kobiety, każdy, kto czuje się do niej wezwany jest do niej dopuszczony przez odpowiedzialnych za liturgię. Wskazana jest reprezentacja ruchów, wspólnot, grup apostołskich.

b. Postuga liturgiczna nie ogranicza się tylko do czynności spełnionej w liturgii, lecz jest także diakonią we wspólnocie. W naszych parafiach najbardziej znanymi wspólnotami modlitewnymi są grupy Żywego Różańca. Włączenie się w tę diakonię modlitwy lub inną wspólnotę modlitewną, może się łączyć z przyjęciem postugi w jej najbardziej podstawowej formie. Dalsze zaangażowanie w postugę może być związane z podjęciem funkcji zelatorki Żywego Różańca, opiekuna spotkań modlitewnych, przygotowaniem wezwań modlitwy powszechnej na Msze święte lub spełnianiem innych zadań we wspólnocie modlitwy. Możliwy jest też dalszy rozwój w apostołstwie modlitwy związany z przyjęciem trzeciego stopnia postugi liturgicznej. Oznacza on nowy zakres zaangażowania w ożywienie modlitwy w parafii lub innej wspólnocie i równocześnie trwanie w systematycznym spełnianiu funkcji liturgicznej.

"Psalm responsoryjny winien być z zasady śpiewany. Można stosować dwa sposoby śpiewania psalmu po pierwszym czytaniu: sposób responsoryjny i sposób ciągły. Sposób responsoryjny, któremu w miarę możliwości należy przyznać pierwszeństwo, polega na tym, że psalterzysta lub kantor wypowiada wersety psalmu, całe zaś zgromadzenie uczestniczy przez powtarzanie odpowiedzi /responsum/. Sposób ciągły polega na tym, że cały fragment psalmu jest śpiewany bez odpowiedzi ze strony wspólnoty, która tylko słucha śpiewu, albo przez psalterzystę lub kantora, albo przez wszystkich razem. Śpiew psalmu albo nawet samej odpowiedzi wielce dopomaga do uchwycenia duchowego znaczenia psalmu oraz ułatwia rozmyślanie nad jego treścią"

186. Szczególną formą apostołstwa modlitwy jest troska o to, aby w życie rodzin i indywidualnych osób głębiej weszły sakramentalia, a szczególnie błogostawieństwa.

Wiele błogostawieństw mogą sprawować wierni świeccy, szczególnie modlitwę przed i po posiłku, czy błogostawienie dzieci przez rodziców. Liturgiczna księga Obrzędy błogostawieństw może stać się dla tej wspólnoty jednym z podręczników apostołstwa.

187. Ważnym ich zadaniem jest przygotowywanie i odczytywanie wezwań modlitwy powszechnej: "W modlitwie powszechnej, czyli modlitwie wiernych, lud, odpowiadając z wiarą na przyjęte słowo Boże oraz spełniając swój urząd kapłański, modli się za wszystkich ludzi. Wypada, aby ta modlitwa odbywała się w każdej Mszy świętej z udziałem ludu, by w ten sposób zanoszono prośby za cały Kościół święty, za tych, którzy nami rządzą, za tych, którzy znajdują się w trudnych sytuacjach życiowych, za wszystkich ludzi i o zbawienie całego świata"¹⁸³.

188. Modlitwa powszechna jest tą częścią celebracji eucharystycznej, w której ma miejsce jedyna w swoim rodzaju współpraca kapłana z wiernymi świeckimi:

a. "Zadaniem celebransów jest kierować modlitwą, wezwać do niej wiernych w związanych słowach i zakończyć modlitwą końcową. Intencje wypowiada się od ambony lub innego stosownego miejsca diakon lub kantor, lub lektor lub wierny świecki. Całe zaś zgromadzenie wyraża swe prośby albo w formie wspólnej inwokacji po intencjach, albo też modląc się w milczeniu"¹⁸⁴.

b. Dokumenty Kościoła nie przewidują takiej sytuacji, że intencje modlitwy powszechnej wypowiada kapłan. Nie jest to bowiem "modlitwa kapłana", lecz "modlitwa wiernych". Zadaniem kapłana jest przewodniczyć tej modlitwie. Ma do niej wprowadzić i ją zakończyć. Natomiast intencje powinny być podane przez inne osoby. Nie muszą być wypowiadane z ambony. Można wybrać inne odpowiednie miejsce, łatwo dostępne przez osoby, które wypowiadają intencje.

c. Praktyka Mszy świętych sprawowanych pod przewodnictwem Ojca Świętego, a także uroczyste celebracje liturgiczne sprawowane w diecezjach pokazują, że tę postugę modlitwy podejmują najczęściej wybrane osoby świeckie, będące reprezentantami całej wspólnoty. Czynią to także wtedy, gdy w liturgii uczestniczą diakoni. Jest to jednak zadanie bardzo trudne i wymaga odpowiedniej wiedzy teologicznej i liturgicznej, dlatego do układania wezwań modlitwy powszechnej powinny być zapraszane osoby, które zostały pobłogosławione do tej postugi, a więc przez dłuższy czas się do tego rodzaju działalności przygotowywały i zostały do niej pobłogosławione.

189. Postuga modlitwy spełniana jest nie tylko w czasie celebracji eucharystycznej. Ma ona miejsce także w innych celebracjach:

a. W liturgii godzin podawane są także intencje modlitewne. W Jutrznii i Nieszporach zawsze można podać dodatkowe intencje, związane z życiem Kościoła i wspólnoty lokalnej.

b. W liturgii sakramentu chrztu wskazane jest, aby do postugi modlitwy zaprosić chrześcijańskich lub przedstawicieli rodziny dziecka. Oni są pierwszymi, którzy powinni się modlić w intencji dziecka i innych do tej modlitwy zachęcać.

c. Podobnie w liturgii sakramentu małżeństwa należy wychowywać wspólnotę do tego, aby modlitwę za nowożeńców zanosili przede wszystkim ci, którzy są ich przyjaciółmi. Im najbardziej zależy na tym, aby uprosić dla młodej pary błogostawieństwo Boże.

d. Również w innych celebracjach liturgicznych (celebracjach pokutnych, w celebracji sakramentu namaszczenia chorych, w pogrzebie, w celebracji błogostawieństw...) Kościół przewiduje modlitwę w różnych intencjach. W każdej z tych celebracji są osoby, które osobiście zanoszą bardzo gorliwą modlitwę do Boga. Czynią to w swoim sercu. Należy te osoby zachęcać, aby wyraziły tę modlitwę także w formie liturgicznego wezwania. Zawsze, gdy to czynią, pogłębia się przeżycie modlitewne uczestników zgromadzenia. Nie należy więc zrażać się trudnościami, lecz cierpliwie wychowywać wspólnotę do takiego rozumienia modlitwy zanoszonej przez wiernych w liturgii.

190. Spełniając tę funkcję liturgiczną należy zwrócić uwagę na następujące elementy:

a. "Zwykle należy zachować następującą kolejność intencji: 1 – W potrzebach Kościoła; 2 – Za władzę państwową i o zbawienie całego świata; 3 – Za tych, którzy znajdują się w trudnościach życiowych; 4 – Za wspólnotę miejscową. Jednakże podczas niektórych obchodów o charakterze specjalnym, jak na przykład z okazji bierzmowania, zawarcia małżeństwa, pogrzebu, porządek intencji może w większym stopniu uwzględniać tę szczególną okazję"¹⁸⁵.

b. Tekst wezwań modlitewnych powinien być napisany, a następnie odczytany. Nie należy jednak trzymać zwykłej kartki w ręce, lecz włożyć ją do odpowiedniej oprawki. Ten szczegół posługi powinien także zachować swoje piękno i uroczysty charakter. Jest to bowiem publiczne wystąpienie wobec Boga i wobec Kościoła.

c. Wezwania powinny być poprawne teologicznie, ułożone w sposób zgodny z przepisami Kościoła i napisane pięknym językiem. Nie może być w nich pouczeń, wyjaśnień czy komentarzy, lecz intencja modlitewna przedstawiona Bogu.

d. Wskazane jest, aby do odczytania wezwań podchodził zespół osób prowadzony przez animatorkę liturgiczną. Podchodzą oni do mikrofonu, który jest umieszczony w prezbiterium lub w jego pobliżu, łatwo dostępny. Tam kolejno odczytują wezwania.

e. Dokumenty Kościoła przewidują różne formy włączenia się wiernych w modlitwę, po odczytaniu wezwania. Jedną z nich jest chwila milczenia. Należy także tę formę stosować w czasie celebracji Eucharystii.

191. W celebracji liturgii zawsze podawane były wezwania, które wskazywały wiernym właściwe postawy. Diakon wypowiadał więc np. komendy: "Klęknijmy" lub "Po-wstańmy". Potem pojawiły się inne znaki pomocnicze, pomagające wiernym przyjmować odpowiednie postawy. Były to i do dzisiaj są dzwonki. Na ich dźwięk w wielu parafiach wierni wstają lub klękają. Wezwania słowne pozostały tylko przy błogostawieństwie, kiedy diakon mówi: "Pochylcie głowy na błogostawieństwo".

192. Inny rodzaj pomocy wiernym w dobrym uczestnictwie w liturgii to krótkie wyjaśnienia, podawane w takich chwilach celebracji, które się tego domagają. Ten typ "komentarza" istniał i istnieje szczególnie w większych celebracjach, np. święceniach kapłańskich, poświęceniu kościoła, czy obrzędach Świętego Triduum Paschalnego. Wiernym podawane są wyjaśnienia pomagające im lepiej zrozumieć spełniane czynności i obecne w celebracji znaki. Taki charakter mają też zamieszczone w Mszałem rzymskim wprowadzenia do procesji w niedzielę Palmową oraz w święto Ofiarowania Pańskiego. Wyjaśniają one sens spełnianej czynności oraz zachęcają do czynnego włączenia się w nią.

193. Wprowadzenia i zachęty do bardziej osobistego i czynnego włączenia się w przeżywany obrzęd mogą być podawane także w niedzielnej Eucharystii sprawowanej we wspólnocie parafialnej. Na początku i na końcu celebracji wypowiada je kapłan. Krótkie słowo zachęty może zostać także wypowiedziane przez komentatora w następujących częściach celebracji eucharystycznej¹⁸⁶:

- a.** przed czytaniem – uwrażliwia na prawdę, że w słowie, które będzie głoszone przemawia sam Bóg, zachęca do przyjęcia Jego słowa.
- b.** przed procesją z darami – przypomina sens tego obrzędu, omawia dary niesione w procesji i zachęca do ofiarowania siebie Bogu.
- c.** przed prefacją (po dialogu między kapłanem i wiernymi) – podaje motywy dziękczynienia Bogu za otrzymane od Niego dary.
- d.** przed znakiem pokoju – pomaga przyjąć i przekazać dar pokoju, którym wierni powinni się nawzajem obdarować.
- e.** przed pieśnią uwielbienia po Komunii świętej – wprowadza w treść pieśni, może przypomnieć tekst antyfony na Komunię świętą, zachęca do radosnego uwielbienia Boga.

194. Nie należy wygłaszać wszystkich wymienionych wyżej zachęt w czasie jednej Mszy świętej, lecz tylko jedną lub dwie. Nie powinno się też odczytywać komentarzy w innych miejscach celebracji eucharystycznej. Żyjemy bowiem w świecie, w którym wypowiada się wiele słów, a nasze celebracje są często "przegadane". Zachęca się także odpowiedzialnych za komentarze, aby częściej proponowali chwile milczenia. Mogą one bowiem "przemówić" mocniej niż słowa, które wypowie komentator. W szczególnych zaś okolicznościach należy zachować następujące zasady:

- a.** Dodatkowe komentarze w czasie Eucharystii mogą się pojawić w sytuacjach, które dokumenty Kościoła wymieniają jako szczególne przy modlitwie powszechnej¹⁸⁷, a więc bierzmowanie, ślub, pogrzeb lub inne podobne wydarzenia (np. pierwsza Komunia święta, dożynki...).
- b.** Więcej komentarzy może się pojawić także w małych grupach rekolekcyjnych, które w swojej tematyce mają pogłębienie formacji eucharystycznej. Przeżywając poszczególne części Eucharystii mogą częściej, ale roztropnie wprowadzać komentarze.

195. Zdolność układania dobrych komentarzy oraz wycucie, kiedy należy je wprowadzać w danej celebracji liturgicznej mogą być owocem solidnej formacji i wieloletniej praktyki. Dlatego we wspólnocie parafialnej należy myśleć nie tylko o funkcji komentatora, lecz także o odpowiedniej postudze:

- a.** Funkcja komentatora polega na odczytaniu w czasie celebracji liturgicznej przygotowanego wcześniej komentarza zgodnie z zaleceniami dokumentów Kościoła. Funkcję tę mogą spełniać wszyscy wierni mający odpowiednie warunki głosowe i dopuszczeni do jej wykonania przez odpowiedzialnych we wspólnocie.
- b.** Postługa komentatora rodzi się w liturgii, lecz sięga poza liturgię i wyraża się także w odpowiedniej diakonii. W miarę zdobywania coraz większych umiejętności w przygotowywaniu komentarzy, a także podejmowaniu coraz to nowych zadań, określonych dla tej postugi przez odpowiednią władzę kościelną, komentator może przyjmować nowe dary Boże, ofiarowane mu w obrzędach przyjęcia i błogostawienia do tej

postugi. Będzie pełniej odpowiadał za sposób zachowania się wiernych w czasie Eucharystii oraz za rozumienie przez nich znaków i symboli liturgicznych. Komentator, po-dając w liturgii krótki komentarz, kontynuuje to "wyjaśniania" poza liturgią prowadząc wykłady, katechezy i w inny sposób postugując tej ważnej sprawie świadomego i czynnego uczestnictwa w liturgii.

196. Sługa Boży, Ks. Franciszek Blachnicki jako Krajowy Duszpasterz Służby Liturgicznej, proponował, aby w polskich parafiach powierzać funkcję lektora chłopcom i mężczyznom, natomiast funkcję komentatorki dziewczętom i kobietom. Chodziło o dwie rów-norzędne funkcje i postugi dla mężczyzn i kobiet w postudze słowa. Dyskutując nad dzisiejszym kształtem postug, które będą powierzane wiernym świeckim, wypada wziąć pod uwagę także ten głos.

197. Sposób wykonywania postugi komentatorki.

a. Komentarz ma być przygotowany na piśmie. Ma być krótki, przejrzysty; napisany w stylu prostym i religijnym.

b. Osoba odczytująca komentarz czyni to spoza ambony i prezbiterium. Komentator ma jednak mieć przed sobą wiernych (praktycznym rozwiązaniem jest czytanie komentarza liturgicznego z mikrofonu przeznaczonego dla scholi – jeśli jest on w pobliżu ambony).

c. Wyjaśnienia i zachęty należy wypowiadać spokojnym głosem w odpowiednim cza-sie. Nie mogą górować np. nad modlitwami celebransa.

d. Nie wolno czytać komentarza trzymając w ręce tylko kawałek kartki. Tekst komentarza należy włożyć w odpowiednie, estetyczne oprawy.

e. Osoba odczytująca komentarz spełnia funkcję liturgiczną¹⁸⁸. Powinna więc zadbać także o odpowiedni strój. Chodzi o strój piękny, lecz skromny. Wspólnoty parafialne mogą proponować także specjalny strój dla komentatora. Nie ubiera on alby ani komży, jeśli nie jest członkiem zespołu ministranckiego, znajdującego się w prezbite-rium.

f. Komentarze w liturgii mogą odczytywać tak kobiety jak i mężczyźni. Jeżeli byłaby przyjęta propozycja Księdza Blachnickiego, to do postugi komentatora byłaby błogo-stawione przede wszystkim kobiety.

Choraliści (Ch)

198. Wśród funkcji, które polegają na służeniu wspólnocie darem mowy, znajdują się także czynności choralistów. Jest to duża grupa ministrantów, stojących przy ołtarzu w sutankach, komżach i kapturkach. Najczęściej są nazywani po prostu "ministrantami", a CDL proponuje ich nazywać "choralistami". Warto jednak ukazać wyraźniej zadania, jakie to grono osób może w liturgii spełniać:

a. Główną ich funkcję liturgiczną można określić jako ożywienie dialogów, jakie prowadzi kapłan ze zgromadzoną wspólnotą oraz aklamacji, jakie wierni we Mszy świętej wypowiadają. Ministranci powinni znać głęboki sens tych dialogów i być pierwszymi, którzy głośno, wyraźnie i ze zrozumieniem odpowiadają na wezwania kapłana i wy-powiadają aklamacje. Są nazywani "choralistami", gdyż działają "chóralnie", wspólnie, razem. Jako wspólnota osób, będąca najbliższe kapłana, są też wzorem dojrzałego

uczestnictwa w Eucharystii przez uważne słuchanie słowa, świadome spełnianie aktów wyrażających ofiarę, przystępowanie do Komunii świętej i radosne dziękczynienie Bogu za otrzymane dary.

b. Poprzednicy dzisiejszych ministrantów, posługujący w liturgii przed Soborem Watykańskim II, uczyli się trudnych odpowiedzi po łacinie, tzw. "ministrantury". To oni reprezentowali zgromadzenie odpowiadając na pytania kapłana i odmawiając z nim niektóre modlitwy, np. "Confiteor". Dzisiaj ta funkcja nieco się zmieniła, lecz nie zginęła. Nie zastępują oni zgromadzonych wiernych w odpowiedziach kapłanowi, gdyż całe zgromadzenie ma uczestniczyć w tych dialogach. Mogą natomiast ożywiać w całej wspólnoty ten wymiar uczestnictwa w liturgii, podobnie jak schola podtrzymuje i ożywia śpiew. Jest to zadanie ważne, gdyż odpowiedzi na wezwania kapłana i wypowiedzenie aklamacji to istotne znaki dojrzałego uczestnictwa w celebracji.

c. Wchodzenie w świat służby ministranckiej można więc rozpoczynać od dobrego poznawania nie tyle zadań szczególnych, co podstawowych, czyli "dialogów" i "aklamacji". Z tej funkcji się nie wyrasta. Ministrant, podejmując z miarą rozwoju, posługę światła, krzyża, kadzidła i spełniając inne czynności, nigdy nie przestaje być "choralistą" czyli członkiem "chóru", członkiem zespołu, który stoi najbliżej kapłana i najgłośniej, najpiękniej, z najlepszym rozumieniem odpowiada: "i z duchem twoim", przyjmuje najwłaściwsze postawy liturgiczne, spełnia najpoprawniej wszystkie gesty. Należy odnowić tę funkcję dawania świadectwa nie dla pokazu, lecz jako osobiste dojrzałe uczestnictwo i całkowite zaangażowanie w to, co się dzieje przy ołtarzu.

d. Jeszcze innym aspektem posługiwania choralisty jest świadectwo, jakie on daje przez wkładanie odpowiedniego stroju liturgicznego. Przez swoje piękno i biel, urozmaiconą kolorem sutanek, ukazują się oni oczom zgromadzonych wiernych jako znak przypominający piękno i blask królestwa Bożego i wszelkich darów łaski, jakie otrzymujemy.

199. Patrząc na posługę choralistów z tej perspektywy można im zaproponować nie tylko funkcję liturgiczną, lecz także podejmowanie kolejnych stopni posług liturgicznych:

a. Funkcja liturgiczna choralistów oznacza zespołowe, piękne i poprawne przyjmowanie wzorcowych postaw, spełnianie poprawnych gestów, a także głośne odpowiadanie słowem lub śpiewem na wezwanie kapłana wypowiedziane w liturgii, wygłaszanie aklamacji, przewidzianych w danej celebracji liturgicznej.

b. Posługa liturgiczna choralisty może oznaczać połączenie z tą funkcją liturgiczną odpowiedniej diakonii. Będzie się ona wyrażała podejmowaniem odpowiedzialności za formację liturgiczną w odniesieniu do dialogów, aklamacji, znaków. Jest to szeroki zakres formacji i ciągle aktualny. Zrozumienie postaw, gestów, dialogów, aklamacji nie jest wielkie. Powinien je lepiej rozumieć przede wszystkim ten zespół parafialny, który stoi przy ołtarzu. Domaga się to prowadzenia systematycznej formacji grup ministranckich dzieci, młodzieży i dorosłych. Wchodzenie w ten zakres odpowiedzialności mogłoby się łączyć z podejmowaniem kolejnych stopni posługi choralisty.

c. Jeśli będą osoby i zespoły osób, które odnajdą się w takiej posłudze, to umocni się fundament, na którym budowana jest formacja ministrancka. Jest nim dojrzałe osobiste uczestnictwo w Eucharystii. Podejmowanie funkcji nie może oznaczać, że człowiek

sam źle uczestniczy w świętej liturgii. Chcąc podjąć jakąkolwiek "szczególną" funkcję, trzeba dobrze spełniać tę "podstawową".

Postuga przy stole chleba

200. "Ołtarzem Nowego Przymierza jest Krzyż Chrystusa Por. Hbr 13,10., z którego wypływają sakramenty Misterium Paschalnego. Na ołtarzu, który stanowi centrum świątyni, uobecnia się w znakach sakramentalnych ofiara Krzyża. Ołtarz jest także stołem Pańskim, do którego jest zaproszony Lud Boży Por. Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego. W niektórych liturgiach wschodnich ołtarz jest także symbolem grobu (Chrystus naprawdę umarł i naprawdę zmartwychwstał)¹⁸⁹.

201. Wielkość dokonujących się na ołtarzu tajemnic ogarnia wszystkich uczestników liturgii tak dalece, że często są oni nazywani "sługami ołtarza" lub "liturgiczną służbą ołtarza". Chrystus, uobecniający na ołtarzu swoje zbawcze dzieło, włącza ich w to święte działanie w sposób szczególny. Oni bowiem spełniają przy ołtarzu postugi, w których objawia się niewidzialne działanie Boga.

202. Wśród funkcji, jakie są przy ołtarzu spełniane, najważniejsze są oczywiście zadania, które przypadają w udziale kapłanowi. On przyjmuje dary chleba i wina, znosi do Boga dziękczynienie w imieniu wspólnoty, wypowiada słowa konsekracji i całej modlitwy eucharystycznej, a także karmi wiernych Ciałem Pańskim.

203. Wśród usługujących kapłanowi przy ołtarzu chleba najbardziej wyróżniona jest postuga diakona. Zostanie ona omówiona w drugiej części Ceremoniału.

Akolita (A)

204. Spośród wiernych świeckich, którzy postugują przy stole chleba, najważniejsze zadanie przypada akolicie. Właściwie jemu są przypisane wszystkie funkcje, które w liturgii polegają na działaniu bez wypowiedzania słów¹⁹⁰. Jest to więc całkowicie odmienna postuga niż lektora, który ma być "mistrzem słowa" lub kantora, który służy "śpiewem".

205. "Akolita jest ustanowiony po to, aby usługiwał przy ołtarzu i pomagał kapłanowi i diakonowi. Przede wszystkim ma przygotowywać ołtarz i naczynia liturgiczne oraz rozdawać wiernym Eucharystię, której szafarzem nadzwyczajnym jest ustanowiony"¹⁹¹. Gdy brak akolity ustanowionego, postugę przy ołtarzu oraz wobec kapłana i diakona mogą spełniać świeccy usługujący, którzy niosą krzyż, świece, kadzidło, chleb, wino i wodę¹⁹².

206. Słowo "akolita" nabrało w ostatnim czasie kilku znaczeń. Dokumenty Kościoła nazywają tym określeniem człowieka, który został ustanowiony na stałe do postugi liturgicznej nazwanej właśnie postugą akolity. Niektórzy nazywają "akolita" także inne osoby (mówi się o ministrancie niosącym świecę "akolita", a o samej świecy "akolitka", odnosi się też niekiedy to określenie do ministrantów ołtarza).

207. Koniecznym jest więc ustalenie terminologii, która będzie obowiązywać w naszych diecezjach i parafiach. Możliwości są dwie:

a. Podobnie jak w przypadku lektora nazywać tym samym imieniem spełniających funkcję i ustanowionych do postugi. Lektorem nazywamy każdego, kto czyta. Akolita możemy nazwać każdego, kto spełnia funkcje właściwe akolicie. Wtedy "akolitów" będzie w parafii bardzo wielu.

b. Zachować termin "akolita" tylko dla posługi liturgicznej. Natomiast konkretne czynności liturgiczne, czyli funkcje łączyć z określeniem "ministrant", np. ministrant światła, krzyża, kadziła... Ta wersja została wybrana w dalszym opisie posług. Dyskusja, która powinna się w tym temacie rozwinąć, zapewne pozwoli na ostateczne rozstrzygnięcie, jakiej terminologii będziemy używać w Polsce.

208. Dla właściwego rozumienia, kim jest (może być) akolita we wspólnotcie, należy rozróżnić funkcję i posługę akolity, a także patrzeć na niego nie poprzez pryzmat nad-zwyczajnej funkcji, jaką może on spełniać (czyli udzielania Komunii świętej), lecz w świetle jego zwyczajnych zadań, które mu zostają zlecone. Byłoby co najmniej dziwne w ustanawianiu akolitów myśleć tylko o ich nadzwyczajnej funkcji, pomijając zupełnie to, co jest im zwyczajne i przez co są oni akolitami. Jest to na pierwszym miejscu dar łaski udzielony specjalnym obrzędem przez biskupa. Pozbawianie wspólnoty parafialnej tego daru jest osłabianiem jej sił duchowych:

a. Funkcja liturgiczna akolity to spełnienie wielu czynności przy ołtarzu i wobec przewodniczącego celebracji. On przygotowuje ołtarz wynosząc na niego korporał, kielich i patenę, on podaje dary chleba i wina, on także spełnia wszystkie inne czynności związane ze znakami światła, krzyża, wody, kadziła. Do niego więc należy bardzo wiele zadań. Nie jest ich w stanie spełnić jeden człowiek. Konieczne jest więc spełnienie ich przez wielu usługujących. Tworzą oni zespół, który w parafii bywa najczęściej nazywany "służbą liturgiczną". Ponieważ jednak pojęcie to nie odnosi się tylko do tych usługujących, lecz także do wielu innych, dlatego w niniejszym Ceremoniale osoby spełniające funkcje, właściwe akolicie, nazywane są "zespołem ministranckim". Należą do niego tylko dzieci. Jego członkami mogą być także ludzie młodzi oraz dorośli. Sposób spełniania przeznaczonych dla nich funkcji opisany jest poniżej.

b. Posługa liturgiczna akolity, to jedno z powołań, jakie Bóg daje ludziom świeckim dla budowania wspólnoty Kościoła. Obejmuje ona wspomniane powyżej funkcje oraz związaną z nimi diakonię we wspólnotcie. Zakres tego posługiwania poza liturgią może być bardzo szeroki, podobnie jak szeroki jest zakres jego funkcji liturgicznych. Bogactwo form posługiwania, które może być jemu zaproponowane, opisane jest poniżej przy posługach członków zespołu ministranckiego. W miarę wchodzenia w coraz szerszy zakres odpowiedzialności w parafii może on przyjmować kolejne stopnie posługi, aż do ustanowienia na stałe w tej posłudze.

209. Akolita, związany w sposób szczególny z ołtarzem i z Najświętszą Ofiarą, powinien żyć tą Tajemnicą, przyjmować jak najczęściej Komunię świętą a także zatroszczyć się, by była ona zaniesiona chorym po skończonej Mszy świętej¹⁹³. Jest to jego nadzwyczajna funkcja, którą spełnia w szczególnych okolicznościach. Najczęściej jest to za-noszenie Komunii świętej chorym.

Nadzwyczajny szafarz Komunii świętej (NS)

210. Biskupi polscy nie wyrazili zgody na udzielanie posługi akolity świeckim mężczyznom. Wielu biskupów wprowadziło natomiast w swoich diecezjach funkcję nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej. Jest nim mężczyzna¹⁹⁴ powołany do tej posługi zgodnie z prawem Kościoła. Jego obecność wyraża troskę Kościoła, aby wielki dar Eucharystii mógł z łatwością dotrzeć do każdego wierzącego, nawet w sytuacji, gdy szafarze zwyczajni nie mogą tego uczynić w sposób skuteczny¹⁹⁵.

211. Jego zadaniem jest pomoc w rozdzielaniu Komunii świętej w czasie celebracji eu-charystycznej, gdy zachodzi taka konieczność¹⁹⁶, oraz zanieśenie jej chorym, których stan duchowy jest znany¹⁹⁷. By wykonywać tę posługę musi być do niej odpowiednio przygotowani¹⁹⁸. Może ją wykonywać również poza swoją diecezją.

212. W spełnianiu tej funkcji powinien przestrzegać następujących zasad:

a. Przed Mszą świętą przygotowuje naczynia z hostiami do konsekracji i ustawia je na kredensie. Uczestniczy w liturgii w prezbiterium ubrany w albę. Może wykonywać również inne funkcje, gdy brakuje odpowiednich ministrów.

b. Komunię świętą przyjmuje na klęcząco przy ołtarzu, najlepiej pod obiema postaciami. Następnie wstaje i przyjmuje z rąk celebransa naczynie z Ciałem Pańskim. Dopiero potem kieruje się tam, gdzie będzie rozdelał Komunię świętą¹⁹⁹.

c. Szafarze nadzwyczajni nie mogą sami sobie udzielać Komunii świętej²⁰⁰, zabierać sami z ołtarza naczynia z Ciałem Pańskim. Absolutnie nie powinni także pozostawać w czasie Mszy świętej w zakrystii²⁰¹.

213. Nadzwyczajny szafarz Komunii świętej nie ma swojej "zwyczajnej" funkcji liturgicznej. Wprowadźcie osoby, które są takimi szafarzami, niekiedy spełniają pewne funkcje. Nie są to jednak funkcje własne szafarza. Trudno więc w tym wypadku mówić o posłudze liturgicznej. Trzeba by wtedy było mówić o akolicie.

Ministranci ołtarza (MO)

214. "W centrum celebracji Eucharystii jest chleb i wino, które przez słowa Chrystusa i wezwanie Ducha Świętego stają się Ciałem i Krwią Chrystusa. Kościół wierny poleceniu Pana nie przestaje czynić, aż do dnia Jego chwalebного przyścia, pamiątki tego, co uczynił Chrystus w wigilię swojej męki: "Wziął chleb...", "Wziął kielich napęczniony wi-nem...". Znaki chleba i wina, stając się w tajemniczy sposób Ciałem i Krwią Chrystusa, nie przestają oznaczać także dobroci stworzenia. Dlatego podczas przygotowania darów dziękujemy Stwórcy za chleb i wino, por. Ps 104, 13-15., owoc "pracy rąk ludz-kich", najpierw jednak "owoc ziemi" i "winnego krzewu", dary Stwórcy. W geście Mel-chizedeka, króla i kapłana, który "wyniósł chleb i wino" (Rdz 14, 18), Kościół widzi za-powiedź własnej ofiary"²⁰².

215. "Na początku liturgii eucharystycznej przynosi się do ołtarza dary, które staną się Ciałem i Krwią Chrystusa. Najpierw przygotowuje się ołtarz, czyli stół Pański, który jest ośrodkiem całej liturgii eucharystycznej. Kładzie się na nim korporał, puryfikaterz, mszał i kielich, chyba że kielich przygotowuje się na kredensie. Następnie przynosi się dary na ofiarę"²⁰³.

216. Czynności te powierzone są we wspólnocie parafialnej ministrantom ołtarza:

a. Ministranci ołtarza przejmują w parafii tę pierwszą i najbardziej wyróżnioną z funkcji akolity. Oni dotykają świętych naczyń kielicha i pateny. Oni podają kapłanowi dary chleba i wina, przyniesione przez wiernych, które staną się Ciałem i Krwią Chrystusa, oni usługują przy dodawaniu wody do wina, przez co łączą się jeszcze bardziej z mo-dlitwą kapłana, aby "przez to misterium wody i wina uczestniczyć w Bóstwie Chrystusa, który przyjął nasze człowieczeństwo"²⁰⁴, oni też trzymają patenę w czasie rozdawania Komunii świętej, oni pomagają przy puryfikacji naczyń po Komunii świętej i odnoszą naczynia na stół. Zakres ich funkcji liturgicznych jest więc duży. Mogą jest spełniać

wszyscy ministranci młodszy i starszy, a także inni mężczyźni, jeśli ich do tego zaprosi prezbiter. Dziewczęta mogą te posługi spełniać tylko w tych diecezjach, w których wyraził na to zgodę biskup diecezjalny. Odnosi się to także do innych funkcji spełnianych przez członków zespołu ministranckiego (więcej uwag na ten temat można znaleźć w punkcie: "Żeńskie zespoły liturgiczne").

b. Ministrantom ołtarza można także otworzyć perspektywę przyjęcia posługi liturgicznej. Oznacz ona, oprócz spełniania funkcji w liturgii, także konkretną diakonię poza liturgią. Mogą ją spełniać razem z żeńskim zespołem "posługi darów". Zakres tych obowiązków określi kompetentna władza kościelna. Nasuwają się tu przede wszystkim te działania, które są symbolizowane przez chleb, a więc posługa charytatywna. W miarę doskonalenia tej posługi i podejmowania coraz większego zakresu odpowiedzialności, ministranci ołtarza mogą przyjmować błogostawieństwo, dzięki któremu zostają animatorami różnych działań charytatywnych. Podlegają w spełnianiu tej posługi akolicie.

217. W przygotowaniu do posługi ministrantów ołtarza należy zwrócić szczególną uwagę na ich uwrażliwienie na świętość tajemnic, w których uczestniczą, świętość naczyni i szat, których dotyczą, a także świętość chleba i wina, które przynoszą do ołtarza. Od strony praktycznej należy zwrócić uwagę na następujące zasady:

a. Należy okazywać szczególny szacunek dla kielicha i pateny. Wynosząc te święte przedmioty z zakrystii na stolik przy ołtarzu i po Mszy świętej odnosząc je z powrotem do zakrystii nie należy równocześnie z nimi nieść niczego więcej. Na patenie kładzie się tylko chleb, który staje się Ciałem Pańskim, a kielich może służyć tylko do tego, by wlane do niego wino mogło stać się Krwią Pańską. Jeśli kładzie się na kielichu i patenie nawet drobne przedmioty, jak klucze czy kartki, a tym bardziej ampułki, pomniejsza się znaczenie tych najbardziej wyróżnionych naczyń liturgicznych. Podobnie niesienie w jednej ręce kielicha, a w drugiej ampułek lub innych przedmiotów, w jakiś sposób zrównuje kielich i ampułki. W historii Kościoła kielich, patena i monstrancja cieszyły się takim szacunkiem, że świecki mógł ich dotknąć tylko przez specjalnie przygotowany welon. Dziś, dla podkreślenia wielkości chrztu i praw, które z niego wynikają, świecki może przenosić naczynia święte, nie oznacza to jednak, że może na tym ucierpieć szacunek dla kielicha i pateny.

b. Kielich wynoszony z zakrystii na stolik obok ołtarza ma być przykryty welonem²⁰⁵. Welon zdejmuje się przy stoliku przed wyniesieniem kielicha na ołtarz. Według OWMR można na stoliku także nalać wina i wody do kielicha i dopiero wtedy wynieść go na ołtarz²⁰⁶. Tym bardziej należy na stoliku zdjąć welon. Podobnie po Komunii świętej należy odnieść kielich na stolik i tam nakryć go welonem.

c. Na patenie należy przygotować odpowiednią ilość hostii. Jeżeli jest koncelebra z większą liczbą kapłanów przygotowuje się większą patenę, aby mogła pomieścić odpowiednią ilość hostii. Jeżeli przewidziana jest procesja z darami, patenę z chlebem należy umieścić w miejscu, skąd będzie ta procesja wyruszać, a chleb i wino są głównymi darami, które wierni przynoszą na ołtarz. Ministranci ołtarza przygotowują także ampułki z wodą i winem.

d. Nie należy rozpoczynać przygotowania ołtarza przed zakończeniem modlitwy powszechnej. Pomniejsza to bowiem rangę obydwu obrzędów. Modlitwę powszechną

sprowadza do obrzędu towarzyszącego przygotowaniu darów, a sam obrzęd przygotowania darów jest przeżywany w pośpiechu i z pomniejszeniem roli tak ważnych znaków, jak przyniesienie darów chleba i wina na ołtarz.

e. Ministrant ołtarza wynosząc kielich na ołtarz kładzie go z boku. Bierze korporał i rozkłada na środku (nie należy obracać korporatu na oczach zgromadzonych). Następnie zdejmuje palkę i kładzie obok korporatu. Nie zdejmuje puryfikaterza, lecz zostawia go na kielichu. Sam kielich zostawia z boku ołtarza. Zostanie on przeniesiony na środek przez kapłana dopiero wtedy, gdy zostanie napełniony winem. Pustego kielicha nie stawia się na środku ołtarza.

f. Po rozłożeniu na ołtarzu korporatu, kielicha i puryfikaterza, MO pomagają kapłanowi odebrać dary, zajmując takie miejsce, aby nie wykonywać niepotrzebnych przejść i nie robić zamieszania przy przenoszeniu darów na wyznaczone miejsce. Ministranci ołtarza powinni wiedzieć, jakie dary, obok chleba i wina, będą niesione i gdzie je mają położyć.

g. Ministranci ołtarza podając kapłanowi lub diakonowi ampułki z wodą i winem czynią to w taki sposób, aby odbierający mógł łatwo uchwycić ampułkę za uszko. Po spełnieniu posługi czynią skłon głowy w stronę celebransa i odchodzą.

h. W czasie Komunii świętej pełnią posługę przy patenie. Idą przed kapłanem trzymając patenę równo, bez gwałtownych ruchów i przechyleń, aby nie narazić na upadnięcie na ziemię małych cząsteczek konsekrowanej hostii, które mogły się znaleźć na patenie w czasie udzielania Komunii świętej. Po zakończeniu rozdzielania Komunii świętej podnoszą patenę nad kielichem w taki sposób, aby kapłan mógł łatwo oczyścić ją lub oddają ją kapłanowi, który dokonuje jej puryfikacji przy tabernakulum.

i. Po Komunii świętej jeden z ministrantów ołtarza podchodzi do puryfikującego z wodą i nalewa do kielicha, aż puryfikujący da mu znak, że należy skończyć. Ministrant po spełnieniu posługi czyni skłon głowy odnosi ampułkę na stolik. Drugi ministrant ołtarza po ubraniu kielicha i odnosi go na stolik (także puszkę, jeśli były puryfikowane). Tam nakrywa kielich welonem.

Ministranci krzyża (+)

218. Zbawiciel "Swoją najświętszą męką na drzewie krzyża wystąpił nam usprawiedliwienie", naucza Sobór Trydencki (DS 1529), podkreślając jedyny charakter ofiary Chrystusa jako "sprawcy zbawienia wiecznego" (Hbr 5, 9). Kościół czci Krzyż, śpiewając: O crux, ave, spes unica – "O Krzyżu, bądź pozdrowiony, jedyna nasza nadziejo"²⁰⁷.

219. W historii Kościoła spotykamy bardzo liczne formy uczczenia krzyża i ukazania jego znaczenia jako symbolu miłości Chrystusa i dokonanego przez Niego dzieła zbawienia. Wśród nich jest także niesienie krzyża w procesjach, jakie proponuje liturgia. Niesiony na czele procesji krzyż ukazuje Kościół w pielgrzymce za Chrystusem Zbawicielem.

220. Niesienie krzyża to kolejna funkcja, która należy do zadań akolity, lecz może ją spełniać także ministrant krzyża:

a. Ze względu na niezwykłą godność krzyża, niesienie tego znaku zbawienia powinno być zaliczana do najbardziej wyróżnionych funkcji liturgicznych. Wskazane jest, aby

ukazywać jej wielkość i piękno wszystkim tym, którzy są w jakiś sposób naznaczeni cierpieniem. Dla nich bowiem "nieść krzyż" znaczy bardzo cierpieć, a przez to być bliżej Ukrzyżowanego Chrystusa. Oni ze względu na swoje cierpienie mają pewnego rodzaju pierwszeństwo w spełnianiu tej postugi, choć mogą ją spełniać wszyscy członkowie zespołu ministranckiego.

b. Postuga liturgiczna ministranta krzyża przeznaczona jest dla tych, którzy chcą ze spełnianiem funkcji liturgicznej złączyć także konkretną diakonię we wspólnocie. Zakres tej diakonii określają pasterze Kościoła. Może być ona złączona z szeroko rozumianym dziełem wyzwolenia oraz służbą wobec tych, którzy w życiu niosą szczególnie ciężki krzyż choroby, sieroctwa, alkoholizmu lub inny. Jest to służba w obronie życia wobec wszelkich jego zagrożeń. W miarę zaangażowania w tej postudze mogą przyjąć błogostawieństwo animatora w tej postudze. W jej spełnianiu podlegają akolicie.

221. Krzyż jest niesiony w różnych procesjach: we Mszy świętej, w procesji eucharystycznej, w procesji na pola podczas dni krzyżowych, w czasie pogrzebu. W każdej z tych procesji należy przestrzegać ogólnych zasad:

a. Krzyż niesie się w taki sposób, że pasyjka, przypominająca Chrystusa ukrzyżowanego skierowana jest w tę stronę, w którą idzie procesja. Obok krzyża powinny być niesione świece. Jednak w niektórych procesjach można nieść sam krzyż (np. podczas pogrzebu).

b. Osoba niosąca krzyż nie przyklęka. Po dojściu do ołtarza czyni skłon wraz z ministrantami światła, a następnie umieszcza krzyż w wyznaczonym miejscu.

c. Funkcja ministranta krzyża jest w naszych wspólnotach spełniana przez członków zespołu ministranckiego lub innych mężczyzn. Wykonują ją ubrani w albę lub komżę.

d. Należy unikać mnożenia znaków krzyża. W prezbiterium kościoła powinien być jeden wyraźnie widoczny krzyż. Jeżeli w procesji wejścia niesie się inny krzyż, należy go po zakończeniu procesji odnieść do zakrystii lub innego stosownego miejsca.²⁰⁸

e. Jeśli krzyż procesyjny lub inny znajduje się w zakrystii, nie powinien być zwyczajnie oparty o ścianę, lecz mieć odpowiednią podstawkę, która umożliwia umieszczenie go w postawie stojącej lub też odpowiednie zawieszenie na ścianie zakrystii. Należy unikać wszelkich działań, które wskazywałyby na to, że znak krzyż jest lekceważony i traktowany jako zwykły przedmiot, który stawia się w kącie.

Ministranci światła (MŚ, MŚp)

222. Znak światła towarzyszy każdej celebracji liturgicznej. Jego wewnętrzna treść objawia się najpełniej w celebracji Wigilii Paschalnej, dlatego w tym dniu zapala się najbardziej okazały znak światła, jakim jest Paschał. Wskazuje on na Chrystusa Zmartwychwstałego, który pokonuje ciemności grzechu i śmierci, przynosząc światu światło życia i wolności. Świece palące się na ołtarzu w czasie Eucharystii i innych celebracji liturgicznych są znakiem, że rzeczywistość zmartwychwstania jest obecna tu i teraz. Chrystus Zmartwychwstały nawiedza swoich uczniów i w mocy Ducha ofiarowuje im owoce swego zbawczego dzieła. Niesionej w procesji świecy okazuje się podobny szacunek, jak krzyżowi i księdze Ewangelii. Ci, którzy niosą te znaki przypominające Chrystusa, nie przyklękają podchodząc do tabernakulum.

223. Paląca się świeca jest także znakiem ofiary, w której człowiek całkowicie spala się w pełnej miłości służbie Bogu i ludziom. Przypomina ona o dziełach apostołskich, w których światło Ewangelii niesione jest ludom całej ziemi, a jej zapalenie i gaszenie przywołuje wielkie dzieła Boże, wyrażone słowami pieśni: "O Ty, wszechmocny, który lat tysiące, co dzień i gasisz i zapalasz słońce".

224. Paląca się świeca przypomina także o ogniu Ducha Świętego. "Ogień oznacza intensywność i moc miłości Bożej. Jezus prosi swoich uczniów, by pozwolili się rozpoznać po takiej właśnie formie miłości. Kościół wie, że miłość w takiej właśnie postaci staje się świadectwem o Chrystusie. Kościół zdolny jest dać tego rodzaju świadectwo, ponieważ przyjmując życie od Chrystusa, przyjmuje miłość. To Chrystus rozpałił w sercach ogień miłości (por. Łk 12,49) i nadal go rozpała, zawsze i w każdym miejscu"²⁰⁹.

225. Głęboka symbolika światła domaga się, aby ten znak w sprawowaniu celebracji liturgicznej zajaśniał właściwym mu pięknem i zdolnością wskazywania na wielkie dzieła Boże. Należy więc zadbać o to, aby oświetlenie kościoła, a także świece stawiane przy ołtarzu i w innych miejscach, były odpowiednio wykonane. Ci zaś, którzy niosą światło w procesjach liturgicznych, niech spełniają tę posługę z godnością i sami niech swoim życiem objawiają to, co znak świecy w sobie zawiera.

226. Troska o znak światła w liturgii jest więc zadaniem szerszym niż niesienie świec w procesji. Powinna być podjęta nie tylko przez osoby spełniające funkcję liturgiczną, lecz także te, które otrzymały dar posługi liturgicznej:

a. Funkcja liturgiczna ministranta światła polega na niesieniu w procesjach liturgicznych znaku światła, który może mieć różny charakter (paschał, świeca, pochodnia). Funkcję taką mogą spełniać wszyscy członkowie zespołu ministranckiego, a w procesjach eucharystycznych zapalone świece niosą także często kobiety.

b. Posługa liturgiczna ministranta światła – to oprócz funkcji, spełnianej w liturgii także diakonia we wspólnotcie. Może to być podjęcie współodpowiedzialności za oświetlenie kościoła, wymianę żarówek, zakup świec, paschału, pochodni, troska o świeczniki, wieczną lampkę, przygotowanie znaku światła na procesję Bożego Ciała, troska o oświetlenie cmentarza i inne działania. Dokonują się one pod kierunkiem akolity.

227. Ministrant światła troszczy się także o znak świecy obecny w czasie Mszy świętej. Wskazane jest, aby świece były ustawione obok ołtarza w odpowiednim miejscu. Mogą być jednak ustawione także na ołtarzu. OWMR określa ilość świec, które powinny się palić w czasie celebracji Eucharystii²¹⁰:

a. W dni powszednie wskazane jest zapalać dwie świece. W dni świąteczne i uroczystości zaleca się cztery lub sześć świec. Gdy Eucharystii przewodniczy biskup diecezjalny, należy zapalić siedem świec.

b. Nie należy więc na ołtarzu ustawiać 3 lub 5 świec. Wymaganie takie wynika ze szczególnej rangi, jaką ma obecność biskupa we wspólnotcie oraz ze szczególnego znaczenia, jakie Kościół przywiązuje do znaku światła. Określając szczegółowo ilość świec na ołtarzu dokumenty liturgiczne pokazują, że światło nie jest tylko dekoracją, lecz znakiem wskazującym na to, co Bóg czyni pośród swego ludu. Gdy we wspólnotcie jest obecny biskup, zostaje to zaznaczone także przez ilość świec przy ołtarzu.

228. Ci, którzy "niosą światło", powinni to czynić ze szczególną godnością i czcią. Ukazują bowiem zgromadzonym wiernym jeden z głównych znaków wskazujących na obecność Chrystusa pośród zgromadzonego ludu. Potrzebne są także bardziej szczegółowe uwagi:

a. Najczęściej spotyka się dwa sposoby trzymania świec. Pierwszy i najbardziej zalecany można nazwać "gotyckim", drugi wskazany niekiedy przy krótkich świecach przy-pomina styl "romański". W pierwszym przypadku jedna dłoń podtrzymuje świecznik delikatnie od dołu, druga dotyka środkowej części świecy, a palce wskazują w górę jak przy gotyckiej wierzy. W drugim przypadku dłoń wzniesiona w górę obejmuje świecę w sposób przypominający romańskie budowle. W obydwu przypadkach ręka podtrzymująca świecznik od dołu znajduje się od strony wewnętrznej, a druga ręka od strony zewnętrznej.

b. Świeczniki i świece, które znajdują się w zakrystii, powinny mieć wyznaczone miejsce. Należy je otaczać szacunkiem, utrzymywać w czystości i unikać wszystkiego, co mogłoby oznaczać pomniejszenie rangi tego znaku.

c. Osoby niosące świece w procesji wejścia, po podejściu do ołtarza, czynią wraz z osobą niosącą krzyż skłon głową, następnie kładą świece i odchodzą na wyznaczone dla nich miejsce. Świece mogą być postawione na ołtarzu lub obok niego (jeśli świeczniki są odpowiednio wysokie), albo odniesione na boczny stolik (jeśli na ołtarzu jest wystarczająca ilość świec).

d. Jeśli w czasie przejścia procesji znajdują się wąskie miejsca, wtedy świece idą przed krzyżem. Wynika to z ogólnych zasad liturgicznych procesji, w których główny celebrans jest poprzedzany przez współkoncelebransów, a główny znak jest poprzedzony przez znak towarzyszący.

229. Parafie mogą także wprowadzić w celebracje liturgiczne drugi znak światła. Jest nim tzw. pochodnia, czyli krótka świeca osadzona na drzewcu. Nie wspomina o tym znaku OWMR, ale zachowała się ta praktyka w Rzymie, a także w wielu kościołach katedralnych. Po umieszczeniu o niej informacji w Ceremoniale Postąg Liturgicznych 211 niesienie pochodni zostało wprowadzone w wielu parafiach.

a. Dwa znaki światła zrodziły się ze słów Chrystusa: Ja jestem światłem świata oraz Wy jesteście światłem świata. Istnieje ścisły związek między tymi słowami, ale jest między nimi także istotna różnica. My jesteśmy światłem świata dlatego, że jest w nas światło Chrystusa. On jest Źródłem światła, a my kimś, kto Jego światło nosi w sobie.

b. Prawda ta wyraża się w liturgii w taki sposób, że znak świecy stosowany jest wszędzie tam, gdzie dzieje się główna akcja liturgiczna wskazująca na działanie Chrystusa (procesja wejścia, odczytanie Ewangelii, liturgia ofiary i Komunia święta). Znak pochodni natomiast pojawia się jako symbol włączenia naszej ofiary w ofiarę Chrystusa i obecność Jego ofiary w nas. Dlatego można nieść pochodnie na czele procesji z darami, a potem ministranci, którzy je przynieśli, pozostają z nimi przy ołtarzu w czasie całej modlitwy eucharystycznej.

Ministranci wody (MW)

230. Woda, a szczególnie znak obmycia wodą, należą do podstawowych znaków liturgicznych. Pierwszy sakrament, chrzest, "jest nazywany obmyciem odradzającym

i odnawiającym w Duchu Świętym (Tł 3, 5), ponieważ oznacza i urzeczywistnia narodzienie z wody i z Ducha, bez którego nikt nie może wejść do Królestwa Bożego (J 3, 5)"²¹². Sam Chrystus przychodzi nad Jordan i przyjmuje chrzest Janowy, a w czasie Ostatniej Wieczery obmywa nogi Apostołom.

231. W liturgii znak wody jest obecny przede wszystkim w sprawowaniu sakramentu chrztu oraz w obrzędach, które ten sakrament przypominają i są modlitwą o odnowienie otrzymanych w nim darów. Najbardziej wyróżnionym jest obrzęd pokropienia wodą święconą w Wigilię Paschalną oraz na początku niedzielnej celebracji Eucharystii. Takie znaczenie ma także uczynienie znaku krzyża wodą święconą przy wchodzeniu do kościoła.

232. Ministranci wody podejmują dwojakiego rodzaju funkcje:

a. Podają kapłanowi kropidło oraz niosą wodę w kociołku, gdy kapłan kropi wiernych.

b. W czasie Mszy świętej obmywają ręce kapłanowi. On zaś, obmywając dłonie, modli się: "Obmyj mnie, Panie, z mojej winy i oczyść mnie z grzechu mego". Na początku Mszy świętej to on kropił wodą święconą wszystkich zgromadzonych, teraz zaś sam prosi o obmycie rąk i modli się o oczyszczenie serca. Spełnienie czynności obmycia jest najbardziej osobistą posługą ministranta wobec kapłana, gdyż ona dotyczy bezpośrednio jego samego, a nie jest np. podaniem kapłanowi darów, które on kładzie na ołtarzu. Stąd rodzi się szczególnie zobowiązanie, aby ministrant, który obmył kapłana ręce, szczególnie się w jego intencji modlił.

c. Funkcja obmycia rąk kapłana w czasie Mszy świętej zazwyczaj jest spełniana przez ministrantów ołtarza. Należy bowiem do zadań akolity. Mogą ją więc spełniać ministranci ołtarza, szczególnie wtedy, gdy przy ołtarzu jest mało usługujących. Jeśli jednak jest ich wielu, to nie ma przeszkód, aby inni usługiwali jako ministranci ołtarza, a inni jako ministranci wody. Są to bowiem dwie różne funkcje. Pierwsza odnosi się do ołtarza i darów ofiarnych, druga zaś do samego kapłana.

233. Troska o wartości duchowe wyrażone w znaku wody i w znaku obmycia wodą (oczyszczenie duchowe, nawrócenie, wyzwolenie z grzechów), to ważny odcinek życia wspólnoty parafialnej. Z tej perspektywy trzeba patrzeć na podejmowanie funkcji i posługi obmycia:

a. Funkcja liturgiczna ministranta wody polega na podaniu kapłanowi kropidła i naczynia z wodą święconą w czasie obrzędu pokropienia wiernych oraz obmyciu rąk kapłana w czasie obrzędu przygotowania darów. Należy ona do członków zespołu ministranckiego.

b. Posługa liturgiczna, która może być powierzona ministrantom wody oznacza podjęcie diakonii o wielorakim charakterze. Jeden rodzaj odpowiedzialności dotyczy troski o chrzcielnicę i kropielnicę (przyozdabiają oni te znaki, związane z wodą i wspomnieniem chrztu, w celebracji Triduum Paschalnego, odpustu parafialnego i innych okolicznościach), o posiadanie wody święconej w domach wierzących, o naczynia przeznaczone do obmycia w czasie Mszy świętej (dzbanuszek, tacę, ręczniki) oraz w czasie Chrztu (naczynie do obmycia w czasie Chrztu). Inny rodzaj diakonii to współpraca w dziele nawrócenia człowieka, pracy z ludźmi zagubionymi i uzależnionymi. Na tej

drodze może być udzielony dalszy stopień postęgi, czyli animator tego rodzaju działań. Pełni on swoją postugę pod kierunkiem akolity.

Ministranci kadzidła (T, N)

234. "Niech moja modlitwa będzie stale przed Tobą jak kadzidło; wzniesienie rąk moich – jak ofiara wieczorna!" (Ps 142, 2). "I przyszedł inny anioł, i stanął przy ołtarzu, mając złote naczynie na żar, i dano mu wiele kadzideł, aby dał je w ofierze jako modlitwy wszystkich świętych, na złoty ołtarz, który jest przed tronem. I wzniosł się dym kadzideł, jako modlitwy świętych, z ręki anioła przed Bogiem" (Ap 8, 3-4).

235. Znak kadzidła towarzyszył obrzędowi liturgicznemu w Starym Testamencie, był zawsze obecny w liturgii Kościoła, do niego też odwołuje się autor Apokalipsy opisując liturgię niebieskiego Jeruzalem. Wyraża przede wszystkim wzniesienie ludzkiego serca do Boga w modlitwie i całopalnej ofierze. Miła woń wznosi się ku niebu za cenę spalania. Kadzidło jest więc znakiem czystej i bezinteresownej miłości, która oddaje się całkowicie Bogu. Używane w czasie celebracji liturgicznej wskazuje na Jezusa Chrystusa, który siebie samego złożył w całopalnej ofierze Ojcu, a swoje życie uczynił uwielbieniem Tego, który Go posłał. Wyraża także postawę ucznia Chrystusa, który za wzorem swojego Mistrza stara się swoje życie ofiarować Bogu i przepętnić je płynącą z serca modlitwą.

236. W tym świetle trzeba spojrzeć na funkcję i postugę ministrantów kadzidła:

a. Pełnienie funkcji kadzidła dotyczy dwóch osób: T – turyferariusz, który niesie kadzielnicę oraz N – nawikulariusz, który niesie naczynie z kadzidłem, zwane najczęściej ze względu na swój kształt łódką.

b. Postuga kadzidła łączy się z zaangażowaniem we wspólnotę, które należy określić. Ministranci kadzidła spełniają je pod kierunkiem akolity.

237. W spełnianiu postęgi powinni przestrzegać przepisów Kościoła:

a. Przygotowanie kadzidła powinno się dokonać odpowiednio wcześniej w miejscu wyznaczonym. Miejsce to należy utrzymywać w czystości. Po zakończeniu liturgii usługujący usuwają węgielki z kociołka i pozostawiają wszystkie przedmioty w właściwym porządku.

b. Przed rozpoczęciem liturgii ministranci kadzidła pochodzą do przewodniczącego kapłana, aby dokonać zasypania kadzidła. N otwiera wieczko łódky i tak wysuwa łyżeczkę by można ją było łatwo uchwycić. T podciąga najwyżej jak może pokrywę kadzielnicy, prawą ręką ujmuje łańcuszki tuż nad pokrywą i podnosi kadzielnicę na wysokość taką wysokość, by kapłan mógł z łatwością nasypać kadzidło (nie chwytając się kadzielnicy za pokrywę czy podstawę – jest to nieestetyczne i grozi poparzeniem), a po zasypaniu opuszcza pokrywę kadzidła. Następnie T i N przechodzą na czoło procesji.

c. T niesie kadzidło w lewej ręce, witkę kadzielnicy bierze 2-3 palcami a witkę łańcuszka kciukiem (dzięki temu może 1 ręką regulować wysokość pokrywy kadzielnicy), prawą ręką trzymając ją na piersi. T idzie po prawej stronie N.

d. T i N dochodząc do ołtarza, w którym jest Najświętszy Sakrament, przyklękają, a następnie ustawiają się w odpowiednim miejscu. Jeśli nie ma Najświętszego Sakramentu

w miejscu, w którym sprawowana jest liturgia, czynią głęboki skłon i zajmują swoje miejsca.

e. Przy ołtarzu może mieć miejsce ponowne zasypanie kadzidła, następnie T przekazuje kadzielnicę kapłanowi. Czyni to w taki sposób, aby kapłan mógł łatwo chwycić kadzielnicę lewą ręką.

f. W czasie Mszy świętej i innych celebracji liturgicznych T nie tylko podaje kadzidło kapłanowi, lecz także sam okadza Najświętszy Sakrament, kapłana i lud. Powinien to czynić w sposób piękny, aby ruchy rąk i rzuty kadzidła dawały obraz rzeczywistego okadzania. Nie jest to sztuka łatwa, dlatego należy ją odpowiednio przećwiczyć.

g. Przepisy Kościoła przewidują trzy rzuty kadzidła przy okadzaniu Najświętszego Sakramentu, relikwii Krzyża świętego i obrazów Chrystusa wystawionych do publicznej czci, darów złożonych na ołtarzu, krzyża ołtarzowego, Ewangeliarza, paschału, kapłana i zgromadzonego ludu. Dwoma rzutami kadzidła okadza się relikwie i obrazy świętych wystawione do publicznej czci oraz ołtarza na początku celebracji, jeśli używa się kadzidła²¹³.

238. Istnieje w Kościele także inna forma wykorzystania znaku kadzidła. Polega ona na tym, że przygotowuje się odpowiednią czarę, w której znajdują się rozpalone węgielki. Umieszcza się ją w pobliżu ołtarza, w miejscu, które nie przeszkadza w przebiegu akcji liturgicznej. W czasie, kiedy liturgia przewiduje okadzenie, celebrans lub inni usługujący podchodzą do tego miejsca i zasypują kadzidło.

a. Forma ta stosowana jest dziś przede wszystkim w czasie obrzędu poświęcenia kościoła. W czasie przewidzianym przez obrzęd umieszcza się na ołtarzu czarę z rozpalonymi węgielkami, a biskup wrzuca do niej kadzidło. Znak unoszącego się dymu i woni jest bardzo czytelny. Po zakończeniu obrzędu czara umieszczona jest przed ołtarzem i pozostaje tam do końca celebracji.

b. Formę tę stosują także niektóre grupy rekolekcyjne. Umieszczają w odpowiednim miejscu naczynie z węgielkami oraz łódkę z kadzidłem. Przed rozpoczęciem liturgii, przed odczytaniem Ewangelii, w czasie obrzędu przygotowania darów, a także przed epiklezą, wyznaczone osoby podchodzą i wrzucają kadzidło na rozpalone węgielki. W takiej wersji do postugi kadzidła potrzeba wielu osób. Mogą ją także pełnić kobiety. Może też do tego miejsca podejść przewodniczący zgromadzenia liturgicznego i zasypać kadzidło. Czyni to w czasie przygotowania darów, przed obmyciem rąk jako ostatni spośród tych, którzy tę postugę spełniali.

c. Formę tę można stosować także w parafii, jeżeli zostanie ona wyjaśniona wiernym. Nie wszyscy dziś rozumieją znak kadzidła. Potrzebne jest więc odpowiednie wprowadzenie.

Ministranci dzwonek (MD)

239. W parafiach w czasie sprawowania liturgii używa się dzwonek. Nawiązują do tego także dokumenty Kościoła²¹⁴. Zalecają tę funkcję usługującym przy ołtarzu. Spełniana jest więc także pod patronatem akolity.

240. Zazwyczaj nie wyznacza się w parafiach osobnych "ministrantów do dzwonek". Ministranci uzgadniają to między sobą. CPL przypisuje tę funkcję choralistom²¹⁵. Można

ją jednak ukazać także jako samoistną postugę. Tym bardziej, że ma ona swoich poprzedników w postaci dzwonników. Ich funkcja w parafiach była ważna. Dzwonili na Anioł Pański, gdy przekazywali informację o czyjejs śmierci, w czasie pogrzebu i przy innych okazjach.

Ministranci mitry i pastorału (M, P)

241. Gdy liturgii przewodniczy biskup, należy wyznaczyć do posługi ministrantów, którzy trzymają insygnia biskupiej godności, mitrę i pastorał.

242. Spełniając swoją postugę nakładają na ramiona welon i przez welon dotykają mitry i pastorału.

a. W procesji wejścia idą za biskupem. Podchodzą do niego przed ucałowaniem ołtarza i od diakona (ceremoniarza) odbierają mitrę i pastorał.

b. Gdy biskup usiądzie ministrant pastorału podaje diakonowi (ceremoniarzowi) mitrę, a ten podaje ją biskupowi²¹⁶.

c. Podczas "Alleluja" albo innego śpiewu przed Ewangelią podchodzi P i podaje pastorał (po zasypaniu kadzidła, a przed pobłogosławieniem diakona – jeśli ten czyta Ewangelię)

d. Jeśli bp głosi homilię M podaje mitrę, a po homilii M i P odbierają mitrę i pastorał. Jeśli homilię głosi ktoś inny albo homilii nie ma, P podchodzi po odczytaniu Ewangelii, by odebrać pastorał.

e. Do Komunii św. M i P przystępują w ten sposób, że jeden z nich przez chwilę trzyma M i P, a drugi przystępuje do Komunii albo C prosi o podejście jednego z komunikujących kapłanów,

f. Przed końcowym błogosławieństwem podają mitrę i pastorał.

Służba darów (SD)

243. W każdej Mszy świętej na ołtarz przynoszone są dary chleba i wina. Dokumenty Kościoła zalecają, aby przynoszenie chleba i wina odbywało się w formie procesji. Podają także uzasadnienie dla tej praktyki:

a. "Zaleca się usilnie ów doskonalszy sposób uczestniczenia we Mszy świętej, który polega na tym, że po komunii kapłana wierni przyjmują Ciało Pańskie z tej samej ofiary"²¹⁷.

b. "Aby również przez znaki zewnętrzne, Komunia święta lepiej ujawniła uczestnictwo w Ofierze, która aktualnie jest sprawowana, należy się troszczyć, ażeby wierni mogli ją przyjąć w Hostiach konsekrowanych w tej samej Mszy świętej"²¹⁸.

c. "Dobrze jest, gdy chleb i wino podają wierni, a kapłan lub diakon przyjmują je w odpowiednim miejscu"²¹⁹.

d. "Jest wskazane, aby udział wiernych uwidocznił się przez czy to złożenie chleba i wina do sprawowania Eucharystii, czy też innych darów na potrzeby Kościoła i ubogich"²²⁰.

e. "Ważne jest, aby ten pierwszy moment właściwej liturgii eucharystycznej znajdował także swój wyraz w zachowaniu zgromadzonych. Odpowiada temu przewidziana

przez niedawną reformę liturgiczną tzw. procesja z darami, której zgodnie z prastarą tradycją towarzyszy psalm lub pieśń. Odpowiednia miara czasu potrzebna jest także do tego, ażeby wszyscy uświadomili sobie wewnątrznie ten akt, który równocześnie wyrażają słowa celebransa"²²¹.

244. Należy te zalecenia Kościoła wprowadzać w życie parafii. Spełniają one bowiem bardzo ważną rolę. Przynoszenie w procesji z darami chleba i wina jest ważną lekcją na temat znaków liturgicznych, wśród których chleb i wino zajmują wyróżnione miejsce. Jest także szczególnym wyrazem ofiarowania siebie Bogu (więcej uwag na ten temat w pierwszym rozdziale Ceremoniału oraz w części drugiej poświęconej celebracji Eucharystii).

245. Składanie ofiary pieniężnej na potrzeby kościoła i ubogich jest formowaniem do postawy ofiarności, dzielenia się, współodpowiedzialności za wspólne dzieło ewangelizacji²²². Zbieranie ofiar wiernych w czasie przygotowania darów jest zaliczone w OWMR do postug liturgicznych²²³. Należy więc powierzać ją odpowiednio przygotowanym wiernym. Jest to postuga, w której bardzo czytelnie wyraża się pośrednictwo między człowiekiem a Bogiem i całą wspólnotą. Usługujący zwracają się najpierw do zgromadzonych wiernych, przyjmując od nich dary pieniężne oraz przygotowując chleb, który jest wyrazem ich pracy, a następnie przynoszą te dary do ołtarza. W naszych wspólnotach parafialnych najczęściej "po składce" idą kapłani. Należy wyrazić nadzieję, że rozwój postugiwania świeckich przyczyni się do zmiany tej praktyki.

246. Tak rozumiany zespół osób służby darów powinien być dosyć liczny. Biorąc bowiem pod uwagę ilość Mszy świętych w niedzielę oraz potrzebę w miarę sprawnego zebrania kolekty, potrzeba na każdej Mszy świętej kilku osób. Poza tym potrzebne są osoby, które niosą dary chleba i wina. Zaangażowanie większej liczby osób w tę postugę może się przyczynić do powstania w parafii bardzo sprawnego zespołu, który ma ważne zadania do spełnienia w liturgii, a poza liturgią troszczy się o to, aby uczyć ludzi łamania się chlebem, dzielenia się z potrzebującymi, pokonywania własnych słabości:

a. Służba darów spełnia funkcję liturgiczną, która polega na "zbieraniu ofiar w kościele"²²⁴ oraz przyniesieniu tych ofiar wraz z darami chleba i wina do ołtarza²²⁵. Funkcję taką mogą spełniać wszyscy świeccy, tak mężczyźni jak i kobiety. Lokalne ustalenia mogą tu wprowadzić rozróżnienie: pieniądze zbierają i przynoszą mężczyźni, a chleb i wino przygotowują i przynoszą kobiety.

b. Postuga darów jest ściśle złączona z postugą ministrantów ołtarza. Dlatego ich zadania poza liturgią mogą być wspólne. Ta sama jest też perspektywa wchodzenia w kolejne stopnie tego postugiwania. Podlegają oni akolicie lub kobiecie, pełniącej równorzędną postugę, jeśli biskupi stworzą taką możliwość.

247. Spełniając swoją postugę w liturgii służba darów powinna pamiętać o:

a. Przygotowaniu przed Mszą świętą: stolika z darami chleba i wina (lub także innymi darami, jeśli są przewidziane) oraz koszyczków do zbierania kolekty. Zaleca się, aby stworzyć możliwość przekładania komunikantów z przygotowanego naczynia do pateny lub puszki, która będzie niesiona w procesji z darami. Należy zadbać także o odpowiednie narzędzie (szczypce), aby wierni mogli przy jego pomocy przełożyć komunikant.

b. Po zakończeniu modlitwy powszechnej, zgodnie z lokalną tradycją, można równocześnie nieść dary w procesji do ołtarza oraz zbierać kolektę pośród wiernych. Można też najpierw zbierać tacę oraz przygotować ołtarz (w tym czasie kapłan siedzi, a całe zgromadzenie śpiewa pieśń). W tym przypadku po zakończeniu kolektki ustawia się procesja z darami, w której niesione są zebrane ofiary, a na końcu patena z chlebem oraz ampułki w winem i wodą. Nie należy uważać takiej praktyki za sztuczne przedłużanie liturgii, tylko za wyraźniejsze ukazanie prawdy o tajemnicy ofiary oraz o naszym współuczestnictwie w ofierze Chrystusa. W tym duchu trzeba wychowywać wspólnotę parafialną.

c. Wskazane jest, aby procesję z darami prowadziła wyznaczona osoba (ceremoniarz tej posługi). Niosący dary dochodzą parami do kapłana. Po przekazaniu darów czy-nią skłon głową w stronę kapłana i odchodzą na wyznaczone miejsce (np. na koniec procesji). Odchodzą od ołtarza tak jak przyszli, wszyscy razem prowadzeni przez ceremoniarza.

d. Czy można przynosić w procesji z darami eucharystycznej dary o charakterze symbolicznym, np. symbole przypominające dokonane dzieła lub podjęte postanowienia? W niektórych sytuacjach jest to dopuszczalne. W czasie poświęcenia kościoła niesiona jest zazwyczaj księga budowy kościoła. Jest ona bowiem znakiem rzeczywistego daru pracy i ofiar pieniężnych poniesionych w ciągu wielu lat przez członków wspólnoty parafialnej. Jest też dokumentem pozostającym w archiwum parafialnym. Odnosząc się do tego wzoru można powiedzieć, że dopuszczalne jest niesienie w procesji z darami niektórych symboli. Powinny to być takie znaki, które czytelnie wskazują na konkretną ofiarę oraz wiadomo, co z nimi później zrobić. Symboliczny dar przyniesiony do ołtarza nie może być po Mszy świętej po prostu wyrzucony na śmietnik.

Służba ładu (SŁ)

248. Piękno, ład i harmonia są tak istotnymi elementami celebracji liturgicznej, że Kościół nazywa liturgiczną posługą troskę o taki właśnie porządek. Jest to szczególny sposób wyrażenia troski o to, aby wspólnota celebrująca liturgię odzwierciedlała wspianiałość i piękno Bożego dzieła stworzenia i odkupienia.

249. Służbę ładu pełnią "ci, którzy w pewnych krajach przyjmują wiernych przy drzwiach kościoła, wskazują im właściwe miejsca i utrzymują porządek w czasie procesji"²²⁶. W tak rozumianej posłudze należy podkreślić kilka aspektów.

a. "Przywitanie wiernych". Zazwyczaj wchodząc do kościoła, który jest domem Boga, nie jesteśmy witani. Raczej sami zwracamy się do Jezusa słowami pozdrowienia i przywitania. Jednak w kościele Chrystus jest Gospodarzem i to On pierwszy nas wita, pozdrawia i raduje się naszym przyjściem. Osoby pełniące tę posługę przywitania starają się o tej prawdzie zaświadczyć.

b. "Wskazywanie miejsca uczestnikom liturgii" domaga się wcześniejszej troski o przygotowanie tych miejsc i utrzymanie ich w czystości. Posługa ta może być więc także rozumiana jako troska o czystość kościoła. Jest spełniana zgodnie z lokalną tradycją.

c. "Utrzymywanie porządku w czasie procesji" dotyczy szczególnie tych celebracji, w których odbywają się procesje (adoracja krzyża w Wielki Piątek, procesja rezurekcyjna, procesja Bożego Ciała...).

d. Postługa osób, które troszczą się o godne zachowanie i porządek może być potrzebna także w czasie Mszy świętej z udziałem dzieci.

250. Gdy w Eucharystii, odprawianej na otwartej przestrzeni, w której uczestniczy bardzo liczne grono wiernych, służbę ładu powinny stanowić liczne zespoły mające odpowiednie znaki, wskazujące na ich postugę. Pomagają w przejściu wszystkich procesji oraz w rozdzielaniu Komunii świętej.

251. Troska o ład, porządek i piękno może się rozszerzyć na przygotowywanie odpowiednich dekoracji, sprzątnięcie kościoła i wszelkie inne formy pomnażania piękna, na które patrzą ludzkie oczy.

252. W tej szeroko rozumianej służbie ładu należy widzieć zarówno funkcje, które należy spełnić, jak i postugi, do których można otrzymać błogostawieństwo:

a. Funkcja liturgiczna to przywitanie wiernych, wskazanie im miejsca oraz troska o porządek procesji (także o odpowiednie zachowanie się dzieci). Nie wszystkie z tych funkcji są praktykowane w naszych parafiach.

b. Postługa liturgiczna to błogostawieństwo, które daje człowiekowi szczególną pomoc Boga w postudze ładu, piękna i porządku nie tylko w liturgii, lecz w całym życiu wspólnoty parafialnej. Jest to miejsce dla artysty. Istnieje tu także możliwość coraz pełniejszego wchodzenia w postugę. Jest ona spełniana pod kierunkiem akolity.

Zakrystian (Z)

253. Funkcję liturgiczną spełnia także zakrystian²²⁷. Spełnia on wszystkie czynności przygotowawcze, od otwarcia kościoła począwszy aż do jego zamknięcia. Ze względu na charakter jego zadań zdaje się być pierwszym kandydatem do postugi akolity. Postługa śpiewu

254. W liturgii ma swoje wyjątkowe miejsce śpiew i muzyka, nie jako oprawa, dodatek, dekoracja, ale jest to "integralna część uroczystej liturgii"²²⁸. Należy ona do świętych znaków, przez które dokonują się mirabilia Dei.

255. "Z największą troskliwością należy zachowywać i otaczać opieką skarbiec muzyki kościelnej. Należy starannie popierać zespoły śpiewacze, zwłaszcza przy kościołach katedralnych. Biskupi oraz inni duszpasterze niechaj gorliwie dbają o to, aby w każdej śpiewanej czynności liturgicznej wszyscy wierni umieli czynnie uczestniczyć"²²⁹.

256. Dobrze wykonanie wszystkich śpiewów, które są przewidziane w liturgii, to jedno z najbardziej wymagających zadań, jakie wspólnota podejmuje. "Muzyka kościelna tym świętsza, im ściślej wiąże się z czynnością liturgiczną, już to serdeczniej wyrażając modlitwę, już też przyczyniając się do jedności, już wreszcie nadając uroczysty charakter obrędom świętym"²³⁰.

Kantor (K)

257. OWMR przypomina o istniejącej od dawna w liturgii, a obecnie zapomnianej funkcji kantora: "Powinien być również kantor albo dyrygent chóru, który by podtrzymywał śpiew całego ludu i nim kierował. Co więcej, gdy nie ma chóru, wtedy do kantora należy czuwanie nad wykonaniem poszczególnych śpiewów; wierni uczestniczą w śpiewie części, które do nich należą"²³¹.

258. W świetle tych słów kantor jest główną osobą, która we wspólnocie jest odpowiedzialna za "podtrzymywanie śpiewu wiernych i kierowanie nim":

a. Funkcja liturgiczna kantora jest więc specyficzna. Można powiedzieć, że jest jedna, ale trwa przez całą celebrację liturgiczną. Pojawia się przed wiernymi szczególnie wtedy, gdy trzeba kierować tym śpiewem, podtrzymywać go oraz uczyć nowych pieśni.

b. Postługa liturgiczna kantora może stać się w pewnym sensie wzorcem dla wszystkich innych form postugiwania. Ten wzorczy charakter wynika z naturalnego połączenia funkcji, spełnianych w liturgii oraz diakonii, podejmowanej w całym życiu. Kto posiada talent śpiewaczy lub zdolność do grania, służy tym darem wszędzie, tak w liturgii jak i poza liturgią. W podobny sposób powinni postugiwac wszyscy inni członkowie wspólnoty parafialnej. Otrzymali bowiem różnorodne zdolności i są wezwani, aby służyć nimi wszędzie, nie wyłączaając liturgii.

c. Jeśli chodzi o stopnie postugi, które mogą być powierzone kantorowi, to można mu zaproponować, podobnie jak innym usługującym, najpierw uczestnictwo w konkretnym zespole śpiewaczym lub inną formę diakonii, wraz z systematycznym spełnianiem funkcji liturgicznej kantora. Osoby, które będą chciały przyjąć następny stopień postugi, otrzymają błogosławieństwo, jeśli spełnią wymagania określone przez władzę kościelną. Trzeci stopień to błogosławienia na stałe do postugi, która łączy w sobie spełnianie w liturgii wyznaczonej funkcji oraz szeroki zakres odpowiedzialności za sprawę muzyki i śpiewu we wspólnocie.

259. Funkcję liturgiczną kantora jako podtrzymującego śpiew oraz kierującego nim we wspólnocie parafialnej można rozumieć w sensie ścisłym oraz w sensie szerszym:

a. W sensie ścisłym jest to funkcja indywidualna, spełniana przez jednego człowieka. Może ona być powierzona tylko odpowiednio wykwalifikowanemu osobom, tak mężczyznom jak i kobietom.

b. W sensie szerszym jest to funkcja zbiorowa, spełniana przez scholę lub chór, gdyż zadania tych zespołów w tym właśnie zakresie się pokrywają. Zespół śpiewaczy podtrzymuje bowiem śpiew zgromadzenia, a w pewnym sensie także nim kieruje.

Organista (O)

260. OWMR nie wymienia organisty wśród funkcji spełnianych w liturgii. Być może więc to do niego trzeba odnieść powyższe słowa o kantorze. Trudno bowiem, szczególnie w mniejszych parafiach, aby były dwie osoby pełniące podobną funkcję: kantor i organista. Może tak jednak być. Ten pierwszy postuguje głosem, ten drugi grą na organach.

261. Dyskusja na ten temat powinna ustalić, jak określić w naszych polskich wspólnotach parafialnych, relację kantora do organisty. Czy jest to ta sama osoba, czy to są dwie różne? Jeśli różne, to jaki jest ich zakres odpowiedzialności i komu z nich można proponować postugę liturgiczną?

262. Organista gra na instrumencie bogatą literaturę muzyczną dawną i współczesną, zawsze jednak dobierając ją właściwie do liturgii. Dba on także o piękny i urozmaicony śpiew we wspólnocie parafialnej. Uczy nowych pieśni i dba o właściwy ich dobór na

każdą Eucharystię oraz przy sprawowaniu innych sakramentów, a także na nabożeństwach. Często prowadzi on także chór i scholę oraz opiekuje się psalterzystami. On więc jest, jeśli nie ma kantora, animatorem życia muzycznego wspólnoty parafialnej, a także on za nią odpowiada.

Zespół śpiewaczy (Chór – Schola Cantorum)

263. "Wśród wiernych odrębną funkcję liturgiczną pełni zespół śpiewaków lub chór, którego zadaniem jest należyte wykonywanie przeznaczonych dla niego części, zależnie od rodzaju śpiewu oraz troska o to, aby wierni brali czynny udział w śpiewie. Uwagi dotyczące chóru odnoszą się również, z zachowaniem odpowiednich zmian, do wszystkich wykonawców muzyki, a szczególnie do organisty"²³².

264. Należy troszczyć się, aby zespoły śpiewacze, chór i schola, wypełniały zadania, które są im powierzone, wykonując przeznaczone dla nich części (utwory muzyki dawnej i współczesne polifonii) oraz troszcząc się o to, aby wierni brali czynny udział w śpiewie.

265. Zadaniem chóru jest wykonywanie utworów muzycznych skorelowanych z treścią liturgicznej celebracji. Chór nie może wykonywać to co ma w repertuarze, zapominając o tym czy nadaje się do odpowiedniej czynności liturgicznej, a nawet do samej celebracji. Zespół śpiewaczy nie może też wyłączać wiernych ze śpiewu. Swoim śpiewem ma pomagać wiernym pięknie i lepiej śpiewać.

266. Zadaniem scholi cantorum – w naszych kościołach scholi dziecięcej jest podtrzymanie śpiewu wiernych. Ma ona pomóc wiernym w śpiewie jednogłosowym. Schola powinna śpiewać uroczyste aklamacje przed Ewangelią, nigdy zaś psalm responsoryjny. Rodzaje śpiewu liturgicznego

267. Chorał gregoriański, jako najstarszy i najczcigodniejszy śpiew Kościoła, został jeszcze raz uznany za "własny śpiew liturgii rzymskiej"²³³. Dlatego też ma on pierwsze miejsce w liturgii w porównaniu z innymi śpiewami, czy to polifonicznymi, czy też śpiewem ludowym²³⁴.

268. Natura czynnego i świadomego uczestnictwa w sprawowanym misterium implikuje uprzywilejowane miejsce dla śpiewu wiernych. Instrukcja o muzyce kościelnej stwierdza bowiem, że "nie ma nic podnioslejszego i miłszego w nabożeństwach liturgicznych nad zgromadzenie wiernych, które wspólnie w pieśni wyraża swoją wiarę i pobożność"²³⁵. Instrukcja Episkopatu o muzyce stawia na równi śpiew ludowy obok innych ważnych rodzajów śpiewu, takich jak polifonia czy muzyka instrumentalna. Jest to właśnie muzyka liturgiczna²³⁶. Ten wspólny śpiew wpływa na zjednoczenie zgromadzonych, oraz otwiera każdego uczestnika liturgii na tajemnice roku liturgicznego²³⁷. Instrukcja Episkopatu Polski stwierdza jednoznacznie: "zabrania się wykonywania w ramach liturgii piosenek religijnych, których tekst często nie jest w ogóle religijny, a muzyka z reguły posiada charakter świecki"²³⁸. "Usilnie zachęca się duszpasterzy, by systematycznie nauczali wiernych, a zwłaszcza dzieci i młodzież, tradycyjnych i nowych śpiewów przydatnych w sprawowaniu liturgii"²³⁹.

269. Konstytucja stwierdza, że nie wyklucza się ze służby Bożej innych rodzajów muzyki kościelnej, zwłaszcza polifonii, byleby odpowiadały duchowi czynności liturgicznej²⁴⁰. Instrukcja o muzyce kościelnej zaleca, by kompozycje muzyczne jedno, lub wielogło-

sowe, zaczerpnięte ze skarbcza tradycji, czy też z dzieł współczesnych, cenić, pielęgnować i zależnie od okazji z nich korzystać²⁴¹. Muzyka taka bowiem jest nieocenionym skarbcem i dobrem kultury²⁴².

Instrumentarium liturgiczne

270. Sobór Watykański II nawiązał do tradycji muzycznej Kościoła i orzekł, że w kościele łacińskim należy mieć w wielkim poszanowaniu organy piszczałkowe, jako tradycyjny instrument muzyczny, którego brzmienie ceremoniom kościelnym dodaje majestatu, a umysły wiernych podnosi do Boga i spraw niebieskich²⁴³. Wprowadzenie do Mszału dodaje jeszcze, że organy piszczałkowe w kościele mają być tak umieszczone, by służyły pomocą zespołowi śpiewaczemu lub śpiewającemu ludowi a także, by je wszyscy dobrze słyszeli wówczas, gdy grają same²⁴⁴. Instrukcja Episkopatu Polski jedynie przypomina w tym względzie nauczanie Kościoła powszechnego. Bowiem, jak stwierdza, akompaniament organowy podtrzymuje śpiew, ułatwia udział w czynnościach liturgicznych i przyczynia się do głębszego zjednoczenia wiernych²⁴⁵. Instrukcja Episkopatu Polski określa, że organy powinny znajdować się we wszystkich kościołach w Polsce. Tzw. organy elektroniczne dopuszcza się do użytku jako instrument tymczasowy. Natomiast tam, gdzie ze względu na brak miejsca nie da się zbudować organów piszczałkowych, można je instalować zamiast fishamonium²⁴⁶. Organy są instrumentem liturgicznym, ponieważ kielich i patenę uważamy za naczynia liturgiczne; mszał jest księgą liturgiczną; celebrans ubiera się w szaty liturgiczne. W czym więc organy miałyby być gorsze od naczyń, szat, ksiąg i sprzętów liturgicznych?²⁴⁷

271. Instrukcja Episkopatu Polski zabrania wprost używać instrumentów, które są zbyt hałaśliwe, lub przeznaczone do wykonywania współczesnej muzyki rozrywkowej. A zatem nie wolno używać w liturgii fortepianu, akordeonu, mandoliny, gitary elektrycznej, perkusji, wibrafonu²⁴⁸. II Synod Plenarny, w dokumentach roboczych jeszcze raz przypomina, że wyklucza się z użycia w liturgii instrumenty hałaśliwe i przeznaczone do wykonywania muzyki rozrywkowej: fortepian, akordeon, gitarę elektryczną, saksofon, perkusję²⁴⁹. Dopuszczone do liturgii powinny zostać te instrumenty, które zachowują tradycję poszczególnych narodów, jak stwierdza instrukcja Musicam Sacram. Należy brać (w dopuszczeniu do liturgii instrumentów), pod uwagę ducha i tradycję poszczególnych narodów. Ale od razu też został postawiony warunek: co według ogólnego przekonania i faktycznego używania odpowiednie jest tylko dla muzyki świeckiej, należy bezwzględnie wyłączyć z wszelkich czynności liturgicznych i ćwiczeń pobożnych²⁵⁰.

Muzyka wykonywana na żywo

272. Muzyka wykonywana podczas liturgii ma być wykonywana na żywo. Nie wolno więc zastępować gry na instrumentach muzyką odtwarzaną za pomocą magnetofonu, adapteru, CD, radia, czy innych współczesnych środków komunikacji medialnej²⁵¹. "Można jednak posługując się tymi środkami, przed rozpoczęciem lub po zakończeniu sprawowania liturgii, odtworzyć te utwory muzyczne, które ze swej natury są, bądź kiedyś były, przeznaczone do liturgii. Wszystko zaś po to, aby, przytaczając tego rodzaju arcydzieła muzyki religijnej wytworzyć odpowiedni nastrój lub też dla celu wyrabiania (u wiernych) smaku muzycznego"²⁵².

Dobór śpiewów na Eucharystii

273. Repertuar śpiewów liturgicznych jest zawarty w śpiewnikach zatwierdzonych przez władzę kościelną i jest ściśle określony Innymi słowy: nie można w liturgii użyć

śpiewów – nawet pobożnych – ale nie zatwierdzonych do użytku liturgicznego, bo ich tekst może czasem zawierać błędy dogmatyczne, a melodia nie licować z duchem liturgii. "Nie wystarczy, by pieśń była "eucharystyczna"; jest rzeczą właściwą, aby śpiew odpowiadał częściom Mszy św., świętom lub okresom liturgicznym"²⁵³.

274. Szczegółową tematykę śpiewów wyznacza zawsze liturgia danego dnia. Należy uwzględnić okres roku liturgicznego (także w doborze melodii części statych), tajemnicę dnia, czytania biblijne. Pomocne tu są: antyfony na wejście i komunię, kolekta (modlitwa dnia) zawarte w Mszału, życiorys świętego – patrona dnia²⁵⁴.

275. Szczególną rolę w liturgii odgrywają śpiewy, które są odpowiedziami na wezwania kapłana. Należy więc dbać o ich poprawne i piękne wykonanie. Trzeba uczyć ich uczestników celebracji liturgicznych.

276. Kiedy dobieramy pieśni do sprawowanej liturgii, to poznajemy treści czytań i modlitw danego formularza mszalnego. W doborze śpiewów procesyjnych na Wejście i Komunię uświadamiamy sobie szczególnie myśli odpowiednich antyfon z Mszału. Szukamy odpowiadającej tym myślom pieśni. Jeśli nie znamy odpowiednich pieśni, względnie nie znają ich zgromadzeni, dobieramy pieśni odpowiadające charakterowi poszczególnych części Mszy. Repertuar utworów, tak śpiewanych czy granych na instrumentach musi "zgodzać się z myślą przewodnią dnia liturgicznego ... z okresem liturgicznym ... odpowiadać treściowo danej czynności liturgicznej"²⁵⁵. Istotne jest więc powiązanie pieśni z treścią dnia, kolekty mszalne oraz ich zgodność z okresem liturgicznym. To wszystko dlatego, że liturgia jest dziełem całego ludu Bożego, święte obrzędy mają być jasne i bardziej zrozumiałe dla ogółu wiernych. Liturgia Mszy św., jest szczególnym przedmiotem rozważania instrukcji Episkopatu Polski, który stwierdza, że "należy (w niedzielę i święta) tak ułożyć godziny sprawowania liturgii, aby w każdej Mszy św. był czas na wykonanie śpiewów"²⁵⁶.

a. Wstęp Ogólny do Mszału Rzymskiego określa kryterium, co do pieśni na wejście, czyli rozpoczęcie liturgii eucharystycznej: po zgromadzeniu się ludu, gdy wchodzi kapłan z asystą, rozpoczyna się śpiew na wejście. Ma on rozpocząć akcję liturgiczną, pogłębić jedność zgromadzonych, wprowadzić ich myśli w misterium okresu liturgicznego lub obchodu świątecznego oraz towarzyszyć procesji kapłana i asysty²⁵⁷. Jest to śpiew ściśle liturgiczny, ponieważ zastępuje antyfonę mszalną. Ma on wyrazić tajemnicę okresu liturgicznego lub uroczystości, ma ujawnić i pomóc przeżyć tajemnicę łączności z Bogiem w Kościele. Pieśń na wejście powinna być znana wszystkim uczestnikom liturgii, aby podjęta ogarnęła wszystkich zgromadzonych jednym duchem, dała im przeżyć wspólne powitanie Chrystusa w tajemnicy dnia obecnego wśród zgromadzonych. Pieśń na wejście rozpoczyna celebrację liturgiczną i można ją rozpocząć wcześniej niż samą procesję wejścia.

b. Przygotowaniu darów ofiarnych, procesji z darami do ołtarza, towarzyszy "śpiew przy składaniu darów; trwa on przynajmniej do momentu złożenia darów na ołtarzu. Zasady określające sposób wykonywania śpiewu są takie same jak przy śpiewie na wejście"²⁵⁸. Śpiew ten ma wzywać zgromadzonych do przejścia od wystuchanej Ewangelii do wyrażania czynem miłości społecznej i ofiarnej. Nadają się więc tu wszystkie pieśni o społecznej jedności i miłości. Jeśli przypada jakieś święto, można podczas składania darów ofiarnych śpiewać pieśń wyrażającą tajemnicę dnia. Wystarczy też, jeśli wykonana się pieśń zgodzającą się z okresem liturgicznym. Pieśń ta rozpoczyna się zaraz po

Modlitwie Powszechnej, towarzyszy procesji wiernych z darami do ołtarza i kończy się, gdy kapłan obmywa ręce. Śpiewa się stojąc – podczas procesji, a od przyniesienia chleba do ołtarza – siedząc. Pieśń ta może zostać opuszczona, wówczas kapłan zobowiązany jest do głośnego odmawiania modlitw towarzyszących obrzędowi składania darów.

c. Pieśń na Komunię ma wyrazić przez jedność głosów duchowe zjednoczenie przyjmujących Komunię, ukazać radość serc i nadać bardziej braterski charakter procesji komunijnej. Śpiew rozpoczyna się wtedy, gdy kapłan przyjmuje Komunię i trwa podczas przyjmowania przez wiernych Ciała Chrystusa, jak długo trzeba²⁵⁹. Jest on, podobnie jak śpiew na wejście, śpiewem ściśle liturgicznym, zastępującym antyfonę mszalną. Ma za zadanie zwracać myśl ku Eucharystii, albo jeśli jest to jakieś święto czy uroczystość, zwracać je ku Najświętszemu Sakramentowi. Ma oddać cześć Eucharystii jako Pokarmowi i wyrazić duchową łączyność wszystkich przyjmujących Komunię św. Śpiew ten trwa tak długo, jak długo kapłan komunikujący wiernych rozdziela Ciało Pańskie. Kończy się w momencie zakończenia Obrzędu Komunii.

d. We Mszach św. z udziałem ludu można przed modlitwą po Komunii, zgodnie do okoliczności albo zachować przez pewien czas milczenie, albo śpiewać lub odmawiać psalm, albo pieśń uwielbienia²⁶⁰. Śpiew uwielbienia zwraca naszą uwagę na mo-tywy uwielbienia i dziękczynienia Bogu – za dary Boże. W tym wspólnym śpiewie ma uczestniczyć kapłan, dlatego powinno się go rozpocząć dopiero w momencie po oczyszczeniu kielicha, kiedy kapłan usiądzie. Nie mogą tu znaleźć się pieśni adora-cyjne Najświętszego Sakramentu. Można też, a nawet czasami powinno się przez jakiś czas po Komunii św. zachować święte milczenie.

e. Śpiew na wyjście albo na zakończenie liturgii eucharystycznej łączy się ściśle z obrzędem rozestania. Kapłan zwraca się do wiernych Idźcie w pokoju Chrystusa, a tym samym zawiera słowa: "Idźcie – jesteście posłani, aby głosić Jezusa Chrystusa i Jego Zbawcze dzieło". Kapłan posyła się wiernych, by każdy wrócił do swoich dobrych uczynków, wychwalając i błogosławiąc Pana. Trzeba więc, aby śpiew obrzędu zakoń-czenia Mszy św. w swojej treści zawierał zachętę do pełnienia dobra, do prowadzenia lepszego życia. Aby napawał śpiewających optymizmem i nadzieją. Dobrze jest, kiedy kapłan przewodniczący liturgii pozostaje przy ołtarzu na czas śpiewania pieśni na za-kończenie. Może to być także mobilizacją dla wiernych do włączenia się w tę modli-twę oraz do tego, by nie wychodzili za szybko z kościoła.

277. Przed Soborem w wielu kościołach popularne było zastępowanie psalmu responsoryjnego oraz części stałych mszy pieśniami. Niestety gdzieś pozostało to do dzisiaj. Instrukcja stwierdza bardzo kategorycznie: "nie wolno zastępować (tych części Eucharystii) pieśniami nawet mającymi imprimatur władzy kościelnej"²⁶¹. Każdemu okresowi liturgicznemu, uroczystości czy mszy wotywniej można i trzeba przypisać melodię psalmową. Ważne jest również uprzytomnienie zasadności twierdzenie, by śpiew przed Ewangelią, wykonywany był w sposób bardzo uroczysty oraz przez zespół śpiewaków, a nie jak jest często w praktyce, że śpiew ów wykonuje psalterzysta, czy kan-tor, a tak naprawdę – najczęściej sam celebrans lub organista. Psalm responsoryjny jest wszak kontynuacją czytań mszalnych, a śpiew alleluja przygotowuje nas na przyjęcie Ewangelii. Musi i wręcz, nawet powinien być wykonywany – zwłaszcza – ów ostatni w sposób bardzo uroczysty.

278. Instrukcja Episkopatu Polski z 1987 roku poleciła, by wprowadzono do liturgii sukcesywnie uroczyste potrójne amen i 4 aklamacje po przeistoczeniu. Ponieważ też w wielu parafiach w Polsce istnieje do dzisiaj zwyczaj śpiewania wezwania do Ducha Świętego przed kazaniem, dlatego instrukcja z 1987 roku precyzuje ten problem: "jeżeli zachował się zwyczaj śpiewania pieśni do Ducha Świętego przed kazaniem można ją wykonać we właściwym miejscu, to jest przed homilią. Ta pieśń nigdy nie była wstępem do liturgii słowa"²⁶².

Żeńskie zespoły liturgiczne

279. Coraz częściej pojawiają się we wspólnotach parafialnych pytania o postługę "mi-nistrantek". Są to pytania nie tylko natury prawnej, lecz mają one podłoże teologiczne. Rozważenie teologicznej prawdy o postudze mężczyzn i kobiet w liturgii pozwala lepiej zrozumieć rozporządzenia prawne, a także wybrać lepsze rozwiązanie tam, gdzie prawo dopuszcza wiele możliwości.

Płeć jako znak

280. "Znaczącym polem działalności apostolskiej kobiet w Kościele jest animacja liturgii. Uczestnictwo kobiet w nabożeństwach liturgicznych jest z reguły liczniejsze niż mężczyzn, wskazuje na głębię wiary, duchową wrażliwość, pobożność i przywiązanie kobiet do modlitwy liturgicznej oraz Eucharystii. Ta współpraca kobiet z kapłanem i pozostałymi wiernymi w celebracji eucharystycznej może być postrzegana jako odbicie współpracy Dziewicy Maryi z Chrystusem we Wcieleniu i Odkupieniu. "Ecce ancilla Domini"; "Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według twego słowa!" (Łk 1,38). Maryja jest wzorem kobiety chrześcijańskiej, jej ducha i działalności szerzącej w świecie tajemnicę Słowa Wcielonego i odkupieńczego... W każdym razie postugę kobiety widzimy w świetle Służebnicy Pańskiej i innych wzorowych postaci kobiety uwiecznionych na kartach Ewangelii"²⁶³.

281. Postępowanie kobiet w liturgii, podobnie jak wszystkie inne aspekty teologii postugi, należy widzieć w świetle objawienia Bożego, a nie tylko kryteriów socjologicznych czy psychologicznych. W liturgii dokonuje się bowiem szczególne spotkanie Oblubieńca i Oblubienicy: "Przyczynę, dla której Jezus dopuścił wyłącznie mężczyzn do kapłaństwa urzędowego, można znaleźć w fakcie, że kapłan reprezentuje samego Chrystusa w Jego relacji z Kościołem. Otóż relacja ta ma charakter oblubieńczy: Chrystus jest Oblubieńcem (por. Mt 9,15; J 3,29; 2 Kor 11,2; Ef 5,25), a Kościół oblubienicą (por. 2 Kor 11,2; Ef 5, 25-27.31-32; Ap 19,7; 21,9). Aby zatem relacja między Chrystusem a Kościołem była poprawnie ukazana w porządku sakramentalnym, Chrystus musi być reprezentowany przez mężczyznę. Różnica płci ma w tym przypadku głębokie znaczenie i nie można jej ignorować nie naruszając istoty sakramentu. Specyficzność zastosowanego znaku stanowi bowiem istotny element sakramentów. Chrztu należy dokonywać wodą, która obmywa; nie można chrzczyć olejem, który namaszcza, choć olej jest cenniejszy od wody. Analogicznie, sakrament święceń jest udzielany mężczyznom, ale nie umniejsza to żadnej osobie"²⁶⁴.

282. Ponieważ Eucharystia "jest sakramentem Oblubieńca i Oblubienicy"²⁶⁵, dlatego trzeba z tej perspektywy patrzeć na postugę mężczyzn i kobiet w liturgii. Płeć pełni tu rolę znaku, przez który czytelniej objawia się prawda o przymierzu miłości między Oblubieńcem i Oblubienicą. "Jeśli Chrystus, ustanawiając Eucharystię, związał ją tak wyraźnie z kapłańską postugą Apostołów, to mamy prawo żywić przekonanie, że chciał w ten sposób wyrazić zamierzoną przez Boga relację pomiędzy mężczyzną i kobietą,

pomiędzy tym, co "kobiece", a tym, co "męskie", zarówno w tajemnicy Stworzenia jako i Odkupienia. Przede wszystkim w Eucharystii wyraża się sakramentalny odkupieńczy czyn Chrystusa-Oblubieńca w stosunku do Kościoła-Oblubienicy. Staje się to przejrzyste i jednoznaczne wówczas, gdy sakramentalną postugę Eucharystii, w której kapłan działa in persona Christi – wypełnia mężczyzna"²⁶⁶.

283. Znak płci, najbardziej wyrażający prawdę o miłości oblubieńczej, odniesiony najpierw i w sposób wyróżniony do kapłana, dotyczy także innych osób. One bowiem także ten dar posiadają i mogą, w sposób sobie właściwy, zaświadczyć o dokonującym się w liturgii spotkaniu Oblubieńca i Oblubienicy. Jednym ze sposobów wyrażenia tej prawdy jest postuga męskiego zespołu przy kapłanie w prezbiterium oraz postuga zespołu żeńskiego we wspólnocie zgromadzonej wokół ołtarza.

Prawo liturgiczne o posługiwaniu kobiet w liturgii

284. Dokumenty Kościoła pokazują wiele funkcji liturgicznych, które mogą być spełniane przez kobiety. Zostały one omówione powyżej. Należy je docenić, gdyż są to także święte czynności, spełniane w liturgii. II Polski Synod Plenarny "zachęca duszpasterzy do rozwijania schól i dziewczęcych grup liturgicznych do takich postug, jak komentarz, prezentacja wezwań modlitwy wiernych, postuga daru, schola"²⁶⁷.

285. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów podała wyjaśnienie kanonu 203 paragrafu 2, który brzmi: "Świeccy mogą być czasowo wyznaczeni do pełnienia funkcji lektora w czynnościach liturgicznych, podobnie wszyscy świeccy mogą wykonywać funkcje komentatora, kantora lub inne, zgodnie z przepisami prawa". W wyjaśnieniu czytamy:

a. "Kanon dopuszcza możliwość pełnienia funkcji liturgicznych przeznaczonych dla świeckich, także przez kobiety, ale nie nakazuje wprowadzenia takiego zwyczaju. Decyzja należy do każdego biskupa diecezjalnego, który powinien zasięgnąć opinii Konferencji Episkopatu.

b. Stolica Apostolska respektuje decyzję biskupów, którzy dopuścili kobiety do pełnienia służby liturgicznej. Przypomina jednocześnie, że jest rzeczą pożądaną podtrzymywanie tradycji służby ołtarza spełnianej przez chłopców, która to tradycja przyczyniła się bardzo do rozwoju powołań kapłańskich. Stąd istnieje dalej obowiązek prowadzenia grup ministrantów.

c. Jeśli jakiś biskup dopuszcza kobiety do służby ołtarza, decyzja ta winna być dobrze wyjaśniona wiernym w świetle wspomnianej normy, zaznaczając, że została ona już zaaplikowana do funkcji lektora i nadzwyczajnego szafarza Eucharystii, które mogą być pełnione przez kobiety.

d. Musi być jasne, że wymienione funkcje liturgiczne są spełniane przez świeckich na mocy biskupa, a nie na mocy prawa".

286. Nie wolno więc w parafiach wyznaczać dziewcząt do funkcji liturgicznych przeznaczonych dla ministrantów, jeżeli nie ma to wyraźnej zgody biskupa diecezji. Praktyka taka jest nadużyciem i należy jej zaniechać. Jeżeli pozwoli na to biskup diecezjalny, po zasięgnięciu opinii Konferencji Episkopatu, wtedy można tę praktykę wpro-

wadzać. Zgodnie z wolą Kościoła decyzja o ubieraniu dziewcząt w alby i wprowadzanie ich do prezbiterium razem z ministrantami nie jest zostawiona poszczególnym kapłanom, lecz biskupom.

PRZYPISY

¹²⁹ OWMR 97.

¹³⁰ Instrukcja – Współpraca świeckich 6, par. 1.

¹³¹ KL 7.

¹³² KKK 1091.

¹³³ KL 7.

¹³⁴ KL 26.

¹³⁵ KL 10.

¹³⁶ W teologii określenie to odnoszone jest także do potrójnego postannictwa Chrystusa i Kościoła (munus Christi).

¹³⁷ Instrukcja – Współpraca świeckich 3, art. 1, par. 2.

¹³⁸ Por. KKK 1672. Oryginał łaciński zawiera tu słowa: "earum effectus est, personas Deo consecrare", co zostało przetłumaczone: "ich skutkiem jest poświęcenie pewnych osób Bogu".

¹³⁹ Motu proprio – Ministeria quaedam, V.

¹⁴⁰ Motu proprio – Ministeria quaedam, V, VI.

¹⁴¹ Instrukcja – Współpraca świeckich 6, par. 1.

¹⁴² KK 10.

¹⁴³ Motu proprio – Ministeria quaedam, Wstęp.

¹⁴⁴ KKK 1143.

¹⁴⁵ OWMR 335.

¹⁴⁶ Por. KL 28.

¹⁴⁷ Katechezy – Kościół.

¹⁴⁸ Katechezy – Kościół.

¹⁴⁹ Por. OWMR 102.

¹⁵⁰ List – O Eucharystii 2.

¹⁵¹ Adhortacja – Christifideles Laici 57.

¹⁵² Tamże 58.

¹⁵³ Katechezy – Kościół.

¹⁵⁴ Encyklika – Redemptor hominis 21.

¹⁵⁵ LG, t. IV, s. 283-284.

¹⁵⁶ OWMR 16.

¹⁵⁷ Katechezy – Kościół.

¹⁵⁸ PSP – Liturgia 65.

¹⁵⁹ Por. Instrukcja – Współpraca świeckich 3, art. 1, par. 3.

¹⁶⁰ KL 34.

¹⁶¹ Por. KSL 128.3.

¹⁶² KL 29, OWMR 106 ¹⁶³ OWMR 106, CE 34, KSL 109 ¹⁶⁴ KSL 108.3.

¹⁶⁵ OWMR 310.

¹⁶⁶ KSL 51-52.

¹⁶⁷ KSL 51,52; Por. OWMR 105.1, OWMR 106.

¹⁶⁸ KL 29.

¹⁶⁹ OWMR 310.

- 170 List – 25 lat KL 7.
171 KKK 1098.
172 Por. OWMR 106.
173 Por. Elliot – Ceremonies, 175.
174 KO 21.
175 List – 25 lat KL 7.
176 OWMR 117.
177 WLM 19.
178 PSP – Liturgia 136.
179 WLM 20-21.
180 Por. OWMR 102.
181 KKK 2598.
182 KKK 2650.
183 OWMR 69.
184 OWMR 71.
185 OWMR 70.
186 Por. KEP – Przepisy Wykonawcze do Instrukcji Inaestimabile donum I.1-2.
187 Por. OWMR 70.
188 Por. KL 29.
189 KKK 1182.
190 Por. OWMR 98. 100. 187-193.
191 OWMR 98.
192 Por. OWMR 100.
193 Por. CE 29.
194 KEP – Postanowienie, odnośnie do nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej.
195 Instrukcja – Immensae caritatis wstęp.
196 Por. Instrukcja – Współpraca świeckich 8 §2.
197 KEP, Postanowienie, odnośnie do nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej 10.
198 KEP, Instrukcja W sprawie formacji i sposobu wykonywania postugi nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej.
199 Tamże II. Patrz także inne szczegóły postugi.
200 Por. Instrukcja, Współpraca świeckich 8, §2.
201 KEP, Instrukcja W sprawie formacji i sposobu wykonywania postugi nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej II.
202 KKK 1333.
203 OWMR 73.
204 Por. Modlitwa kapłana w czasie dodawania wody do wina w obrzędzie przygotowania darów.
205 Por. OWMR 118.
206 Por. OWMR 73.
207 KKK 617.
208 OWMR 308.
209 Katechezy – Kościół.
210 KKK 115.
211 CPL 53-54.
212 KKK 1215.
213 Por. OWMR 277.
214 Por. OWMR 150.

- 215 Por. CPL 68.
216 Por. CE 136.
217 KL 55.
218 Instrukcja – Eucharisticum misterium 31.
219 OWMR 73.
220 OWMR 140 221 List – O Eucharystii 9.
222 "Przyjmuje się także pieniądze lub inne dary na rzecz ubogich lub na potrzeby kościoła, przyniesione przez wiernych lub zebrane w kościele; dlatego dary te umieszcza się w odpowiednim miejscu, lecz poza stołem eucharystycznym" (OWMR 73).
223 Por. OWMR 105.
224 OWMR 105.
225 OWMR 73.
226 OWMR 105.
227 Por. OWMR 105.
228 KL 112.
229 KL 114.
230 KL 112.
231 OWMR 104.
232 OWMR 103.
233 KL 116.
234 Por. Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej II, 17.
235 Instrukcja – Musicam sacram 16.
236 Por. Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej I, 3.
237 Por. Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej I, 4.
238 Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej II, 15.
239 Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej VI, 36.
240 Por. KL 116.
241 Instrukcja – Musicam sacram, 50.
242 Por. Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej I, 3.
243 Por. KL 120.
244 OWMR 313.
245 Por. Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej V, 28.
246 Por. Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej V, 28.
247 Por. I. Pawlak – Organy – instrument liturgiczny s. 85.
248 Por. Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej V, 29.
249 Por. II Synod Plenarny, teksty robocze, Poznań 1991, p. 74, s. 94.
250 Instrukcja – Musicam sacram, 63.
251 Por. Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej V, 30.
252 Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej V, 30.
253 Instrukcja – Musicam sacram 36.
254 List – Święta Paschalne 19.
255 Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej I, 8.
256 Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej II, 11.
257 Por. OWMR 48.
258 OWMR 74.
259 Por. OWMR 86.
260 Por. OWMR 87.
261 Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej II, 13.

- 262 Instrukcja EP – O muzyce liturgicznej IV, 24.
- 263 Katechezy – Kościół.
- 264 Katechezy – Kościół.
- 265 List – Mulieris dignitatem 26.
- 266 Tamże 26.
- 267 PSP – Liturgia 85.

CZĘŚĆ DRUGA – RÓŻNORODNOŚĆ CELEBRACJI LITURGICZNYCH

287. "Święta Matka Kościół uważa za swój obowiązek obchodzić w czcigodnym wspomnieniu zbawcze dzieło swego boskiego Oblubieńca przez cały rok w ustalonych dniach. Każdego tygodnia Kościół obchodzi pamiątkę Zmartwychwstania Pańskiego w dniu, który nazywał Pańskim, a raz do roku czci je także razem z Jego błogostawioną Męką na Wielkanoc, w to swoje największe święto. Z biegiem roku Kościół odśpiewa całe misterium Chrystusa, począwszy od Wcielenia i Narodzenia aż do Wniebowstąpienia, do dnia Zesłania Ducha Świętego oraz oczekiwania błogostawionej nadziei i przyjścia Pańskiego. W ten sposób obchodząc misteria Odkupienia, Kościół otwiera bogactwa zbawczych czynów i zasług swojego Pana, tak że one uobecniają się nie-jako w każdym czasie, aby wierni zetknęli się z nimi i dostąpili łaski zbawienia"²⁶⁸.

288. "Źródłem i centrum życia liturgicznego jest Misterium Paschalne Chrystusa. Kościół obchodzi je i czerpie z niego moc w potrójnym cyklu czasowym: dziennym, tygodniowym i rocznym"²⁶⁹.

PRZYPISY

²⁶⁸ KL 102.

²⁶⁹ PSP – Liturgia 47

ROZDZIAŁ I – EUCHARYSTIA

289. "Odprawianie Mszy świętej, jako czynność Chrystusa i zorganizowanego hierarchicznie ludu Bożego stanowi ośrodek całego życia chrześcijańskiego tak Kościoła powszechnego, jak i lokalnego oraz poszczególnych wiernych. W Mszy bowiem osiąga punkt szczytowy zarówno działanie Boga uświęcające świat w Chrystusie, jak i kult, który ludzie składają Ojcu, uwielbiając Go przez Chrystusa, Syna Bożego. Ponadto w Mszy tak wspomina się w ciągu roku boskie tajemnice Odkupienia, że stają się one w pewien sposób obecne. Natomiast pozostałe czynności sakralne i wszystkie inne akty życia chrześcijańskiego wiążą się z Mszą, wypływają z niej i ku niej się kierują"²⁷⁰.

290. "Eucharystia jest źródłem życia chrześcijańskiego, ponieważ z uczestnictwa w niej człowiek czerpie inspirację i moc, by żyć jak prawdziwy chrześcijanin. Udziela się mu dynamizm wielkodusznej miłości, który znamionuje ofiarę Chrystusa na krzyżu, uobec-nioną w Ofierze eucharystycznej. Uczta eucharystyczna karmi wiernych ciałem i krwią Boskiego Baranka ofiarowanego za nas i dodaje im siły, aby 'szli za Nim Jego śladami' (1 P 2,21). Eucharystia jest szczytem całego życia chrześcijańskiego, ponieważ w niej wierni łączą z doskonałą ofiarą Chrystusa wszystkie swoje modlitwy, dobre uczynki, radości i cierpienia. W ten sposób wszystkie te skromne ofiary zostają w pełni uświęcone i wyniesione aż do Boga w kulcie doskonale Mu miłym, wprowadzającym wiernych w zażyłość z Bogiem (por. J 6, 56-57). Dlatego właśnie, jak pisze św. Tomasz z Akwinu, Eucharystia jest "ukoronowaniem życia duchowego i celem wszystkich sakramen-tów"²⁷¹.

291. "Dlatego rzeczą nadzwyczaj ważną jest tak przygotować odprawienie Mszy, czyli Wieczerzy Pańskiej, aby słudzy ołtarza oraz wierni uczestnicząc w niej, każdy stosownie do swego stanowiska, w pełniejszym stopniu mogli otrzymywać te owoce, dla osią-gnięcia których Chrystus Pan ustanowił eucharystyczną Ofiarę swego Ciała i swojej Krwi i powierzył ją Kościołowi, umiłowanej oblubienicy, jako pamiątkę swojej męki i zmartwychwstania"²⁷².

292. "Osiągnie się to, jeśli po uwzględnieniu natury innych właściwości każdego zgromadzenia, całą akcją liturgiczną tak się pokieruje, by prowadziła wiernych do świadomego, czynnego i pełnego uczestnictwa obejmującego ciało i duszę, płonącego wiarą, nadzieją i miłością, uczestnictwa, którego pragnie Kościół, którego domaga się sama natura akcji liturgicznej i do którego lud chrześcijański na mocy chrztu jest uprawniony i zobowiązany"²⁷³.

Niedzielną Eucharystią we wspólnocie parafialnej

293. "Pośród różnych form działalności parafii "żadna nie ma tak żywego znaczenia i tak silnego wpływu formacyjnego na wspólnotę, jak niedzielna celebrowanie dnia Pań-skiego połączone z Eucharystią"²⁷⁴.

Przygotowanie

294. "Każdą akcją liturgiczną należy dobrze przygotować przy zgodnym współudziale wszystkich zainteresowanych, tak co do strony obrzędowej, jak i spraw duszpasterskich czy muzyki. Dokonuje się tego pod kierunkiem rektora kościoła, uwzględniając także zdanie wiernych w sprawach, które ich bezpośrednio dotyczą"²⁷⁵.

295. Jednym ze sposobów wspólnotowego przygotowania celebracji liturgicznej jest krąg liturgiczny. Łączy on w sobie przygotowanie duchowe oraz troskę o sprawy zewnętrzne. Jest więc gorąco zalecany uczestnikom liturgii. Składa się on z dwóch zasadniczych części:

a. Część pierwsza – Bóg mówi: 1 – do swego ludu (uniwersalne przesłanie liturgii, np. naświetlenie tła historycznego powstania tekstu biblijnego); 2 – do mnie (do czego wzywa każdego z uczestników spotkania myśl dnia).

b. Część druga – nasza odpowiedź: 1 – modlitwy; 2 – służby – w tej części każda z grup przygotowuje powierzone jej funkcje liturgiczne (wezwania modlitwy wiernych, ko-mentarze, śpiewy, a jeśli pozwalają na to przepisy liturgiczne i jest taki zwyczaj we wspólnocie wybierają formularz mszalny, formę aktu pokuty, prefację, formułę końcowego błogosławieństwa itd.). Ma tutaj także miejsce przećwiczenie czytań i funkcji służby liturgicznej; 3 – świadectwa życia²⁷⁶.

296. Jeżeli w parafii istnieją wskazane w pierwszej części Ceremoniału zespoły liturgiczne i pełnią tam posługę przez wiele lat, akcent w przygotowaniu liturgii pada wtedy na sprawy duchowe oraz związek celebracji z codziennym życiem. Jeżeli tych zespołów brak i ciągle nowe osoby podejmują posługę, wtedy więcej czasu należy poświęcić na ćwiczenia.

297. "Siedzenia dla ministrantów należy umieścić w najdogodniejszym miejscu w prezbiterium, by mogli łatwo spełniać powierzone im czynności. Miejsca zajmowane przez wiernych i posługujących powinny wyrażać hierarchiczną strukturę i różnorodność funkcji, a przy tym przyczyniać się do wytworzenia wewnętrznej i organicznej jedności ludu świętego"²⁷⁷. Miejsca te należy przygotować, w razie potrzeby specjalnie je oznaczyć (np. umieścić karteczki z zaznaczeniem dla kogo są te miejsca przeznaczone). Miejsca wskazywać też może ceremoniarz, pomocnik ceremoniarza (w prezbiterium, dla kon-celebransów) albo służba ładu (poza prezbiterium, np. dla komentatorów, dla zaproszonych gości).

298. "Chór należy umieścić w takim miejscu, by podkreślić, że stanowi część zgromadzenia i wypełnia szczególną funkcję. Miejsce to umożliwić powinno każdemu członkowi chóru sakramentalne uczestnictwo we Mszy świętej"²⁷⁸.

299. Przed liturgią należy zapoznać się z diecezjalnym kalendarzem liturgicznym oraz wyjaśnić wszelkie wątpliwości związane z wyborem tekstów i przebiegiem celebracji. Szczegółowe wskazówki na ten temat zawiera dodatek.

300. Należy przygotować także wszystkie przedmioty, naczynia i szaty, potrzebne do sprawowania Eucharystii²⁷⁹. W kolejnych punktach omówione są przedmioty potrzebne do sprawowania eucharystii z uwzględnieniem szczególnych okoliczności.

301. W prezbiterium należy przygotować:

a. Mszał; gdy są dwa, jeden Mszał może być przy miejscu przewodniczenia, drugi umieszczony w odpowiednim miejscu (np. na stoliku na Mszał, po stronie słowa) będzie położony na ołtarzu podczas przygotowania darów,

b. Lekcjonarz (ew. lekcjonarze – gdy czytana jest Pasja),

c. kanony do koncelebry w odpowiedniej liczbie [tylu ilu jest koncelebransów wyjąwszy jednego – tego, który stoi po stronie Mszału], z zaznaczoną wybraną modlitwą eucharystyczną, ułożone po obu stronach prezbiterium np. na kredensie i na stoliku na Mszał,

d. teksty modlitwy wiernych dla przewodniczącego (wierni świeccy odczytujący wezwania przygotowują teksty pod kierunkiem animatora),

e. kielich, z welonem (w kolorze dnia; zawsze może być welon koloru białego), palka (jeśli istnieje ryzyko, że coś wpadnie do kielicha), puryfikaterze (każdy kapłan ma własny, osobny jest przygotowany dla księdza gościa), korporał; tacka i ręczniczek do lavabo

f. woda święcona do pokropienia wiernych (IV formuła aktu pokuty) **g.** pateny używane w czasie Komunii wiernych

h. odpowiednia ilość świec w prezbiterium zależnie od architektury i rodzaju celebracji (dwa, cztery, sześć albo siedem). Jeśli warunki na to pozwalają mogą być stosowane tylko świece procesyjne

302. W odpowiednim miejscu (w prezbiterium albo poza nim):

a. stolik z darami, ampułki, patena z chlebem, w razie potrzeby puszek z komunikantami w odpowiedniej ilości

b. oraz ewentualne inne dary (jeżeli główny celebrans wyraża na to zgodę) – poszczególne grupy wiernych powinny je uprzednio zgłosić ceremoniarzowi, rektorowi kościoła lub kapłanowi przewodniczącemu liturgii (w zależności od przyjętego zwyczaju co najmniej jednej z tych osób)

303. W zakrystii:

a. Ewangeliarz, trybularz, łódka, kadzidło, krzyż procesyjny, dwa (albo siedem) świeczniki ze świecami dla MŚ

b. szaty liturgiczne: alba (zależnie od jej kroju także humerał), cingulum (pasek), stuła, ornat w kolorze dnia dla głównego celebransa i (w miarę możliwości) koncelebransów, ew. odpowiednia ilość alb i stuł dla kapłanów [w przypadku większej liczby koncelebransów powinny być jednak przywiezione przez każdego z kapłanów]; dla diakona: humerał, alba, cingulum, stuła, dalmatyka; dla innych posługujących – alby (zależnie od ich kroju także cingulum i humerał) albo komże

304. Nagłośnienie:

a. ilość mikrofonów zależy od architektury świątyni, powinien być przynajmniej jeden – przenoszony w razie potrzeby. Z użycia mikrofonów można zrezygnować, jeśli akustyka miejsca sprawowania liturgii na to pozwala

b. przykładowe umiejscowienie 3 mikrofonów: mikrofon przy ambonie, przy ołtarzu (a zarazem przy miejscu przewodniczenia), dla scholi, komentatorek i dla modlitwy wiernych

c. przykładowe umiejscowienie 4 albo 5 mikrofonów: ambonka, ołtarz, miejsce przewodniczenia – mikrofon bezprzewodowy (oraz dla koncelebransów w czasie modlitwy eucharystycznej), dla scholi, przy ambonce od strony ludu dla komentatorek i podających intencje modlitwy wiernych (ewentualnie schola i komentatorki mogą korzystać z tego samego mikrofonu).

305. Jeśli Eucharystii przewodniczy biskup:

a. krzyż, paliusz (dla arcybiskupa metropolity), mitra, pierścień, pastorał, piuska. Insignia te są przywożone przez biskupa (tj. jego kapelana).

b. zadaniem ceremoniarza jest upewnienie się czy i w jakich momentach będzie używana mitra i pastorał.

c. Dla posługujących należy przygotować: welony dla ministrantów mitry i pastorału, tackę na puskę.

306. Jeśli asystuje diakon (diakonii)

a. Alba, stula

b. Dalmatyka

307. Przygotowaniem przedmiotów powinien zajmować się zakrystian²⁸⁰. Każdy z posługujących powinien upewnić się czy przedmioty potrzebne do wykonania jego funkcji są przygotowane. Dokładny sposób przygotowania może być różny, zależnie od lokalnych zwyczajów. Procedura przygotowania może wyglądać w następujący sposób:

a. zakrystian przygotowuje w zakrystii (np. komunikanty) albo bezpośrednio w prezbiterium (np. Mszał) rzeczy potrzebne do sprawowania liturgii w niezbędnej ilości

b. na miejsce sprawowania liturgii zanoszą je (albo upewniają się czy są przygotowane) osoby pełniące odpowiednie posługi²⁸¹.

c. ceremoniarz sprawdza czy wszystko jest przygotowane

308. Przed rozpoczęciem celebracji, szczególnie celebracji eucharystycznej, należy zachować święte milczenie²⁸².

OBRZĘDY WSTĘPNE

309. "Części poprzedzające liturgię słowa, a więc wejście, pozdrowienie, akt pokuty, Panie, zmiłuj się, Chwała na wysokości i kolekta mają charakter wstępu, wprowadzenia i przygotowania. Obrzędy te zmierzają ku temu, by zgromadzeni wierni potoczyli się we wspólnotę i przygotowali do odpowiedniego słuchania słowa Bożego i godnego sprawowania Eucharystii"²⁸³.

PROCESJA WEJŚCIA

310. Wejście do ołtarza ma charakter procesji. Może ona mieć różny charakter. W Mszałe rzymskim spotykamy trojakiemu rodzaju procesje związane ze szczególnym obrzędem poprzedzającym celebrację Eucharystii. Są one opisane w święto Ofiarowania Pańskiego oraz w niedzielę Palmową. Można odnieść zastosowane tam nazwy także do porządku niedzielnego i codziennego. Ułatwia on ustalenie formy procesji i podanie informacji na gazetkach ministranckich:

- a. Zwykłe wejście (nie niesie się żadnych znaków)
- b. Uroczyste wejście (ministranci niosą krzyż, świece)
- c. Procesja (stosowane jest kadzidło, niesie się krzyż, świece, Ewangeliarz)

311. Przed rozpoczęciem procesji, w zakrystii, ma miejsce modlitwa kapłana wraz z ministrantami. Dopiero po niej podawane jest hasło do wyjścia. Należy troskliwie pielęgnować ten zwyczaj modlitwy przed wyjściem do ołtarza. Treść tej modlitwy może być różna zależnie od lokalnych zwyczajów. Także komenda będąca znakiem wyruszenia procesji może być różna:

a. Najczęściej kapłan wypowiada słowa: "Wspomożenie nasze w imieniu Pana". Wszyscy odpowiadają: "który stworzył niebo i ziemię" i wyruszają w stronę ołtarza. Niekiedy wypowiadając te słowa czynią na ciele znak krzyża.

b. W niektórych diecezjach, po słowach wymienionych w punkcie

a. albo i bez nich kapłan wypowiada wezwanie: "Jedynemu Bogu", na co służba liturgiczna odpowiada "Z miłością służ". Słowa te oznaczają początek procesji wejścia.

c. Niekiedy, zwłaszcza gdy celebracji przewodniczy biskup, podawane są dodatkowe komendy. "Pokłon krzyżowi" lub "Postępujemy w Panu"²⁸⁴.

d. Przekraczając próg kościoła kapłan i ministranci często czynią znak krzyża wodą święconą. Nie należy jednak tego polecać, gdyż znak krzyża wykonał każdy wchodząc do kościoła, a za chwilę wykona go powtórnie rozpoczynając Mszę świętą.

312. W żadnej z form wejścia do ołtarza nie należy nieść niczego innego oprócz znaków wskazanych przez dokumenty liturgiczne. Nie niesie się więc lekcjonarza, kielicha, mszału lub innych tekstów.

313. Jeżeli wejście ma charakter procesji, należy w niej zachować następujący porządek²⁸⁵:

a. turyferariusz i nawikulariusz; turyferariusz trzyma kadzielnicę od środka, a nie od strony zewnętrznej. Przed krzyżem powinna się znajdować dymiąca kadzielnica, a nie ministrant, który ją niesie.

b. ministrant niosący krzyż pomiędzy dwoma albo siedmioma ministrantami niosącymi świece (zwykle jest ich dwóch, ale nic nie stoi na przeszkodzie, by – zwłaszcza w obecności biskupa diecezjalnego – było 7 ministrantów światła). Jeżeli przejście jest ciasne ministranci światła wysuwają się do przodu, a krzyż zostaje w tyle (w liturgicznych procesjach ministranci idą przed księdzem). Światło wskazuje na krzyż, ministranci światła nie oświetlają pleców niosącego krzyż.

c. inni ministranci. Ich ustawienie może być różne, np. według: pełnionych funkcji (np. ministranci ołtarza w jednej parze, lektorzy w drugiej parze itd.), miejsc zajmowanych w prezbiterium (np. ministranci ołtarza po stronie kredensu, lektorzy po stronie ambonki – taki przykład zamieszczono na schemacie poniżej), według wzrostu. O ich ustawieniu decydują dwa czynniki: 1 – Miejsca, jakie zajmują przy ołtarzu. Powinni się tak ustawić w procesji, aby po dojściu do ołtarza nikt nie musiał szukać swego miejsca; 2 – Piękno procesji. O pięknie decyduje także odpowiednie ustawienie, np. według wzrostu,

- d.** nadzwyczajni szafarze Komunii świętej,
- e.** diakon niosący księgę Ewangelii. Gdy nie ma diakona, Ewangeliarz niesie pierwszy lektor. Nie czyni tego natomiast sam kapłan. Ewangeliarz należy trzymać uniesiony w górę, jak znak, który się ukazuje zgromadzonym i za którym się kroczy
- f.** pozostali diakoni parami
- g.** koncelebransi – parami
- h.** główny celebrans
- i.** nieco za biskupem dwóch asystujących diakonów
- j.** ministranci do księgi, mitry i pastorału²⁸⁶
- k.** ceremoniarz oraz jego pomocnik (ministrant księgi) mogą iść za przewodniczącym celebry. Czynią tak wtedy, gdy grono usługujących i koncelebransów jest liczne. Gdy natomiast do ołtarza udaje się mała grupa ministrantów oraz jeden kapłan, ceremoniarz idzie przed kapłanem.

314. W czasie procesji do ołtarza śpiewa się pieśń na wejście. Uwagi na ten temat podane są w części pierwszej Ceremoniału.

315. Gdy procesja przechodzi przed Najświętszym Sakramentem nie zatrzymuje się²⁸⁷. Po przybyciu do ołtarza ministranci i kapłan oddają mu cześć przez skłon głowy, a gdy jest tabernakulum z Najświętszym Sakramentem – przez przyklęknięcie²⁸⁸. Jeżeli w procesji uczestniczy mniejsze grono osób, mogą przyklęknąć wszyscy razem. W przeciwnym razie klękają lub kłaniają się dwójkami, w miarę przychodzenia do ołtarza. "Nie należy stosować podwójnego aktu czci: pokłonu i przyklęknięcia. Bo albo tabernakulum jest na jednej linii z ołtarzem i wtedy przez jeden akt przyklęknięcia czci się tabernakulum i ołtarz, albo tabernakulum jest boku i wtedy czci się tylko ołtarz pokłonem"²⁸⁹.

316. Szczególne zadania po dojściu do ołtarza mają ci, którzy w procesji nieśli znaki lub pełnili posługę kadzidła:

- a.** Niosący kadzidło przyklękają i zajmują wyznaczone miejsce po prawej stronie ołtarza, w taki sposób, aby nie utrudniać dojścia do ołtarza.
- b.** Niosący krzyż i świece nie przyklękają, lecz czynią skłon głową²⁹⁰. Dopiero do wykonanym ukłonie kładą niesione znaki i zajmują swoje miejsca nie wykonując żadnych dodatkowych gestów. Podobnie czyni usługujący niosący Ewangeliarz.
- c.** Niosący krzyż stawia go obok ołtarza lub w innym stosownym miejscu²⁹¹. Jeżeli w ołtarzu głównym znajduje się na stałe duży widoczny dla wszystkich krzyż, nie należy w prezbiterium stawiać drugiego znaku krzyża. Krzyż procesyjny odnosi się wtedy do zakrystii lub w inne odpowiednie miejsce.
- d.** Świeczniki kładzie się na ołtarzu albo obok niego²⁹². Można także świece odnieść na kredens i zgasić. Później zostaną zapalone przed procesją z Ewangeliarzem. Gdy świece zostawione są na ołtarzu należy zatroszczyć się o to, aby były równo ustawione. Można je umieścić bliżej środka w taki sposób, aby znajdowały się w pobliżu Ewangeliarza, który za chwilę zostanie tam umieszczony. Ich światło wskazuje od początku na tę księgę.

e. Księgę Ewangelii kładzie się na ołtarzu²⁹³. Powinno to być na środku ołtarza, a nie z boku. W tym czasie na ołtarzu nie powinno być mszału ani innych przedmiotów oprócz świec. Ewangeliarz należy obrócić i położyć w taki sposób, aby kapłan lub dia-kon, którzy będą go brali do procesji z Ewangeliarzem nie musieli go obrać, lecz tylko zwyczajnie unieść w górę.

f. Kapłan może okadzić krzyż i ołtarz²⁹⁴.

POZDROWIENIE I WPROWADZENIE

317. "Gdy skończy się śpiew na wejście, kapłan i całe zgromadzenie czynią znak krzyża. Następnie kapłan przez pozdrowienie oznajmia wspólnocie obecność Pana. Przez to pozdrowienie i odpowiedź ludu ukazuje się misterium zgromadzonego Kościoła. Po pozdrowieniu kapłan, diakon lub inny usługujący wprowadza wiernych w myśl dnia"²⁹⁵.

AKT POKUTY

318. "Następnie kapłan wzywa do aktu pokuty; akt ten spełnia cała wspólnota przez odmówienie spowiedzi powszechnej lub podobnej formuły, kapłan zaś kończy go prośbą o przebaczenie, czyli absolicją, która jednak nie ma skuteczności właściwej dla sakramentu pokuty"²⁹⁶.

319. Mszał rzymski przewiduje cztery formy aktu pokutnego:

a. Spowiedź powszechna. Ma ona charakter wspólnej modlitwy wszystkich zgromadzonych.

b. Zmiłuj się nad nami, Panie. Forma ta ma postać dialogu kapłana ze zgromadzona wspólnotą.

c. Tropy. Są to wezwania, które mogą zaczerpnięte z mszału lub ułożone na potrzeby danej celebracji. Tę formę aktu pokutnego można przeżyć w różny sposób: 1 – Wezwania wypowiada lub śpiewa kapłan; 2 – Wezwania wypowiada lub śpiewa wyznaczonego osoba; 3 – Każde wezwanie wypowiada lub śpiewa inna osoba; 4 – Wezwanie śpiewa kantor, słowa "zmiłuj się nad nami" śpiewa schola, a wszyscy powtarzają "zmiłuj się nad nami".

d. Pokropienie. Ta forma może być użyta na Mszy św. niedzielnej. Nawiązuje do chrztu św. Kapłan błogosławi wodę i kropi nią wiernych. W tym czasie śpiewa się odpowiednią pieśń.

KYRIE, GLORIA I KOLEKTA

320. "Po akcie pokuty rozpoczyna się Panie, zmiłuj się nad nami, chyba że ta aklamacja była już zawarta w samym akcie pokuty. Ponieważ jest to śpiew, w którym wierni wzywają Pana i błagają Go o miłosierdzie, wykonują go zwykle wszyscy, to znaczy bierz w nim udział lud oraz chór czy kantor. Zwykle każdą aklamację mówi się lub śpiewa dwa razy. Jednakże ze względu na charakter języka, kompozycji muzycznej czy innej okoliczności nie wyklucza się większej liczby wezwań czy wstawek w postaci krótkiego "tropu". Jeśli się nie śpiewa Panie, zmiłuj się nad nami, należy je odrecytować"²⁹⁷.

321. "Chwała na wysokości jest bardzo starożytnym i czcigodnym hymnem, w którym Kościół zgromadzony w Duchu Świętym wystawia i błaga Ojca i Baranka. Śpiewa go całe zgromadzenie albo lud na przemian z chórem, albo sam chór. Jeśli hymnu się nie śpiewa, wszyscy go recytują wspólnie lub na przemian. Hymn się śpiewa lub odmawia

w niedziele, z wyjątkiem Adwentu i Wielkiego Postu, w uroczystości i święta oraz podczas obchodów mających szczególny i bardziej uroczysty charakter"²⁹⁸.

322. "Następnie kapłan wzywa lud do modlitwy; wszyscy razem z kapłanem trwają przez chwilę w milczeniu, aby uświadomić sobie, że stoją w obecności Boga i by w modlitwie osobistej wypowiedzieć swoje prośby. Po czym kapłan odmawia modlitwę, która zwykle się nazywa "kolektą". Wyraża się przez nią charakter obchodu liturgicznego i za pośrednictwem słów kapłana znosi się prośby do Boga przez Chrystusa w Duchu Świętym. Lud, łącznie z prośbą i wyrażając na nią zgodę, przez akklamację Amen sprawia, że staje się ona jego modlitwą. W Mszy św. odmawia się tylko jedną kolektę, dotyczy to również modlitwy nad darami i modlitwy po Komunii"²⁹⁹.

323. "Bardzo często ministrant trzymający mszał przed celebransem zamyka go i odchodzi z nim w czasie konkluzji modlitwy lub podczas "Amen", Przez to ministrant zdradza się, że nie modli się z innymi, a nawet przeszkadza w modlitwie. Tymczasem zakończenie modlitwy jest bardzo ważne, bo "za pośrednictwem słów kapłana kieruje się prośby do Boga przez Chrystusa w Duchu Świętym", a "Lud łącznie z prośbą i wyrażając nią zgodę, przez akklamację "amen" sprawia, że staje się ona jego modlitwą". Ministrant powinien wiernym dać przykład zaangażowanego udziału w tej modlitwie"³⁰⁰.

Liturgia słowa

324. "Kiedy w Kościele czyta się Pismo święte, wtedy sam Bóg przemawia do swego ludu, a Chrystus, obecny w swoim słowie głosi Ewangelię. Dlatego też wszyscy powinni z czcią słuchać czytań słowa Bożego, stanowią one bowiem w liturgii element o bardzo wielkim znaczeniu. A chociaż słowo Boże w czytaniach Pisma św. zwraca się do wszystkich ludzi każdej epoki i może być przez nich zrozumiane, jednak jego skuteczność wzrasta dzięki żywemu wykładowi, to jest dzięki homilii, która jest częścią akcji liturgicznej"³⁰¹.

325. "Zasadniczą część liturgii słowa stanowią czytania z Pisma św. wraz z towarzyszącymi im śpiewami. Natomiast homilia, wyznanie wiary i modlitwa powszechna, czyli modlitwa wiernych, rozwijają i kończą liturgię słowa. W czytaniach, które wyjaśnia homilia, Bóg przemawia do swojego ludu, objawia mu tajemnicę odkupienia i zbawienia i podaje mu pokarm duchowy, a sam Chrystus przez swoje słowo obecny jest wśród wiernych. Lud przyswaja sobie to Boże słowo przez śpiew i łączy się w nim ściśle przez wyznanie wiary, a posilony nim znosi w modlitwie powszechnej prośby w potrzebach całego Kościoła i o zbawienie całego świata"³⁰².

Milczenia

326. "Liturgia słowa winna być tak sprawowana, aby sprzyjała medytacji; trzeba więc starannie unikać wszelkiego pośpiechu, który by utrudniał skupienie. Dialog między Bogiem i ludźmi, odbywający się pod natchnieniem Ducha Świętego, wymaga krótkich chwil ciszy, dostosowanych do potrzeb zgromadzenia, aby wierni mogli przyjąć do serca słowo Boże i przygotować na nie odpowiedź przez modlitwę. Owe chwile ciszy w liturgii słowa można z pożytkiem zachować po pierwszym i drugim czytaniu, wreszcie po homilii"³⁰³.

Czytania i psalm responsoryjny

327. Czytania wykonuje lektor. Czyni to zawsze z ambony³⁰⁴. Podchodzi do niej po skończonej kolekcie (i po komentarzu przed czytaniem, jeśli komentarz jest tu przewidziany), a nie w czasie jej trwania. Zgromadzeni wierni przygotowują się do słuchania słowa także przez moment ciszy, w czasie którego czytający słowo Boże podchodzi do ambony.

328. "Po pierwszym czytaniu następuje psalm responsoryjny, który stanowi integralną część liturgii słowa i sprzyja medytacji słowa Bożego. Należy go więc uważać za ważny akt liturgiczny i duszpasterski"³⁰⁵.

329. Jeżeli zwrotek psalmu jest więcej nie należy ich skracać. Można natomiast zgodnie z przepisami liturgicznymi wybrać inny psalm³⁰⁶.

330. Zarówno lektor jak i psalterzysta podchodząc do ambony czynią skłon w stronę przewodniczącego zgromadzenia. Gdy jeden z nich odchodzi od ambony po skończonej postudze, a drugi podchodzi, by postugę spełnić, skłon wykonują razem.

Proklamacja Ewangelii

331. "Odczytanie Ewangelii stanowi szczyt liturgii słowa. Sama liturgia uczy, że czytanie Ewangelii należy otoczyć najwyższym szacunkiem, ponieważ wyróżnia je spośród innych czytań specjalnymi honorami: duchowny wyznaczony do głoszenia Ewangelii otrzymuje błogostawieństwo lub przygotowuje się przez modlitwę; wierni przez akklamację przyjmują i wyznają, że Chrystus jest obecny i do nich mówi słuchając Jego słowa w postawie stojącej; księżde Ewangelii oddaje się oznaki czci"³⁰⁷.

332. Akklamacja i śpiew przed Ewangelią

a. po czytaniach, które bezpośrednio poprzedzają Ewangelię następuje alleluja albo inny śpiew zależnie od okresu liturgicznego. Śpiew ten podejmują wszyscy stojąc powtarzając za kantorem albo scholą.

b. sposób wykonania śpiewu przed Ewangelią może być trojaki: w okresie, w którym śpiewane jest Alleluja można zaśpiewać bądź psalm allelujatycki, bądź psalm i Alleluja ze swoim werselem; w okresie, w którym nie odmawia się Alleluja może być zastosowany albo psalm i werseł przed Ewangelią albo sam psalm; Alleluja albo inny śpiew przed Ewangelią można opuścić, jeśli się go nie śpiewa³⁰⁸

c. po "Alleluja" następuje Sekwencja, która może być zastosowana w Uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego i Zestania Ducha Świętego³⁰⁹.

333. Znakiem czci wobec księgi Ewangelii jest procesja z Ewangeliarzem. Należy dążyć do tego, aby była ona zwyczajnym elementem celebracji niedzielnej Eucharystii. Procesja może mieć różną formę:

a. Jeżeli używa się kadzidła, T i N podchodzą do przewodniczącego zgromadzenia celem jego zasypania. Następnie diakon lub gdy go brak, to sam kapłan podchodzi do ołtarza, gdzie "głęboko pochylony odmawia modlitwę"³¹⁰ i bierze Ewangeliarz. W tym czasie ministranci światła biorą świece. Procesja udaje się w stronę ambony, gdzie czytający pozdrawia zgromadzonych, okadza Ewangeliarz i odczytuje wyznaczony fragment Ewangelii. W tym czasie trzymający kadzidło powinni nieco usunąć się na bok, aby dym kadzidła nie przeszkadzał w czytaniu. Odchodzi jednak dopiero po

zakończeniu proklamacji Ewangelii. Ministranci światła zostawiają świece przed amboną, jeżeli jest miejsce lub odnoszą je tam, gdzie były przedtem.

b. Jeżeli nie używa się kadzidła przebieg samej procesji jest podobny. Czytający, po modlitwie przed ołtarzem, bierze Ewangeliarz i prowadzony przez ministrantów światła udaje się do ambony. Nie należy robić procesji z Ewangeliarzem, jeżeli nie ma usługujących do światła.

334. Po odczytaniu Ewangelii diakon lub kapłan mówi: "Oto słowo Pańskie". Wypowiadając te słowa nie powinien podnosić księgi i ukazywać jej wiernym, bowiem słowo już zostało proklamowane i znajduje się w ludzkich sercach. Teraz każdy z uczestników zgromadzenia jest żywą księgą i nosicielem słowa. Wyrażenie "oto słowo Pańskie" kryje w sobie sens: "Oto słowo Pańskie w waszych sercach". Odpowiedź: "Chwała Tobie, Chryste" jest aklamacją wyrażającą akceptację dla tego słowa i radość z tego, że Chrystus w swoim słowie nawiedził każdego ze swoich uczniów, którzy się wokół niego zgromadzili.

335. Po odczytaniu Ewangelii można zaśpiewać jeszcze raz "alleluja". Nie powtarza się jednak wersetu z Pisma Świętego. Gdy celebracji przewodniczy biskup, wtedy odczytujący Ewangelię może do niego podejść i podać mu księgę do ucałowania. Biskup może też udzielić błogostawieństwa Ewangeliarzem³¹¹. Czyni to w czasie śpiewu alleluja nie czekając na jego zakończenie.

336. Jeśli komentarz liturgiczny odnosi się do Ewangelii należy go przeczytać przed werselem przed Ewangelią, a nie przed wszystkimi czytaniem.

337. Gdzie należy położyć Ewangeliarz po odczytaniu Ewangelii? Pierwszym miejscem, które jest dla niego przeznaczone, jest sama ambona. Z niej proklamuje się Ewangelię i na niej powinien być położony Ewangeliarz. Jeśli jednak z jakichś racji należy go wziąć z ambony, np. podając go do ucałowania biskupowi, to odnosi się go na boczny stolik, gdzie powinno być dla niego przygotowane miejsce (OWMR używa sfor-mułowania: "Ewangeliarz może być odniesiony na kredens albo inne godne i odpowiednie miejsce")³¹². Taka jest praktyka w rzymskich celebracjach. Uroczyście się ją wnosi, ale się jej nie wnosi z powrotem w sposób uroczysty, podobnie jak uroczyście zapala się Paschał, lecz nie gasi się go w sposób uroczysty. Ani Ewangeliarz ani Paschał nie są pomniejszone przez to, że po wniesieniu światła w życie ludzi, nie są już eksponowane, aby nie przystaniać prawdy, że światło słowa ma świecić w ludzkich umysłach i sercach.

Homilia i milczenie

338. "Homilia stanowi część liturgii. Jest bardzo zalecana jako nieodzowny czynnik zasilający życie chrześcijańskie. Ma to być albo wykład ujmujący pewien aspekt czytań Pisma św., albo wyjaśnienie innego tekstu, zaczerpniętego z części stałych czy też własnych Mszy z dnia, z uwzględnieniem obchodzonego misterium bądź szczególnych potrzeb słuchaczy"³¹³.

339. "Homilię głosi kapłan przewodniczący zgromadzeniu lub koncelebrans albo niekiedy diakon, nigdy zaś człowiek świecki. W szczególnych przypadkach homilię wygłosić może biskup lub prezbiter nie celebrujący ani nie koncelebrujący sprawowanej Mszy. W niedziele i święta obowiązujące należy głosić homilię podczas wszystkich Mszy

odprawionych z udziałem ludu. Można ją opuścić tylko z poważnej przyczyny. Natomiast poleca się ją w pozostałe dni, zwłaszcza w dni powszednie Adwentu, Wielkiego Postu i Okresu Wielkanocnego, a także w inne święta i przy innych okazjach, gdy wierni liczniej przybywają do kościoła. Zaleca się po homilii zachować krótkie milczenie"³¹⁴.

Wyznanie wiary

340. "Podczas Mszy św. symbol, czyli wyznanie wiary, zmierza ku temu, by lud wyraził zgodę i dał odpowiedź na słowo Boże, które usłyszał w czytaniach i za pośrednictwem homilii, oraz by uświadomił sobie zasadnicze prawdy wiary, zanim rozpocznie sprawowanie Eucharystii"³¹⁵.

341. Należy wyjaśniać wiernym ten głęboki sens wspólnego wyznania wiary, aby ta część celebracji Eucharystii, była przepełniona radością i wdzięcznością. Nie powinna to być zwykła recytacja, lecz modlitwa. Dla jej ożywienia można w niektórych sytuacjach urozmaicać jej formę:

a. Wyznanie wiary odmawia się lub śpiewa według formuły zaaprobowanej przez Kościół do użytku liturgicznego. W naszej praktyce są dwie takie formuły. Jedną stosujemy w czasie Eucharystii, drugą w sakramencie Chrztu.

b. Dokument Kościoła zachęca także do nauczenia recytacji Credo na dwa chóry lub śpiewania.

342. W czasie odmawiania Credo na słowa "stał się człowiekiem..." wszyscy wykonują głęboki pokłon, a w uroczystość Zwiastowania oraz Narodzenia Pańskiego przyklękają³¹⁶.

Modlitwa powszechna

343. "W modlitwie powszechnej, czyli w modlitwie wiernych, lud, odpowiadając w wierze na przyjęte słowo Boże oraz spełniając swój urząd kapłański, modli się za wszystkich ludzi. Wypada, aby ta modlitwa odbywała się w każdej Mszy z udziałem ludu, by w ten sposób zanoszono prośby za Kościół święty, za tych, którzy nami rządzą, za tych, którzy znajdują się w trudnych sytuacjach życiowych, za wszystkich ludzi i o zbawienie całego świata"³¹⁷.

344. Uwagi na temat sposobu przygotowania i przeżywania modlitwy powszechnej oraz zadania osób pełniących posługę modlitwy omówione zostały w części pierwszej Ceremoniału.

345. Uwagi:

a. Błędem jest tzw. spontaniczna modlitwa powszechna, która polega na tym, że wezwania są wypowiedziane ad hoc bez odpowiedniego przygotowania i sprawdzenia. Przez to pomijane są niektóre grupy wezwań, pomijane są wezwania ważne dla danego zgromadzenia, dochodzi do wielomówstwa, które nuży uczestników.

b. Modlitwa powszechna nie jest czasem przygotowania darów – podczas jej trwania ministranci ołtarza nie zanoszą na ołtarz kielicha; ministrant księgi nie ustawia mszału.

Liturgia Eucharystii

346. "Chrystus ustanowił w czasie Ostatniej Wieczerzy ofiarę i ucztę paschalną, przez którą staje się ciągle obecna w Kościele ofiara krzyża, gdy kapłan, przedstawiający

Chrystusa Pana, spełnia to, co sam Pan uczynił i polecił spełniać uczniom na swoją pamiątkę. Chrystus wziął chleb i kielich, dzięki czynił, łamał i dawał uczniom swoim mówiąc: "Bierzcie, jedzcie, pijcie, to jest Ciało moje; to jest kielich Krwi mojej. To czyńcie na moją pamiątkę". Dlatego też Kościół tak ułożył cały obrzęd liturgii eucharystycznej, że jego części odpowiadają tym słowom i czynnościom Chrystusa"³¹⁸.

Przygotowanie darów

347. "Najpierw przygotowuje się ołtarz, czyli stół Pański, który jest ośrodkiem całej liturgii eucharystycznej. Kładzie się na nim korporał, puryfikaterz, mszał i kielich, chyba że kielich przygotowuje się na kredensie. Następnie przynosi się dary na ofiarę; dobrze jest, gdy chleb i wino podają wierni, a kapłan lub diakon przyjmują je w odpowiednim miejscu"³¹⁹. Nie należy tych czynności w żadnym razie wykonywać przed zakończeniem modlitwy powszechnej. Dopiero, gdy skończy się modlitwa, rozpoczyna się przygotowanie ołtarza i darów. "Jest to jeden z największych nieaktów, jakie może popełnić służba liturgiczna w czasie Mszy świętej"³²⁰. Przeszkadza w dobrym przeżyciu modlitwy powszechnej i pomniejsza znaczenie obrzędu przygotowania darów.

348. Po przygotowaniu ołtarza "przynosi się do ołtarza dary, które staną się Ciałem i Krwią Chrystusa."³²¹. Dokumenty zalecają, aby przyniesienie darów miało charakter procesyjny. Dary przynoszą wyznaczone osoby, a przy ołtarzu przyjmuje je kapłan przy pomocy ministrantów ołtarza. Znaczenie tych czynności oraz sposób spełniania postęgi darów omówione zostały w części pierwszej Ceremoniału.

349. W niektórych wspólnotach przyjmuje się zasadę, że przygotowuje się tyle komunikantów do konsekracji ilu wiernych przystępuje do Komunii św. (dla każdego kto przystąpi do Komunii św. powinny być przełożone komunikanty). W ten sposób Komunia lepiej ujawnia uczestnictwo w ofierze, która aktualnie jest sprawowana³²².

350. Podczas przygotowania darów i procesji z darami wierni przyjmują postawę siedzącą³²³. Są jednak wspólnoty, które od dawna pielęgnują w czasie procesji z darami postawę stojącą. Czy mogą ją zachować?

- a.** Tak, gdyż w niej ukazuje się wyraźniej współuczestnictwo w procesji z darami.
- b.** Tak, ale tylko w czasie Eucharystii, w której uczestniczą członkowie wspólnoty.
- c.** Nie, gdyż powinna być jednolitość w postawach.

351. Po złożeniu darów na ołtarzu, następuje ich okadzenie, a po nich okadza się krzyż i ołtarz. Gdy celebrans odda kadzidło diakonowi lub ministrantowi, wszyscy wstają i okadzony zostaje celebrans, koncelebransi oraz wszyscy zgromadzeni.

352. Po okadzeniu do kapłana przewodniczącego zgromadzeniu podchodzą ministranci z wodą i ręcznikiem, aby obmyć mu ręce.

353. Uwagi:

- a.** Jeśli innych kapłan niż GC głosi homilię to nie powinien "wprowadzać do modlitwy powszechnej czy rozpoczynać Credo – to zadania GC.
- b.** W czasie okadzania lud Dk (T, N) nie stoją tyłem do ołtarza (i do GC), na środku, ale z boku.

c. W procesji z darami nie niesie się zapalonych świec – świece podczas liturgii oznaczają obecność Chrystusa – w darach nie jest On obecny, w taki sposób jak w osobie kapłana, w swoim słowie, w postaciach eucharystycznych.

d. Nie kładzie się żadnych darów, prócz chleba i wina na ołtarzu. Dotyczy to także kwiatów! Powinny być one położone na odpowiednim miejscu.

e. Nowe Wprowadzenie do Mszału dopuszcza wprowadzić wypowiedzianie aklamacji (...dici potest...) przy przekazywaniu tego znaku ale decyzję co do sposobu przekazywania pozostawia Konferencji Episkopatu. KE Polski wypowiedziała się za przekazywaniem tego znaku bez słów³²⁴.

Modlitwa eucharystyczna

354. W czasie prefacji zgromadzeni wierni stoją. Klękają przed epiklezą. Ministrant może wtedy dać znak dzwonkiem³²⁵. Kapłan powinien w tym momencie zaczekać, aż wszyscy uklękną i nastanie cisza w kościele. Nie można odmawiać modlitwy epikletycznej w czasie, gdy wszyscy klękają. Jest to modlitwa, w którą wszyscy mają się włączyć duchowo z całą uwagą i skupieniem. Jeżeli używa się kadzidła, ministranci z kadzidłem powinni też przyjść na tyle wcześniej, aby w czasie epiklezy nie wykonywać żadnych czynności, lecz modlić się.

355. Wierni wstają po zakończeniu słów konsekracji. Aklamację po przeistoczeniu śpiewają w postawie stojącej.

356. Na zakończenie modlitwy eucharystycznej wierni śpiewają uroczyste: "Amen". Kapłan trzyma uniesione w górę konsekrowane postaci chleba i wina aż do zakończenia śpiewu. Zaleca się, aby we wspólnotach parafialnych uczyć śpiewać "Amen" powtarzane wielokrotnie.

357. Podczas modlitwy eucharystycznej nie ma miejsca na komentarze liturgiczne, spotykane np. w Mszach Św. z udziałem dzieci: "Patrzemy na Pana Jezusa" po słowach konsekracji czy podobne. Zaburza to harmonię tej modlitwy i utrudnia uczestnictwo.

Obrzędy Komunii Świętej

358. "Ponieważ sprawowanie Eucharystii jest ucztą paschalną, wypada, aby zgodnie z poleceniem Pana wierni odpowiednio przygotowani przyjmowali Jego Ciało i Krew jako pokarm duchowy. Zmierzają do tego łamanie chleba oraz inne obrzędy przygotowawcze, które bezpośrednio prowadzą wiernych do Komunii"³²⁶.

359. Porządek procesji komunijnej:

a. Podczas rozpoczęcia Baranku Boży powinna rozpoczynać się procesja komunijna, mogą ją rozpoczynać np. ministranci światła ze świecami. Za nimi ustawiają się pozostali członkowie służby liturgicznej, a następnie wierni począwszy od siedzących w ostatnich albo też pierwszych ławkach.

b. Kapłani – koncelebranci przyjmują Komunię św. przed rozdzieleniem jej wiernym albo w trakcie jej udzielania (jeżeli jest więcej koncelebransów).

c. Puryfikacji dokonuje diakon, któryś z koncelebransów albo akolita. Można tego dokonać także po Eucharystii, np. gdy naczyń jest więcej, przy czym naczynia liturgiczne do puryfikacji należy pozostawić na korporale (na ołtarzu albo na kredensie)³²⁷. Jeśli

puryfikacja odbywa się przy ołtarzu ministrant znosi naczynia liturgiczne po puryfikacji na kredens³²⁸.

360. Po modlitwie po Komunii w razie potrzeby następują krótkie ogłoszenia. Po błogostawieństwie GC razem z ministrantami czyni należyty ukłon (albo przyklęka) i odchodzi.

Obrzędy rozestania

361. Po udzieleniu błogostawieństwa usługujący ministranci ustawiają się do powrotu do zakrystii. Dokumenty nie nazywają tego przejścia procesją. Powinno ono jednak zachować właściwy porządek i piękno.

Inne formy celebracji Eucharystii

362. Niektóre elementy celebracji Eucharystii zmieniają się w szczególnych okolicznościach, szczególnie zaś gdy przewodniczy jej biskup, gdy postępuje w niej diakon, gdy jest celebrowana z udziałem dzieci lub dla grup specjalnych.

Msza pod przewodnictwem biskupa

363. "Biskupa należy uważać za arcykapłana w jego owczarni. Od niego bowiem w pewnym stopniu pochodzi i zależy chrześcijańskie życie jego wiernych. Dlatego wszyscy powinni bardzo cenić życie liturgiczne diecezji skupione wokół biskupa, zwłaszcza w kościele katedralnym. Powinni być przekonani, że Kościół ujawnia się przede wszystkim w pełnym i czynnym uczestnictwie całego świętego Ludu Bożego w tych samych obchodach liturgicznych, zwłaszcza w tej samej Eucharystii, w jednej modlitwie, przy jednym ołtarzu pod przewodnictwem biskupa, otoczonego kapłanami i sługami ołtarza"³²⁹.

UWAGI OGÓLNE

364. Celebracja szczególnie eucharystyczna, w której zgromadzonemu Ludowi Bożemu przewodniczy biskup otoczony kapłanami, diakonami i całą służbą liturgiczną, najpełniej wyraża obecność Kościoła w świecie, czyli naszego Pana Jezusa Chrystusa, Najwyższego Kapłana, gromadzącego wokół siebie wierzących i który w ten sposób kroczy przez dzieje ludzkości.

365. Mimo wielkiej wagi takiej celebracji, nie powinna ona przybierać form przesadnych, natomiast powinna wyrażać strukturę Kościoła i Jego zadanie ewangelizacyjne. Wymaga to zatem aktywnego uczestnictwa każdego z członków zgromadzenia liturgicznego, podjęcia w nim właściwej dla każdego odpowiedzialności oraz stworzenia klimatu świadczącego o rozumieniu wspomnianej wyżej tajemnicy.

366. Biskupa należy pozdrowić się głębokim skłonem, ilekroć postępujący podchodzi do niego, od niego odchodzi lub przed nim przechodzi.

367. Należy unikać przechodzenia między ołtarzem a katedrą biskupa, ze względu na szacunek wobec obydwu. Należy klaniać się zarówno przed biskupem jak i przed ołtarzem, w zależności, gdzie postępujący zbliża się w danym momencie.

368. Jeśli w prezbiterium znajduje się więcej biskupów, pozdrawia się jedynie biskupa przewodniczącego celebracji.

369. PRZYGOTOWANIE W ZAKRYSII:

a. Diakoni zjawiają się w zakrystii znacznie wcześniej przed przyjściem biskupa. Sprawdzają czy przygotowano Ewangeliarz, miejsca do siedzenia dla nich, szaty liturgiczne biskupa, jego pastorał i mitrę. Następnie ubierają szaty liturgiczne i oczekują na przyjście biskupa.

b. Biskup ubiera się w zakrystii lub przy stoliku. Nigdy nie wolno przygotowywać szat liturgicznych biskupa na ołtarzu. Przy ubieraniu się biskupa pomagają diakoni, już tutaj rozpoczynając swoją postugę.

c. Zdejmuje ewentualnie kapę (jeśli był jakiś obrzęd wcześniej) lub mantolet, także rękietę, umywa ręce. Następnie zakłada humerał, albę, cingulum, pektorał, stulę, ornat. Mitrę zakłada mu jeden z diakonów. Arcybiskupowi, przed nałożeniem mitry, podaje się wcześniej paliusz.

370. PROCESJA WEJŚCIA I OBRZĘDY WSTĘPNE:

a. W odpowiednim momencie, gdy biskup jest już ubrany i za chwilę ma się rozpocząć procesja, ceremoniarz wzywa: Positio incensi. Do biskupa zbliża się turyferariusz z ka-dzielnicą. Biskup nakłada kadzidło i błogostawi je.

b. Biskup otrzymuje pastorał od ministranta. Jeden z diakonów bierze Ewangeliarz, unosi go odpowiednio z pierwszą stroną okładki zwróconą do przodu, zajmuje przewidziane dla siebie miejsce w procesji. Ceremoniarz wzywa obecnych w zakrystii Inclina-tio cruci i wszyscy robią głęboki skłon w kierunku krzyża. Następnie ceremoniarz po-daje komendę Procedamus. Wtedy procesja rusza.

c. Krucyferariusz niesie krzyż między ministrantami niosącymi zapalone świece. Jeśli Eu-charystię sprawuje biskup ordynariusz diecezji – świec może być siedem³³⁰.

d. Drugi diakon idzie w procesji za biskupem (krok za biskupem, nie równo z nim). Za nim idą ministranci od mitry i pastorału oraz ewentualnie ministrant księgi (ceremoniarz).

e. Po przybyciu do ołtarza wszyscy kolejno oddają mu cześć przez skłon głowy, a gdy jest tabernakulum z Najświętszym Sakramentem – przez przyklęknięcie³³¹. Ministranci czynią to parami, a biskup najpierw oddaje pastorał i mitrę, następnie wraz z diakonami, ministrantem księgi i ceremoniarzem czyni głęboki ukłon (lub przyklęka), zbliża się do ołtarza i całuje go razem z nimi. z towarzyszącymi mu najbliższymi dwoma kon-celebransami i diakonami.

f. Turyferariusz przynosi kadzielnicę, do której jeśli to było konieczne nasypał już wcześniej ponownie kadzidła, i przekazuje ją diakonowi a ten biskupowi. Następuje okadzenie najpierw krzyża i ołtarza. Jeśli krzyż znajduje się nad ołtarzem lub na nim okadza się go najpierw. W przeciwnym wypadku biskup okadza krzyż gdy przechodzi przed nim³³².

g. Biskup najkrótszą drogą udaje się na katedrę. Obok biskupa zajmują miejsce diakoni, aby mogli w każdej chwili postugiwać biskupowi. Miejsce to jednak powinno być tak zaznaczone, by nie sugerować iż cieszą się tym samym stopniem co prezbiterzy (136). W razie braku diakonów ich miejsce zajmują koncelebransi.

h. Po zakończeniu pieśni na wejście kapłan, diakon lub odpowiednio przygotowany ministrant wprowadza wiernych w myśl dnia³³³

i. W mszach koncelebrowanych przez biskupa wprowadzenie w myśl dnia wypowiedać może sam biskup, diakon albo któryś z koncelebransów³³⁴. Ceremoniał Biskupi nie wspomina w tym przypadku o możliwości wypowiedzenia wprowadzenia przez osobę świecką.

j. Gdy ma miejsce pokropienie na początku mszy świętej, diakon w odpowiednim momencie podaje biskupowi kropidło. Biskup żegna się wodą święconą, kropi koncelebransów i służbę przy ołtarzu, następnie wraz z diakonami przechodzi przez kościół. Jeden z diakonów niesie naczynie z wodą święconą.³³⁵

k. Gloria w uroczystości, niedziele – z wyjątkiem Adwentu i Wielkiego Postu, święta i podczas innych bardziej uroczystych obchodów rozpoczyna biskup, ktoś z koncelebransów albo kantor. Śpiewa go lud, chór na przemian z ludem albo sam chór³³⁶.

l. Po skończeniu kolekty biskup siada i od jednego z diakonów otrzymuje mitrę³³⁷.

371. LITURGIA SŁOWA³³⁸:

a. Gdy rozpoczyna się Alleluja lub odpowiedni śpiew w czasie Wielkiego Postu wszyscy wstają za wyjątkiem biskupa. Biskup nakłada kadzidło (jeśli biskup siedzi turyferariusz i nawikulariusz klękają).

b. Diakon, który ma głosić Ewangelię zbliża się do biskupa i prosi pochylony o błogosławieństwo. Gdy biskup go błogosławi robi znak krzyża i skończonej formule biskupa odpowiada Amen. Udaje się następnie w stronę ołtarza, skłania się głęboko i zabiera Ewangeliarz unosząc go w górę (pierwsza strona okładki przed siebie) idzie do ambony.

c. Po pobłogosławieniu diakona biskup oddaje mitrę i wstaje.

d. Gdy diakon wypowie słowa: Słowa Ewangelii według świętego ... i zrobi znak krzyża na czole itd., biskup otrzymuje od drugiego diakona pastorał.

e. Po skończonej Ewangelii diakon przynosi Ewangeliarz biskupowi do ucałowania. Następnie diakon odnosi z szacunkiem księgę Ewangelii na odpowiedni stół lub bezpośrednio do zakrystii.

f. Teraz biskup otrzymuje mitrę i trzymając pastorał mówi homilię (jeśli to możliwe siedząc na katedrze). Po homilii zachowuje się chwilę milczenia. Jeśli biskup nie mówi homilii również pozostaje w mitrze.

g. Po skończonej chwili milczenia po homilii biskup ściąga mitrę i oddaje pastorał, zarówno gdy ma być odmawiane Credo jak i przed modlitwą powszechną.

h. Po skończonym Credo (jeśli jest przewidziane w celebracji) biskup wprowadza do modlitwy powszechnej (bez mitry i pastorału). Na zakończenie, z rozłożonymi rękami kończy modlitwę powszechną odpowiednią oracją.

372. LITURGIA EUCHARYSTII³³⁹:

a. Po skończonej modlitwie powszechnej biskup siada i otrzymuje mitrę. W tym czasie diakoni przygotowują ołtarz. Jeśli urządza się procesję z darami (co jest pożądane

w czasie takiej mszy świętej) biskup wychodzi przed ołtarz wraz diakonami. Biskup przyjmuje dary od przynoszących i przekazuje je diakonom. Ci zanoszą chleb i wino (do celebracji eucharystycznej) na ołtarz. Inne dary znosi się w odpowiednie, wcześniej przewidziane miejsce. Może to być mały stoliczek przed ołtarzem lub obok niego.

b. Biskup wraz z diakonami zbliża się do ołtarza i składa mitrę. Jeden z diakonów podaje mu patenę i rozpoczyna się właściwy obrzęd, podczas którego diakon wykonuje zwyczajne swoje czynności.

c. Gdy biskup schylony nad ołtarzem odmawia modlitwę *Przyjmij nas, Panie, w duchu pokory* turyferariusz przynosi kadzielnicę (i podaje diakonowi łódkę). Biskup nasypuje kadzidło, błogostawi je. Diakon oddaje łódkę, bierze kadzielnicę i podaje biskupowi. Następuje okadzenie darów, krzyża i ołtarza. Diakoni towarzyszą biskupowi. Po skończeniu okadzenia ołtarza, z boku ołtarza i w odpowiedniej odległości od biskupa ustawiają się obydwaj diakoni i jeden z nich okadza biskupa. W tym czasie zgromadzenie liturgiczne powstaje. Następnie diakon okadza koncelebransów i lud. Obrzęd ten po-winien być prosty i należy unikać specjalnego wyróżniania osób, które przestąpiłyby jego właściwe znaczenie.

d. Po okadzeniu biskupa podchodzą do niego ministranci z dzbankiem, tacką i ręczniczką do obrzędu lavabo. Jeśli potrzeba biskup zdejmuje pierścień (przytrzymuje go jeden z diakonów lub inny ministrant najlepiej na tacce), który zakłada z powrotem po wytarciu rąk.

e. Módlcie się bracia. Po skończonym Niech Pan przyjmie ofiarę diakon zdejmuje biskupowi piuskę i podaje ministrantowi na tackę.

f. W czasie modlitwy eucharystycznej diakoni pozostają nieco z tyłu za koncelebransami, tak jednak by mogli postugiwać do mszału czy też przy kielichu. Nie powinni po-zostawać między biskupem a koncelebransami lub między koncelebransami a ołta-rzem.

g. Jeśli kielich pozostaje przykryty palką, jeden z diakonów odkrywa go podczas epiklezy. Od epiklezy do końca podniesienia kielicha diakoni klęczą.

h. Przed podniesieniem jeden z diakonów przechodzi przed ołtarz, nakłada kadzidło i okadza w czasie podniesienia hostię i kielich pojedynczymi ruchami, tak długo jak trwa podniesienie.

i. Po podniesieniu, jeśli potrzeba, diakon przykrywa kielich palką.

j. W czasie doksológii jeden z diakonów odbiera z rąk biskupa kielich i trzyma go podniesiony, podczas gdy biskup trzyma hostię, dopóki lud nie skończy Amen.

k. Wezwanie Przekażcie sobie znak pokoju głosi jeden z diakonów, tak jednak by nie "odpychać" koncelebransów lub biskupa z jego miejsca przewodniczenia. Wskazanym byłoby podejść do innego mikrofonu, np. przy ambonie. Mikrofon może także podać ministrant mikrofonu.

l. Biskup przekazuje znak pokoju najpierw dwom najbliższym stojącym koncelebransom i potem jednemu z diakonów.

m. Łamanie chleba rozpoczyna biskup i mogą mu pomagać koncelebransi. W razie ich braku mogą biskupowi pomagać diakoni.

n. Koncelebransi podchodzą kolejno do biskupa, po przyklęnięciu przyjmują z jego rąk Ciało Pańskie lub zabierają je z piksydy położonej na ołtarzu. Mogą także pozostać na swoim miejscu. Tam może im zanieść Ciało Pańskie sam biskup lub też może postać, któregoś z koncelebransów lub nawet diakona (dokumenty nic o takiej formie nie wspominają, lecz praktyka to sugeruje). Komunia koncelebransów może odbyć się także przez zanurzenie i wtedy rozpoczyna się w stosownym momencie, gdy biskup odejdzie od ołtarza. Przy dużej ilości koncelebransów jest możliwe, aby diakoni przy-nieśli bliżej koncelebransów naczynie z Ciałem Pańskim i kielich z Krwią Pańską. Kon-celebransi podchodzą wtedy do diakonów i biorą Ciało i Krew w przewidziany spo-sób. Diakoni nic mówią, podając koncelebransom naczynia.

o. Diakoni otrzymują komunię świętą pod obiema postaciami z rąk biskupa. Mogą ją otrzymać w każdej z postaci osobno lub per intictionem. Gdy koncelebransów jest nie-wielu (2 lub 4) wtedy diakoni powinni otrzymać komunię po koncelebransach.

p. Po przyjęciu komunii świętej diakoni pomagają biskupowi w udzielaniu jej wiernym. Jeden z nich niesie patenę. Jeśli udziela się komunii pod obiema postaciami wtedy diakon w zasadzie niesie kielich, chyba że biskup woli inaczej.

q. Pozostałą Krew Pańską diakon spożywa przy ołtarzu. Należy unikać zanoszenia kielicha z Krwią Pańską koncelebransom pozostającym na swoich miejscach. Gdy diakon nie jest w stanie sam spożyć pozostającej Krwi Pańskiej wtedy powinien poprosić koncelebransów o podejście do ołtarza. Dopiero pusty kielich przenosi się na kredens, aby w odpowiednim czasie dokonać puryfikacji.

r. Po skończonej komunii biskup wraca do katedry, sam nakłada piuskę lub zakłada mu ją diakon (lub ceremoniarz). Przynosi się biskupowi do katedry naczynie do obmy-cia palców i ręczniczek.

s. W stosownym momencie, po dziękczynieniu biskup wzywa: Módlmy się i wszyscy wstają. Biskup odmawia modlitwę po komunii.

373. OBRZĘDY ZAKOŃCZENIA³⁴⁰:

a. Przed błogostawieństwem biskup otrzymuje mitrę i rozpoczyna obrzęd błogostawieństwa końcowego. Może ono mieć formę błogostawieństwa uroczystego (potrójne z wyciągniętymi rękami) lub biskupiego. Przed samym aktem błogostawieństwa biskup otrzymuje pastorał i kreśli potrójny znak krzyża.

b. Jeśli biskup udziela błogostawieństwa apostolskiego, w przewidzianych przez Prawo Kanoniczne wypadkach, zapowiada to diakon jeszcze przed jego udzieleniem i infor-mując o możliwości uzyskania odpustu zupełnego.

c. Po skończonym błogostawieństwie jeden z diakonów rozsyła lud słowami: Idźcie w pokoju Chrystusa.

d. Biskup z mitrą na głowie i z pastorałem w ręce całuje równocześnie z diakonami oł-tarz. Następnie przyklękają zwróceniu do tabernakulum. Jeśli nie ma tabernakulum czy-nią głęboki skłon w stronę ołtarza i rozpoczyna się procesja wyjścia. Zazwyczaj jest ona prostsza i krótsza niż procesja wejścia.

e. Po powrocie do zakrystii cała służba liturgiczna i koncelebranci oczekują na przyjęcie biskupa zwrócenie w stronę krzyża. Gdy biskup dojdzie do zakrystii ceremoniarz wzywa głośno: *Inclinatio cruci*. Wszyscy skłaniają się głęboko w stronę krzyża.

f. Następnie ceremoniarz wzywa koncelebransów oraz służbę liturgiczną do pozdrowienia celebransa: *Salutatio Excellentissimi celebranti* (*Eminentissimi, Reverendissimi, Illustrissimi*). Wszyscy skłaniają się w kierunku biskupa.

g. Skłonem głowy ministranci i pozostała służba liturgiczna pozdrawiają koncelebransów.

h. Jeden z diakonów odbiera od biskupa pastorał a drugi zdejmuje mitrę. Dalej diakoni pomagają biskupowi zdjąć szaty liturgiczne i założyć rokietę i mantolet, a także krzyż pektoralny.

374. Dopiero po skończonej postudze wobec księdza biskupa diakoni zdejmują własne szaty liturgiczne.

Msza z udziałem diakona

375. Ogólnie – postuga diakona podczas Eucharystii obejmuje następujące czynności:

a. podczas Eucharystii postuguje on celebransowi przy księdze (strona darów) i kielichu (strona słowa)

b. Diakon głosi Ewangelię i może głosić homilię

c. Kieruje udziałem wiernych przez odpowiednie komentarze i podaje intencje modlitwy wiernych

d. Pomaga przy rozdzielaniu Komunii św. oraz przy puryfikowaniu naczyń liturgicznych

e. W razie potrzeby wykonuje czynności innych postugujących³⁴¹.

376. OBRZĘDY WSTĘPNE:

a. Diakon niesie uniesiony Ewangeliarz poprzedzając celebransa

b. Po dojściu do ołtarza nie opuściwszy skłon kładzie Ewangeliarz na ołtarzu, a następnie wraz z głównym celebransem całuje ołtarz³⁴².

c. Diakoni, którzy nie niosą Ewangeliarza czynią głęboki skłon przed ołtarzem wraz z kapłanem, po czym razem z nim całują ołtarz.

d. Diakoni asystują przy okadzeniu krzyża i ołtarza³⁴³.

e. Po okadzeniu ołtarza zajmują miejsca przy głównym celebransie postugując w razie potrzeby³⁴⁴.

377. LITURGIA SŁOWA:

a. Podczas śpiewu na Ewangelię diakoni asystują przy zasypaniu kadzidła, po czym jeden z nich czyni głęboki skłon przed celebransem i prosi o błogostawieństwo słowami "Pobłogostaw mnie ojcze". Po błogostawieństwie kapłana diakon czyni znak krzyża i odpowiada "Amen"³⁴⁵.

CEREMONIAŁ WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

- b.** Po uczynieniu skłonu przed ołtarzem bierze z niego ewangeliarz i niesie do ambonki poprzedzany przez ministrantów niosących turyfer i świece³⁴⁶.
- c.** Na ambonce po pozdrowieniu ludu "Pan z wami" i odpowiedzi ludu czyni potrójny znak krzyża, następnie okadza księgę Ewangelii. Po proklamacji Ewangelii mówi: "Oto słowo Pańskie". Po odpowiedzi ludu – całuje księgę. Podczas uroczystych celebracji biskup może dokonać uroczystego błogostawieństwa Ewangeliarzem³⁴⁷.
- d.** Następnie Ewangeliarz jest zanoszony na kredens albo pozostaje w innym odpowiednim miejscu.³⁴⁸.
- e.** Gdy nie ma lektora diakon czyta także inne lekcje³⁴⁹.
- f.** Po wprowadzeniu kapłana diakon może podawać z ambony intencje modlitwy po-wszechnej³⁵⁰.

378. LITURGIA EUCHARYSTYCZNA:

- a.** Po zakończeniu modlitwy powszechnej diakon z pomocą akolity przygotowuje ołtarz, asystuje przy przyjmowaniu darów, niesie patenę z chlebem do konsekracji, nalewa wino i wodę do kielicha wypowiadając cicho przepisaną modlitwę, następnie podaje kielich kapłanowi. Jeśli jest to przepisane – asystuje przy okadzaniu darów ofiar-nych, krzyża i ołtarza. Następnie diakona albo akolita okadza celebransa, koncele-bransów i lud³⁵¹.
- b.** Podczas modlitwy eucharystycznej diakon postępuje przy kielichu i mszale³⁵².
- c.** Od epiklezy do podniesienia kielicha diakon przyklęka (*de more* – tj. może przyklęk-nąć)³⁵³.
- d.** Jeśli jest obecnych kilku diakonów, jeden z nich okadza podczas podniesienia hostii i kielicha³⁵⁴.
- e.** Podczas doksologii diakon stojąc z boku celebransa trzyma uniesiony kielich aż do kończącego doksologię "Amen"³⁵⁵.
- f.** Po słowach kapłana "Pokój Pański niech zawsze będzie z wami" i odpowiedzi ludu diakon może wypowiedzieć wezwanie do przekazania znaku pokoju.
- g.** Następnie otrzymuje znak pokoju od celebransa i może przekazać do pozostałym postępującym³⁵⁶.
- h.** Diakon otrzymuje Komunię św. pod dwiema postaciami od celebransa, a następnie pomaga mu przy rozdzielaniu Komunii. W szczególności, gdy Komunia św. jest pod dwiema postaciami diakon rozdziela Krew Pańską³⁵⁷.
- i.** Po zakończeniu rozdzielania Komunii św. diakon z kapłanem wracają do ołtarza i diakon dokonuje puryfikacji – jak to opisano wyżej³⁵⁸.

379. OBRZĘDY ZAKOŃCZENIA:

- a.** Po modlitwie po Komunii diakon może podać krótkie ogłoszenia³⁵⁹.
- b.** Jeśli ma miejsce uroczyste błogostawieństwo diakon kieruje do wiernych słowa "Po-chylcie głowy na błogostawieństwo"³⁶⁰.

c. Po błogostawieństwie diakon odsyła wiernych słowami "Idźcie w pokoju Chrystusa"³⁶¹.

d. Następnie wraz z kapłanem całuje ołtarz i odchodzi w taki sposób, jak w procesji wejścia.

Msza w grupach specjalnych

380. "Troska duszpasterska obejmuje również grupy specjalne i skierowana jest ku nim nie dla podtrzymania pewnego rozdziału czy tworzenia małych Kościołów lub ustana-wiania przywilejów, lecz w celu wyjścia naprzeciw poszczególnym potrzebom wiernych i aby uwzględnić głębiej życie chrześcijańskie, zgodnie z potrzebami formacją osób tworzących daną grupę, łącznie ze wszystkimi dobrodziejstwami, jakie wypływają z tego szczególnego związku duchowego lub apostołskiego oraz z dążności do wzajemnego budowania się"³⁶².

381. Do grup specjalnych, dla których po pilnym rozważeniu przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności czy w poszczególnych przypadkach jest pożyteczne z duszpasterskiego punktu widzenia sprawowanie Eucharystii czy też jest może wskazane przeprowadzenie innej celebracji należą³⁶³:

a. spotkania w celu odprawienia ćwiczeń duchowych spotkania dla rozważenia tematów religijnych lub duszpasterskich, zebrania apostołstwa świeckich i innych tego typu stowarzyszeń

b. spotkania pewnej grupy parafian, podejmowane w celach duszpasterskich

c. spotkania wiernych, mieszkających daleko od kościoła parafialnego, odbywane w określonych terminach, z troską o ich religijną formację

d. spotkania wiernych jednego stanu, podejmowane w celu wychowania lub formacji religijnej bardziej do nich dostosowanej

e. spotkania rodzinne przy chorych lub starszych osobach, które nie wychodzą z domu i dlatego nigdy nie mogłyby uczestniczyć we mszy św. W tym przypadku do wspólnej celebracji dołączają się sąsiedzi i inni opiekujący się chorymi osobami

f. zebrania rodzinne z okazji modłów przy zmarłym lub z innej okazji o charakterze religijnym

382. MIEJSCE CELEBRACJI³⁶⁴:

a. zasadniczo celebracja powinna się odbywać w miejscu świętym

b. ordynariusz miejsca ewentualnie ordynariusz zakonny może zezwolić na sprawowanie Eucharystii poza miejscem świętym, należy wówczas pamiętać, by miejsce sprawowania Eucharystii było odpowiednio godne, wybór takiego miejsca nie prowadził do wyróżniania niektórych rodzin. Nigdy nie należy sprawować Eucharystii w sypialni.

383. Można w celu lepszego dostosowania odprawiania Eucharystii do okoliczności rzeczy i osób ułożyć odpowiednio poszczególne części z uwzględnieniem norm ogólnych i poniższych zasad³⁶⁵:

a. szczególnie należy dbać o czynne uczestnictwo wiernych

b. sprawowanie Eucharystii można poprzedzić wspólną medytacją Pisma św. lub pouczeniem duchowym

c. celebrans może – prócz pouczenia wstępnego powiedzieć wprowadzenie do liturgii słowa przed rozpoczęciem czytań, do modlitwy eucharystycznej przed prefacją oraz przed rozestaniem wiernych. Tego typu pouczenia są zabronione w czasie modlitwy eucharystycznej

d. do liturgii słowa można dobrać teksty wzięte z zatwierdzonego lekcjonarza bardziej odpowiadające szczególnemu charakterowi zgromadzenia

e. w homilii kapłan winien nawiązać do tego szczególnego sposobu sprawowania Eucharystii i naświetlić powiązania zachodzące między zebraną tam grupą a Kościołem lokalnym i powszechnym

f. modlitwę powszechną można dostosować do szczególnych okoliczności zachowując jej religijny charakter. Nie wolno pominąć żadnej z czterech grup wezwań. Obecni mogą także dotaczyć jakąś specjalną intencję, odpowiednio uprzednio przygotowaną.

384. Komunię św. uczestnicy przyjmują stosując praktykę przyjętą w poszczególnych diecezjach. Komunii pod dwiema postaciami można udzielić zachowując przepisy ustalone we Wprowadzeniu Ogólnym do Mszału Rzymskiego. Nie można udzielić komunii pod dwiema postaciami w Mszach w domu – chyba, że jest udzielana na sposób wiatyku³⁶⁶.

385. Przy stosowaniu śpiewu należy przestrzegać przepisów dotyczących śpiewu i muzyki. Należy unikać wszystkiego, co by nie odpowiadało świętości obrzędu i nie podtrzymywało pobożności wiernych³⁶⁷.

386. Jeśli Eucharystia jest sprawowana poza miejscem świętym należy zachować poniższe przepisy:

a. Mszy św. w domu nie powinno odprawiać się w domu w niedzielę i święta wyjąwszy szczególne przypadki, by nie pozbawiać zgromadzenia parafialnego postugi kapłańskiej.

b. jeśli kapłanem odprawiającym nie jest sam proboszcz – powinien powiadomić proboszcza. Proboszcz natomiast ma obowiązek przestać biskupowi relację o tego rodzaju sposobach odprawiania

c. przed Eucharystią należy przestrzegać postu, w szczególności nie wolno odprawiać Eucharystii bezpośrednio po posiłku

d. jeśli po Eucharystii ma miejsce posiłek należy, w miarę możliwości zatroszczyć się o to, by nie używano tego samego stołu, na którym sprawowano Eucharystię

e. nie wolno sprawować Mszy późną nocą

f. nie należy ze zgromadzenia rodzinnego wykluczać tych, którzy pragną z uzasadnionych przyczyn uczestniczyć we Mszy św.

387. Pewne teksty liturgiczne mogą być dobierane z Mszału lub zatwierdzonych dodatków. Należy zachować przepisy dotyczące wyposażenia ołtarza, świętych naczyń

i szat liturgicznych. Także gesty celebransa, ceremonie, ubiór uczestników powinny być zgodne z ogólnymi przepisami liturgicznymi³⁶⁸.

Msza z udziałem dzieci

388. "Ponieważ nie można sobie wyobrazić pełnego życia chrześcijańskiego bez uczestnictwa w czynnościach liturgicznych, w których zgromadzeni wierni sprawują paschalne misterium, religijna inicjacja dzieci powinna zmierzać do tego celu. Kościół, który chrzci niemowlęta i pokłada ufność w darach udzielonych przez ten sakrament, ma obowiązek czuwać, aby ochrzczeni wzrastali w łączności z Chrystusem i z braćmi.

Znakiem i dowodem tej łączności jest udział w uczcie eucharystycznej. Do tego uczestnictwa należy dzieci przygotowywać i w prowadzić w jego głębsze znaczenie. Formacji liturgicznej i eucharystycznej nie należy oddzielać od pełnego wychowania humanistycznego i chrześcijańskiego; byłoby nawet szkodliwe, gdyby formacja liturgiczna była pozbawiona takiej podstawy"³⁶⁹. W katechezie należy dzieciom wyjaśniać teksty modlitw eucharystycznych przewidzianych w mszach z udziałem dzieci.

389. Celem niżej podanych adaptacji jest to, by "dzieci uczestnicząc we Mszy św. mogły bez przeszkód i z radością iść razem na spotkanie z Chrystusem i razem z nim stać przed Ojcem. Formowane przez świadome i czynne uczestnictwo w eucharystycznej ofierze i uczcie, niech stale się uczą coraz lepiej głosić Chrystusa w domu i poza domem, w rodzinie, wśród rówieśników, żyjąc wiarą, która działa przez miłość (Ga 5,6)³⁷⁰.

ZASADY OGÓLNE

390. Podczas Mszy z udziałem dzieci w szczególny sposób obowiązują zasady czynnego i świadomego uczestnictwa³⁷¹. Każdą Mszę św. z udziałem dzieci należy uprzednio starannie przygotować. Dotyczy to zarówno modlitw, śpiewów, czytań i wezwań modlitwy powszechnej, jak i współsprawowania liturgii. Podczas tych nabożeństw dzieci w jak największej liczbie powinny spełniać specjalne czynności, a zatem:

- a. Przygotowywać miejsce i ołtarz
- b. Pełnić funkcję kantora,
- c. Śpiewać w chórze, grać na instrumentach muzycznych
- d. Czytać lekcje
- e. Odpowiadać podczas homilii
- f. Wypowiadać wezwania modlitwy wiernych
- g. Przynosić dary do ołtarza oraz spełniać podobne czynności zgodnie ze zwyczajem innych narodów

391. Ze względów psychologicznych odradza się koncelebranie Mszy dla dzieci. Kapłan celebrujący taką liturgię powinien starać się szczególnie o wytworzenie atmosfery uroczystej, braterskiej i refleksyjnej³⁷². Cel ten będzie osiągnięty poprzez:

- a. Dbłość o prostotę, dostojność i piękno w gestach
- b. Używanie takich wyrażenia w przemówieniach do dzieci, które są łatwe do zrozumienia, a jednak nie są zbyt dziecinne

- c. Pouczenia kapłana mają wprowadzać dzieci do czynnego uczestnictwa w liturgii, a nie stawać się wykładem czysto dydaktycznym.
- d. Zwrócenie się do dzieci własnymi słowami, np. zachęcając je do aktu pokutnego, do modlitwy nad darami i modlitwy Pańskiej, do przekazania sobie znaku pokoju, do Komunii św.
- e. Podanie szczególnych motywów dziękczynienia przed prefacją
- f. Nie opuszczanie świętego milczenia

392. Ze względu na to, że Eucharystia jest dziełem całej wspólnoty Kościoła we Mszach św. Z udziałem dzieci powinno uczestniczyć przynajmniej kilku dorosłych. Ich obecność nie ma na celu nadzoru dzieci ale współuczestnictwo modlitewne i pomoc dzieciom w miarę potrzeby. Przepis dopuszczający by któryś z dorosłych skierował do dzieci słowo po Ewangelii, za zgodą proboszcza lub rektora kościoła, w przypadku gdy ka-płanowi trudno jest dostosować się do mentalności dziecka stracił obecnie rację bytu³⁷³.

393. W odniesieniu do miejsca, czasu i częstotliwości sprawowania Eucharystii dla dzieci Dyrektorium podaje poniższe zasady:

- a. Miejscem sprawowania Eucharystii dla dzieci winna być zasadniczo świątynia. Jeśli miejsce sprawowania liturgii w kościele nie byłoby odpowiednie w stosunku do liczby uczestników liturgii i w którym dzieci nie mogłyby spełniać czynności wymaganych przez liturgię żywą, dostosowaną do ich wieku "będzie rzeczą wskazaną odprawiać Mszę św. dla dzieci niekiedy poza miejscem świętym ale musi to być miejsce odpowiednio przystosowane i godne tak wielkiego obrzędu"³⁷⁴.
- b. Pora dnia do sprawowania Eucharystii powinna bardziej odpowiadać warunkom ich życia, by były one jak najbardziej otwarte na słuchanie słowa Bożego i sprawowanie Eucharystii³⁷⁵
- c. Nie należy w ciągu tygodnia sprawować Mszy dla dzieci zbyt często, np. codziennie (w internatach). Dzięki temu będzie można ją lepiej przygotować i uniknąć się niebezpieczeństwa zniechęcenia³⁷⁶.

394. Dzieci powinny się nauczyć śpiewać i recytować Chwałę, Wierzę, Święty, Baranku Boży. W tym celu wolno używać "dobrych przekładów popularnych z melodiami za-twierdzonymi przez kompetentną władzę, choćby te przekłady nie zgadzały się we wszystkim z tekstami liturgicznymi"³⁷⁷.

Msza Święta z udziałem tylko nielicznych dorosłych

395. Wstępna część Mszy św. zmierza ku temu, by wierni tworzyli wspólnotę, dobrze przygotowali się do słuchania słowa Bożego i na sprawowanie Eucharystii. Takie nastawienie u dzieci wytworzyć można w razie potrzeby unikając nadmiaru obrzędów:

- a. Wolno niekiedy opuścić jeden czy drugi element rytu wstępnego, a inny ewentualnie rozbudować.
- b. Zawsze powinien być jeden element rytu wstępnego zakończony kolektą
- c. Każdy z elementów rytu wstępnego powinien pojawić się w odpowiednim czasie i żaden nie powinien zostać całkowicie pominięty.

396. Przy wyborze tekstów z Pisma św. należy posłużyć się poniższymi zasadami:

a. Jeśli dwa lub trzy czytania przypadające na określony dzień liturgiczny mogą być tylko z trudem zrozumiane przez dzieci wolno wybrać jedno lub dwa z nich; nigdy nie powinno zabraknąć czytania z Ewangelii.

b. Jeśli wszystkie czytania wyznaczone na dany dzień wydają się być mało przystępne dla dzieci wolno wybrać z lekcjonarza albo nawet bezpośrednio z Biblii czytania lub jedno czytanie odpowiednio do charakteru okresu liturgicznego. W przypadku ko-nieczności opuszczenia jednego czy dwóch wersetów biblijnych należy zrobić to ostrożnie, by nie było to ze szkodą dla treści, stylu i ducha tekstu.

c. W dobieraniu tekstów nie należy wybierać fragmentów najkrótszych ale najłatwiej-szych do zrozumienia. Należy się tu posłużyć nie parafrazami tekstów biblijnych ale zatwierdzonymi przekładami używanymi w katechezie dla dzieci.

397. Śpiew przed Ewangelią i psalmy mogą być wykonane w jeden z poniższych sposobów. W śpiewie tym powinny zawsze brać udział dzieci:

a. Pomiędzy czytaniem śpiewa się werset psalmów, które powinny być starannie do-brane do umysłowości dzieci

b. Pomiędzy czytaniem śpiewana jest albo Alleluja z prostym werselem albo pieśń w formie psalmicznej

c. W miejsce śpiewu można wprowadzić chwilę ciszy na medytację

d. Jeśli wybiera się tylko jedno czytanie śpiew może odbyć się po homilii

398. Należy korzystać z wszelkich środków pomagających dzieciom zrozumieć teksty biblijne. Do takich środków należy zwłaszcza komentarz liturgiczny przed czytaniem. Wprowadzenie to:

a. Ma pobudzać dzieci do uważnego i owocnego słuchania – przez wyjaśnienie kontekstu czy też wprowadzenie do samego tekstu

b. We Mszy o świętym może opowiedzieć coś z jego życia dla zinterpretowania i zilustrowania tego, co się czyta z Pisma świętego

399. Przystosowania dotyczące funkcji liturgicznych podczas liturgii słowa:

a. Jeśli tekst czytania podsuwa takie rozwiązanie może być pożyteczne odczytanie go przez dzieci dzieląc między siebie role jak przy czytaniu Męki Pańskiej w Wielkim Tygo-dniu

b. Homilia może niekiedy – jeśli jest to wskazane – przybrać formę dialogu. W innym przypadku dzieci powinny słuchać homilii w milczeniu

c. Jeśli liturgia danego dnia przewiduje wyznanie wiary można posłużyć się Symbolem Apostolskim, który należy do wychowania katechizmowego dzieci.

400. Kaptan może z Mszału wybrać teksty modlitw przewodniczącego bardziej przystosowane do dzieci albo takiego dostosowania dokonać samodzielnie przy uwzględnieniu okresu liturgicznego. Celem tych adaptacji jest osiągnięcie większego zjedno-

czenia z dziećmi w modlitwie przewodniczącego. Przy tych przystosowaniach powinien zachować cel i istotę tych modlitw, unikać form obcych formie literackiej modlitw przewodniczącego, jak upomnień moralnych i zbyt dziecięcego sposobu mówienia.

401. Modlitwy eucharystyczne przeznaczone dla dzieci mają je przygotować do owocnego udziału w Mszach dla dorosłych. Wypływają stąd następujące zasady:

a. nigdy nie należy zmieniać i przystosowywać pozdrowienia kapłana, modlitwy Pańskiej, formuły trynitarną na końcu błogostawieństwa³⁷⁸.

b. bez zmiany pozostał dialog przed prefacją i śpiew "Święty".

c. Słowa przeistoczenia w każdej Modlitwie eucharystycznej brzmią tak samo³⁷⁹.

d. Teksty tych modlitw zawierają z nielicznymi wyjątkami wszystkie elementy składowe modlitw eucharystycznych w języku prostym i dostosowanym do dzieci przy unikaniu niebezpieczeństwa infantylizmu, co naruszałoby godność Ofiary eucharystycznej

e. W modlitwach eucharystycznych z udziałem dzieci zwiększono ilość aklamacji ponieważ uczestnictwo dzieci musi być czynne. Wprowadzenie nowych aklamacji "nie jest trudne, jeżeli podaje je kantor, albo przygotowane dziecko, a wszyscy powtarzają". Nie należy jednak zapominać, że modlitwa eucharystyczna musi zachować charakter modlitwy przewodniczącego

f. Duszpasterz powinien wybrać jedną z trzech modlitw eucharystycznych dostosowując w zależności od wieku i stopnia przygotowania dzieci. Użycie tych modlitw powinno być ograniczone do mszy dla dzieci.

402. W czasie podchodzenia dzieci do Komunii jeśli jest to możliwe należy śpiewać pieśni dostosowane dla dzieci

403. We mszach z udziałem dzieci szczególnie duże znaczenie ma pouczenie przed końcowym błogostawieństwem. Wynika to z przesłanek psychologicznych: dzieci potrzebują pewnego powtórzenia i zastosowania tego, co słyszały. Trzeba to zrobić w krótkich słowach ukazując związek między liturgia a życiem.

Msza Święta dla dorosłych z udziałem dzieci

404. Dyrektorium wyróżnia Msze św. dla dorosłych z udziałem dzieci i Mszę św. dla dzieci z udziałem tylko nielicznych dorosłych. Uczestnictwo dzieci we Mszy św. z rodzicami i innymi członkami rodziny bardzo sprzyja pielęgnowaniu ducha chrześcijańskiego w rodzinach. Pewne adaptacje są możliwe już w mszach świętych dla dorosłych z udziałem dzieci.

405. Małeńkie dzieci, które jeszcze nie mogą lub nie chcą uczestniczyć we Mszy św. można przyprowadzić na zakończenie Mszy św. aby otrzymały błogostawieństwo. Podczas Mszy św. przebywają one w osobnym pomieszczeniu pod opieką osób starszych, np. pomocnic parafialnych.

406. Dla starszych dzieci można od czasu do czasu odprawić liturgię słowa w osobnym pomieszczeniu. Przed rozpoczęciem modlitwy eucharystycznej dzieci te wprowadza się do miejsca, w którym dorośli sprawowali równocześnie własną liturgię słowa.

407. Co jakiś czas trzeba uwzględnić obecność dzieci (np. zwracając się specjalnie do nich w pouczeniach na początku i końcu Mszy św. oraz w jakiejś części homilii), by nie

poczuły się zlekceważone z tego względu, że nie są jeszcze zdolne do uczestnictwa i zrozumienia tego, co się podczas obrzędów odbywa i głośni. Jeśli dzieci jest więcej homilię należy skierować do dzieci – tak jednak, by i dorośli mogli z niej odnieść pożytek. Za zezwoleniem biskupa do Mszy takiej można wprowadzić specjalne przystosowania, jak we Mszy św. dla dzieci z udziałem tylko nielicznych dorosłych

408. Podczas tych Mszy świętych można powierzać dzieciom pewne funkcje, np. mogą przynosić dary wykonywać jeden czy drugi śpiew mszalny.

Kult Eucharystii poza Mszą świętą

409. Pierwszorzędnym i pierwotnym celem przechowywania w Kościele świętych postaci poza Mszą św. jest administrowanie Wiatyku. Drugorzędnymi celami zaś są udzielanie Komunii poza Mszą św. oraz adoracja Pana naszego Jezusa Chrystusa ukrytego pod tymi postaciami³⁸⁰.

410. Zarówno publiczne, jak i prywatne nabożeństwa eucharystyczne są usilnie zalecane przez Kościół, ponieważ Ofiara eucharystyczna jest źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego. "Uwzględniając okresy liturgiczne nabożeństwa te należy tak uporzędkować, aby zgadzały się z liturgią, z niej poniekąd wyływały i do niej wiernych prowadziły, ponieważ ona ze swej natury znacznie je przewyższa"³⁸¹.

Procesje eucharystyczne

411. Procesje eucharystyczne są publicznym świadectwem wiary i pobożności względem tego sakramentu. Dzieje się tak zwłaszcza w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej (Boże Ciało)³⁸². Porządek procesji eucharystycznej powinien być następujący³⁸³:

- a.** ministrant krzyża pomiędzy ministrantami światła,
- b.** przedstawiciele stowarzyszeń religijnych, sodalicy niosący swoje znaki i symbole (naj-pierw sztandary, następnie feretrony),
- c.** służba liturgiczna,
- d.** zakonnicy i zakonnice,
- e.** kapłani,
- f.** dziewczynki sypiące kwiatki (dopuszczalne jest także inne ich miejsce odpowiadające lokalnym zwyczajom³⁸⁴; to inne miejsce jednak nie powinno zacierać znaku jakim jest sypanie kwiatków przed Najświętszym Sakramentem),
- g.** nawikulariusz (w razie potrzeby, np. dłuższa procesja można wyznaczyć jeszcze pomocnika nawikulariusza), ceremoniarz oraz ministrant księgi i mikrofonu (dwaj ostatni gdy są potrzebni podczas modlitw przy czterech ołtarzach w uroczystość Bożego Ciała, w innym przypadku idą z pozostałymi członkami służby liturgicznej),
- h.** dwóch turyferariuszy, którzy niosą turyfery od strony wewnętrznej, przed Najświętszym Sakramentem, sami idą nieco z boku, w trakcie procesji w razie potrzeby dokonują nasypania kadzidła
- i.** celebrans niosący Najświętszy Sakrament w monstrancji (w zależności od lokalnych zwyczajów może iść pod baldachimem).

- j.** w pobliżu baldachimu, po obu jego stronach ministranci mogą nieść pochodnie.
- k.** jeśli jest taki lokalny zwyczaj – przy baldachimie, na zewnątrz mogą iść przedstawiciele wojska, policji, straży pożarnej czy innych umundurowanych służb
- l.** za celebransem idą wierni, którzy mogą nieść zapalone świece. Wystawienie Najświętszego Sakramentu

412. Wystawienie Najświętszego Sakramentu czy to w puszcze czy w monstrancji, skupia umysł wiernych do uznania w niej przedziwnej obecności Chrystusa i zachęca do wspólnoty serca w Nim i dlatego rozwija najlepiej należny mu kult w duchu i prawdzie³⁸⁵.

413. Przed wystawieniem Najświętszego Sakramentu należy przygotować:

- a.** na albo w pobliżu ołtarza: monstrancję i korporał, cztery albo sześć świec, rytuał, welon, klęcznik albo inne miejsce, w razie potrzeby także kwiaty.
- b.** W zakrystii: kadzielnicę i tódkę z kadzidłem
- c.** Szaty dla celebransa: albę, pasek, stulę, kapę

414. Wystawienie Najświętszego Sakramentu powinno wyglądać w następujący sposób³⁸⁶:

- a.** Po modlitwie po Komunii i ewentualnie po ogłoszeniach – jeśli wystawienia ma miejsce po Eucharystii albo po dojściu do ołtarza i po wykonaniu stosownego znaku czci – jeśli wystawienie stanowi osobny obrzęd, kapłan (diakon) podchodzi do tabernaku-lum, otwiera je, przyklęka, następnie bierze kustodię z Hostią, znosi na ołtarz, wkłada lunulę do monstrancji. Następnie umieszcza monstrancję na środku ołtarza lub na uprzednio przygotowanym tronie na korporale.
- b.** Celebrans wstaje, dokonuje zasypania kadzidła, klęka, otrzymuje kadzielnicę od postępującego ministranta (od diakona) i okadza Najświętszy Sakrament po czym oddaje kadzielnicę ministrantowi (diakonowi)

415. Podczas celebrowania wystawienia Najświętszego Sakramentu należy przestrzegać następujących zasad³⁸⁷:

- a.** Wypada, aby wystawienie uroczyste i trwające dłuższy czas miało miejsce na końcu Eucharystii, na której konsekrowałoby się Hostię wystawianą do adoracji
- b.** W szacie zewnętrznej wystawienia trzeba unikać wszystkiego, co w jakiś sposób mogłoby zaciemnić pragnienie Chrystusa, który Najświętszą Eucharystię ustanowił w tym przede wszystkim celu, aby służyła nam jako pokarm, lekarstwo i wzmocnienie
- c.** Zabronione jest odprawianie Mszy św. podczas trwania wystawienia Najświętszego Sakramentu
- d.** Jeśli wystawienie jest krótkie, puszkę lub monstrancję stawia się na mensie ołtarza, jeśli dłuższe – można przygotować tron na widocznym miejscu
- e.** Podczas wystawienia może być czytane Pismo św. albo krótkie ekshortacje, które prowadzą do głębszego zrozumienia tajemnicy eucharystycznej; można stosować

śpiewy stanowiące odpowiedź na słowo Boże, pożyteczne jest zachowywać w odpowiednich momentach święte milczenie. W czasie adoracji można także odmawiać różaniec, ponieważ w Eucharystii rozważane są tajemnice zbawienia, a Maryja towarzyszyła Chrystusowi w jego dziele zbawczym.³⁸⁸

416. Na końcu wystawienia udziela się błogostawieństwa Najświętszym Sakramentem. Zabronione jest wystawienie, którego dokonywałoby się jedynie dla udzielania błogo-sławieństwa; nawet krótkie wystawienia Najświętszego Sakramentu, powinny być tak zorganizowane, ażeby na nich przewidziano odpowiedni czas czytania słowa Bożego, śpiewy, modlitwy głośne oraz modlitwy w milczeniu.³⁸⁹

- a.** Błogostawieństwo to powinno być poprzedzone śpiewem Przed tak wielkim albo innym śpiewem eucharystycznym za zgodą Konferencji Episkopatu.
- b.** Podczas tego śpiewu ma miejsce okadzenie Najświętszego Sakramentu w takim samym porządku jak opisano wyżej
- c.** Po zakończeniu okadzenia i śpiewu celebrans wstaje, mówi Módlmy się i odmawia modlitwę z rytuału.
- d.** Następnie otrzymuje welon, podchodzi do ołtarza, przyklęka, bierze monstrancję i błogostawi zgromadzony lud
- e.** W czasie błogostawieństwa Najświętszym Sakramentem ministranci klęcząc na środku przed ołtarzem mogą okadzić Najświętszy Sakrament,
- f.** W czasie błogostawieństwa stosownie do lokalnego zwyczaju ministranci albo ceremoniarz mogą także dać trzykrotny znak dzwonkiem³⁹⁰.
- g.** Po błogostawieństwie celebrans przyklęka po położeniu monstrancji na ołtarzu bokiem do ludu, następnie zdejmuje welon i oddaje go ministrantowi
- h.** Następnie celebrans wyjmuje lunulę z Hostią z monstrancji, wkłada do kustodii, znosi kustodię do tabernakulum,
- i.** Przed zamknięciem tabernakulum celebrans przyklęka, a wraz z nim postępujący i wszyscy wychodzą do zakrystii, pierwszy idzie turyferariusz.

PRZYPISY

²⁷⁰ OWMR 1.

²⁷¹ Katechezy – Kościół 130.

²⁷² OWMR 17.

²⁷³ OWMR 18.

²⁷⁴ List – Dies Domini 35.

²⁷⁵ OWMR 111.

²⁷⁶ W Dodatku zawarto przykładowy konspekt kręgu liturgicznego ²⁷⁷ OWMR 310.

²⁷⁸ OWMR 312.

²⁷⁹ Por. OWMR 118-119; CE 125.

²⁸⁰ OWMR 105.1 ²⁸¹ Por. KSL 112.1, 113.1, 114.1, 115.1.

²⁸² Por. OWMR 45.

²⁸³ OWMR 46.

²⁸⁴ Spis przykładowych komend jest zawarty w Dodatku.

²⁸⁵ CE 128; OWMR 120; Por. KSL 123-124 (patrz schemat załączony w Dodatku).

- 286 CE 128 ²⁸⁷ Por. CE 71. 128.
288 Por. OWMR 49, 122.
289 KSL 128.
290 OWMR 274.
291 OWMR 122.
292 OWMR 84.
293 OWMR 122.
294 OWMR 49.
295 OWMR 50.
296 OWMR 51.
297 OWMR 52.
298 OWMR 53.
299 OWMR 54.
300 KSL 132.
301 OWMR 29.
302 OWMR 55.
303 OWMR 56.
304 Por. OWMR 58.
305 OWMR 61.
306 WLM.
307 OWMR 60.
308 OWMR 63.
309 OWMR 64.
310 OWMR 132.
311 Por. OWMR 175.
312 OWMR 175.
313 OWMR 65.
314 OWMR 66.
315 OWMR 67.
316 Por. OWMR 137.
317 OWMR 69.
318 OWMR 72.
319 OWMR 73.
320 KSL 146.
321 OWMR 73.
322 KL 55; Instrukcja – Eucharisticum misterium 31.
323 OWMR 139.
324 Por. OWMR 154.
325 Por. OWMR 150.
326 OWMR 80.
327 OWMR 163.
328 OWMR 163.
329 KL 41.
330 OWMR 120.2, CE 128.
331 OWMR 122.
332 OWMR 123.
333 OWMR 50.
334 CE 132.

- 335 CE 133, zob. Mszał Rzymski dla Diecezji Polskich s (2)-(3).
- 336 OWMR 53.
- 337 CE 136.
- 338 CE 137-144.
- 339 CE 145-167.
- 340 CE 168-170.
- 341 OWMR 171.
- 342 OWMR 173.
- 343 OWMR 173.
- 344 OWMR 174.
- 345 OWMR 175.
- 346 OWMR 175.
- 347 OWMR 175.
- 348 OWMR 175.
- 349 OWMR 176.
- 350 OWMR 177.
- 351 OWMR 176.
- 352 OWMR 177.
- 353 OWMR 179.
- 354 OWMR 179.
- 355 OWMR 108.
- 356 OWMR 181.
- 357 OWMR 182.
- 358 OWMR 183.
- 359 OWMR 184.
- 360 OWMR 185.
- 361 OWMR 185.
- 362 Informacja dotycząca odprawiania Mszy św. dla grup specjalnych, Wstęp.
- 363 Instrukcja – O Mszach w grupach specjalnych 1-2.
- 364 Instrukcja – O Mszach w grupach specjalnych 3-4.
- 365 Instrukcja – O Mszach w grupach specjalnych 6.
- 366 OWMR 281-287.
- 367 Instrukcja – O Mszach w grupach specjalnych 8.
- 368 Instrukcja – O Mszach w grupach specjalnych nr 11.
- 369 Dyrektorium – Msza z udziałem dzieci 8.
- 370 Dyrektorium – Msza z udziałem dzieci 55.
- 371 Dyrektorium Msza z udziałem dzieci 22.
- 372 Dyrektorium – Msza z udziałem dzieci 23.
- 373 Dyrektorium – Msza z udziałem dzieci 24.
- 374 Dyrektorium – Msza z udziałem dzieci 25.
- 375 Dyrektorium – Msza z udziałem dzieci 26.
- 376 Dyrektorium – Msza z udziałem dzieci 27.
- 377 MR 353*.
- 378 Dyrektorium – Msza z udziałem dzieci 39.
- 379 MR 353*-354*.
- 380 Instrukcja – Eucharisticum misterium 39.
- 381 Instrukcja – Eucharisticum misterium 58; KL 13.
- 382 Instrukcja – Eucharisticum misterium 59.

CEREMONIAŁ WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

- 383 CE 391; Por. Elliot – Ceremonies 703-705.
384 Elliot – Ceremonies 705.
385 Instrukcja – Eucharisticum misterium 50.
386 CE 1105-1107.
387 Instrukcja – Eucharisticum misterium 60-66.
388 Elliot – Ceremonies 682.
389 Zob. CE 1112-1113; Por. Elliot – Ceremonies 684-691.
390 Elliot – Ceremonies 688.

ROZDZIAŁ II – INNE SAKRAMENTY ŚWIĘTE

417. "Całe życie liturgiczne Kościoła koncentruje się wokół Ofiary eucharystycznej i sakramentów. Por. Sobór Watykański II, konst. Sacrosanctum Concilium, 6.. W Kościele jest siedem sakramentów: chrzest, bierzmowanie, Eucharystia, pokuta, namaszczenie chorych, sakrament święceń, małżeństwo ³⁹¹.

418. "Sakramenty Nowego Prawa zostały ustanowione przez Chrystusa. Jest ich siedem: chrzest, bierzmowanie, Eucharystia, pokuta, namaszczenie chorych, sakrament święceń i małżeństwo. Sakramenty te obejmują wszystkie etapy i wszystkie ważne momenty życia chrześcijanina: sprawiają narodzenie i rozwój chrześcijańskiego życia wiary, uzdrowienie i dar postania. Widać w tym pewne podobieństwo, jakie istnieje między etapami życia naturalnego a etapami życia duchowego³⁹² .

419. "Idąc za tą analogią, Katechizm przedstawi najpierw trzy sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego, następnie sakramenty uzdrowienia i wreszcie sakramenty służące komunii i postaniu wiernych. Nie jest to oczywiście jedyny możliwy porządek, ale pozwala on dostrzec, że sakramenty tworzą pewną strukturę, w której każdy z nich ma swoje żywotne miejsce. W tej strukturze Eucharystia zajmuje wyjątkowe miejsce jako "sakrament sakramentów": "Wszystkie inne sakramenty są skierowane do niej jak do swego celu"³⁹³.

420. Poniżej podane są tylko ogólne uwagi na temat sakramentów oraz omówiony jest jeden z nich. W dalszym etapie pracy nad Ceremoniałem omówione zostaną także pozostałe sakramenty.

Uwagi ogólne dotyczące wszystkich sakramentów

421. Podstawowym źródłem do zrozumienia i przygotowania celebracji każdego sakramentu jest rytuał z jego wprowadzeniem teologiczno-pastoralnym. Ta księga liturgiczna jest jedyną "bazą" celebracji każdego z sakramentów. Wszystkie inne księgi mają w stosunku do niej jedynie charakter pomocniczy. Należy posługiwać się zawsze najnowszym wydaniem rytuału (tzw. Obrzędy), wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski.

422. Wspólnotowa celebracja sakramentów ma, ze swej natury, zawsze pierwszeństwo przed celebracją indywidualną i prywatną³⁹⁴.

423. Poza sakramentem pokuty i pojednania, wszystkie inne mogą – i jeśli to tylko możliwe, to powinny – być celebrowane w połączeniu z Mszą św. Dlatego dla wszystkich tych celebracji można podać wiele wspólnych zasad. Dotyczą one przygotowania do sakramentu, troskę o śpiewy i funkcje liturgiczne, przyjmowanie odpowiednich postaw, a także właściwe zachowania kamerzystów i fotografów.

Odpowiednie przygotowanie

424. Do przyjęcia sakramentów należy się przygotować. Bezpośrednim przygotowaniem jest często przeżycie tzw. Kręgu liturgicznego. Gromadzi się na nim grono najbardziej zaangażowanych osób pod kierunkiem kapłana lub osoby przez niego wskazanej. W czasie Kręgu następuje odczytanie tekstów czytań i modlitw, które zostały wybrane na liturgię, rozmowa na temat ich rozumienia i odniesienia do życia oraz omówienie szczegółów dotyczących postug liturgicznych.

Troska o śpiewy i funkcje liturgiczne

425. Śpiewy w czasie sprawowania sakramentów są zazwyczaj dosyć poważnym problemem. Często uczestnikami ślubów czy chrztów są wierni, którzy nie chodzą co nie-dzielię do Kościoła. Należy jednak i ten problem podjąć w parafii.

426. Również podejmowanie funkcji liturgicznych w czasie sprawowania sakramentów stanowi często poważny problem. Szersze wprowadzenie wiernych w spełnianie przeznaczonych dla nich funkcji na pewno ułatwi ich podjęcie także w czasie sprawowania sakramentów świętych.

Postawy uczestników celebracji

427. W czasie sprawowania sakramentów wierni często nie wiedzą, jaką przyjąć postawę w danej części uroczystości. Warto więc o tym pomyśleć wcześniej i wyjaśnić znaczenie postaw. Jeśli sakrament udzielany jest w czasie Mszy świętej, obowiązują ogólne reguły dotyczące Eucharystii. W czasie samego obrzędu sakramentalnego wierni przyjmują postawę stojącą.

Fotografowie i kamerzyści

428. Często w czasie udzielania sakramentów są obecni kamerzyści i fotografowie. Jest to zrozumiałe i korzystne. Jednak przy złej postawie podejmujących tę postługę powaga i modlitewny nastrój uroczystości mogą zostać poważnie zakłócone. Dlatego zainteresowani prosząc kogoś o fotografowanie czy filmowanie powinni zapytać, czy osoba ta ma upoważnienie do spełniania takiej funkcji w czasie liturgii. W diecezjach organizowane są kursy przygotowujące kamerzystów i fotografów do takiej postugi. Tylko osoby odpowiednio do tego przygotowane mogą fotografować lub filmować liturgiczne uroczystości.

Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego

429. "Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego: chrzest, bierzmowanie i Eucharystia są fundamentami całego życia chrześcijańskiego. "Uczestnictwo w Boskiej naturze, które ludzie otrzymują w darze przez łaskę Chrystusa, objawia pewną analogię do powstania, rozwoju i wzrostu życia naturalnego. Wierni odrodzeni przez chrzest, zostają umocnieni przez sakrament bierzmowania, a w Eucharystii otrzymują pokarm życia wiecznego. W ten sposób przez sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego w co-raz większym stopniu osiągają skarby życia Bożego i postępują w doskonałej miłości"³⁹⁵.

430. Poniżej omówione są: sakrament chrztu i bierzmowania. Eucharystii poświęcona jest osobna część Ceremoniału.

Chrzest

431. "Chrzest święty jest fundamentem całego życia chrześcijańskiego, bramą życia w Duchu (vitae spiritualis ianua) i bramą otwierającą dostęp do innych sakramentów. Przez chrzest zostajemy wyzwoleni od grzechu i odrodzeni jako synowie Boży, stajemy się członkami Chrystusa oraz zostajemy wszczępieni w Kościół i stajemy się uczestnikami jego postania Por. Sobór Florencki: DS 1314; KPK, kan. 204, § 1; 849; KKKW, kan. 675, § 1.: "Chrzest jest sakramentem odrodzenia przez wodę i w słowie"³⁹⁶

432. Chrzest z zasady winien być celebrowany w niedzielę³⁹⁷. Pełny i uroczysty obrzęd chrztu dzieci, sprawowany przez kapłana lub diakona składa się z następujących części: obrzędu przyjęcia dzieci; liturgii Słowa; liturgii sakramentu; obrzędów wyjaśniających; obrzędów zakończenia.

OBRZĘD PRZYJĘCIA

433. W obrzędzie tym osoby odpowiedzialne za wychowanie dziecka (rodzice), jak i powołane do współdziałania w wychowaniu (chrzestni) przedstawiają dziecko Kościołowi by je przyjął. Kościół zaś, przez swego przedstawiciela wyraża radość z tego faktu (słowa powitania) i upewnia się co do gotowości tych osób do wypełnienia obowiązków związanych ze chrztem.

434. Obrzęd ma miejsce przy wejściu do świątyni, lub w innym miejscu, gdzie rodzice oczekują na szafarza.

435. Obrzęd rozpoczyna się powitaniem zgromadzonych przez szafarza. Wita on własnymi słowami, w których ma wspomnieć o radości związanej z narodzeniem dziecka i zwrócić uwagę, że źródłem wszelkiego życia jest Bóg, który we chrzcie daje człowiekowi życie łaski. Po powitaniu następuje dialog, w którym szafarz pyta o imię dziecka i o intencję, jaką kierują się rodzice przynoszący swoje dziecko Kościołowi. Następnie, zwracając się do rodziców pyta ich o świadomość obowiązku wychowania dziecka w wierze, a rodziców chrzestnych o gotowość pomocy w tym dziele.

436. Dopełnieniem obrzędu przyjęcia jest znak krzyża, jaki szafarz, a za nim rodzice i chrzestni kreślą na czole dziecka. To naznaczenie odbywa się po deklaracji szafarza, że Kościół przyjmuje dziecko do wspólnoty. Znak ten wyraża to przyjęcie a jednocześnie wyraża cel tego sakramentu – upodobnienie do Chrystusa.

LITURGIA SŁOWA

437. Zasadniczy cel liturgii słowa, jakim zawsze jest ożywienie wiary i ukazanie w świetle słowa Bożego sprawowanej tajemnicy, w tym sakramencie ma szczególne znaczenie. Słuchanie słowa Bożego w kontekście tego sakramentu stanowi niepowtarzalny moment objawienia i wyjaśnienia natury oraz fundamentalnych zasad życia chrześcijańskiego.

438. Ponieważ słuchanie słowa Bożego wymaga większego skupienia, jeśli to wskazane dzieci można przenieść do oddzielnego pomieszczenia. Liturgia Słowa składa się z trzech zasadniczych części:

a. Czytanie i wyjaśnianie słowa Bożego; lektura Pisma św. i wyjaśnienie przeczytanych tekstów w homilii ma na celu przybliżenie słuchaczom tajemnicy chrztu i zachętę do podjęcia obowiązków wynikających z przyjęcia tego sakramentu. Po homilii wskazana jest chwila ciszy na osobistą modlitwę.

b. Modlitwa powszechna; jest ona odpowiedzią na wysłuchane słowo Boże i wyrażeniem prośb, do których skłania świadomość celów i trudów chrześcijańskiego życia. Modlitwa ta rozpoczyna się wezwaniem, po którym następują prośby zakończone łita-nijnymi wezwaniemiami o wstawiennictwo Świętych. Wezwania te można uzupełnić imio-nami świętych patronów dzieci, kościoła czy miejscowości.

c. Modlitwa z egzorcyzmem i włożenie ręki; zajmuje ona miejsce zwykłej modlitwy konkluzyjnej. Jej treść przypomina, że dziecko, jako naznaczone grzechem pierworodnym, jest również narażone na moc szatana. Modlitwa prosi zatem o uwolnienie od grzechu pierworodnego i o moc Ducha Świętego do nowego życia. Znakiem przekazania tej mocy jest gest nałożenia ręki, wykonywany w ciszy a poprzedzony specjalną formułą.

LITURGIA SAKRAMENTU

439. Ta zasadnicza część obrzędu Chrztu św. składa się z trzech elementów: a) przygotowania bezpośredniego, b) właściwego obrzędu chrztu i c) obrzędów wyjaśniających.

a. Przygotowanie bezpośrednie rozpoczyna się poświęceniem wody. Dokonuje się go przy każdym chrzcie z wyjątkiem tych, celebrowanych w Okresie Wielkanocnym, kiedy używać należy wody poświęconej w czasie Wigilii Paschalnej. Wówczas zamiast modlitwy poświęcenia odmawia się modlitwę dziękczynną nad wodą. Następnym aktem bezpośredniego przygotowania jest wyrzeczenie się zła i wyznanie wiary. Aktu tego dopełniają rodzice i chrzestni za siebie ale ze względu na chrzest dzieci, które mają wychować w wierze. Sens tego aktu uświadamia szafarz w słowach wprowadzających. Do wyznania wiary rodziców i chrzestnych przyłącza się całe zgromadzenie, które jako lokalna wspólnota Kościoła powszechnego wiarę tę potwierdza razem z szafarzem.

b. Chrzest – obmycie sakramentalne; odbywa się przy chrzcielnicy. Szafarz pyta rodziców i chrzestnych, czy chcą chrztu dziecka w tej wierze, którą wyznali, i po otrzymaniu twierdzącej odpowiedzi dokonuje sakramentalnego znaku: trzykrotnie zanurzając dziecko lub polewając je wodą wypowiada trynitarną formułę. Wypada aby w tym momencie dziecko trzymane było przez jedno z rodziców, chyba że słuszną przyczyną, jak silny miejscowy zwyczaj skłania by czynili to chrzestni. Gdy dokonuje się chrztu przez zanurzenie, dziecko podają rodzice a odbierają chrzestni. Bezpośrednio po chrzcie – jeśli jest wiele dzieci, to po chrzcie każdego z osobna – uczestnicy odmawiają lub śpiewają aklamację na uwielbienie Boga.

c. Obrzędy wyjaśniające; mają na celu ukazanie skutków chrztu i jego eschatologiczny charakter. Pierwszym z nich jest namaszczenie dziecka na szczycie głowy olejem krzyżma św. Oznacza ono, że ochrzczony został włączony w królewskie kapłaństwo Chrystusa i dopuszczony do wspólnoty ludu Bożego. Dwa następne znaki: włożenie białej szaty i wręczenie zapalanej świecy, to ukazanie kim jest nowo ochrzczony. Biała szata (rytuał nie dopuszcza innej) to szata zbawionych, zaś światło podane przez szafarza i zapalone od paschału (nie można inaczej), to znak życia wiecznego wziętego od Chrystusa. Ochrzczony ma swe podobieństwo do Chrystusa zachować do uczyty niebieskiej. Ma tam iść w nieskalanej szacie i ze światłem wyjść na spotkanie Chrystusa. Zarówno szata jak i świeca winny być dla każdego dziecka oddzielne, przy-niesione przez chrzestnych, a po chrzcie zabrane do domu jako pamiątka chrztu (OCD 18).

ZAKOŃCZENIE OBRZĘDU

440. Jeśli chrzest jest udzielany poza Mszą św. obrzędy zakończenia mają za zadanie pokazać dalszą drogę chrześcijańskiej inicjacji dziecka. Dlatego nawet wówczas odbywają się przy ołtarzu. Procesja odbywana od chrzcielnicy do ołtarza jest zapowiedzią przyszłego przyjścia ochrzczonych do stołu Eucharystii.

441. Przy ołtarzu szafarz wygłasza krótkie przemówienie, w którym zwraca uwagę na związek między Chrztmem a Eucharystią. Kończy je wezwaniem do wspólnego odmówienia w imieniu ochrzczonych modlitwy dzieci Bożych "Ojcze nasz..."

442. Liturgię kończy uroczyste błogostawieństwo, dobrane odpowiednio z zaproponowanych w rytuale formuł. Po jego przyjęciu zgromadzenie śpiewa stosowną pieśń dziękczynną.

443. Zaleca się, szczególnie tam gdzie jest taki zwyczaj, aby ochrzczone dzieci zanieść przed ołtarz lub obraz Matki Bożej i poleci Jej w opiekę.

Bierzmowanie

444. "Sakrament bierzmowania wraz z chrztem i Eucharystią należy do "sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego", którego jedność powinna być zachowywana. Należy zatem wyjaśniać wiernym, że przyjęcie tego sakramentu jest konieczne jako dopełnienie łaski chrztu. Por. Obrzędy bierzmowania, Praenotanda, 1. Istotnie, "przez sakrament bierzmowania (ochrzczeni) jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej zobowiązani są, jako prawdziwi świadkowie Chrystusa, do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz do bronięcia jej"³⁹⁸.

Sakramenty uzdrowienia

445. "Nasz Pan Jezus Chrystus, lekarz naszych dusz i ciał, który odpuścił grzechy paraliżycowi i przywrócił mu zdrowie ciała Por. Mk 2,1-12., chciał, by Kościół mocą Ducha Świętego kontynuował Jego dzieło uzdrawiania i zbawiania, które obejmuje także jego członki. Jest to celem dwóch sakramentów uzdrowienia: sakramentu pokuty i namaszczenia chorych"³⁹⁹.

Pokuta

446. "Ci zaś, którzy przystępują do sakramentu pokuty, otrzymują od miłosierdzia Bożego przebaczenie zniewagi wyrządzonej Bogu i równocześnie dostępują pojednania z Kościołem, któremu, grzesząc, zadali ranę, a który przyczynia się do ich nawrócenia miłością, przykładem i modlitwą"⁴⁰⁰ Sobór Watykański II, konst. Lumen gentium, 11..

Namaszczenie chorych

447. "Przez święte chorych namaszczenie i modlitwę kapłanów cały Kościół poleca chorych cierpiącemu i uwielbionemu Panu, aby ich podźwignął i zbawił; a nadto zachęca ich, aby łącząc się dobrowolnie z męką i śmiercią Chrystusa, przysparzali dobra Ludowi Bożemu"⁴⁰¹.

Sakramenty w służbie komunii

448. "Dwa inne sakramenty: święcenia (kapłaństwo) i małżeństwo są nastawione na zbawienie innych ludzi. Przez służbę innym przyczyniają się także do zbawienia osobistego. Udzielają one szczególnego posłania w Kościele i służą budowaniu Ludu Bożego"⁴⁰².

449. "Ci, którzy zostali już konsekrowani przez chrzest i bierzmowanie Por. Sobór Watykański II, konst. Lumen gentium, 10. do kapłaństwa wspólnego wszystkich wiernych, mogą otrzymać w sakramentach święceń i małżeństwa szczególną konsekrację. Przyjmujący sakrament święceń zostają konsekrowani, by w imię Chrystusa "karmili Kościół słowem i łaską Bożą"⁴⁰³ Sobór Watykański II, konst. Lumen gentium, 11.. Z kolei "osobny

sakrament umacnia i jakby konsekruje małżonków chrześcijańskich do obowiązków i godności ich stanu"⁴⁰³.

Sakrament Świeceń

450. "Sakrament święceń jest sakramentem, dzięki któremu postanie, powierzone przez Chrystusa Apostołom, nadal jest spełniane w Kościele aż do końca czasów. Jest to więc sakrament posługi apostołowskiej. Obejmuje on trzy stopnie: episkopat, prezbiterat i diakonat"⁴⁰⁴.

Małżeństwo

451. "Przymierze małżeńskie, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swej natury na dobro małżonków oraz do zrodzenia i wy-chowania potomstwa, zostało między ochrzczoneymi podniesione przez Chrystusa Pana do godności sakramentu"⁴⁰⁵.

PRZYPISY

- 391 KKK 1113.
- 392 KKK 1210.
- 393 KKK 1211.
- 394 Por. KL 27.
- 395 KKK 1212.
- 396 KKK 1213.
- 397 Obrzędy chrztu dzieci 9. 32.
- 398 KKK 1285.
- 399 KKK 1421.
- 400 KKK 1422.
- 401 KKK 1499.
- 402 KKK 1534.
- 403 KKK 1535.
- 404 KKK 1536.
- 405 KKK 1601.

ROZDZIAŁ III – ROK LITURGICZNY

452. "Święta Matka Kościół uważa za swój obowiązek obchodzić w czcigodnym wspomnieniu zbawcze dzieło swego boskiego Oblubieńca przez cały rok w ustalonych dniach. Każdego tygodnia Kościół obchodzi pamiątkę Zmartwychwstania Pańskiego w dniu, który nazywał Pańskim, a raz do roku czci je także razem z Jego błogostawioną Męką na Wielkanoc, w to swoje największe święto. Z biegiem roku Kościół odstania całe misterium Chrystusa, poczynszyszy od Wcielenia i Narodzenia aż do Wniebowstąpienia, do dnia Zestania Ducha Świętego oraz oczekiwania błogostawionej nadziei i przyjścia Pańskiego. W ten sposób obchodząc misteria Odkupienia, Kościół otwiera bogactwa zbawczych czynów i zasług swojego Pana, tak, że one uobecniają się nie-jako w każdym czasie, aby wierni zetknęli się z nimi i dostąpili łaski zbawienia"⁴⁰⁶.

453. W "Kalendarzu rzymskim" układ roku liturgicznego ukazany jest według pewnej hierarchii ważności, a nie według chronologii następowania po sobie uroczystości Pańskich. Wymienione jest więc najpierw Triduum Paschalne, następnie Okres Wielkanocy, Okres Wielkiego Postu, Okres Narodzenia Pańskiego, Okres Adwentu i Okres Zwykły⁴⁰⁷. Tak też jest często opisywany rok liturgiczny w podręcznikach liturgiki. Duszpasterski charakter niniejszego Ceremoniału skłania jednak do opisu roku liturgicznego w następstwie chronologicznym. Zostaną więc ukazane najpierw okresy liturgiczne związane z tajemnicą Wcielenia, następnie okresy liturgiczne, w których celebруем tajemnicę Odkupienia, a kolejna część ukaze Okres Zwykły.

454. Poniżej omówione zostało dokładniej tylko Święte Triduum Paschalne. Pozostałe obchody roku liturgicznego są tylko zasygnalizowane. Będą dokładniej opracowane w obecnym etapie redakcji.

Świętowanie Dnia Pańskiego

455. "Dzień ten stanowi samo centrum chrześcijańskiego życia /.../. Ponowne odkrycie sensu tego "dnia" jest łaską, o którą należy prosić nie tylko po to, aby wypełniać w ży-ciu nakazy wiary, ale także by dać konkretną odpowiedź na prawdziwe i głębokie pragnienia każdego człowieka"⁴⁰⁸.

Święto stworzenia świata – odpoczynek

456. "Tak więc dzień odpoczynku zawdzięcza swój charakter przede wszystkim temu, że Bóg go "pobłogostawił" i "uświęcił", to znaczy oddzielił od pozostałych dni, aby był pośród nich "dniem Pańskim"⁴⁰⁹.

457. "Właśnie dlatego jest to także dzień odpoczynku: przerwanie codziennego rytmu zajęć, nieraz bardzo uciążliwego, jest znakiem "nowości" i "oderwania", a tym samym wyraża uznanie zależności człowieka i kosmosu od Boga. Wszystko należy do Boga! Dzień Pański wciąż na nowo potwierdza tę prawdę... przypomina bowiem, że wszech-świat i historia należą do Boga, a człowiek nie może wypełniać swojej misji współpraco-wnika Stwórcy w świecie, jeżeli wciąż na nowo nie uświadamia sobie tej prawdy"⁴¹⁰.

458. "Odpoczynek zyskuje zatem charakter sakralny: człowiek wierzący ma odpoczywać nie tylko jak Bóg, ale także odpoczywać w Bogu, oddając Jemu całe stworzenie w postawie uwielbienia, dziękczynienia, synowskiego przywiązania i oblubieńczej przy-jaźni"⁴¹¹.

Święto Zmartwychwstania Chrystusa – świętowanie

459. "W rytmie tygodnia wyznaczającym upływ czasu, niedziela przypomina bowiem dzień zmartwychwstania. Jest Paschą tygodnia, podczas której świętujemy zwycięstwo Chrystusa nad grzechem i śmiercią, dopełnienie w Nim dzieła pierwszego stworzenia i początek 'nowego stworzenia' (por. 2 Kor 5,17). Jest dniem, w którym z uwielbieniem i wdzięcznością wspominamy pierwszy dzień istnienia świata, a zarazem zapowiedzią 'ostatniego dnia', oczekiwanego z żywą nadzieją, w którym Chrystus przyjdzie w chwale (por. Dz 1,11; 1 Tes 4, 13-17) i Bóg 'uczyni wszystko nowe' (por. Ap 21,5)"⁴¹².

460. ""My świętujemy niedzielę, aby wspominać chwalebne zmartwychwstanie naszego Pana Jezusa Chrystusa nie tylko w dzień Wielkanocy, ale każdego tygodnia": tak pisał na początku V w. papież Innocenty I /.../. Św. Augustyn nazywa niedzielę "sakramentem Paschy". Ta głęboka więź między niedzielą a zmartwychwstaniem Pańskim jest bardzo mocno podkreślana przez wszystkie Kościoły, zarówno na Zachodzie, jak i na Wschodzie... Aby zrozumieć w pełni jego (dnia Pańskiego) sens, trzeba odwołać się bezpośrednio do zmartwychwstania Chrystusa"⁴¹³.

Święto Zesłania Ducha Świętego – apostołstwo

461. "Ukazując się Apostołom wieczorem w dniu Paschy, Jezus tchnął na nich i powiedział: "Weźmijcie Ducha Świętego!..." (J 20,22-23). To tchnienie Ducha było wielkim darem, jaki Zmartwychwstały ofiarował swoim uczniom w wieczór niedzieli paschalnej. Również w niedzielę, pięćdziesiąt dni po zmartwychwstaniu, Duch zstąpił z mocą – nie-czym "uderzenie gwałtownego wichru" i w postaci "języków ognia" (por. Dz 2,2-3) /.../. "Pascha tygodnia" staje się więc w pewien sposób "Pięćdziesiątnicą tygodnia", w której chrześcijanie wciąż na nowo przeżywają radosne spotkanie Apostołów ze Zmartwychwstałym, a On ożywia ich tchnieniem swego Ducha"⁴¹⁴.

462. "Przyjmując Chleb życia, uczniowie Chrystusa czerpią moc ze Zmartwychwstałego i Jego Ducha, aby przygotować się do podjęcia zadań, które czekają ich w codziennym życiu. Dla chrześcijanina bowiem, który pojął sens sprawowanego obrzędu, celebrowania eucharystycznego nie kończy się w świątyni. Podobnie jak pierwsi świadkowie zmartwychwstania, również chrześcijanie gromadzący się w każdą niedzielę, aby przeżywać i wyznawać obecność Zmartwychwstałego, są powołani, by w codziennym życiu być ewangelizatorami i świadkami"⁴¹⁵.

463. "Niedziela powinna być dniem, w którym wierni mogą się poświęcić działom miłosierdzia, działalności charytatywnej i apostołskiej. Wewnętrzne uczestnictwo w radości zmartwychwstałego Chrystusa oznacza także głęboki udział w miłości pulsującej w Jego Sercu: nie ma radości bez miłości! /.../. Zaprosić do wspólnego stołu osobę samotną, odwiedzić chorych, zdobyć żywność dla ubogiej rodziny, poświęcić kilka godzin jakiejś konkretnej formie wolontariatu i solidarności – wszystko to z pewnością może się stać sposobem realizacji w życiu miłości Chrystusa, zaczerpniętej przy eucharystycznym stole"⁴¹⁶.

Celebracja Misterium Wcielenia

464. "Rok liturgiczny jest rozwinięciem różnych aspektów jedyne go Misterium Paschalnego. W sposób szczególny odnosi się to do cyklu świąt skupionych wokół misterium

Wcielenia (Zwiastowanie, Boże Narodzenie, Objawienie 524 Pańskie), które wspominają początek naszego zbawienia i komunikują nam pierwociny Misterium Paschalnego"⁴¹⁷.

Okres Adwentu

465. "Okres Adwentu ma podwójny charakter. Jest okresem przygotowania do uroczystości Narodzenia Pańskiego, przez który wspominamy pierwsze przyjście Syna Bożego do ludzi. Równocześnie jest okresem, w którym przez wspomnienie pierwszego przyjścia Chrystusa kieruje się dusze ku oczekiwaniu Jego powtórnego przyjścia na końcu czasów. Z obu tych względów Adwent jest okresem pobożnego i radosnego oczekiwania"⁴¹⁸.

Okres Narodzenia Pańskiego

466. "Po dorocznym obchodzie misterium paschalnego nic nie jest Kościołowi droższe, jak obchód wspomnienia Narodzenia Pańskiego i Jego pierwszych wystąpień. To dokonuje się w okresie Narodzenia. Okres Narodzenia zaczyna się od I Nieszporów Narodzenia Pańskiego i trwa aż do niedzieli po dniu 6 stycznia włącznie"⁴¹⁹.

Celebracja Misterium Paschy

467. Okres Wielkiego Postu przygotowuje do celebracji Paschy Pana. Jej świętowanie w ramach Triduum Paschalnego jest centralnym wydarzeniem roku liturgicznego. Okres Wielkanocny jest świętowaniem Zmartwychwstania Pana i oczekiwaniem na Ześłanie Ducha Świętego.

Okres Wielkiego Postu

468. Tradycja religijna okresu Wielkiego Postu w naszych parafiach jest bardzo bogata. Przeżywane są rekolekcje wielkopostne, Drogi Krzyżowe, Gorzkie Żale oraz wiele indywidualnych ćwiczeń i postanowień wielkopostnych podejmowanych przez dzieci, młodzież i dorosłych. Wszystkie wysiłki podejmowane przez wspólnotę parafialną i poszczególnych wiernych mają swój fundament w sakramencie chrztu, a więc w fakcie uwolnienia od grzechu pierwotnego, obdarzenia łaską dziecięctwa Bożego i włączenia we wspólnotę Kościoła. Prawdy te powinny powracać także w czasie kazań pasyjnych, Dróg Krzyżowych, homiliach i innych przeżyciach wielkopostnych.

469. Ważnym aspektem przeżywania Wielkiego Postu powinno być także przygotowanie obrzędów liturgicznych Świętego Triduum Paschalnego. Nie należy bowiem oddzielać przygotowania serca od przygotowania zewnętrznej formy świętowania. Duch i ciało stanowią jedną całość. Dobrze przygotowanie duchowe naturalnie prowadzi do troski o piękno zewnętrznej celebracji. Wszystkie zespoły liturgiczne, posługujące w parafii w ciągu roku, powinny w ramach Świętego Triduum Paschalnego spełnić swoją najpiękniejszą posługę. Jest to bowiem szczyt roku liturgicznego nie tylko w wymiarze zbawczych wydarzeń uobecnianych przez Boga pod osłoną znaków i ofiarowanych wszystkim uczestnikom liturgii. Jest to także najbogatszy znak objawienia się Kościoła w tym, co on przeżywa, a także w tym, jakie kto w Kościele pełni posługi. Prawda o Bogu zbawiającym człowieka i prawda o człowieku powołanym do zjednoczenia z Bogiem i otrzymującym różnorodne talenty i charyzmaty, powinna zająć najpiękniejszym blaskiem. Trzeba więc wyróżnić wszystkie zespoły liturgiczne, o których była mowa w pierwszym rozdziale Ceremoniału. Każdy z nich w liturgii Triduum Paschalnego podejmuje i odnajduje najwyraźniej wielkość swojej posługi.

Każdy też poprzez udział w centralnych tajemnicach zbawienia odradza się i umacnia do postugi w ciągu całego roku. Należy więc w przygotowaniu do celebracji Świąt Paschalnych odpowiednio przygotować:

- a. Zespół ceremoniarzy (animatorów liturgicznych).
- b. Zespoły postugujące przy stole słowa: Zespół lektorów czytających słowo Boże; Zespół pełniący postugę modlitwy (modlitwa powszechna); Zespół pełniący postugę ko-mentatorki.
- c. Zespoły postugujące przy stole chleba: Zespół podejmujący postugę chleba i wina, światła i krzyża, kadzidła, wody, dzwonek; Zespół troszczący się o dary ofiarne (chleb i wino, składkę, inne dary); Zespół pełniący postugę ładu i dekoracji.
- d. Zespoły postugujące przez muzykę i śpiew: Zespół psalterzystów śpiewających psalm responsoryjny; Schola dziecięca, młodzieżowa i dorosłych oraz chór; organista i kantorzy.

470. Każdy z wymienionych zespołów wnosi ważny wkład w celebracje Świętego Triduum Paschalnego. Wszyscy stanowią służbę liturgiczną, gdyż pełnią w liturgii prawdziwą postugę w liturgii. Należy więc zatroszczyć się o ich odpowiednią formację. Szczególnie dotyczy to zespołu animatorów liturgicznych, prowadzących poszczególne zespoły. Więcej ćwiczeń potrzebuje zespół śpiewaczy. Jego zadaniem jest także nauczyć całą wspólnotę najważniejszych śpiewów na każdą celebrację Świętego Triduum Paschalnego.

Święte Triduum Paschalne

471. "Sobór Watykański II, zwłaszcza w Konstytucji o świętej Liturgii, wielokrotnie podkreślił centralne znaczenie misterium paschalnego zgodnie z tradycją i przypomniał, że z niego czerpią moc wszystkie sakramenty i sakramentalia"⁴²⁰.

472. "Największe misteria odkupienia ludzkiego Kościół obchodzi co roku od wieczornej Mszy Wielkiego Czwartku Wieczery Pańskiej aż do Nieszporów Niedzieli Zmartwychwstania. Ten czas słusznie się nazywa "Triduum Chrystusa ukrzyżowanego, pogrzebanego i zmartwychwstałego", słusznie również nazywa się "Triduum Paschalne", ponieważ w czasie niego uobecnia się i dokonuje misterium Paschy, to jest przejście Pana z tego świata do Ojca. Sprawując to misterium Kościół przez znaki liturgiczne i sakramentalne ściśle jednoczy się z Chrystusem, swoim Oblubieńcem"⁴²¹.

473. W dniu 6 stycznia 1988 roku Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów opublikowała list okólny O przygotowaniu i obchodzeniu Świąt Paschalnych "Paschalis sollemnitatis". Tekst tego listu drukowany jest w pismach diecezjalnych, dlatego jest dostępny dla duszpasterzy. Jest to podstawowy dokument Kościoła określający sposób przygotowania i celebrowania przeżywania Świąt Paschalnych. Jednym z ważnych powodów jego opublikowania była troska o właściwe rozumienie głównej celebracji Świętego Triduum Paschalnego jakim jest Wigilia Paschalna. Dokument już we wstępie zaznacza: "W niektórych miejscach samo pojęcie wigilii nie jest znane i jej celebrowanie uważa się za zwyczajną mszę wieczorną, odprawianą w ten sposób i w tej porze, o której odprawia się msze niedzielne antycypowane w poprzedzającą sobotę.

W niektórych krajach z biegiem czasu zaczęła stygnąć gorliwość celebrowania obrzędów świętego Triduum. Ponadto, gdy nabożeństwa i pobożne ćwiczenia ludu chrześcijańskiego urząda się w godzinach wygodniejszych, wierni uczestniczą w nich liczniej niż w obrzędach liturgicznych. Bez wątpienia, tego rodzaju trudności mają źródło w niedostatecznym przygotowaniu duchowieństwa i wiernych do zrozumienia roli misterium paschalnego jako centrum roku liturgicznego i życia chrześcijańskiego"⁴²².

ZAPOWIEDŹ

474. Wielkie wydarzenie ogłasza się w sposób wyróżniony, odpowiedni do rangi przeżycia. Dlatego też ogłoszenie Triduum Paschalnego powinno być najpiękniejszym ogłoszeniem w roku. Pojawia się tu jednak pewna trudność. Jesteśmy przyzwyczajeni do takiego sposobu ogłaszania Triduum na afiszach i w innych informacjach, w których nie wyraża się we właściwy sposób prawda o Świętych Trzech Dniach. Oto przykład takiego niezbyt jasnego ujęcia: WIELKI CZWARTEK 18.00 Msza Wieczerzy Pańskiej WIELKI PIĄTEK 18.00 Liturgia Męki Pańskiej WIELKA SOBOTA 18.00 Wigilia Paschalna

475. W takim ujęciu istnieje wiele nieścisłości. Nie jest tu wyróżniona Wielka Niedziela. Wigilia Paschalna jest zaliczona do Wielkiej Soboty (i przeżywana zbyt wcześnie). Nie ma żadnej wzmianki o zakończeniu Triduum. Jest to jeden z przemilczanych często szczegółów liturgii tych Dni. Tymczasem, jak przypominają wyraźnie normy kalendarza liturgicznego, Triduum "kończy się nieszporem Niedzieli Zmartwychwstania".

476. Zachowując wskazania zawarte w liście Kongregacji Kultu Bożego, należy nieco inaczej zapowiadać we wspólnotcie parafialnej te zbawcze dni. Dokument określa najważniejsze święta naszej wiary jako: "Triduum Chrystusa ukrzyżowanego, pogrzebanego i zmartwychwstałego". Akcentuje więc na pierwszym miejscu zbawcze wydarzenie, a nie liczenie dni. Czytamy w nim także: "Święty jest post paschalny w pierwsze dwa dni Triduum"⁴²³. Te "pierwsze dwa dni Triduum" to Wielki Piątek i Wielka Sobota. Trzecim dniem jest Wielka Niedziela. Msza Wieczerzy Pańskiej, w sensie liturgicznym, wprowadza w całe Triduum, które choć trwa trzy dni, jest jedną nierozdzielną całością, a bezpośrednio wprowadza w pierwszy dzień tego Triduum, czyli dzień Męki Pana. Można więc zgodnie z tymi wskazaniem przygotować afisze ogłaszające celebrację tych Świętych Dni. Można to uczynić w następujący sposób: MISTERIUM CHRYSTUSA UKRZYŻOWANEGO Msza Wieczerzy Pańskiej – Wielki Czwartek 18.00 Liturgia Męki Pańskiej – Wielki Piątek 15.00 MISTERIUM CHRYSTUSA POGRZEBANEGO Modlitwa, oczekiwanie, odpoczynek, przygotowanie MISTERIUM CHRYSTUSA ZMARTWYCHWSTAŁEGO Liturgia Wigilii Paschalnej z procesją – Wielka Sobota 21.00 ⁴²⁴ Msze w Dzień Zmartwychwstania – Jak w każdą niedzielę Nieszpory Zmartwychwstania – Wielka Niedziela 16.00

477. Wyróżniając najważniejsze celebracje tych świętych dni nie pomijamy czasu indywidualnej i wspólnotowej adoracji, a przede wszystkim sprawowania Liturgii godzin.

GŁÓWNE AKCENTY W PRZEŻYWANIU TRIDUUM

478. Być z Chrystusem. Gdy Chrystus dokonuje dzieła zbawienia świata, wierzący w Niego starają się być z Nim w każdym Jego przeżyciu. Słowa: "Panie Jezu, jestem z Tobą", jak była z Tobą Twoja Matka, Maryja, to podstawowy przewodnik po przeżyciach Świętego Triduum Paschalnego. Tak więc w pierwszym dniu Paschy, który jest dniem Męki, uczniowie Pana są przy Nim w Jego cierpieniu, w drugim dniu, który jest dniem spoczynku w grobie, starają się czuwać nad grobem, a także odpocząć po trudach dnia pierwszego oraz przed nocną liturgią dnia trzeciego. W trzecim dniu,

który jest dniem zwycięstwa, świętują ze Zbawicielem Jego Zmartwychwstanie rozpoczynając je najbardziej uroczystą celebracją roku, jaką powinna być liturgia Wigilii Paschalnej. To "bycie z Chrystusem" należy przeżywać godzina po godzinie, niezależnie od miejsca, w którym się przebywa i zajęć, które się wykonuje. Gdy ktoś bliski cierpi, jesteśmy przy nim duchowo także wtedy, gdy dzielą nas kilometry. Żadne zajęcia nie jest przeszkodą w duchowym trwaniu przy Chrystusie dla kogoś, kto kocha swego Boga i Pana.

479. Przechodzić od Wielkiego Piątku do Wielkiej Niedzieli. Duszpasterze powinni wskazywać wiernym taki sposób przeżywania tych Trzech Świętych Dni, aby każdy uczeń Pana mógł przeżyć głębiej godziny męki Zbawiciela, aby mógł odpocząć po trudach czuwania i postu oraz aby mógł świętować zwycięstwo Chrystusa. Choć Mękę Chrystusa można rozważać zawsze, to jednak raz w roku chrześcijanie starają się nie tylko "rozważać", ale w pewien szczególny sposób "towarzyszyć" Chrystusowi we wszystkim, co On przeżywa. Godziny Jego Męki, od czwartku wieczorem do pochowania w grobie są dla nich godzinami czuwania, modlitwy, postu i uroczystego sprawowania liturgii. Gdy Chrystus spoczywa w grobie modlą się nad grobem, oczekując zmartwychwstania oraz przygotowując się do świętowania tego dnia także przez odpoczynek. Gdy Chrystus wstaje z grobu i przychodzi do swoich uczniów ofiarowując im dar nowego życia, oni świętują całą noc i cały dzień.

Msza Święta Wieczery Pańskiej

480. "Mszą, którą celebryje się w wieczornych godzinach Wielkiego Czwartku, Kościół rozpoczyna Triduum Paschalne. Wspomina również tę ostatnią wieczerzę, w czasie której Pan Jezus tej nocy, której był wydany, umiłował aż do końca swoich, którzy byli na świecie, ofiarował Bogu Ojcu swoje Ciało i Krew pod postaciami chleba i wina, i dał Apostołom, aby spożywali, polecił również im oraz ich następcom w kapłaństwie składać ofiarę. Cała uwaga duszy powinna się zwrócić na misteria, które wspomina się w czasie tej mszy: mianowicie ustanowienie Eucharystii i kapłaństwa oraz polecenie Pana o miłości bratniej; należy to wyjaśnić w homilii"⁴²⁵.

Służba liturgiczna

481. Poszczególne zespoły liturgiczne przygotowują swoje postugi. W każdym z nich powinna się dokonać potrzebne ustalenia oraz odbyć się konieczne ćwiczenia, aby postugi były spełniane godnie i pięknie. Należy unikać improwizacji, lecz wszystko przygotować.

482. W poszczególnych zespołach należy zwrócić szczególną uwagę na charakterystyczne cechy dzisiejszej celebracji:

a. Zespół lektorów wyznacza dwie osoby do czytania słowa Bożego.

b. Zespół modlitewny przygotowuje odpowiednie wezwania związane z tajemnicą Wieczernika i rozpoczynającego się Triduum Paschalnego oraz wyznacza osoby do ich odczytania lub odśpiewania. Wybiera także refren, powtarzany przez wszystkich. Może on w swojej treści odwoływać się do tajemnicy dnia (miłość).

c. Zespół ministrancki (starsi i młodszy usługujący) przygotowuje postugi krzyża, światła, ołtarza, wody, kadzidła, księgi, dzwonek. Do każdej z postug należy wyznaczyć odpowiednią liczbę osób. Szczególną funkcję mają dziś do spełnienia ministranci ołtarza.

Jest to bowiem dzień, w którym Chrystus ustanowił Najświętszą Eucharystię. "Po skończeniu Mszy obnaża się ołtarz. Wypada zastronić krzyże w kościele zastonami barwy czerwonej lub fioletowej, jeżeli nie zostały zastronione w sobotę przed 5. niedzielą Wielkiego Postu. Nie zapala się lamp przed wizerunkami świętych"⁴²⁶. Przy tej postudze powinni pomóc także ministranci ołtarza.

d. Zespół darów ma także dziś swój szczególny dzień. Jego zadania są wyraźnie wyróżnione w liście Kongregacji o obchodzeniu Świąt Paschalnych: "W procesji na przygotowanie darów można złożyć dary dla biednych, zwłaszcza zebrane w czasie Wielkiego Postu jako owoc pokuty. Lud śpiewa w tym czasie "Gdzie miłość prawdziwa i do-broć"⁴²⁷. O tej procesji mówi także Mszał Rzymski⁴²⁸. Jest to jedna z najważniejszych w roku, a równocześnie jedna z najtrudniejszych do zorganizowania procesji. Chodzi w niej bowiem nie tylko o dary chleba i wina, lecz także o dary, które są "owocami pokuty" wielkopostnej. Zespół postugi darów chcąc dobrze tę procesję przygotować musi się trudzić w czasie całego okresu Wielkiego Postu. Znaczenie tej procesji oraz niesionych w niej darów należy wyjaśnić w odpowiednim komentarzu.

e. Zespół komentatorek troszczy się najpierw o ogólne wprowadzenie w dzisiejszą liturgię, dokonane przed jej rozpoczęciem, a także o konieczne wyjaśnienia i wprowadzenia w czasie samej liturgii. Szczególnie chodzi o wyjaśnienie obrzędu umycia nóg (jeśli jest), procesji z darami oraz procesji po Mszy Świętej do miejsca adoracji.

f. Zespół ładu przygotowuje miejsca dla celebracji, czuwa nad porządkiem w czasie rozdzielania Komunii świętej oraz pomaga w przejściu procesji z Najświętszym Sakramentem do kaplicy adoracji.

g. Zespoły śpiewające wykonują wiele zadań. Psalterzysta śpiewa psalm responsoryjny, schola lub inny zespół śpiewa werset przed Ewangelią. Zespół też animuje i ożywia śpiew całego zgromadzenia oraz urozmaica go jakimś śpiewem wykonanym przez siebie. Troszczy się także o teksty śpiewów dla wszystkich zgromadzonych.

Naczynia, szaty i księgi liturgiczne

483. Na dzisiejszą celebrację trzeba przygotować także wszystkie potrzebne naczynia, księgi, szaty i inne rzeczy potrzebne w czasie liturgii:

a. W puszkach przygotować odpowiednią ilość chleba do konsekracji na dzień i na dzień następny. Oprócz hostii dla Csa (i koncelebransów) przygotować do konsekracji jeszcze jedną hostię, która zostanie wystawiona w dniu jutrzejszym w Grobie Pańskim.

b. Szaty dla Csa (i koncelebransów) koloru białego.

c. Kadzidło, krzyż, świece, mszał (i mszaliki dla koncelebransów), dzwonki i kołatki.

d. Jeżeli będzie obrzęd umycia nóg: miednicę i dzbanek z wodą do umycia nóg, ręcznik, fartuch dla Csa, miska i dzbanek z wodą do umycia rąk Csa.

e. Monstrancję, welon, baldachim.

Przebieg Liturgii

484. Msza św. Wieczery Pańskiej ma podobny przebieg jak Msza Święta niedzielna z wyjątkiem podanych niżej elementów:

a. Procesja Wejścia powinna być bardziej uroczysta. Wskazane jest, aby szła dłuższą drogą.

b. W czasie "Chwała na wysokości Bogu" dzwonią dzwony, które po skończeniu śpiewu milkną aż do Wigilii Paschalnej. Ministranci dzwonią także dzwonekami (nie za głośno). Powinni to czynić chorałści wcześniej wyznaczeni. Po "Chwała" odkładają dzwoneki i w dalszym ciągu Mszy św. używają kołatek.

c. Umycie nóg. Jeżeli ten obrzęd następuje, to ma on miejsce po homilii. Ze strony ministrantów zaangażowani są przede wszystkim ceremoniarz i ministrant ołtarza, dlatego w tym dniu powinno być więcej ministrantów ołtarza. Do nich należy: przygotować 12 miejsc, dla tych, którym kapłan będzie obmywał nogi. Po homilii C wprowadza ich na te miejsca z zakrystii lub z kościoła idąc przed nimi. Dwaj ministranci ołtarza stają obok kapłana, jeden trzyma dzbanek z wodą i miednicę, drugi podaje ręcznik kapłanowi (lub sam wyciera nogi siedzącym). Druga dwójka ministrantów ołtarza służy w razie potrzeby przy zdejmowaniu lub ubieraniu butów i skarpet. Po zakończeniu obrzędu C odprowadza mężczyzn lub chłopców, którym zostały umyte nogi.

d. Procesja z darami powinna być bardziej uroczysta niż zwykle (por. uwagi podane w nr 000).

e. "W momencie Komunii diakoni albo akolici, albo szafarze nadzwyczajni mogą wziąć z ołtarza Eucharystię, aby później zanieść ją do chorych, którzy przyjmą Komunię w domu. W ten sposób nawet chorzy mogą się ściśle złączyć z Kościołem celebrującym"⁴²⁹.

f. "Po odmówieniu modlitwy po Komunii odbywa się procesja przez kościół, w której przenosi się Najświętszy Sakrament do miejsca przechowania. Na czele idzie ministrant z krzyżem, niesie się płonące świece i kadzielnicę. W czasie procesji śpiewa się hymn "Sław, języku" lub inną pieśń eucharystyczną. Przeniesienie i złożenie Najświętszego Sakramentu nie mogą się odbyć w tych kościołach, w których w Wielki Piątek nie odbywa się liturgia ku czci Męki Pańskiej"⁴³⁰.

485. "Należy wezwać wiernych, aby po Mszy Wieczerzy Pańskiej przez pewną część nocy odbywali w kościele adorację przed Najświętszym Sakramentem uroczystie przechowywanym tego dnia. W czasie trwania adoracji można czytać część Ewangelii według świętego Jana (rozd. 13-17). Po północy adoracja odbywa się bez zewnętrznej uroczystości, ponieważ rozpoczął się dzień Męki Pańskiej"⁴³¹.

Liturgia Męki Pańskiej (Wielki Piątek)

486. "W tym dniu, w którym "Chrystus został ofiarowany jako nasza Pascha", Kościół, rozważając Mękę swojego Pana i Oblubieńca, wspomina swoje narodzenie z boku Chrystusa rozpiętego na krzyżu i wstawia się za zbawienie całego świata. Zgodnie z prawną tradycją, Kościół w tym dniu nie składa Ofiary eucharystycznej; wiernym rozdaje się Komunię świętą tylko w czasie liturgii Męki Pańskiej; chorym, którzy nie mogą uczestniczyć w liturgii, można zanieść Komunię o każdej porze dnia"⁴³².

487. "Wielki Piątek Męki Pańskiej jest dniem obowiązkowej pokuty w całym Kościele; w tym dniu należy zachować wstrzeżliwość od pokarmów mięsnych i post. W tym dniu nie wolno sprawować sakramentów, z wyjątkiem sakramentów pokuty i namaszczenia chorych. Pogrzeby należy odprawiać bez śpiewu, bez gry na organach i bicia

dzwonów. Zaleca się, aby dzisiaj odprawiono w kościołach Godzinę czytań i Jutrzniew z udziałem ludu (por. nr 40)"⁴³³.

Służba liturgiczna

488. Poszczególne zespoły liturgiczne przygotowują swoje postugi. W każdym z nich należy zwrócić szczególną uwagę na charakterystyczne cechy dzisiejszej celebracji:

a. Zespół lektorów wyznacza dwie osoby do czytania słowa Bożego. Jeżeli Męka Pańska czytana jest przez lektorów, to dodatkowo należy wyznaczyć osoby do tej postugi.

b. Zespół modlitewny może się włączyć w wielkopiątkową modlitwę powszechną, która należy do pierwowzorów tej modlitwy i ma szczególnie uroczystą formę. Przedstawiciele tego zespołu mogą śpiewać wezwanie do każdej z dziesięciu modlitw, a po chwili ciszy kapłan śpiewa samą modlitwę.

c. Zespół ministrancki (starsi i młodszy usługujący) przygotowuje swoje zwykłe postugi. W szczególny sposób wyróżniona jest dzisiaj postuga krzyża. Jest on uczczony przez uroczyste wniesienie, ukazanie całemu zgromadzeniu, śpiew wyrażający jego znaczenie ("Oto drzewo krzyża, na którym zawisło zbawienie świata"), odpowiedź ludu i przyklęknięcie przed krzyżem, a w końcu indywidualne podejście do krzyża i ucałowanie go ze czcią. Ministranci krzyża pomagają w właściwym przebiegu tej liturgii. Swoją postugę pełnią także dzisiaj usługujący do światła, kadzidła, księgi, kołatek oraz przy ołtarzu. Do każdej z postug należy wyznaczyć odpowiednią liczbę osób.

d. Zespół komentatorek troszczy się, podobnie jak w dniu wczorajszym, najpierw o ogólne wprowadzenie w dzisiejszą liturgię, dokonane przed jej rozpoczęciem, a także o konieczne wyjaśnienia i wprowadzenia w czasie samej liturgii. Można podać wprowadzenie do liturgii słowa, do modlitwy powszechnej oraz do adoracji krzyża. W czasie samej adoracji krzyża, która trwa długo, można przeplatać śpiew pieśni krótkimi tekstami o krzyżu. Komentatorki mogą także podać uwagi przed przeniesieniem Pana Jezusa do grobu, jeżeli nie czyni tego kapłan.

e. Zespół ładu ma w dniu dzisiejszym bardzo trudną postugę. Chodzi o porządek przy adoracji krzyża. Ich postuga może przyczynić się do pięknego i spokojnego przeżywania tego obrzędu. Jednak źle spełniania może utrudnić podchodzenie ludzi i wprowadzić nerwową atmosferę. Dlatego postugę tę powinny pełnić najbardziej przygotowane do tego osoby. Czuwają one także nad porządkiem w czasie rozdzielania Komunii świętej oraz w czasie przejścia procesji z Najświętszym Sakramentem do Grobu Pańskiego.

f. Zespoły śpiewające mają także dzisiaj szczególne postugi do wykonania. Psalterzysta śpiewa psalm responsoryjny, schola lub inny zespół śpiewa werset przed Ewangelią. Najwięcej śpiewów wykonuje się w czasie adoracji krzyża i Komunii świętej. Jest w tym czasie miejsce na śpiew chóru i scholi, jednak nie mogą one wyłączyć ze śpiewu zgromadzonych wiernych. Przeciwnie, najwięcej śpiewów powinny wykonywać wszyscy uczestnicy liturgii. Należy także zatroszczyć się o teksty śpiewów dla wszystkich zgromadzonych.

Przebieg liturgii

489. "Liturgia Męki Pańskiej powinna się odbyć w godzinach popołudniowych, około godziny piętnastej. Ze względów duszpasterskich radzi się wybrać godzinę dogodniej-

szą, w której łatwiej można zgromadzić wiernych, np.: już od południa, albo w godzinach późniejszych, ale nie po godzinie dwudziestej pierwszej. Należy wiernie, z religijną czcią zachować porządek liturgii Męki Pańskiej (Liturgia słowa, adoracja Krzyża, Komunia Święta) pochodzący ze starożytnej tradycji Kościoła. Nikomu nie wolno wprowadzać zmian według własnego uznania"⁴³⁴.

OBRZĘDY WSTĘPNE

490. "Kapłan i asystujący udają się do ołtarza w ciszy, bez śpiewu. Jeżeli robi się jakieś wprowadzenie, należy je podać przed wejściem kapłana. Kapłan i asystujący, po skłonie przed ołtarzem padają na twarz; to padnięcie na twarz należy zachować, jako obrzęd własny tego dnia; oznacza on uniżenie się „człowieka ziemskiego” oraz smutek i ból Kościoła. Wierni w czasie wejścia kapłana stoją, a potem padają na kolana i modlą się w ciszy"⁴³⁵.

491. Cytowany dokument Kościoła określa szczegółowo sposób przeżywania oraz znaczenie obrzędów rozpoczynających liturgię Męki Pańskiej:

a. Przed rozpoczęciem liturgii wskazane jest odpowiednie wprowadzenie. Postugę tę spełnia komentatorka wyjaśniając przebieg dzisiejszej liturgii i przypominając także znaczenie leżenia krzyżem.

b. Procesja wejścia odbywa się w milczeniu. Komentarz powinien zakończyć się przed rozpoczęciem procesji. Nie niesie się żadnych znaków (świec, krzyża, kadzidła, Ewan-geliarza).

c. Po dojściu do ołtarza ma miejsce skłon (w tabernakulum nie powinno być Najświęt-szego Sakramentu, drzwiczki od tabernakulum są uchylone). Usługujący kłaniają się dwójkami w miarę dochodzenia do ołtarza i udają się na swoje miejsce.

d. Po oddaniu czci ołtarzowi "kapłan i usługujący padają na twarz". Dokument mówi o wielu osobach, które ten gest wykonują. Często ogranicza się go do samego ka-płana. Jest to uzasadnione w kościołach, w których jest bardzo ciasno i nie ma miej-sca na leżenie krzyżem większej grupy osób. Jednak nie należy rezygnować z tego bo-gatego znaku w kościołach, w których nie brak miejsca na leżenie krzyżem także kon-celebransów i wszystkich usługujących. Dokument Kościoła nazywa prostrację "obrzę-dem własnym tego dnia" i nadaje mu wielkie znaczenie. Powinno być ono wyjaśnione w komentarzu wprowadzającym. Wtedy wszystkie elementy tej części celebracji mogą być lepiej zrozumiane (cisza, leżenie krzyżem kapłana i usługujących, postawa kłęcząca wszystkich zgromadzonych, modlitwa kończąca ten obrzęd)⁴³⁶.

e. Po powstaniu kapłan udaje się na miejsce przewodniczenia i zwrócony do wiernych odmawia modlitwę podaną w Mszałe⁴³⁷.

CZYTANIA

492. "Czytania należy wykonać w całości. Psalm responsoryjny i śpiew przed Ewange-lią należy odśpiewać jak zwykle. Opis Męki Pańskiej według świętego Jana, należy odśpiewać lub odczytać w taki sam sposób jak w poprzednią niedzielę. Po skończeniu Pasji powinna być homilia. Przy jej końcu można wezwać wiernych, aby przez krótki czas oddali się medytacji"⁴³⁸.

MODLITWA POWSZECHNA

493. "Należy odprawić Modlitwę powszechną według tekstu i formy przekazanych przez starożytność, z całym zakresem intencji. Zakres ten dobrze oznacza powszechną moc Męki Chrystusa, który zawisł na krzyżu za zbawienie całego świata. W razie zaistnienia wielkiej potrzeby publicznej, Ordynariusz miejscowy może pozwolić lub nakazać, aby dodano specjalną intencję. Spośród modlitw, które są podane w mszale, wolno kapłanowi wybrać takie, które bardziej odpowiadają warunkom miejscowym,, tak jednak, aby zachował następstwo intencji nakazane w Modlitwie powszechnej"⁴³⁹.

494. Uwagi dla usługujących:

a. Wprowadzeniem do modlitwy powszechnej może być komentarz. Jego treść uświadomiamy zgromadzonym prawdę, że intencje modlitwy wyrażają "powszechną moc Męki Chrystusa, który zawisł na krzyżu za zbawienie całego świata". Zachęca ich także do osobistej modlitwy we wszystkich podanych intencjach.

b. Podawanie intencji modlitwy nie należy zasadniczo dla przewodniczącego zgromadzenia. Jego zadaniem jest zanieść do Boga samą modlitwę. Intencje natomiast podaje diakon⁴⁴⁰. Jeżeli nie ma diakona, może je odśpiewać jeden z koncelebrantów. Wskazane jest jednak, aby tę postługę podjął zespół, który w ciągu roku w parafii troszczy się co niedzielę o modlitwę powszechną. Jest to ich najbardziej wyróżniona w roku postługa. Przedstawiciele grupy mogą zaśpiewać poszczególne wezwania, podane w Mszale. Mogą to uczynić wspólnie lub indywidualnie.

c. Należy zatroszczyć się o osobny mikrofon i tekst dla osób śpiewających wezwania do modlitwy oraz dla kapłana zanoszącego do Boga samą modlitwę.

ADORACJA KRZYŻA

495. "Krzyż, którego używa się do odstonięcia, powinien być dość wielki i piękny. Należy wybrać z mszału pierwszą lub drugą formułę odstonięcia. Ten obrzęd powinien się odbyć z uroczystością odpowiednią do tego misterium naszego zbawienia: tak wezwania przy odstonięciu Krzyża, jak odpowiedź ludu, powinny być śpiewane. Po każdym uklęknięciu należy zachować zupełne milczenie. W tym czasie kapłan stojąc trzyma wzniesiony Krzyż"⁴⁴¹.

496. "Krzyż należy przedstawić do adoracji przez każdego wiernego, ponieważ osobista adoracja Krzyża jest głównym elementem tego obrzędu; tylko w bardzo licznych zgromadzeniach wiernych może się odbyć obrzęd adoracji przez wszystkich równocześnie. Do adoracji należy przedstawić jeden Krzyż, bo wymaga tego prawdziwość znaku. W czasie adoracji Krzyża śpiewa się antyfony, "Skargi Zbawiciela" i hymn, ponieważ w lirycznej formie przypominają dzieje zbawienia, albo inne odpowiednie śpiewy (por. nr 42)⁴⁴².

497. Wielkopiątkowa adoracja krzyża należy do najważniejszych przeżyć tego dnia. Należy więc zatroszczyć się o wszystkie szczegóły, które mogą przyczynić się do jak najpiękniejszego i najowocniejszego jej przeżycia:

a. Przypomnienie melodii. Dokument Kościoła wyraźnie zaleca, aby aklamacja: "Oto drzewo krzyża..." oraz odpowiedź ludu były śpiewane. Należy więc przed rozpoczęciem liturgii przypomnieć melodię tego śpiewu. Mszał Rzymski dla diecezji polskich dopuszcza także możliwość śpiewu aklamacji przez scholę⁴⁴³.

b. Wybór krzyża. Cytowany powyżej dokument zwraca uwagę, że powinien to być krzyż "dość wielki i piękny". Odpowiednia wielkość jest konieczna dla ukazania go wszystkim zgromadzonym oraz dla ułatwienia w podchodzeniu do ucałowania. Powinien on być także piękny, aby samym swoim wyglądem przyciągał uwagę wierzących.

c. Wybór osoby, która krzyż przynosi. Wybór tej osoby nie powinien się dokonywać po-przez proste wyznaczenie jednego z ministrantów. Misterium, które się objawia we w niesieniu krzyża jest wielkie i warto jego wielkość pokreślić także przez wybór osoby, która w swoim osobistym życiu niesie ciężki krzyż choroby lub innego doświadczenia. Może to być także osoba, która w czasie pogrzebów lub innych celebracji liturgicznych troszczy się o krzyż. W szczególnych sytuacjach może to być także osoba na wózku inwalidzkim, dźwigająca cierpliwie swój krzyż.

d. Dwie formy ukazania krzyża. Są one opisane w Mszałe rzymskim⁴⁴⁴. W pierwszej formie przynosi się zasłonięty krzyż i odstawiając kolejno jego część górną oraz ramiona śpiewa trzykrotnie aklamację. Po odpowiedzi: "Pójdźmy z pokłonem" wszyscy klękają na oba kolana i przez chwilę oddają cześć krzyżowi. W drugiej formie przynosi się krzyż odstonięty, a śpiew: "Oto drzewo krzyża..." wykonuje się przy wejściu do kościoła, w środku kościoła oraz trzeci raz przed prezbiterium. Po każdym śpiewie wszyscy zgromadzeni klękają i adorują krzyż w milczeniu.

e. Adoracja krzyża. Wszyscy uczestnicy liturgii podchodzą procesjonalnie do krzyża i oddają mu cześć w sposób zgodny z miejscowym zwyczajem (przyklęknięcie, ucałowanie)⁴⁴⁵. Posługa ładu czuwa nad porządkiem w podchodzeniu do krzyża. Pilnują, aby wierni podchodzili i odchodzili we wskazanym kierunku. W razie potrzeby pomagają starszym osobom powstać po oddaniu czci krzyżowi. Komentator wcześniej podaje sposób podchodzenia do ucałowania krzyża.

f. Jeden krzyż. Dokumenty Kościoła wyraźnie podkreślają, że należy dawać do uczczenia tylko jeden krzyż. List Kongregacji wyjaśnia, iż "domaga się tego zasada prawdziwości znaku". Jeżeli w liturgii uczestniczy tak wielka liczba wiernych, że nie wszyscy mogą podejść do ucałowania krzyża, Mszał rzymski proponuje w takiej sytuacji prze-rwanie podchodzenia indywidualnego oraz podniesienie krzyża w górę przez kapłana, aby wszyscy mogli oddać mu cześć w milczeniu⁴⁴⁶. W takiej sytuacji należy zachęcić wiernych, aby podchodzili do ucałowania krzyża po zakończeniu liturgii. Krzyż bowiem zostaje umieszczony w miejscu wyróżnionym i łatwo dostępnym dla wiernych.

g. Modlitwy i śpiewy. W czasie adoracji krzyża śpiewa się pieśni. Mszał Rzymski wyraźnie zaleca śpiewy: "Wielbimy Krzyż", "Święty Boże", "Ludu, mój ludu", "Krzyżu święty" i inne odpowiednie pieśni. Wskazane jest, aby śpiew pieśni te poprzedzać odpowiednim komentarzem, który ukazuje tajemnicę krzyża i pomaga skupić się na treści wykonywanego śpiewu.

KOMUNIA ŚWIĘTA

498. Po zakończeniu adoracji krzyża "ołtarz nakrywa się obrusem i umieszcza na nim korporał i mszał. Następnie diakon, lub, gdy go nie ma, sam kapłan przynosi Najświętszy Sakrament krótszą drogą z miejsca przechowania do ołtarza. W tym czasie wszyscy stoją w milczeniu. Dwaj ministranci towarzyszą kapłanowi, niosąc przy Najświętszym Sakramencie zapalone świece, które stawiają na ołtarzu lub obok niego"⁴⁴⁷.

499. "Kapłan śpiewa wezwanie do Modlitwy Pańskiej, którą wszyscy śpiewają. Nie przekazuje się znaku pokoju. Komunia odbywa się w sposób opisany w mszale. W czasie Komunii można śpiewać psalm 22(21) lub inną odpowiednią pieśń."⁴⁴⁸.

500. "Gdy wierni przyjmą Komunię, puszkę z Najświętszym Sakramentem umieszcza się w tabernakulum. Jeżeli jest diakon lub drugi kapłan, może puszkę od razu przenieść do tabernakulum w Grobie Pańskim. Po Komunii można zachować przez pewien czas święte milczenie, po czym kapłan odmawia modlitwę podaną w mszale"⁴⁴⁹.

501. Po modlitwie po Komunii kapłan zachęca wiernych do adoracji Najświętszego Sakramentu. Podaje też program adoracji i modlitwy aż do Wigilii Paschalnej.

PROCESJA DO GROBU PAŃSKIEGO

502. "Zgodnie z wielowiekową tradycją, w Wielki Piątek po ukończeniu liturgii Męki Pańskiej, przenosi się Najświętszy Sakrament do Grobu Pańskiego i wystawia do adoracji"⁴⁵⁰.

503. "Po skończonych obrzędach obnaża się ołtarz, pozostaje jednak Krzyż i cztery świeczniki. W kościele należy przygotować odpowiednie miejsce (np. kaplicę, w której Najświętszy Sakrament był złożony w Wielki Czwartek), gdzie umieszcza się krzyż z wizerunkiem Chrystusa, aby wierni mogli go adorować i całować, a także trwać na rozmyślaniu"⁴⁵¹.

504. "Ze względów duszpasterskich nie należy zaniedbywać takich nabożeństw jak: Droga Krzyżowa, procesje na cześć Męki Pańskiej i wspomnienie boleści Najświętszej Maryi Panny. Teksty i śpiewy należy dostosować do ducha liturgii tego dnia. Porę tych nabożeństw należy uzgodnić z godziną obrzędów liturgicznych w ten sposób, aby było widoczne, że obrzędy liturgiczne ze swojej natury są daleko ważniejsze od nabożeństw"⁴⁵².

Naczynia, szaty i księgi liturgiczne

505. W przygotowaniu miejsca i potrzebnych rzeczy na dzisiejszą celebrację należy pamiętać o następujących uwagach:

a. Ołtarz winien być zupełnie obnażony: bez krzyża, bez świeczników, bez obrusów. Tabernakulum puste, wyścielone korporatem, obok kluczyk. Na stoliku obrus na ołtarz i świece, które będą umieszczone na ołtarzu.

b. Korporaty. Jeden do umieszczenia na ołtarzu, drugi w miejscu wystawienia Najświętszego Sakramentu.

c. Szaty dla kapłanów (i diakonów) czerwone, jak do Mszy św.

d. Dywanik w miejscu, w którym kapłan (i służba liturgiczna) będzie modlił się upadając na twarz.

e. Potrzebne teksty: Mszał, lekcjonarz, teksty opisu Męki Pańskiej dla lektorów (także mikrofony dla czytających).

f. Krzyż okryty fioletową zastoną. Umieszczamy go w zakrystii lub innym miejscu, skąd zostanie uroczysto przyniesiony do ołtarza oraz świeczniki ze świecami do niesienia obok krzyża. Należy także przygotować miejsce, w którym krzyż będzie umieszczony po zakończeniu adoracji.

g. Monstrancja oraz przeźroczysty wolon do jej nakrycia. Baldachim do procesji do Bożego Grobu.

h. Kadzielnicę, łódkę oraz krzyż, który będzie niesiony w procesji do Grobu. Wino i wodę do puryfikacji puszek po Komunii św. Teksty śpiewów dla ministrantów. Ławki lub krzesła dla służby liturgicznej.

Przeżycia Wielkiej Soboty

506. Drugi dzień Świętego Triduum Paschalnego nazwany został "Misterium Chrystusa Pogrzebanego". W liturgii Godzin Kościół rozważa dziś słowa: "Wielka cisza spowita ziemię; wielka na niej cisza i pustka. Cisza wielka, bo Król zasnął"⁴⁵³. Cisza Wielkiej Soboty wypełniona jest wspomnianiem Męki Pana oraz oczekiwaniem na zmartwychwstanie.

507. "W Wielką Sobotę Kościół trwa przy Grobie Pańskim rozważając Mękę i Śmierć Chrystusa oraz Jego zstąpienie do Otchłani, a także modląc się i poszcząc oczekuje Jego Zmartwychwstania. Bardzo się zaleca, aby odbyła się Godzina czytań i Jutrznia z udziałem ludu (por. nr 40). Tam, gdzie to nie jest możliwe, należy urządzić nabożeństwo słowa Bożego albo inne nabożeństwo odpowiadające misterium tego dnia"⁴⁵⁴.

508. "Trwać przy Grobie Pańskim" oraz "oczekiwać zmartwychwstania" to dwa szczególne przeżycia Wielkiej Soboty. Jedno i drugie przeżycie związane jest z modlitwą i postem. Dokumenty Kościoła zalecają wyraźnie niektóre formy modlitwy:

a. "Bardzo się zaleca, aby odbyła się Godzina czytań i Jutrznia z udziałem ludu". Widać w tym sformułowaniu pewne naleganie, aby tę właśnie modlitwę postawić na pierwszym miejscu w przeżywaniu Wielkiej Soboty. Jest możliwe, aby poszczególne grupy przychodzące na modlitwę przy Grobie Pańskim, otrzymywały przygotowane teksty Jutrznia i Godziny czytań i najpierw modliły się tymi słowami. Przygotowane osoby mogą tę modlitwę prowadzić. Jedna z nich, w wyznaczonej godzinie, prowadzona przez kapłana, może być połączona z odpowiednim rozważaniem. Później modlitwa ta może się przedłużyć w śpiew pieśni, odmawianie różańca, modlitwę w ciszy.

b. "W kościele można wystawić dla uczczenia przez wiernych wizerunek Chrystusa ukrzyżowanego albo spoczywającego w grobie, albo zstępującego do otchłani, które ilustrują misterium Wielkiej Soboty, a także wizerunek Najświętszej Maryi Panny Bolesnej"⁴⁵⁵. To zalecenie Kościoła realizowane jest w naszych parafiach w sposób szczególnie gorliwy, gdyż Grób Pański jest zawsze pieczołowicie przygotowywany. Warto jest rozważyć podane w dokumencie zalecenie o umieszczaniu w miejscu modlitwy także wizerunku NMP Bolesnej. Maryja jest najbliższą Chrystusa i Ona uczy nas właściwego przeżywania Jego Śmierci i Zmartwychwstania. Jej wizerunek, jako Matki Bolesnej, może być bardzo pomocny w modlitwie.

c. Czuwanie przy Grobie Pańskim oraz oczekiwanie na zmartwychwstanie związane jest także z postem. W soborowej Konstytucji o Liturgii czytamy: "Niech nienaruszony pozostanie post paschalny, który należy wszędzie zachować w Wielki Piątek Męki i Śmierci Pańskiej, a w miarę możliwości przedłużyć go na Wielką Sobotę, aby dzięki temu z podniosłym i otwartym sercem przystąpić do radości niedzieli Zmartwychwstania"⁴⁵⁶. Tę tradycję Kościoła kilkakrotnie przypomina i zaleca omawiany dokument Kongregacji⁴⁵⁷. Zrodziła się ona ze słów Chrystusa: Gdy zabiorą im Oblubieńca, wówczas będą pościć (Mt 2,19).

509. "Dzisiaj Kościół całkowicie powstrzymuje się od sprawowania Ofiary Mszy świętej. Komunii świętej można udzielać tylko w formie Wiatyku. Nie można celebrować małżeństwa ani innych sakramentów, z wyjątkiem sakramentów pokuty i namaszczenia chorych"⁴⁵⁸.

510. "Wiernych należy pouczyć o szczególnej naturze Wielkiej Soboty. Święteczne zwyczaje i tradycje związane z tym dniem z tego powodu, że niegdyś w Wielką Sobotę antycypowano uroczystość paschalną, należy odłożyć na noc i dzień Wielkanocy"⁴⁵⁹.

511. Zachowany zostaje natomiast piękny zwyczaj błogosławienia pokarmów w Wielką Sobotę. Obrzęd błogosławienia należy poprzedzić odpowiednim wyjaśnieniem, aby sens tej liturgicznej czynności był dobrze zrozumiany przez wiernych. Wyraża go tekst modlitw odmawianych nad pokarmami.

Liturgia Wigilii Paschalnej

512. "Zgodnie z bardzo dawną tradycją, ta noc powinna być czuwaniem na cześć Pana. Wigilia, którą się odprawia tej nocy wspominając świętą i wielką noc Zmartwychwstania Chrystusa, jest uważana za "matkę wszystkich świętych Wigilii". W czasie tej Wigilii Kościół czuwając oczekuje Zmartwychwstania Chrystusa i celebruje to Zmartwychwstanie przez sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego"⁴⁶⁰.

513. "Wszystkie obrzędy Wigilii Paschalnej odbywają się w nocy; nie wolno ich rozpoczynać, zanim nie zapadnie noc, a należy je zakończyć przed świtem dnia niedzielnego". Tę zasadę należy ściśle interpretować. Potępia się przeciwne tej zasadzie nadużycia i zwyczaje tu i ówdzie spotykane, według których Wigilię Paschalną odprawia się o tej godzinie, o jakiej antycypuje się msze niedzielne. Te motywy, jakie czasem się podnosi, aby uzasadnić antycypowanie Wigilii Paschalnej, np. brak bezpieczeństwa, nie są przytaczane, gdy chodzi o noc Narodzenia Pańskiego oraz inne zgromadzenia, które odbywają się w nocy"⁴⁶¹.

514. "Wigilia Paschalna, w czasie której Hebrajczycy czuwalili w nocy oczekując przyścia Pana, aby ich wyzwolił z niewoli faraona, była przez nich zachowywana jako do-rocza pamiątka; była to figura przyszłej, prawdziwej Paschy Chrystusa, nocy prawdziwego wyzwolenia, w której "Chrystus skruszywszy więzy śmierci, jako zwycięzca wy-szedł z Otchłani"⁴⁶².

515. "Kościół od początku obchodził doroczną Paschę, która jest uroczystością nad uroczystościami, przede wszystkim przez odprawienie nocy Wigilii. Zmartwychwstanie Chrystusa jest bowiem podstawą naszej wiary i nadziei; przez chrzest i bierzmowanie zostaliśmy wszczępieni w paschalne misterium Chrystusa, z Nim współumarli, współpo-grzebani i współzmartwychwstali, razem z Nim będziemy królować. Ta Wigilia jest również oczekiwaniem powtórnego przyścia Pana"⁴⁶³.

Śłużba liturgiczna

516. Liturgia Wigilii Paschalnej jest najbardziej wyróżnioną celebracją w całym roku liturgicznym. Odnosi się to także do służby liturgicznej. Cały Kościół świętuje dziś największe wydarzenie, a każdy usługujący podejmuje najbardziej zaszczytną postługę. W pewnym sensie przygotowuje się do niej cały rok. W codziennej i niedzielnej postudze dojrzewa do tego, aby poprzez postługę mieć szczególny udział w celebracji Zmartwychwstania Pana.

POSŁUGA SŁOWA

517. Stół słowa jest w dzisiejszej celebracji szczególnie bogato zastawiony. W żadnej innej celebracji liturgicznej Kościoła nie proponuje tylu czytań, co w Wigilii Paschalnej. Są one proponowane nie po to, aby je opuszczać. "Wszędzie gdzie to jest możliwe należy odczytać wszystkie lekcje, aby zachować charakter Wigilii Paschalnej, która wymaga odpowiednio długiego czasu"⁴⁶⁴. Można z roku na rok poszerzać zakres czytań wprowadzając systematycznie wiernych w charakter tej wigilii.

518. Dobrze przeżycie liturgii słowa zależne jest także od odpowiednio wybranych i przygotowanych lektorów. Treść czytań jest bardzo bogata. "Opisują one główne zdarzenia dziejów zbawienia"⁴⁶⁵. Odczytanie tego opisu, wybranego z bogatego skarbca Piśmienia Świętego, powinno być szczególnie piękne. Nie można więc do tego zadania wyznaczać lektorów w ostatniej chwili. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby byli oni już wyznaczeni na początku Wielkiego Postu.

519. Lektorzy zajmują takie miejsce, aby ich podchodzenie do miejsca, z którego czytają słowo Boże, nie wymagało dalekich przejść.

POSŁUGA MODLITWY

520. Liturgia dzisiejsza przewiduje także modlitwę powszechną. Propozycje odpowiednich tekstów znajdują się w różnych opracowaniach. Zespół modlitewny powinien je rozważyć i dokonać odpowiednich adaptacji do wydarzeń, jakimi żyje świat i parafia.

521. Wskazane jest, aby w zespole pełniącym tę posługę, była reprezentacja całej parafii, a więc przedstawiciel dzieci, młodzieży i dorosłych, zdrowych i chorych, mężczyzn i kobiet. Każde wezwanie powinno być tak ułożone, aby wyrażało także osobę, która je odczytuje. Wezwań nie powinno być więcej niż sześć.

522. Odpowiedzialni za posługę modlitwy powinni także wybrać odpowiedni do dnia dzisiejszego refren powtarzany przez wszystkich zgromadzonych. Powinien to być refren śpiewany na radosną melodię. Śpiewana może być także cała modlitwa.

MINISTRANCI ŚWIATŁA

523. Spełniają dziś szczególną posługę, gdyż pierwszą częścią celebracji Wigilii Paschalnej jest liturgia światła. Dobre spełnienie tej posługi wymaga odpowiedniej sprawności, a także odpowiedniej liczby usługujących. Jest wiele zadań do wykonania, a niektóre z nich są trudne. Nie należy więc zostawiać wszystkich zadań małym ministrantom. Także dorośli członkowie zespołu liturgicznego powinni się zatroszczyć o to, aby znak światła w dniu dzisiejszym przemówił z całą mocą. Wymaga to odpowiedniego przygotowania duchowego, a także wielu działań służebnych:

a. Przed liturgią powinni zatroszczyć się o to, aby przygotować świece dla tych uczestników celebracji, którzy zapomną ich przynieść ze swoich domów. Dziś każdy powinien trzymać w ręku świecę zapaloną od Paschału.

b. W odpowiednim czasie rozpalają ognisko i czuwają nad ogniem.

c. Przynoszą w procesji do ogniska Paschał, rylec, "gwoździe" oraz odpowiednie narzędzie do zapalenia paschału (knot umieszczony w krótkim sztywnym przedmiocie). W odpowiednim czasie przy ognisku podają je kapłanowi.

d. Trudnym zadaniem ministrantów światła jest przekazanie ognia zapalonego od paschału wszystkim zgromadzonym. Ma to miejsce dwa razy w czasie dzisiejszej liturgii. Najpierw w czasie procesji wejścia z Paschałem, a potem przed pokropieniem wodą święconą. Należy więc przygotować odpowiednią grupę usługujących i przemyśleć sposób przekazywania tego światła w kościele. Każdy uczestnik powinien doświadczyć prawdy, że otrzymuje światło od Paschału.

e. W czasie liturgii słowa, po ostatnim czytaniu ze ST, przed śpiewem "Chwała na wysokości Bogu", ministranci światła zapalają świece na ołtarzu. Podchodzą do Paschału, zapalają od niego świece, a następnie zbliżają się do ołtarza. To zapalenie świec ma charakter znaku, dlatego należy je wykonywać w sposób piękny i czytelny.

f. Jeżeli wierni podchodzą do Komunii świętej w procesji, ministranci światła tę procesję prowadzą. Idą na jej czele, a za nimi pozostali usługujący. Wyruszają już w czasie śpiewu "Baranku Boży".

g. Jeżeli procesja rezurekcyjna ma miejsce bezpośrednio po liturgii Wigilii Paschalnej, ministranci światła troszczą się o to, aby to była procesja "pełna światła". Kościół z całą mocą podkreśla, że liturgia dzisiejsza ma być liturgia nocną, aby jedynym światłem, jakie oglądają ludzkie oczy, było światło Paschału i świec zapalonych od niego. To morze światła pochodzącego z jednego źródła, jest ważnym znakiem dzisiejszej liturgii. Odpowiedzialni za ten znak powinni zatroszczyć się o to, aby był on czytelny i przemawiający do wszystkich.

POSŁUGA WODY

524. Trzecią część Wigilii stanowi liturgia chrzcielna. Jej istotną częścią jest błogosławienie wody i pokropienie zgromadzonych. Obrzęd ten jest poprzedzony odnowieniem przyrzeczeń chrzcielnych. W czasie pokropienia wierni trzymają zapalone świece. Jest to więc moment szczególnego nagromadzenia znaków. Spotka się tutaj znak wody i światła ze słowem człowieka, który na nowo wchodzi w misterium Chrystusa, powstaje ze śmierci do życia.

525. Ważne zadanie podejmują więc dzisiaj także ci, którzy na co dzień obmywają ręce kapłana w liturgii oraz troszczą się o znak wody we wspólnocie:

a. Mogą oni przed liturgią udekorować chrzcielnicę, która w dniu dzisiejszym powinna być szczególnie uczczona.

b. Przygotowują naczynie z wodą, która będzie błogosławiona. Przygotowują także kropidło i kociołek, który będzie niesiony w czasie pokropienia.

c. Po odnowieniu przyrzeczeń chrzcielnych ministrant wody idzie z kapłanem, który kropi wiernych wodą święconą.

d. W czasie Mszy świętej pełnią swoją zwyczajną postługę obmywając kapłanowi ręce na zakończenie obrzędu przygotowania darów.

POSŁUGA OŁTARZA, KRZYŻA I KADZIDŁA

526. Ministranci ołtarza pełnią dziś swoją zwyczajną postługę. Pomagają kapłanowi przyjmując dary przyniesione w procesji z darami. Rozkładają na ołtarzu korporał i wynoszą kielich. Pomagają w rozdzielaniu Komunii świętej trzymając patenę.

527. Ministrant krzyża niesie krzyż, jeśli procesja rezurekcyjna odbywa się bezpośrednio Mszy świętej. Niesie krzyż na czele procesji idąc pomiędzy ministrantami niosącymi świece.

528. Ministranci kadzidła przynoszą kadzielnicę i kadzidło na miejsce poświęcenia ognia. Gdy ogień zostanie poświęcony wkładają węgielki do kadzielnicy i podchodzą do nalożenia kadzidła. Z dymiącą kadzielnicą idą na początku procesji przed pascha-tem. Po dojściu do ołtarza podchodzą do Csa celem nalożenia kadzidła i okadzenia Pascha-łu. Po skończonej czynności wycofują się, aby nie przeszkadzać w śpiewie orę-dzia paschalnego. W czasie Mszy św. służą jak zwykle (Ewangelia, przygotowanie da-rów ofiarnych, Przeistoczenie).

POSŁUGA KOMENTATORKI

529. Zespół komentatorek troszczy się o ogólne wprowadzenie w dzisiejszą liturgię, do-konane przed jej rozpoczęciem, a także o konieczne wyjaśnienia i wprowadzenia w czasie samej liturgii, np.:

- a.** Przed odśpiewaniem orędzie paschalne komentarz uświadamia jego znaczenie.
- b.** Po zakończeniu orędzia komentator prosi o zgaszenie świec. Zachętę do słuchania słowa podaje sam kapłan według wzoru zamieszczonego w mszale.
- c.** Po zakończeniu czytań ze Starego Testamentu, zanim zapalą się świece na ołtarzu, zanim zaczną dzwonić dzwony, grać organy i rozlegnie się śpiewa "Gloria" komentatorka może uświadomić znaczenie tych szczególnych aktów radości.
- d.** Przed rozpoczęciem procesji rezurekcyjnej komentatorka podaje porządek przej-ścia.

POSŁUGA DARÓW I POSŁUGA ŁADU

530. Mszał zaleca, "aby chleb i wino przynieśli nowo ochrzczeni"⁴⁶⁶. Jeśli w parafii nie ma katechumenów chleb i wino przynoszą wyznaczone osoby.

531. Posługa ładu troszczy się o przejście do procesji z Pascha-tem oraz o porządek w roznoszeniu światła po kościele. Czuwa także nad przebiegiem procesji komunijnej oraz procesji rezurekcyjnej.

POSŁUGA ŚPIEWU

532. Śpiew jest integralną częścią każdej celebracji liturgicznej. Szczególną jednak rolę odgrywa w świętowaniu Chrystusowego zmartwychwstania. Bez odpowiedniego śpiewu liturgia Wigilii Paschalnej nie objawi się w całym pięknie i blasku. Należy więc z całą troską podjąć trud przygotowania wszystkich odpowiedzialnych za śpiew: psal-terzystów, kantorów, schole, chóry.

533. Psalterzyści śpiewają psalmy po każdym czytaniu. Schola lub chór śpiewa alleluja przed Ewangelią. Podtrzymuje także śpiewa w czasie procesji rezurekcyjnej.

Przebieg Liturgii (WG LISTU KONGREGACJI, 82-96)

534. "Pierwsza część obejmuje czynności i gesty symboliczne, które należy wykonać z taką powagą i dostojnością, aby wierni mogli pojąć ich znaczenie podane przez pouczenia i modlitwy liturgiczne. W miarę możliwości, w odpowiednim miejscu poza ko-

ściołem, należy przygotować ognisko do błogostawienia nowego ognia; płomień powinien być tak wielki, aby rzeczywiście mógł rozproszyć ciemności i oświecić noc. Należy przygotować paschał, który ze względu na prawdziwość znaku powinien być sporządzony z wosku, co roku nowy, w kościele jedyny, dość dużej wielkości, nigdy zaś sztuczny, aby mógł przypominać, że Chrystus jest światłością świata. Ma być błogostawiony przy użyciu słów i znaków podanych w mszale, lub innych zatwierdzonych przez Konferencję Episkopatu.

535. Procesja, w której lud wchodzi do kościoła, powinna być prowadzona światłem paschału. Izraelitów prowadził w nocy słup ognisty, chrześcijanie idą za Chrystusem zmartwychwstałym. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby do każdej odpowiedzi "Bogu niech będą dzięki" dodać aklamację na cześć Chrystusa. Światło paschału stopniowo rozszerza się na świece, które wszyscy trzymają w rękach, podczas gdy lampy elektryczne są wygaszone.

536. Diakon śpiewa Orędzie Wielkanocne, które w formie wielkiego lirycznego poematu opiewa całe paschalne misterium wszczepione w ekonomię zbawienia. W razie konieczności, gdy nie ma diakona, a celebrans nie może zaśpiewać Orędzia Wielkanocnego, można jego wykonanie powierzyć kantorowi. Konferencje Episkopatu mogą wprowadzić do Orędzia Wielkanocnego aklamacje ludu.

537. Drugą część Wigilii stanowią czytania z Pisma świętego. Opisują one główne zdarzenia dziejów zbawienia. Wierni mogą je spokojnie rozważać, do czego pomaga im śpiew psalmów responsoryjnych, milczenie i modlitwa celebransa.

538. Odnowione obrzędy Wigilii zawierają siedem czytań ze Starego Testamentu, wziętych z Prawa i Proroków, które przeważnie zostały przyjęte w starożytnej tradycji Wschodu i Zachodu, oraz dwa czytania z Nowego Testamentu, mianowicie z Apostoła i Ewangelii. W ten sposób Kościół "poczynając od Mojżesza i wszystkich proroków", wyjaśnia paschalne misterium Chrystusa. Dlatego wszędzie gdzie to jest możliwe należy odczytać wszystkie lekcje, aby zachować charakter Wigilii Paschalnej, która wymaga odpowiednio długiego czasu. Tam, gdzie okoliczności pastoralne wymagają, aby zmniejszyć ilość czytań, należy odczytać przynajmniej trzy ze Starego Testamentu, z Prawa i Proroków. Nigdy nie należy opuszczać czytania z 14. rozdziału Księgi Wyjścia z odpowiednim kantykiem.

539. Znaczenie typologiczne tekstów Starego Testamentu opiera się na Nowym i ukazuje się w modlitwie wypowiedzianej przez kapłana po poszczególnych czytaniach. Dobrze jest pomóc wiernym w zrozumieniu znaczenia typologicznego przez krótkie wprowadzenie. To wprowadzenie może podać sam kapłan lub diakon. Komisje liturgiczne narodowe lub diecezjalne, niech przygotują odpowiednie pomoce do użytku duszpasterzy. Po czytaniu śpiewa się psalm z refrenem powtarzany przez lud. W takim powtarzaniu się części zachowuje się rytm, który wspomaga uczestnictwo i pobożność wiernych. Należy pilnie czuwać, aby w miejsce psalmów nie wprowadzano pieśni ludowych.

540. Po zakończeniu czytań ze Starego Testamentu śpiewa się hymn "Chwała na wysokości", według zwyczajów miejscowych biją dzwony, śpiewa się kolektę i tak przechodzi się do czytań z Nowego Testamentu. Czyta się pouczenie Apostoła o chrzcie,

jako wszczepieniu w paschalne misterium Chrystusa. Następnie wszyscy wstają, kapłan trzykrotnie intonuje "Alleluja" stopniowo podnosząc głos, a lud je powtarza. Jeżeli jest to konieczne, psalmista lub kantor intonuje „Alleluja”, które lud powtarza między wersetami psalmu 118(117). Ten psalm wielokrotnie cytowali Apostołowie w katechezie paschalnej. Wreszcie słowami Ewangelii ogłasza się Zmartwychwstanie Pańskie, co stanowi szczyt całej Liturgii słowa. Po Ewangelii nie należy opuszczać krótkiej homilii.

541. Trzecią część Wigilii stanowi liturgia chrzcielna. Teraz w sakramentalny sposób celebruje się Paschę Chrystusa i naszą. Wyraża się to w sposób całkowity w tych kościołach, które mają chrzcielnicę, przede wszystkim wtedy, gdy odbywa się chrześcijańskie wtajemniczenie dorosłych albo przynajmniej chrzest dzieci. Także wtedy, gdy nie ma kandydatów do chrztu, w kościołach parafialnych odbywa się błogosławieństwo wody chrzcielnej. Jeżeli to błogosławieństwo odbywa się w prezbiterium, a nie w kaplicy chrzcielnej, po błogosławieństwie odnosi się wodę do chrzcielnicy i tam się ją przechowuje przez cały Okres Wielkanocny. Tam, gdzie nie ma kandydatów do chrztu i nie błogosławi się wody chrzcielnej, wspomina się chrzest przez błogosławieństwo wody przeznaczonej do pokropienia ludu.

542. Następuje odnowienie przyrzeczeń złożonych na chrzcie. Wprowadza je pouczenie celebrans. Wierni stojąc i trzymając w rękach płonące świece odpowiadają na pytania. Potem zostają pokropieni wodą. W ten sposób gesty i słowa przypominają im chrzest, który otrzymali. Kapłan kropi lud przechodząc przez nawę kościoła, podczas gdy wszyscy śpiewają antyfonę "Vidi aquam" lub inną pieśń o charakterze chrzcielnym.

543. Sprawowanie Eucharystii stanowi czwartą część Wigilii i jej szczyt, ponieważ Eucharystia jest w pełni sakramentem paschalnym, mianowicie pamiątką ofiary krzyżowej i obecnością Chrystusa zmartwychwstałego, dopełnieniem wtajemniczenia chrześcijańskiego i przedsmakiem Paschy wieczystej.

544. Należy uważać, aby tej Liturgii eucharystycznej nie sprawować z pośpiechem, przeciwnie, wypada, aby wszystkie obrzędy i słowa osiągnęły największą siłę wyrazu: Modlitwa powszechna, w której nowo ochrzczeni, już jako wierni, po raz pierwszy wykonują swoje kapłaństwo, procesja na przygotowanie darów z udziałem nowo ochrzczonych, jeżeli są obecni, Modlitwa eucharystyczna pierwsza, druga lub trzecia i to ze śpiewem, z odpowiednimi embolizmami, Komunia eucharystyczna, jako moment pełnego udziału w sprawowanym misterium. Na Komunię wypada śpiewać psalm 118 (117) z antyfoną "Pascha nostrum" lub psalm 34 (33) z antyfoną "Alleluja, alleluja, alleluja", albo inną pieśń wyrażającą radość paschalną.

545. Jest pożądane, aby w Komunii Wigilii Paschalnej osiągnięto pełnię znaku eucharystycznego, rozdając ją pod postaciami chleba i wina. Niech Ordynariusze miejscowi rozważą możliwość takiego pozwolenia i związane z tym okoliczności.

546. Liturgię Wigilii Paschalnej należy sprawować w ten sposób, aby dała ludowi chrześcijańskiemu całe bogactwo modlitw i obrzędów; należy zachować prawdziwość znaków, troszczyć się o uczestnictwo wiernych, zapewnić udział ministrantów, lektorów i scholi śpiewaków.

547. Jest pożądane, aby niekiedy przewidzieć zgromadzenie wielu wspólnot w jednym kościele, jeżeli ze względu na bliskość kościołów albo małą ilość uczestników nie

można zorganizować Wigilii z pełnym udziałem i uroczystą oprawą. Należy popierać udział grup specjalnych w sprawowaniu Wigilii Paschalnej, w czasie której wszyscy wierni razem zgromadzeni mogą głębiej doświadczyć znaczenia przynależności do tej samej wspólnoty kościelnej. Wiernych, którzy z okazji wakacji wyjeżdżają z własnej parafii, należy wezwać, aby uczestniczyli w Wigilii Paschalnej w miejscu, gdzie przebywają.

548. W zapowiadaniu Wigilii Paschalnej należy uważać, aby jej nie przedstawiać jako zakończenie Wielkiej Soboty. Lepiej jest powiedzieć, że Wigilię Paschalną sprawuje się "w noc paschalną", jako jeden akt kultu. Wzywa się duszpasterzy, aby w katechezie pilnie pouczali wiernych o uczestniczeniu w całej Wigilii Paschalnej.

549. Aby lepiej celebrować Wigilię Paschalną, sami duszpasterze powinni pogłębiać znajomość tekstów i obrzędów; wtedy będą mogli podawać prawdziwą mistagogię".

550. W Polsce ważną częścią obchodów Zmartwychwstania Pańskiego jest procesja rezurekcyjna. Jest ona "uroczystym ogłoszeniem Zmartwychwstania Chrystusa i wezwaniem całego stworzenia do udziału w triumfie Zmartwychwstania. Zależnie od tradycji i warunków miejscowych procesję rezurekcyjną można odprawić po Wigilii Paschalnej albo rano przed pierwszą Mszą św.⁴⁶⁷".

Msze święte w dzień Wielkanocy

551. "Mszę w dniu Wielkanocy należy odprawić bardzo uroczyście. Jako aktu pokutnego, wypada dokonać pokropienia wodą święconą w czasie Wigilii. Podczas pokropienia śpiewa się antyfonę "Vidi aquam" albo inną pieśń o charakterze chrzcielny. Tą samą wodą należy napełnić kropielnice przy wejściu do kościoła"⁴⁶⁸.

Zakończenie Triduum – II Nieszpory Wielkanocy

552. "Należy zachować, tam gdzie trwa lub zależnie od okoliczności wznowić, tradycję odprawiania w dzień Wielkanocy Nieszporów chrzcielnych. W ciągu tych Nieszporów, podczas śpiewania psalmów odbywa się procesja do chrzcielnicy"⁴⁶⁹.

553. Nieszpory takie mogą mieć następujący przebieg:

a. Procesja wejścia idzie dłuższą drogą, a celebrans niesie w niej zapalony Paschał. Po przybyciu do ołtarza wszyscy zapalają swoje świece od Paschału. Następnie celebrans śpiewa Boże, wejrzyj oraz kieruje go zgromadzonych słowo wprowadzające, zwracając uwagę, że tymi nieszporami kończy się celebrację Świętego Triduum Paschalnego. Po hymnie gasi się świece. Następuje śpiew psalmów.

b. Po odśpiewaniu psalmów następuje czytanie słowa Bożego oraz homilia o tematyce podsumowującej celebrację Świętego Triduum Paschalnego oraz wprowadzającej do znaku chrzcielnicy.

c. Po homilii wszyscy zapalają świece od Paschału i wyrusza procesja do chrzcielnicy przy śpiewie pieśni. Tam kapłan zanurza kropidło w wodzie poświęconej w Wigilię Paschalną i kropi zgromadzonych idąc pośród nich. W miejsce pokropienia może być podchodzenie do chrzcielnicy, zanurzenie ręki w wodzie chrzcielnej i uczynienie ze czcią znaku krzyżu. Ma to głęboki sens nawet jeśli będzie trwało dłużej. Dla wielu będzie to jedyne w roku uroczyste podejście do chrzcielnicy. Czyni to najpierw kapłan i usługujący, a następnie wszyscy obecni. W tym czasie śpiewa się pieśni.

d. Po zakończeniu pokropienia lub procesji do chrzcielnicy wszyscy śpiewają *Magificat* i uczestniczą w dalszej części nieszporów, która przebiega zwyczajnie.

Okres Wielkanocny

554. "Paschał umieszcza się obok ambony albo obok ołtarza i zapala się przynajmniej na wszystkie uroczyste obrzędy liturgiczne tego okresu, to jest na Mszę, Jutrznie i Nieszpory, aż do Niedzieli Zesłania Ducha Świętego. Po tej niedzieli paschał z czcią przechowuje się w kaplicy chrzcielnej, aby od niego zapalać w czasie chrztu świece ochrzczonych. Przy odprawianiu pogrzebu paschał ustawia się obok katafalku, aby wskazywał, że śmierć jest dla chrześcijanina jego prawdziwą Paschą. Poza Okresem Wielkanocnym nie zapala się paschału, ani się go nie przechowuje w prezbiterium"⁴⁷⁰.

Celebracje Okresu Zwykłego

555. "Oprócz okresów mających własny charakter zostają trzydzieści trzy lub trzydzieści cztery tygodnie w ciągu cyklu rocznego, w które nie obchodzi się żadnej szczegółowej tajemnicy Chrystusa, lecz wspomina się misterium Chrystusa w jego pełni, zwłaszcza w niedzielę. Ten czas nazywa się Okresem Zwykłym"⁴⁷¹.

Cześć oddawana NMP

556. "Obchodząc ten roczny cykl misteriów Chrystusa, Kościół święty ze szczególną miłością oddaje cześć Najświętszej Matce Bożej, Maryi, która nierozdzielnie w węzłem związana jest ze zbawczym dziełem swojego Syna. W Niej Kościół podziwia i wystawia wspaniały owoc Odkupienia i jakby w przeczystym obrazie z radością ogląda to, czym cały pragnie i spodziewa się być"⁴⁷².

Cześć Aniołów i Świętych

557. "Gdy Kościół w ciągu roku liturgicznego wspomina męczenników i innych świętych, "głosi Misterium Paschalne" w tych, "którzy współcierpieli i zostali współuwielbieni z Chrystusem, przedstawia wiernym ich przykłady, pociągające wszystkich przez Chrystusa do Ojca, a przez ich zasługi wyjednywa dobrodziejstwa Boże"⁴⁷³.

PRZYPISY

⁴⁰⁶ KL 102.

⁴⁰⁷ Por. Ogólne normy kalendarza 18-42.

⁴⁰⁸ List – Dies Domini 7.

⁴⁰⁹ List – Dies Domini 14.

⁴¹⁰ List – Dies Domini 15.

⁴¹¹ List – Dies Domini 16.

⁴¹² List – Dies Domini 1.

⁴¹³ List – Dies Domini 16.

⁴¹⁴ List – Dies Domini 28.

⁴¹⁵ List – Dies Domini 45.

⁴¹⁶ List – Dies Domini 69. 72.

⁴¹⁷ KKK 1171.

⁴¹⁸ Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza 39-42.

⁴¹⁹ Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza 32-33.

⁴²⁰ List – Święta Paschalne 1.

⁴²¹ List – Święta Paschalne 38.

⁴²² Tamże 3.

⁴²³ List – Święta Paschalne 39.

- 424 Liturgicznie celebrowanie ta przynależy do niedzieli. Rozpoczyna świętowanie Zmartwychwstania Pańskiego. Według kalendarza świeckiego jest to sobota.
- 425 List – Święta Paschalne 44-45.
- 426 List – Święta Paschalne 57.
- 427 List – Święta Paschalne 52.
- 428 Por. s. 128.
- 429 List – Święta Paschalne 53.
- 430 List – Święta Paschalne 54.
- 431 List – Święta Paschalne 56.
- 432 List – Święta Paschalne 58-59.
- 433 List – Święta Paschalne 60-62.
- 434 List – Święta Paschalne 63-64.
- 435 List – Święta Paschalne 65.
- 436 Mszał Rzymski dla diecezji polskich mówi, że "kapłan i diakon padają na twarz lub klękają. Wszyscy zgromadzeni modlą się przez pewien czas w ciszy". Nie wymaga więc padania na twarz wszystkich usługujących, ani klękania wszystkich zgromadzonych (por. s. 133).
- 437 Por. MR 133.
- 438 List – Święta Paschalne 66.
- 439 List – Święta Paschalne 67.
- 440 Por. MR, s. 134.
- 441 List – Święta Paschalne 68.
- 442 List – Święta Paschalne 69.
- 443 Por. 141.
- 444 Por. 141.
- 445 Por. MR 142.
- 446 MR 142.
- 447 MR 145.
- 448 List – Święta Paschalne 70.
- 449 MR 146.
- 450 MR 146.
- 451 List – Święta Paschalne 71.
- 452 List – Święta Paschalne 72.
- 453 LG t. II 386.
- 454 List – Święta Paschalne 73.
- 455 List – Święta Paschalne 74.
- 456 KL 110.
- 457 Por. 39.73.
- 458 List – Święta Paschalne 75.
- 459 List – Święta Paschalne 76.
- 460 List – Święta Paschalne 77.
- 461 List – Święta Paschalne 78.
- 462 List – Święta Paschalne 79.
- 463 List – Święta Paschalne 80.
- 464 List – Święta Paschalne 85.
- 465 Tamże.
- 466 MR 179.
- 467 MR 180.

CEREMONIAŁ WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

468 List – Święta Paschalne 97.

469 List – Święta Paschalne 98.

470 List – Święta Paschalne 99.

471 Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza 43.

472 KKK 1172.

473 KKK 1173.

ROZDZIAŁ IV – LITURGIA GODZIN

558. "Liturgia godzin, podobnie jak inne czynności liturgiczne, nie jest czynnością prywatną, lecz całego Ciała Kościoła. Ona to czyni je widocznym i nań oddziałuje. Jest to najbardziej dostrzegalne – i dlatego najbardziej zalecane – gdy ją sprawuje Kościół miejscowy wraz ze swoim biskupem w otoczeniu kapłanów i służby ołtarza, bo "w tym Kościele jest obecny i działa jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusowy"⁴⁷⁴.

559. "Wszędzie, gdzie jest to możliwe, główne Godziny powinny być odprawiane w kościele także i przez inne wspólnoty wiernych, a przede wszystkim parafialne; parafie są bowiem wspólnotami diecezji zorganizowanymi lokalnie pod przewodnictwem pastora zastępujących biskupa. "W pewien sposób przedstawiają one widzialny Kościół ustanowiony na całej ziemi"⁴⁷⁵.

Czym jest Liturgia godzin?

560. "Zgodnie ze starożytną tradycją chrześcijańską brewiarz jest tak ułożony, aby wszystkie pory dnia i nocy uświęcić przez uwielbienie Boga. Gdy kapłani oraz inne do tego przez Kościół wyznaczone osoby, lub też wierni modlący się wspólnie z kapłanem według zatwierdzonej formy, wykonują tę przedziwną pieśń chwały, wówczas jest to prawdziwie głos Oblubienicy, przemawiającej do Oblubieńca. Co więcej, jest to modlitwa Chrystusa i Jego Ciała zwrócona do Ojca"⁴⁷⁶.

561. "Wszyscy poświęcający się tej modlitwie wypełniają zadanie Kościoła i zarazem uczestniczą w najwyższym zaszczycie Oblubienicy Chrystusa, ponieważ oddając Bogu chwałę, stoją przed tronem Bożym w imieniu Matki Kościoła"⁴⁷⁷.

562. "Kapłani oddani duszpasterstwu tym gorliwiej odmawiać będą godziny brewiarzowe, im żywszą będą mieć świadomość, że powinni spełniać napomnienie św. Pawła: "Módlcie się nieustannie" (1 Tes 5,17), albowiem tylko Pan, który powiedział: "beze mnie nic uczynić nie możecie" (J 15,5), mocen jest zapewnić skuteczność i wzrost dzieła, nad którym pracują"⁴⁷⁸.

563. "Słusznie zalicza się publiczną i wspólną modlitwę Ludu Bożego do głównych powinności Kościoła. Już od samych jego początków ci, którzy zostali ochrzczeni, "trwali w nauce Apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwie" (Dz 2, 42). Dzieje Apostolskie wspominają wielokrotnie jednomyślną modlitwę wspólnoty chrześcijańskiej⁴⁷⁹. (...) W różnych okolicach bardzo prędko ustalił się zwyczaj przeznaczenia na modlitwę pewnych okresów czasu, jak np. o zmierzchu, gdy zapalano światła, lub z brzaskiem dnia, kiedy noc się kończy i zaczyna świtać"⁴⁸⁰.

564. "Przykład i polecenia Pana i Apostołów wzywają nas do nieustannej i wytrwałej modlitwy. Nie chodzi tu o czysto prawny nakaz, ale o najbardziej istotną cechę Kościoła. Jest on bowiem wspólnotą i ma to wyrażać także i w modlitwie"⁴⁸¹.

565. "Chrystus w Duchu Świętym spełnia przez Kościół "dzieło odkupienia ludzi i doskończonego uwielbienia Boga" (KL 5). Dokonuje się ono przez Eucharystię i sakramenty, ale także poprzez Liturgię godzin (por. KL 83 i 98). Chrystus bowiem jest obecny, kiedy zbiera się wspólnota, gdy głosi się słowo Boże i gdy "Kościół się modli i śpiewa psalmy" (KL 7)"⁴⁸².

566. "Liturgia godzin, zgodnie z przeznaczeniem, w doborze treści oraz układzie rządzi się własnymi prawami. Dobiera ona i układa we właściwy sobie sposób te składniki, które znajdują się we wszystkich obrzędach chrześcijańskich. I tak na każdą Godzinę składa się hymn. Następnie psalmodia, potem dłuższe lub krótsze czytanie Pisma św., wreszcie modlitwy na zakończenie."⁴⁸³

567. "Liturgia godzin, czy to wspólnie odprawiana, czy odmawiana prywatnie, poza-staje zawsze w swej istocie dialogiem między Bogiem a człowiekiem. Jednakże wspól-nie jej odprawianie jaśniej uwydatnia to, że jest ona z natury rzeczą modlitwą wspól-noty Kościoła. Wspólne odprawianie tej liturgii sprzyja czynnemu uczestnictwu biorą-cych w niej udział zgodnie z funkcją przypadającą każdemu. Dzieje się to przez akla-macje, dialog, chórowe odmawianie psalmów i dopuszcza różnorodne zastosowanie form i środków wyrazu (por. KL 26, 28-30). Dlatego wspólnotowe odprawianie Liturgii godzin ma zawsze pierwszeństwo, szczególnie jeżeli się mu zapewni czynny udział wier-nych, i należy ją przedkładać ponad prywatne jej odmawianie (por. KL 27). W miarę możliwości, i gdy sprawuje się ją w chórze lub wspólnocie, wypada, jeśli to możliwe, od-prawiać ją ze śpiewem, zgodnie z jej założeniami i przeznaczeniem, uwzględniając przy tym charakter jej poszczególnych części.

568. W ten sposób wypełni się napomnienie Apostoła: "Słowo Chrystusa niech w was przebywa z całym swym bogactwem: z wszelką mądrością nauczajcie i napominaj-cie samych siebie przez psalmy, hymny, pieśni pełne ducha, pod wpływem łaski śpie-wając Bogu w waszych sercach". (Kol 3, 16; por. Ef 5, 19-20)"⁴⁸⁴.

Celebracja Liturgii godzin

Przygotowanie

569. Celebracja Liturgii godzin winna być odpowiednio przygotowana zarówno co do tekstów i melodii śpiewów, jak też miejsca:

- a.** Ołtarz: Wierzchnie nakrycie zdjęte; ustawionych 6 albo 4 świece (antependium we właściwym kolorze),
- b.** Ambona: Brewiarz albo lekcjonarz przygotowany do czytania, położone notatki do homilii (antependium we właściwym kolorze)
- c.** Krzesła: Dla prowadzącego i obok diakona/nów i/albo asystujących księży. Brawiarz cele ransa na kredencji lub w innym odpowiednim miejscu.
- d.** Zakrycia: Szaty jak kapa, stuły, dalmatyki, alby itp. wyjęte dla celebransa i asysty; przygotowany krzyż procesyjny i świece do procesji oraz trybularz.

Opis celebracji

PROCESJA WEJŚCIA

570. Wszyscy oddają pokłon krzyżowi w zakrytiii, rozpoczynają procesję na znak cere-moniarza. Dojściu procesji do ołtarza towarzyszy muzyka organowa, lecz hymnu się nie śpiewa jeszcze. Procesję prowadzi krzyż i świece, za nim idzie turyferariusz i nawikula-riusz (bez kadzielnicy i tódki), ministrant księgi, lektor i psalterzysta, ewentualnie chora-liści z pochodniami, (ubrany chór), dalej inni duchowni w chórze, ceremoniarz, cele-brans i asystujący mu diakoni lub księży. Podczas procesji wejścia diakoni mogą przy-trzymywać boki kapy celebransa.

571. Po przyjściu do ołtarza kto nic nie nosi, klania się lub klęka (przed tabernakulum z Najśw. Sakramentem). Duchowni w chórze i/albo ubrany chór siedzący w przednich stallach lub otaczający ołtarz, całują go lub przyklękają w parach i idą na swoje miejsca. Celebrans i asystujący mu diakon(i) lub kapłani podchodzą do ołtarza i całują go. Następnie podchodzą do miejsca przewodniczenia. Ministranci światła umieszczają świece albo na ołtarzu albo na kredencji. Następnie idą na swoje miejsce koło kredencji. Wskazane jest, aby krzyż umieścić w pobliżu ołtarza jako krzyż ołtarzowy. W innym razie postawić go w miejscu niewidocznym na boku.

WPROWADZENIE I HYMN

572. Ministrant księgi podchodzi do miejsca przewodniczenia i przynosi celebransowi brewiarz (księgę LG). Wszyscy żegnają się znakiem krzyża, gdy celebrans intonuje wiersz wprowadzający. Wszyscy pochylają głowę na "Chwała Ojcu.." "Alleluja" jest śpiewane z wyjątkiem okresu Wielkiego Postu. Wszyscy dalej stoją przy śpiewie hymnu. Jeśli na końcu hymnu jest doksologia, wszyscy powinni pochylić się przy wspomnieniu trzech Osób Boskich. Przed odejściem na swoje miejsce ministrant księgi może dać celebransowi brewiarz (księgę LG), aby mógł on uczestniczyć w psalmach.

573. Jeśli celebrowana jest pierwsza modlitwa poranna zamiast wiersza wprowadzającego śpiewa się Wezwanie poprzedzone werselem "Panie, otwórz wargi moje". Psalm wezwania wykonuje kantor lub psalterzysta, albo inny członek zespołu śpiewaczego, na sposób responsoryjny z refrenem powtarzanym przez wszystkich.

PSALMY

574. Są faktycznie trzy psalmy: w modlitwie czytań i modlitwie w ciągu dnia, dwa psalmy oddzielone kantykiem ze Starego Testamentu w Jutrznii, jak również dwa psalmy i następujący po nich kantykiem z Nowego Testamentu w Nieszporach. Wszyscy siadają. Kantor stojąc lub chór intonuje antyfony i psalmy. Intonujący kantor stoi podczas pierwszego wersetu psalmu aż do gwiazdki. Wszyscy skłaniają głowę podczas "Chwała Ojcu ... Duchowi Świętemu" na koniec każdego psalmu lub kantyku. W niektórych kościołach stoi się w czasie psalmów. Zmieniające się strony chóru winny podtrzymywać śpiew kolejnych wersetów psalmu. Prawa strona kościoła, stojąc twarzą do ołtarza, zwykle śpiewa pierwszy wers psalmu, ale może to być zmienione zgodnie z lokalnym zwyczajem lub planem wnętrza budynku.

575. Jeżeli mówi się lub śpiewa modlitwy po każdym psalmie, wszyscy wstają po powtórzeniu antyfony. Celebrans śpiewa lub mówi "Módlmy się". Po przerwie na cichą modlitwę podnosi ręce i śpiewa lub mówi modlitwę, wszyscy odpowiadają "Amen" i siadają na czas śpiewu psalmu lub kantyku.

CZYTANIE SŁOWA BOŻEGO

576. Wszyscy siadają na czytanie. Lektor podchodzi do ambony, czyta przeznaczony na dany dzień tekst z Pisma św. i wraca na swoje miejsce.

a. Jednakowoż, dla celów duszpasterskich może być wybrane dłuższe czytanie.

b. Może nastąpić homilia, którą mówi celebrans, diakon lub jeden z duchownych.

577. Jako odpowiedź na słowo Boże śpiewa się responsorium. Wszyscy pozostają w postawie siedzącej. Turyferariusz i nawikulariusz przynoszą kadzidło i tódkę z zakrystii, gdy zaczyna się responsorium. Czeka ją w pobliżu kredencji.

MAGIFICAT

578. Antyfonę do Magnificat intonuje/ją kantor/zy i/albo chór. Melodia Magnificat po-winna być, jeśli to możliwe, bardziej uroczysta i odmienna od melodii psalmów. Roz-poczynając śpiew Magnificat wszyscy czynią na ciele duży znak krzyża. W czasie śpiewu może nastąpić okadzenie ołtarza i krzyża.

PROŚBY

579. Po Magnificat przewodniczący zgromadzenia robi wprowadzenie do próśb. Prośby można odmawiać na dwa sposoby:

- a.** Wyznaczone osoby odczytują lub śpiewają tekst próśb, a wszyscy powtarzają refren.
- b.** Prowadząca osoba odmawia pierwszą część próśb, a wszyscy włączają się w część drugą.

580. Na koniec próśb można dołączyć intencje podawane przez członków wspólnoty zgromadzonej na modlitwie.

581. Modlitwa próśb kończy się wspólnym odmówieniem "Ojcze nasz". Następnie ka-płan odmawia modlitwę dnia i udziela błogostawieństwa.

Funkcje liturgiczne

582. Wspólnotowe odprawianie liturgii godzin może się odbywać w sposób bardziej lub mniej uroczysty zależnie od okoliczności i od zebranych osób. Zadania poszczegól-nych usługujących są następujące:

- a.** Diakon towarzysząc celebransowi podaje i odbiera kadzidło,
- b.** Ceremoniarz czuwa nad godnym i poprawnym wykonaniem każdej z postug. Jako swego pomocnika wyznacza ministranta obsługującego mikrofon podawany cele-bransowi..
- c.** Lektor wykonuje krótkie czytanie nie poprzedzając go incipitem czyli informacją o księdze Pisma św. Dłuższe czytanie natomiast otrzymuje incipit "Z" i podaje się tytuł księgi biblijnej (np. Z księgi proroka Izajasza, Z Listu św. Pawła do Filipian).
- d.** Psalterzysta jako swoje zadanie wykonuje responsorium analogicznie do jego roli w liturgii eucharystycznej.
- e.** Ministrant księgi troszczy się o tekst niesporów, z którego korzysta celebrans. Zwłasz-cza czuwa i służy pomocą podczas oracji, gdy celebrans modli się z wyciągniętymi rękoma oraz gdy udziela błogostawieństwa na zakończenie celebracji.
- f.** Postuga modlitwy wyraża się w przygotowaniu dodatkowych intencji modlitwy, ak-tualnych w danym zgromadzeniu, i dostosowanych do obowiązującego w danym dniu formularza próśb.
- g.** Komentatorka służy pomocą zgromadzonym w lepszej, bardziej świadomej, modli-twie. Zwłaszcza jej rola staje się przydatna przed modlitwą poszczególnymi psalmami. Teksty brewiarza podają sugestie rozumienia psalmów najpierw przez antyfony, ale również przez tytuły psalmów oraz przez nagłówki. W dobrym komentarzu warto je wy-korzystywać. Zależnie od potrzeb zgromadzenia, można komentarzem poprzedzić różne części liturgii godzin.

- h.** Postęga krzyża wykonywana jest podczas procesji podobnie jak w Eucharystii.
- i.** Postęga światła spełniana jest podczas procesji rozpoczynającej i kończącej celebrację jak w Eucharystii.
- j.** Ministranci kadziła T i N wykonują swoją postęgę podczas śpiewu Benedictus albo Magnificat, gdy celebrans okadza ołtarz. Po tym następuje okadzenie celebransa oraz wiernych.
- k.** Służba ładu troszczy się o to, by uczestnicy zajmowali miejsca w swoim chórze, co ułatwi im wspólny śpiew oraz recytację. Poza tym, jak zawsze, czuwa nad pięknym wystrojem kościoła, kaplicy lub innego pomieszczenia, gdzie odbywa się modlitwa.
- l.** Zespół śpiewaczy podtrzymuje śpiew całego zgromadzenia podczas hymnu, wykonuje te części psalmodii, które zostaną tak przygotowane, by on je wykonywał. Szczególnie do niego należy dobre przygotowanie antyfon.
- m.** Organista akompaniuje śpiewom, towarzyszy grą podczas procesji wejścia i podczas okadzenia ołtarza jeśli śpiew Magnificat lub Benedictus trwa zbyt krótko. **n.** Kantor podejmuje przede wszystkim śpiew prośb w jutrzni i w nieszpórach intonuje również śpiew psalmów, jeśli nie robi tego któryś z członków zespołu śpiewaczego. **o.** Zakrystian troszczy się o stroje liturgiczne dla celebransa i asysty, o przygotowanie ołtarza i po-mieszczenia: oświetlenia, nagłośnienia, miejsc sprawowania celebracji i miejsc postęgi oraz miejsc modlitwy dla uczestników.
-

PRZYPISY

⁴⁷⁴ OWLG 20.

⁴⁷⁵ OWLG 21.

⁴⁷⁶ KL 84.

⁴⁷⁷ KL 85.

⁴⁷⁸ KL 86.

⁴⁷⁹ Por. Dz 1, 14; 4, 24; 12, 5. 12; Ef 5, 19-21.

⁸⁰ OWLG 1.

⁴⁸¹ OWLG 9.

⁴⁸² OWLG 13.

⁴⁸³ OWLG 33.

⁴⁸⁴ OWLG 33.

ROZDZIAŁ V – INNE CELEBRACJE LITURGICZNE

583. Sakramentalia "są to znaki święte, ustanowione przez Kościół, które z pewnym podobieństwem do sakramentów oznaczają skutki, przede wszystkim duchowe, a osiągają je przez modlitwę Kościoła. Przygotowują one ludzi do przyjęcia głównego skutku sakramentów i uświęcają pewne stany lub postęgi oraz rozmaite okoliczności życia"⁴⁸⁵.

584. "Liturgia sakramentów i sakramentaliów sprawia, że prawie każde wydarzenie życia odpowiednio usposobionych wiernych zostaje uświęcone przez łaskę, wypływającą z paschalnego misterium Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa, z którego czerpią swoją moc wszystkie sakramenty i sakramentalia, w ten sposób niemal każde godziwe użycie rzeczy materialnych może zostać skierowane do uświęcenia człowieka i uwielbienia Boga"⁴⁸⁶.

585. Jeśli sakramentalia w tak istotnym stopniu przyczyniają się do uświęcenia wiernych i uwielbienia Boga, należy wiele uwagi poświęcić ukazywaniu ich znaczenia wiernym i troskliwie pielęgnować szczególnie obrzędy błogostawieństw, dzięki którym "niemal każde godziwe użycie rzeczy materialnych może zostać skierowane do uświęcenia człowieka i uwielbienia Boga".

Błogostawieństwa

586. Sprawowanie błogostawieństw zajmuje szczególne miejsce wśród sakramentaliów ustanowionych przez Kościół dla duchowego dobra ludu Bożego. Są one czynnościami liturgicznymi przygotowującymi do przyjęcia głównego skutku sakramentów. Uświęcają także różne okoliczności ludzkiego życia.

Uwagi terminologiczne

587. KKK rozróżnia błogostawieństwa, które mają trwały charakter oraz takie, które nie powodują trwałego skutku. Wśród tych, które powodują trwały skutek wyróżnia konsekrację osób oraz poświęcenie miejsc lub rzeczy⁴⁸⁷. Są więc trojakiemu rodzaju błogostawieństwa. W języku polskim wyrażamy je słowami: konsekracja, poświęcenia oraz błogostawieństwo:

588. Słowo "konsekracja" odnosi się tylko do osób, które poprzez obrzęd liturgiczny na stałe poświęcają się Bogu. Taki skutek sprawiają następujące obrzędy: błogostawieństwo opata lub ksieni klasztoru, konsekracja dziewic, obrzęd profesji zakonnej i błogostawieństwo do spełniania pewnych posług w Kościele (lektorów, akolitów, katechetów itp.)⁴⁸⁸.

589. Słowo "poświęcenie" można odnieść miejsc lub rzeczy, o których KKK mówi, że poprzez obrzęd liturgiczny zostały zastrzeżone (reservare) do użytku liturgicznego. "Jako przykład błogostawieństwa dotyczącego przedmiotów można wymienić poświęcenie kościoła lub ołtarza, błogostawieństwo świętych olejów, naczyń i szaf liturgicznych, dzwonów itp."⁴⁸⁹.

590. Słowo "błogostawieństwo" odnosi się do tych obrzędów, które nie powodują trwałego poświęcenia osób, miejsc lub rzeczy Bogu. Ta więc błogostawia się ⁴⁹⁰: 1 – osoby; 2 – budynki i wieloraką działalność chrześcijan; 3 – sprzęt liturgiczny i przedmioty kultu publicznego; 4 – przedmioty wyrażające pobożność ludu chrześcijańskiego; 5 – Inne rzeczy i przedmioty. Nie należy więc mówić: "poświęcenie" lub "błogostawienie" różańca, budynku, samochodu.

591. Wszystkie obrzędy, przez które dokonuje się konsekracja osób lub poświęcenie miejsc i przedmiotów, opisane są w odpowiednich częściach pontyfikału. Sprawuje je bowiem biskup. Błogosławieństwa opisane są w księdze Obrzędy błogosławieństw.

Czym są błogosławieństwa?

592. "Kaźde błogosławieństwo jest uwielbieniem Boga i modlitwą o Jego dary. W Chrystusie chrześcijanie są błogosławieni przez Boga Ojca "wszelkim błogosławieństwem duchowym". Dlatego Kościół udziela błogosławieństwa, wzywając imienia Jezusa i czyniąc zazwyczaj znak krzyża Chrystusa"⁴⁹¹.

593. Błogosławienie osób jest najpierw dziękczynieniem Bogu za miłość, jaką tym osobom okazuje, a także wypraszaniem dla nich wszelkich dóbr, jakich potrzebują.

594. Błogosławienie miejsc jest także najpierw wystawianiem Boga za Jego hojność i w duchu zaufania do Jego Opatrzności prośbą o dalszą opiekę nad wszystkimi, którzy będą na danym miejscu.

595. Błogosławienie rzeczy jest okazją do wychwalania Boga za dary, o których dana rzecz przypomina. Jest także prośbą, aby przedmiot, który jest błogosławiony zawsze przypominał o Bogu i Jego dobroci oraz aby Bóg człowieka otaczał opieką. Pobłogosławienie rzeczy nie oznacza więc jej sakralizowania, ani nie jest obdarowaniem jej jakąś nadprzyrodzoną mocą, która miałaby chronić człowieka od nieszczęścia. Ta czynność objawia pełną szacunku i pokory postawę człowieka wobec świata powierzonego mu przez Stwórcę.

Wykaz błogosławieństw

596. O znaczeniu błogosławieństw w życiu Kościoła świadczy także ich liczba i różnorodność⁴⁹². Proponuje się błogosławieństwa: alumnów seminarium duchowego, ambony, aparatury medycznej; baldachimu, biblioteki, błogosławieństwo prymicyjne; chleba i wody we wspomnienie św. Agaty, chorych dorosłych, chorych dzieci, chorego dziecka, chrzcielnicy, cmentarza; dewocjonaliów, domu, domu katechetycznego, domu zakonnego, drogi krzyżowej, drzwi kościoła, dzieci rozpoczynających nowy rok szkolny i katechetyczny, dzieci w święto Świętych Młodzianków i Męczenników, dziecka nie ochrzczonego, dziecka ochrzczonego, dziękczynienie za otrzymane dobrodziejstwa, dzwonów; figur Dzieciątka Jezus; gabinetu lekarskiego, gabinetu pracy, grupy wspólnej modlitwy, jubileusz 25-lecia święceń kapłańskich, 50-lecia święceń kapłańskich, kadzielnicy, kamienia węgielnego budowli, katechetów, kierowców i pojazdów mechanicznych, kobiety przed urodzeniem dziecka, kobiety po urodzeniu dziecka, konfesjonatu, kredy i kadziła w uroczystość Objawienia Pańskiego, kręśta celebransa, krzyża nagrobnego, krzyża przeznaczonego do publicznej czci, krzyża wręczanego misjonarzom, krzyżyka, kwiatów, kwiatów na groby, lampek na groby, małżonków jubilatów, małżonków w innych okolicznościach, medalika, mieszkania, misjonarzy, modlitewnika, nagrobka, napoju, na różne okoliczności, narzeczonych, narzędzi pracy (drukarni, kutra, łodzi rybackiej...), obiektów sportowych i gimnastycznych, obrazków, obrazów przeznaczonych do publicznej czci wiernych, opłatków, organów, owoców, owoców przyniesionych do kościoła, owsa w święto św. Szczepana, pielgrzymów, placu budowy, pojazdów mechanicznych, przedmiotów i napojów lub innych przedmiotów wyrażających pobożność (chleba, kwiatów, obrazów nie przeznaczonych do publicznej czci wiernych, oliwy, soli, świec, wina, wody z racji po-

bożności), pokarmów na stół wielkanocny, pomnika, pól, zasiewów i pastwisk, przedmiotów używanych przy sprawowaniu liturgii (korporału, monstrancji, obrusów ołtarzo-wych, palki, puszek do przechowywania Eucharystii, szat liturgicznych), przed rozpoczęciem podróży, przychodni dla chorych, rodzin w okresie Narodzenia Pańskiego, ro-dziny, rozpoczęcia nowej budowy, różańca, różnych okoliczności, sali katechetycznej, samochodów, seminarium duchowego, sklepu, specjalnych urzędzeń technicznych (elektrowni, sejsmografu, wodociągu), sprzętu pogotowia ratunkowego, sprzętu przeciwpożarowego, starca, starców, stołu (posiłku – cztery propozycje modlitw przed i po posiłku), stołu w niedzielę Zmartwychwstania Pańskiego, stowarzyszeń do niesienia pomocy, studni, synów lub córek, szkaplerza, szkoły, szpitala, sztandaru lub chorągwi, sztandaru lub feretronu procesyjnego, sztandaru pogrzebowego, środka społecznego przekazu (centrali telefonicznej, radiostacji, stacji telewizyjnej, telegrafu, telewizji), świec i wiernych we wspomnienie św. Błażeja, świecy, tabernakulum, tablicy pamiątkowej, uczestników katechizacji lub wspólnej modlitwy, urzędzeń i przedmiotów dla podróżujących (barki, drogi, jachtu, kolei, lotniska, placu, pojazdu, portu, promu, samolotu, statku), urzędu, wianków w czwartek po uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, wieńca adwentowego, wina w święto św. Jana, wody do pokropienia, wody i kredy przed rozpoczęciem kolędy, wody w Święto Chrztu Pańskiego, zakładu pracy, zbiorów: wieńców żniwnych, owoców, warzyw, ziarna siewnego i nasion w święto Narodzenia NMP, ziół i kwiatów w uroczystość Wniebowzięcia NMP, zniczy na groby, zwierząt.

Celebracja błogosławieństw

597. Zachęca się duszpasterzy, aby sprawowali błogosławieństwa w sposób opisany w księdze liturgicznej Obrzędy błogosławieństw. Zasadniczo błogosławieństwo obejmuje wiele elementów:

a. ryt rozpoczynający (initialis);

b. liturgia Słowa Bożego (czytania biblijne, psalm responsoryjny, homilia, święte milczenie, modlitwa powszechna);

c. uwielbienie Bożej dobroci i prośba o

pomoc; **d.** modlitwa błogosławieństwa; **e.** ryt

zakończenia.

598. Przy udzielaniu błogosławieństw zalecane jest stosowanie znaków zewnętrznych, takich jak: nałożenie, wzniesienie, rozłożenie, złożenie rąk, znak krzyża, pokropienie wodą pobłogosławioną i okadzenie⁴⁹³. W samej celebracji należy zachować równowagę pomiędzy ich wymową jako uwielbienia Boga za Jego dary a błaganiem o błogosławieństwo dla osób, miejsc i rzeczy⁴⁹⁴.

599. Sprawowanie sakramentaliów można łączyć z liturgią Mszy świętej. Rytuał podaje odnośne uwagi przy każdym błogosławieństwie. Zasadniczo osoby błogosławi się po homilii, a przedmioty w obrzędzie zakończenia.

600. Również przy sprawowaniu sakramentaliów poza Mszą świętą kapłan winien nakładać strój liturgiczny, tzn. sutannę, komżę i stułę, bądź albę, stułę i kapę⁴⁹⁵.

Funkcje liturgiczne

601. Obrzędy błogostawieństw to liturgiczna księga. Mogą z niej korzystać także wierni świeccy, gdyż niektóre błogostawieństwa sami mogą sprawować. Spełniają wtedy funkcję liturgiczną.

602. W uroczystym sprawowaniu błogostawieństw potrzebna jest także pomoc usługujących. Przynoszą oni odpowiednie teksty, wodę święconą, a niekiedy także kadzidło.

Egzorcyzmy

603. "Gdy Kościół publicznie i na mocy swojej władzy prosi w imię Jezusa Chrystusa, by jakaś osoba lub przedmiot były strzeżone od napaści Złego i wolne od jego panowania, mówimy o egzorcyzmach. Praktykował je Jezus Por. Mk 1, 25n., a Kościół od Niego przyjmuje władzę i obowiązek wypowiadania egzorcyzmów Por. Mk 3,15; 6, 7. 13; 16, 17.. W prostej formie egzorcyzmy występują podczas celebracji chrztu. Egzorcyzmy uroczyste, nazywane "wielkimi", mogą być wypowiadane tylko przez prezbitera i za zezwoleniem biskupa. Egzorcyzmy należy traktować bardzo roztropnie, przestrzegając ściśle ustalonych przez Kościół norm. Egzorcyzmy mają na celu wypędzenie złych duchów lub uwolnienie od ich demonicznego wpływu, mocą duchowej władzy, jaką Jezus powierzył Kościołowi. Czymś zupełnie innym jest choroba, zwłaszcza psychiczna, której leczenie wymaga wiedzy medycznej. Przed podjęciem egzorcyzmów należy więc upewnić się, że istotnie chodzi o obecność Złego, a nie o chorobę"⁴⁹⁶.

Pogrzeb chrześcijański

604. "Chrześcijański sens śmierci ukazuje się w świetle Misterium Paschalnego Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa, w którym złożyliśmy naszą jedyną 1010-1014 nadzieję. Chrześcijanin, który umiera w Chrystusie Jezusie, "opuszcza to ciało i staje w obliczu Pana"⁴⁹⁷.

605. "Pogrzeb chrześcijański nie udziela zmarłemu ani sakramentu, ani sakramentaliów; zmarły znajduje się już poza porządkiem ekonomii sakramentalnej. Pogrzeb jest jednak obrzędem liturgicznym Kościoła Por. Sobór Watykański II, konst. Sacrosanctum Concilium, 81-82.. Posługa Kościoła powinna jasno wyrażać rzeczywistą łączność ze zmarłym, a także ożywiać uczestnictwo zgromadzonej wspólnoty w obrzędach i głosić jej życie wieczne"⁴⁹⁸.

606. "W obrzędach pogrzebowych swoich dzieci Kościół obchodzi z wiarą paschalne misterium Chrystusa i modli się, aby ci, którzy przez chrzest zostali wszczępieni w śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, z Nim przeszli przez śmierć do życia. Muszą oni przejść oczyszczenie duszy, aby mogli być przyjęci do grona świętych i wybranych w niebie, w ciele zaś będą oczekiwać błogostawionej nadziei przyjscia Chrystusa i zmartwychwstania umarłych. Dlatego Kościół składa za zmarłych eucharystyczną ofiarę, pa-miątkę Chrystusa i modli się za nich. W ten sposób dzięki łączności wszystkich członków Chrystusa to, co zmarłym przynosi duchową pomoc, pozostałym przynosi pociechę płynącą z nadziei"⁴⁹⁹.

607. "Wszystkim, którzy należą do ludu Bożego, został powierzony przy obrzędach pogrzebowych jakiś obowiązek względnie posługa wobec zmarłego. Niech o tym pamiętają: rodzice i krewni, ludzie zajmujący się pogrzebem, społeczność chrześcijańska, w końcu kapłan, który jako nauczyciel wiary i zwiastun pociechy przewodniczy obrzędem liturgicznym i sprawuje Ofiarę Eucharystyczną... Niech także pamiętają (...), że ich

obowiązkiem jest umocnić nadzieję uczestników pogrzebu i ożywić wiarę w tajemnicę paschalną oraz w zmartwychwstanie umarłych"⁵⁰⁰.

608. Poza sytuacjami wymienionymi w prawie kanonicznym⁵⁰¹ nie należy odmawiać chrześcijańskiego pogrzebu. Przypomina się, że odmowa pogrzebu kościelnego "zawiera w sobie także odmowę jakiegokolwiek Mszy św. pogrzebowej"⁵⁰². Szczegółowe wy-padki pozostawia się do osądzenia roztropności proboszcza. Może on odnieść się do Ordynariusza miejsca, do którego decyzji należy się dostosować⁵⁰³.

609. Zachęca się duszpasterzy, aby podczas każdego pogrzebu głosili homilię. Należy natomiast unikać wygłaszania mów pochwalnych na cześć zmarłego.

610. Wiernych należy wychowywać do okazywania zmarłym pamięci i modlitwy. Jest wskazane, by w każdą niedzielę cała parafialna wspólnota modliła się za zmarłych w ostatnim czasie parafian. Należy także podtrzymać zwyczaj "wypominków" po Dniu Zadusznym.

611. Wyrazem pamięci o zmarłych jest ponadto troska o cmentarz. Zaleca się, aby na grobach zmarłych chrześcijan nie umieszczać napisów i symboli, które tchną bezna-dziejnością, rozpaczą, czy pogańską wizją życia pozagrobowego.

Religijność ludowa

612. "Poza liturgią sakramentów i sakramentaliów katecheza powinna brać pod uwagę formy pobożności wiernych i religijności ludowej. Zmysł religijny ludu chrześcijańskiego zawsze znajdował wyraz w różnorodnych formach pobożności, które otaczały życie sakramentalne Kościoła. Są to: cześć oddawana relikwiom, nawiedzanie sanktuariów, pielgrzymki, procesje, droga krzyżowa, tańce religijne, różaniec, medaliki itp."⁵⁰⁴

613. "Religijność ludowa jest w swej istocie jest zbiorem wartości odpowiadających w duchu mądrości chrześcijańskiej na podstawowe pytania egzystencjalne. Zdrowy katolicki zmysł ludu odznacza się zdolnością tworzenia syntezy egzystencjalnej. W ten sposób dochodzi do twórczego połączenia elementu Boskiego i ludzkiego, Chrystusa i Maryi, ducha i ciała, wspólnoty i instytucji, osoby i społeczności, wiary i ojczyzny, rozumu i uczucia. Mądrość ta jest rodzajem humanizmu chrześcijańskiego, który podkre-śla z mocą godność każdej osoby jako dziecka Bożego, odbudowuje podstawowe braterstwo, uczy spotkania z naturą i zrozumienia, czym jest praca, daje motywacje życia w radości i pogodzie ducha, nawet wśród trudów życia. Mądrość ta jest dla ludu podstawą rozeznania, ewangelicznym instynktem, który pozwala spontanicznie oce-nić, kiedy Ewangelia zajmuje w Kościele pierwsze miejsce, a kiedy zanika jej treść i za-głaszają ją inne sprawy"⁵⁰⁵.

PRZYPISY

⁴⁸⁵ KL 60.

⁴⁸⁶ KL 61.

⁴⁸⁷ Por. KKK 1672.

⁴⁸⁸ Por. KKK 1672. Oryginał łaciński zawiera tu słowa: "earum effectus est, personas Deo consecrare", co zostało przetłumaczone: "ich skutkiem jest poświęcenie pewnych osób Bogu".

⁴⁸⁹ Tamże.

- 490 Por. Obrzędy Błogosławieństw.
- 491 KKK 1671.
- 492 Por. Obrzędy Błogosławieństw t. II, 413-425.
- 493 Por. Obrzędy błogosławieństw 18.
- 494 Por. KKK 1671.
- 495 Por. Obrzędy błogosławieństw 35-38.
- 496 KKK 1673.
- 497 KKK 1681.
- 498 KKK 1684.
- 499 Obrzędy pogrzebu 1.
- 500 Obrzędy pogrzebu 16-17.
- 501 KPK 1184.
- 502 KPK 1185.
- 503 KPK 1184.
- 504 KKK 1674.
- 505 KKK 1676.

CZĘŚĆ TRZECIA – FORMACJA LITURGICZNA

614. "Jeżeli dziś można uznać, że reforma liturgii, jakiej chciał Sobór Watykański II, została już zrealizowana, to zadaniem do wykonania pozostaje wciąż jeszcze duszpasterstwo liturgiczne, które pozwoli z bogactwa liturgii obficie czerpać moc spływającą z Chrystusa na wszystkie członki Jego Ciała, którym jest Kościół"⁵⁰⁶.

615. Polski Synod Plenarny wiele uwagi poświęca sprawie formacji liturgicznej. Należy ona do podstawowych zadań duszpasterskich i obejmuje szeroki zakres zagadnień. "Formacja liturgiczna powinna zmierzać do uświadomienia najgłębszych wymiarów uobecnienia Misterium Paschalnego w sakramentach, a także uczyć kształtowania żywej liturgii z udziałem wspólnoty. Należy zatroszczyć się o przygotowanie osób świeckich, które mogłyby pełnić właściwe im funkcje liturgiczne"⁵⁰⁷.

PRZYPISY

⁵⁰⁶ List – 25 lat KL 10.

⁵⁰⁷ PSP – Liturgia 78.

ROZDZIAŁ I – MISTAGOGIA – METODA FORMACJI LITURGICZNEJ

616. "Katecheza liturgiczna ma na celu wprowadzenie w misterium Chrystusa (jest "mi-stagogią"), przechodząc od tego, co widzialne, do tego, co niewidzialne, od znaku do tego, co on oznacza, od "sakramentów" do "misteriów"⁵⁰⁸.

617. Mistagogia jest więc pewnego rodzaju "metoda", sposobem działania Kościoła, który wprowadza swoje dzieci w misterium Chrystusa. Nie można wprowadzić w to mi-sterium samym nauczaniem. Nie jest ono bowiem zbiorem prawd. Chrześcijańskim mi-sterium jest Osoba Jezusa Chrystusa, a wprowadzeniem w misterium jest pokorna po-moc innym w poznaniu tej Osoby i oddaniu Jej swego życia. Ten proces wzrostu do-konuje się we wspólnocie Kościoła.

618. Księga liturgiczna Obrzędy Chrześcijańskiego Wtajemniczenia Dorosłych może być uważana za podstawowy współczesny "podręcznik" wskazujący drogę wtajemni-czenia w życie z Bogiem we wspólnocie Kościoła. Zawiera on nie tylko obrzędy i cele-bracje przeznaczone dla dorosłych przygotowujących się do sakramentów świętych, lecz także zasady ogólne, dotyczące wprowadzenia w misterium Chrystusa i Kościoła. Najbardziej wyróżnione są dwie z nich: człowiek jest wprowadzany w Misterium po-przez "stopnie, etapy i bramy", a w dziele wtajemniczenia uczestniczy cała wspólnota. Te zasady trzeba lepiej poznać i pełniej wprowadzać w życie wspólnot parafialnych.

619. Zasady "wtajemniczenia" należy stosować przygotowując do sakramentu bierz-mowania, uwzględniając oczywiście istotny fakt, że chodzi o osoby już ochrzczone⁵⁰⁹. Podobnie należy widzieć przygotowanie do innych sakramentów: "Chrzest dzieci ze swej natury wymaga katechumenatu pochrzcielnego. Nie chodzi tylko o późniejsze nauczanie, lecz także o konieczny rozwój łaski chrztu w miarę dorastania osoby"⁵¹⁰. Ten rozwój łączy się z przyjmowaniem różnych darów Bożych, a każdy z nich jednoczy bar-dziej z Chrystusem i włącza pełniej w misję Kościoła. Tak jest przy pierwszej spowiedzi, Komunii św., bierzmowaniu, małżeństwie, kapłaństwie, ślubach zakonnych, przyjmo-waniu postug lub innych darów Pana. W przygotowaniu do przyjęcia tych darów nie wystarczy samo pouczenie, instrukcja czy wyćwiczenie postaw. Konieczne jest wpro-wadzenie w tajemnicę, w której obecny jest Pan w mocy swego Ducha.

Prowadzenie przez stopnie, etapy, bramy

620. Jednym z doświadczeń człowieka jest stopniowe dochodzenie do prawdy i sys-tematyczne zdobywanie różnych umiejętności. Poprzez ćwiczenia uczymy się chodzić i biegać, mówić i pisać, rozwijamy różne sprawności. Gdy ukończymy jeden etap zdo-bywania jakiejś umiejętności, rozpoczynamy następny. Do tej naturalnej prawidłowo-ści i potrzeby odwołuje się także księga OCWD. Mówi ona wyraźnie o stopniach, eta-pach i bramach, przez które należy prowadzić człowieka do sakramentów świętych. Chrześcijanin powinien zbliżać się do przyjęcia łaski sakramentalnej jak gdyby wcho-dził do świątyni. "Święte Świętych", jeśli tak nazwać przyjęcie sakramentu lub innego daru Pana, znajduje się w samym środku, w głębi świątyni. Nie można do niego dojść inaczej, jak przechodząc przez kolejne bramy.

621. Jakie etapy wtajemniczenia wyróżnia OCWD? Co jest ich cechą charaktery-styczną? "Na drodze (wtajemniczenia), oprócz okresów poszukiwania i dojrzewania (por. niżej, nr 7). istnieją "stopnie", czyli etapy. Katechumen przebywając je, przechodzi jakby przez bramy lub wstępuje na kolejne stopnie.

a. Pierwszy stopień ma miejsce wówczas, gdy człowiek zaczyna się nawracać i pragnie zostać chrześcijaninem, a Kościół przyjmuje go jako katechumena.

b. Drugi, gdy kandydat pod koniec katechumenatu pogłębiwszy już wiarę, zostaje do-puszczony do bliższego przygotowania do sakramentów.

c. Trzeci, gdy po odpowiednim przygotowaniu przyjmuje sakramenty, przez które staje się chrześcijaninem. Istnieją zatem trzy stopnie, etapy lub bramy, które we wtajemniczeniu chrześcijańskim należy uważać za szczególnie ważne i doniosłe. Tym trzem stopniom odpowiadają trzy obrzędy liturgiczne. Pierwszy – to obrzęd przyjęcia do katechumenatu, drugi – wybranie kandydatów do chrztu, trzeci – sprawowanie sakramentów⁵¹¹.

622. "Stopnie zaś prowadzą do kolejnych "okresów" poszukiwania i dojrzewania lub są przez nie poprzedzane /.../. Istnieją cztery kolejne okresy: "prekatechumenat", czyli pierwsza ewangelizacja; "katechumenat" przeznaczony na pełną katechezę; okres "oczyszczenia i oświecenia" – zmierzający do głębszego duchowego przygotowania; okres "mistagogii" – mający na celu pogłębienie życia sakramentalnego i życia we wspólnocie"⁵¹².

623. W świetle tych słów trzeba stwierdzić, że wtajemniczenie w sakrament domaga się różnego rodzaju działań, a także różnych umiejętności ze strony prowadzących to dzieło. Dokument wyróżnia cztery etapy, a każdy z nich ma swój cel, swoją odmienność działania, swój początek i koniec. Nie jest to tylko katecheza, ani tylko modlitwa.

Kolejno zmienia się charakter spotkań. Mamy najpierw etap ewangelizacyjny, następnie katechetyczny, z kolei modlitewny, a w końcu mistagogiczny.

Etap pierwszy – ewangelizacyjny

624. Sługa Boży, Ks. Franciszek Blachnicki na jednej z konferencji wygłoszonej do kapłanów powiedział: "Katecheza zakłada ewangelizację, pierwszą ewangelizację, która musi doprowadzić do osobistego przyjęcia Chrystusa. Póki nie ma osobistego przyjęcia Chrystusa i kontaktu z Nim, to się pakuje formułki katechizmowe i naukę, a to jednym uchem wchodzi, drugim wychodzi. Człowiek nie jest zdolny do dokonania asymilacji wewnętrznej tych treści, bo nie posiada podłoża. Ojciec Piotr Roztworowski katalicznie kiedyś powiedział porównując katechezę do przywiązywania zielonych gałązek do suchej żerdzi. Jest suchy patyk i przywiązuje się do niego zielone gałązki, powstaje ładna choinka. Przez jakiś czas te gałązki mają jeszcze soki, więc są zielone, a potem usychają"⁵¹³. Słowa te mogą być potraktowane jako pytanie: Od czego trzeba zacząć przygotowanie do przyjęcia darów Pana, a raczej do nowego aktu przyjęcia samego Chrystusa w darze, który On ofiarowuje? Jeżeli drzewo rzeczywiście jest suche lub usychające, to jaki będzie los wtykanych do niego zielonych gałązek?

625. OCWD proponuje rozpocząć od specjalnego rodzaju działania, które nazywa preewangelizacją. Jest to nazwa odpowiednia dla osób, które jeszcze nie spotkały Chrystusa i nie posiadają wiary. Jeśli zaś chodzi o osoby ochrzczone i wierzące, to trzeba mówić raczej o "nowej ewangelizacji" czy ożywieniu podstawowych prawd wiary. Działanie takie nie zawiera systematycznego wykładu katechetycznego, lecz jest obudzeniem wiary w obecność i działanie Chrystusa. Jest odnowieniem fundamentów życia chrześcijańskiego, oczyszczeniem i pogłębieniem motywacji w przygo-

towaniu do nowego daru, który Bóg daje człowiekowi, zwróceniem się bardziej osobowym do Jezusa Chrystusa. Jest to ponowne, w nowych kontekście życiowym i wobec nowych zadań, usłyszenie słów Pana: "Pójdź za Mną" (Mt 9,9).

626. Szczególnymi cechami ewangelizacji są: głoszenie orędzia o Bogu, który osobiście do mnie się zwraca i zaprasza do zjednoczenia z sobą; dawanie świadectwa o swojej wierze ze strony starszych braci i siostr, zaproszenie do wspólnoty życia, a nie tylko do teoretycznego nauczania się pewnych prawd. "Człowiek współczesny bardziej wierzy świadkom, aniżeli nauczycielom, bardziej doświadczeniu, aniżeli doktrynie, bardziej życiu i faktom, aniżeli teoriom. Świadectwo życia chrześcijańskiego jest pierwszą i niezastąpioną formą misji"⁵¹⁴.

627. Ta pierwsza i niezastąpiona forma misji jest także pierwszą i podstawową drogą wtajemniczenia w życie z Chrystusem i posługiwaniem w Kościele tym darem, który Chrystus dał człowiekowi. Autentyczne świadectwo ludzi korzystających już z danego daru (np. spowiedzi, Komunii św., bierzmowania, posługiwania w Kościele...) jest istotnym elementem działań ewangelizacyjnych. Bez świadectwa, bez pokazania wzorów, bez dzielenia się trudnościami, działanie Kościoła jest zbyt narażone na moralizowanie i nakładanie na innych ciężarów, których nauczający sam nie umie nieść. Pokazanie wzorów ma szczególną moc ożywiania wyschłych pni drzewa i czynienia ich na nowo zdolnymi do wydawania owoców nawrócenia.

628. Pierwszy etap wtajemniczenia w sakramenty inicjacji chrześcijańskiej kończy się ważnym obrzędem liturgicznym. Warto podkreślić, że odnośny dokument Kościoła przypisuje temu i następnym obrzędom istotną rolę. Nie są to bynajmniej dowolnie ukształtowane nabożeństwa, lecz konkretnie określone celebracje. Ich istotnym elementem są pytania skierowane do kandydatów (o relację do Chrystusa i do Kościoła), znaki, które są im przekazywane, a także udział wspólnoty w celebracji⁵¹⁵.

629. Jaki obrzęd można zaproponować na zakończenie pierwszego etapu przygotowania do bierzmowania, małżeństwa, czy do przyjęcia innych darów Boga? W każdym wypadku chodzi o postawienie odpowiednich pytań, przekazanie znaku, a także określenie sposobu zaangażowania wspólnoty. Pewien wzór daje nam tutaj przygotowanie do kapłaństwa i ślubów wieczystych. Zanim kandydaci przyjmą sakrament święceń, przyjmują sutannę, posługę lektoratu, akolitatu i diakonatu. Dopiero wtedy, gdy potrafią spełniać te posługi w wierności Bogu, mogą otrzymać większy dar. Podobnie osoby przygotowujące się do konsekracji zakonnej przezywają postulat, nowicjat, śluby czasowe, a dopiero po wielu latach ma miejsce konsekracja. Obydwie drogi różnią się bardzo wyraźnie w formach zewnętrznych. Są one dostosowane do charakteru powołania. Jednak wyraźnie widać tutaj zasadę "stopni czy etapów". Powinna być ona obecna także w przygotowaniu do przyjęcia innych darów Boga.

Etap drugi – katechetyczny

630. Drugi etap wtajemniczenia w sakramenty chrześcijańskiej inicjacji jest dłuższym okresem, w którym kandydaci otrzymują duchową formację oraz zdobywają wprawę w przestrzeganiu zasad chrześcijańskiej karności. Dzięki temu dojrzewają wewnętrzne dyspozycje, ujawnione podczas przyjęcia do katechumenatu. Dokonuje się to na czterech drogach:

a. Odpowiednia katechizacja ukazująca wszystkie zagadnienia wiary i moralności.

b. Zdobywanie umiejętności modlitwy i wyznawania wiary, zachowywania wymagań Chrystusa, ulegania w działaniu wyższym natchnieniom i pełnienia miłości bliźniego aż do wyrzeczenia się siebie.

c. Wsparcie duchowe ze strony Kościoła poprzez odpowiednie obrzędy liturgiczne, szczególnie nabożeństwa słowa Bożego.

d. Współdziałanie w ewangelizowaniu i czynnym budowaniu Kościoła przez świadec-two życia i wyznawanie wiary⁵¹⁶.

631. Na drodze wtajemniczenia w misterium Chrystusa nie można więc ograniczyć się do samego przekazu wiedzy. Trzeba także znaleźć sposób wprowadzenia w życie po-zostałych trzech dróg, na których człowiek zbliża się do Chrystusa i pełniej włącza się w życie Kościoła. Konieczna jest inicjacja modlitewna i ożywienie miłości bliźniego, wsparcie duchowe ze strony wspólnoty parafialnej, a także konkretne zaangażowanie kandydatów w podejmowane w parafii dzieła apostołskich.

632. Jednym z ważnych aspektów tego wieloaspektowego wtajemniczenia w misterium Chrystusa i Kościoła jest sposób przeżywania liturgii. Jest ona bowiem szczytem i źródłem chrześcijańskiego życia, a więc także modlitwy i służby, aktów oddania i otwarcia się na innych. Pomocą w takim właśnie wtajemniczeniu w świat liturgii, ma służyć także Ceremoniał Wspólnoty Parafialnej.

633. Drugi etap wtajemniczenia w sakramenty inicjacji kończy się szczególnym obrzędem. "Stanowi on najważniejszy moment całego katechumenatu"⁵¹⁷. Jest to obrzęd "wybrania" lub "wpisania imienia". "Nazywa się to "wybraniem", ponieważ dopuszczenie, jakiego dokonuje Kościół, opiera się na wybraniu przez Boga, w którego imieniu działa Kościół. Określa się to również "wpisaniem imion", gdyż kandydaci jako rękojmię wierności wpisują swoje imiona do księgi wybranych"⁵¹⁸. "Obrzęd "wybrania" zamyka właściwy katechumenat, a więc długi czas kształtowania duszy i serca. Aby ktoś mógł być zapisany jako "wybrany", wymaga się od niego dojrzałej wiary i świadomej decyzji na przyjęcie sakramentów. Po obrzędzie wybrania katechumen powinien wykazać się żywszą gotowością pójścia za Chrystusem"⁵¹⁹.

634. Ranga, jaką Kościół przypisuje obrzędowi "wybrania" skłania do refleksji nad tym, jak powinno wyglądać "wybranie" czy też "dopuszczenie" do bierzmowania, małżeństwa, posługi lektora, akolity lub innych darów, jakie są powierzane członkom Kościoła. Wydaje się słuszne, aby również w tych przypadkach podkreślić specjalnym obrzędem wielkość otrzymanego daru, fakt powołania do jego przyjęcia oraz pogłę-bić świadomość, że ofiarowany dar jest taską.

Etap trzeci – modlitewny

635. "Trzeci okres, krótszy, zazwyczaj pokrywa się z wielkopostnym przygotowaniem do uroczystości paschalnych i do sakramentów, a przeznaczony jest na oczyszczenie i oświecenie katechumenów"⁵²⁰. "W tym okresie przygotowanie jest jeszcze intensywniejsze i dokonuje się raczej przez skupienie ducha niż przez katechezę. Celem jest oczyszczenie serca i myśli przez badanie sumienia, pokutę oraz oświecenie przez głę-b-sze poznawanie Chrystusa Zbawiciela. Dokonuje się to przez sprawowanie różnych ob-rzędów, a zwłaszcza przez skrutynia i obrzędy przekazywania katechumenom najstar-szych dokumentów wiary i modlitwy"⁵²¹.

636. Również w przygotowaniu do przyjęcia innych wielkich darów Boga, bezpośrednio przed ich otrzymaniem potrzebny jest czas wyciszenia, modlitwy, skupienia. Można go porównać do czasu przebywania Apostołów z Maryją w Wieczerniku przed Zesłaniem Ducha Świętego. Wszystkie sprawy formalne są już zakończone. Cały wysiłek skoncentrowany jest na ostatecznych aktach oczyszczenia i oświecenia. W ciszy i na modlitwie oczyszcza się intencja, z którą człowiek przyjmuje Boży dar i dokonuje się oświecenie pozwalające głębiej zrozumieć znaczenie tego daru w życiu człowieka.

637. Cechą tego okresu są także skrutynia oraz obrzędy przekazania. Wydaje się, że różne formy skrutyniów oraz spotkania ze znakami, są potrzebne nie tylko w przygotowaniu do chrztu dorosłych, lecz także w każdym działaniu o charakterze wtajemniczenia. Jest to bowiem działanie, które w sposób istotny może się przyczynić do oczyszczenia intencji człowieka, a także do głębszego rozumienia otrzymanego daru. Obydwa zaś aspekty, zarówno ten uwalniający człowieka od błędów i przeszkód, jak też ten odświeżający przed nim głębiej Bożą tajemnicę są bardzo istotnym aspektem wtajemniczenia w misterium Chrystusa i Kościoła.

638. Etap ten bezpośrednio wprowadza w obrzęd, w czasie którego przekazywany jest człowiekowi szczególny dar Boga. Może to być łaska sakramentu, dar konsekracji lub ustanowienie do posługi. Przyjęcie tego daru kończy okres przygotowań, obdarza człowieka nowym bogactwem duchowym, powierza mu nowe zadania i rozpoczyna etap służenia otrzymanym darem wspólnocie.

Etap czwarty – mistagogiczny

639. Dokument o chrześcijańskim wtajemniczeniu wyraźnie domaga się jeszcze jednego okresu inicjacji. Nazywa go mistagogią, czyli czasem "pogłębionego wtajemniczenia"⁵²². W Tradycji Kościoła był to wyróżniony okres inicjacji. Z całego nauczania głoszonego katechumenom w pierwszych wiekach chrześcijaństwa zachowały się przede wszystkim katechezy mistagogiczne wygłaszane do neofitów po przyjęciu przez nich sakramentów inicjacji.

640. Okres mistagogii może więc obejmować najpierw spotkania dziękczynne w rodzinie i w parafii, a następnie rozpoczęcie formacji permanentnej, która jest potrzebna wszystkim.

Zaangażowanie wspólnoty

641. Na drodze wtajemniczenia w misterium Chrystusa i Kościoła niezwykle istotnym elementem jest udział tych, którzy wcześniej tę drogę wtajemniczenia przeżyli. "Na każdym uczniu Chrystusa, stosownie do jego możliwości, spoczywa obowiązek rozkrzewiania wiary. Dlatego winien pomagać kandydatom i katechumenom przez cały czas trwania wtajemniczenia, a więc w okresie prekatechumenatu, katechumenatu i mistagogii"⁵²³. Chodzi tu o całą wspólnotę parafialną, a w niej w sposób szczególny o niektóre osoby i grupy osób.

Cała wspólnota

642. "Lud Boży reprezentowany przez Kościół lokalny powinien zawsze rozumieć i okazywać, że wtajemniczenie dorosłych jest jego sprawą i że stanowi zadania dla wszystkich, którzy przyjęli chrzest. Wypełniając zatem swoje apostołskie powołanie, musi zawsze być całkowicie gotowy do okazywania pomocy tym, którzy szukają Chrystusa"⁵²⁴.

643. Gotowość do pomocy, przede wszystkim przez dawanie świadectwa autentycznego życia chrześcijańskiego, okazują członkowie wspólnoty parafialnej także w odniesieniu do powołań kapłańskich i zakonnych, przygotowania do bierzmowania i małżeństwa. W podobny sposób wspólnota uczestniczy w formacji do postug spełnianych przez jej przedstawicieli w celebracjach liturgicznych.

Chrzestni, świadkowie, poręczyciele

644. Jedną z charakterystycznych cech wtajemniczenia wiernych w sakramenty chrztu i bierzmowania jest wymaganie, aby kandydatom towarzyszyły indywidualne osoby mające wobec nich pewne duchowe zadania. Pełnią oni rolę rodziców chrzestnych, poręczycieli lub świadków bierzmowania. Wspólną cechą tych postug jest ich indywidualny charakter. Konkretna osoba bierze część odpowiedzialności za rozwój wiary człowieka, który mu został powierzony. Przede wszystkim ma dawać świadectwo temu, któremu pomaga.

645. Obecność takich świadków chrześcijańskiego życia jest nieodzowna na drodze chrześcijańskiego wtajemniczenia. Można powiedzieć, że jacy chrzestni przy chrzcie, jacy świadkowie przy bierzmowaniu, jacy poręczyciele w przygotowaniu do sakramentów, tacy też chrześcijanie wyrastający w szkole świadków. Dlatego należy wiele uwagi poświęcić formacji świadków, gdyż bez autentycznych przykładów miłości Boga i ludzi, dawanych w codziennym życiu ze strony tych, którzy uczestniczą w procesie wtajemniczenia w misterium Chrystusa, inicjacja przybierze raczej postać teoretycznego pouczenia. Zostanie więc zredukowana do jednego tylko elementu.

Rodzice

646. Pierwszymi świadkami dla człowieka powinni być rodzice. Oni obiecują przy chrzcie, że będą się troszczyć o rozwój wiary dziecka będąc dla niego przykładem życia. Świadectwo dawane przez rodziców ma charakter pierwszorzędny i nie może być zastąpione przez żadne inne działania. Jeśli rodzice nie są dla swoich dzieci świadkami wiary i miłości, to pozbawiają dziecka wielkiego skarbu.

Animatorzy grup

647. Chrystusowa szkoła apostołska obejmowała w sobie, oprócz słuchania nauk wraz z rzeszami ludzi oraz indywidualnych rozmów i spotkań, także tworzenie pewnej wspólnoty osób podejmującej wspólne działanie. Apostołowie tworzyli taką wspólnotę i jest ona prawzorem przygotowania do wszelkich działań, jakie Chrystus powierza swoim uczniom w ciągu wieków. Należy więc dążyć do tego, aby w przygotowaniu do przyjęcia sakramentów lub postug nie brakło tego doświadczenia, które spełniło tak ważną rolę w życiu apostołów.

648. "Podczas swej działalności, Jezus zajmował się przede wszystkim formowaniem tych, którzy mieli głosić całemu światu Jego orędzie. Poświęcał wiele czasu na nauczanie rzesz, ale jeszcze więcej przeznaczał na formację swoich uczniów. Chciał, aby przebywali zawsze przy Nim, by wpoić im prawdę swojego orędzia nie tylko słowami. Ale także poprzez przykład własnego życia i codzienne obcowanie"⁵²⁵.

Katecheci

649. W pewnym sensie takim mistrzem dla uczniów jest katecheta. Ma on nie tylko pouczyć o sprawach wiary i moralności, lecz także wprowadzić na drogę modlitwy i postugi.

PRZYPISY

508 KKK 1075.

509 Por. OCWD 295.

510 KKK 1231.

511 OCWD 6.

512 OCWD 7.

513 Ks. F. Blachnicki, Rekolekcje dla wspólnoty kapłanów Chrystusa Sługi 9-10.

514 Encyklika – Redemptoris missio 42.

515 Por. OCWD 68-97.

516 Por. OCWD 19.

517 OCWD 23.

518 OCWD 22.

519 OCWD 134.

520 OCWD 7.

521 OCWD 25.

522 OCWD 37.

523 OCWD 41.

524 OCWD 41.

525 Katechezy – Wierzę w Boga.

ROZDZIAŁ II – FORMACJA CAŁEJ WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

650. Formacją liturgiczną należy objąć wszystkich członków wspólnoty parafialnej. Okazją do tej formacji jest najpierw katecheza, a także kazania mistagogiczne i rekolekcje o tematyce liturgicznej. Szczególne znaczenie ma jednak sposób celebracji nie-dzielnej Eucharystii.

Formacja liturgiczna w katechezie

651. Dyrektorium Katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce zwraca uwagę także na wychowanie liturgiczne. Dokonuje się ono "zarówno przez nauczanie, które wyjaśnia tajemnice wiary i sposoby jej celebrowania, jak i przez sam udział w liturgii, która pozostanie zawsze uprzywilejowanym miejscem dla katechezy Ludu Bożego"⁵²⁶.

652. "Katecheza ze swej natury jest związana w sposób szczególny ze sprawowaniem sakramentów, "gdyż właśnie w sakramentach, a zwłaszcza w Eucharystii, Jezus Chrystus najpełniej działa w celu przemiany człowieka". Sakramentalny charakter wychowania liturgicznego winien ujawniać się zarówno w treściach, jak i we wszystkich formach katechezy dorosłych, dzieci i młodzieży. Katecheza winna budzić postawy i kształtować umiejętności, warunkujące owocny udział w życiu sakramentalnym"⁵²⁷

653. Formacja liturgiczna, dokonująca się w katechezie dotyczy nie tylko dzieci i młodzieży, lecz także ich rodziców. Jest to dla nich z jednej strony osobiste pogłębienie życia sakramentalnego, a z drugiej wprowadzanie na tę drogę swoich dzieci. Metoda inicjacji, opisana powyżej, daje wiele możliwości angażowania rodziców w przygotowanie swoich młodszych i starszych dzieci do sakramentów świętych i podejmowania postug w Kościele.

Rekolekcje parafialne i katechezy mistagogiczne

654. W każdej dziedzinie życia Kościoła istotną rolę odgrywają rekolekcje parafialne. Należy wykorzystać ten czas także dla pogłębienia formacji liturgicznej wspólnoty parafialnej. Tematem rekolekcji parafialnych mogą być wszystkie wielkie dary Boże mające taki charakter, że skupia się w nich, jak w soczewce, całe życie chrześcijańskie. Do takich darów należy Triduum Paschalne, niedziela, Eucharystia, inne sakramenty święte, powołanie. Rekolekcje odwołujące się do tych tematów łączą w sobie teologię i praktykę, liturgię i codzienność, dogmatykę i moralną.

655. Zachęca się także duszpasterzy do częstszego wygłaszania "kazań mistagogicznych". Wychodząc od niedzielnych czytań mszalnych można podjąć i rozwinąć niemal każdy z omawianych w niniejszym Ceremoniale tematów. Wskazują one na rozumienie liturgii, uczestnictwo w niej, podejmowanie współodpowiedzialności za jej kształt, a także omawiają konkretne celebracje liturgiczne.

Niedzielne zgromadzenie eucharystyczne

656. Szczególną rolę w liturgicznej formacji wspólnoty parafialnej odgrywa sposób celebracji niedzielnej Eucharystii. Składa się na niego m.in. postawa samego kapłana, który przewodniczy Eucharystii, zaangażowanie wiernych w modlitwy i śpiewy, świadomość i poprawność spełnianych gestów i wykonywanych znaków, obecność i posługiwanie licznymi zespołami liturgicznymi, a także czytelne ukazanie związku celebracji z życiem codziennym wierzących. Im bardziej każdy z tych elementów jest w przeżywany poprawnie, z zaangażowaniem i pięknie, tym bardziej rozwija się wiara

dorostych i dokonuje się autentyczna inicjacja młodego pokolenia w życie Eucharystią.

PRZYPISY

⁵²⁶ DyrK 25.

⁵²⁷ DyrK 25.

ROZDZIAŁ III – FORMACJA ZESPOŁÓW LITURGICZNYCH

657. Formując całą wspólnotę parafialną należy otoczyć troską wychowawczą osoby i zespoły osób, pełniące w celebracjach liturgicznych szczególne posługi. Prowadząc tę formację we wspólnotach parafialnych należy kierować się podanymi poniżej wskazaniem.

Parafialne zespoły posługujące w liturgii

658. Wyróśliśmy w tradycji, w której określenie "służba liturgiczna" było odnoszone tylko do ministrantów i lektorów. Nie nazywano tym zaszczytnym tytułem chórów, scholi, przynoszących dary czy wypowiadających wezwania modlitwy powszechnej. Kogo dziś należy nazywać "służbą liturgiczną"?

659. Wbrew pozorom jednoznaczna odpowiedź na to pytanie wcale nie jest łatwa. OWMR nie używa bowiem takiego określenia. Mówi natomiast o osobach, które spełniają funkcję liturgiczną, które są ustanawiane do posług liturgicznych. Nazywa też całe zgromadzenie "liturgiem". Na tej podstawie można podać kilka zakresów znaczeniowych określenia "służba liturgiczna". Wymiana myśli i wypowiedzi specjalistów za-pewne przyczynią się do ustalenia jasnej terminologii na ten temat. Oto propozycje odpowiedzi rozumiane jako punkt wyjścia do dyskusji:

a. "Służba liturgiczna" to osoby, które spełniają funkcję liturgiczną. W takim przypadku trzeba do tego grona zaliczyć także te osoby, które nie należą do żadnego zespołu, ale doraźnie przy różnych okazjach spełniają jakąś funkcję liturgiczną (np. czytają słowo Boże lub przyniosą dary do ołtarza).

b. "Służba liturgiczna" to osoby, którym powierzono posługę liturgiczną. Jest to węższa grupa osób. Każda z nich spełnia systematycznie jakąś funkcję liturgiczną, a także posługuje w jakiejś diakonii parafialnej. Istnieje między nimi duże zróżnicowanie co do rodzaju posługiwania oraz co do stopnia zaangażowania w posługi.

c. Można wprowadzić określenie "służby liturgicznej" w szerszym i węższym znaczeniu. W szerszym znaczeniu należą do niej wszyscy, którzy choćby doraźnie spełniają funkcje liturgiczne. W ścisłym znaczeniu należą do niej ci, którzy są przyjęci i pobłogosławieni do spełniania posług liturgicznych.

660. Pierwszym parafialnym zespołem liturgicznym, na którym skupia się uwaga kapłanów i wiernych, jest zespół ministrancki. Nie trzeba go tworzyć, gdyż on istnieje. W jednej parafii jest liczniejszy, w innej mniej liczny, ale spełnia wyznaczone funkcje. W parafii utworzyły się pewne tradycje powoływania nowych członków do tego zespołu, jego formacji. Każda parafia przeżywa też w jakimś stopniu pytanie: czemu tak wielu (jeśli nie wszyscy) odchodzi od ołtarza, gdy osiągną wiek młodzieńczy?

661. W parafii potrzebne są także inne zespoły, które spełniają "prawdziwą funkcję liturgiczną"⁵²⁸. W niektórych parafiach istnieją schole, chóry, czy też zespół posługujący przy darach ofiarnych. One nie są już tak powszechne, jak zespół ministrancki. W tym kierunku powinien jednak iść rozwój. Proponuje się duszpasterzom, aby pierwszym zespołem, który będą powoływali do istnienia, oprócz już istniejących, był zespół pełniący posługę modlitwy. W czasie Eucharystii przedstawiciele tego zespołu odczytują wezwania modlitwy powszechnej. Sugestia taka wydaje się słuszna z kilku powodów:

a. Od modlitwy trzeba rozpoczynać wszystkie ważne dzieła, które wspólnota podejmuje. Do takich dzieł należy niewątpliwie sprawa współodpowiedzialności wiernych świeckich za kształt liturgii.

b. Jest to postługa "znana". Postługa modlitwy jest zapewne sporadycznie spełniana w parafii przez jakąś grupę osób, przynajmniej w niektóre uroczystości. Nie jest to więc postługa całkiem nowa.

c. Jest to postługa "łatwa". Wskazane jest, aby postługa ta była spełniana poza prezbiterium, choć w miejscu widocznym. Odczytujący wezwania nie muszą więc podchodzić do ambony. Na początku nie muszą też ukladać wezwań, lecz je tylko odczytywać. Nie stanowi to więc od strony wykonania specjalnych trudności.

d. Jest o postługa "powszechna". Bez trudu można do niej zaangażować osoby młodsze i starsze, tak dzieci jak i dorosłych. Różnorodne wezwania w pewnym sensie domagają się nawet takiej powszechności.

e. Jest to postługa "wzorcowa". Jej wzorczy charakter w szczególny sposób dotyczy jednoczenia liturgii i życia. Osobami pełniącymi postługę modlitwy w liturgii powinny być przede wszystkim osoby, które taką właśnie postługę modlitwy pełnią w codziennym życiu przyczyniając się do ożywienia modlitewnego w parafii. Ci zaś, którzy w tę postługę się włączyli, nie będąc w zespołach modlitewnych, przyjmują na siebie jakieś zobowiązanie do ożywienia osobistej modlitwy.

662. Przejście od sporadycznego odczytywania wezwań modlitwy powszechnej do powstania uformowanego i odpowiedzialnego zespołu, który przejmuje w sposób kompetentny tę właśnie postługę we wspólnocie parafialnej może być drogą trwającą kilka lat, choć załóżek takiej grupy może powstać dosyć szybko. Będzie postugował np. na jednej Mszy świętej niedzielnej. Pełny zespół musi jednak liczyć wiele osób, gdyż wezwania modlitwy powszechnej są na każdej Mszy świętej. Podobnie trzeba spojrzeć na pozostałe zespoły liturgiczne (lektorzy, kantorzy, wielorakie zespoły śpiewacze: dziecięce, młodzieżowe, dorosłych...). Niektóre z nich istnieją, inne jeszcze nie. Troska o rozwój istniejących oraz powoływanie nowych jest jednym z takich zadań duszpasterskich, które przynoszą ożywienie ewangelizacyjne w całej parafii i przyczyniają się do podejmowania współodpowiedzialności za dzieło głoszenia Ewangelii przez coraz szersze grono osób.

663. Szczególną okazją do podjęcia tych tematów jest praca z rodzicami w przygotowaniu do sakramentów świętych ich dzieci, właściwe ukazywanie znaczenia postugowania w liturgii samym dzieciom i młodzieży, przygotowywanie głównych wydarzeń religijnych w parafii w ciągu roku (Triduum Paschalne, rekolekcje parafialne, odpust) zgodnie z podanymi w Ceremoniale wskazaniem.

Etapy wtajemniczenia w postugowanie

664. Podane w tym rozdziale propozycje to kolejny ważny temat do refleksji teologicznej, wymiany doświadczeń parafialnych, a także rozmów z pedagogami i rodzicami. Chodzi bowiem o "minimum programowe" dla formacji osób podejmujących w liturgii funkcje liturgiczne, a przede wszystkim dla tych, którzy są powoływani do pełnienia kolejnych stopni postug liturgicznych. Zapewne nie braknie osób, które zechcą zabrać głos w tej dyskusji.

Przygotowanie do pełnienia "funkcji liturgicznych"

665. Funkcje liturgiczne, które są przeznaczone dla wiernych świeckich, mogą spełniać wszyscy ochrzczeni, tak dorośli jak i dzieci, tak ministranci jak i osoby nie należące do tego zespołu.

666. Mówiąc o przygotowaniu do spełnienia konkretnej funkcji liturgicznej trzeba dokonać pewnego rozróżnienia wiekowego:

a. Każdy może doraźnie spełniać wszystkie funkcje liturgiczne bez dłuższej formacji, z wyjątkiem tych, które podlegają akolocie, a więc wszystkie funkcje powierzone zespołowi ministranckiemu. Można więc bez dłuższej formacji w jakiejś grupie przynieść dary ofiarne, odczytać wezwanie modlitwy wiernych, odczytać wyznaczony tekst słowa Bożego lub inne podobne funkcje. Do ich faktycznego spełniania zaprasza osoba za to odpowiedzialna (nie można dopuścić do czytania osoby, która nie umie czytać). Natomiast do spełniania funkcji ministranta światła, krzyża, ołtarza i innych, potrzebna jest formacja w zespole i przygotowanie. Dopiero po odbyciu takiego przygotowania można podjąć funkcję.

b. W odniesieniu do dorosłych zasada jest podobna, jednak okres przygotowania do pełnienia funkcji właściwych dla akolity, może być krótszy niż u dzieci.

Przygotowanie do przyjęcia "posług liturgicznych"

667. W rozdziale trzecim części pierwszej Ceremoniału zaproponowane zostały trzy stopnie posług liturgicznych dla świeckich. Zostaną one tutaj dokładniej omówione i przedstawione do oceny.

668. Poszczególne stopnie wtajemniczenia łączą się z etapami formacji, które je poprzedzają lub po nich następują. Charakter formacji na każdym etapie związany jest z rodzajem zadań, które dana osoba ma podjąć:

a. Przygotowanie do podjęcia posługi. Osoby, które już spełniają funkcje liturgiczne, a pragną przyjąć dar posługi liturgicznej, podejmują pierwszy etap przygotowania. Można go nazwać ewangelizacyjnym. Służy on ukazaniu kandydatowi, czym jest posługa liturgiczna, o jakie dary prosi Kościół dla osób, które ją przyjmują i jakie z niej wynikają zadania w liturgii i poza liturgią. Ci, którzy spełnią określone warunki, mogą przyjmując dar posługi, do której zostaną "wyznaczeni" przez specjalny obrzęd liturgiczny.

b. Przygotowanie do drugiego stopnia posługi. Jeżeli po odpowiednim przygotowaniu, dana osoba przyjęła dar posługi pierwszego stopnia, to rozpoczyna się dla niej drugi etap formacji. Łączy on w sobie element teoretyczny i praktyczny. Polega na stałym spełnianiu funkcji liturgicznej oraz diakonii we wspólnocie, a równocześnie na uzupełnieniu formacji duchowej. Chodzi w niej o przygotowanie do podjęcia większej odpowiedzialności w danej posłudze, co łączy się z koniecznością pogłębienia wiedzy i umiejętności kierowania zespołem osób jako "animator".

c. Przygotowanie do ustanowienia w posłudze, którego skutkiem jest "konsekracja" osoby⁵²⁹. Ten etap formacji dotyczy tylko nielicznych, najbardziej zaangażowanych w posługiwanie, a przede wszystkim powołanych do takiej posługi.

d. Formacja permanentna. Dla wszystkich konieczna jest także formacja permanentna, dzięki której otrzymane dary mogą być pielęgnowane w duchu wiary i miłości.

669. W ramach przygotowania do każdego stopnia postugi mogą się odbywać różne celebracje i modlitwy, które są związane z coraz lepszym poznawaniem specyfiki danej postugi oraz zadań pozaliturgicznych, które się z nią wiążą.

670. Sposób przygotowania do poszczególnych stopni postug, a także wymagania, jakie musi spełniać kandydat lub kandydatka określa Konferencja Episkopatu.

Obrzędy udzielania "posług liturgicznych"

671. Postuga liturgiczna jest wielkim darem dla człowieka. Nie można jej sobie "wziąć", lecz "otrzymać" od Boga przez pośrednictwo Kościoła. Jej udzielenie jest "konsekracją", czyli przeznaczeniem osoby do konkretnego dzieła w Kościele. Oto propozycja takich obrzędów:

a. "Uczestnik". Pierwszy stopień postugi liturgicznej dla świeckich związany jest z włączeniem się w konkretny zespół, który w parafii podejmuje jakieś apostołskie zadania lub indywidualne podjęcie jakiegoś dzieła apostołskiego, łącząc tę diakonię z systematycznym spełnianiem wyznaczonej funkcji liturgicznej. Osoba może się włączyć w zespół ministrancki, śpiewaczy, charytatywny, modlitewny, katechetyczny, ewangelizacyjny lub inny. Każdy wybiera taki zespół, który jest mu najbliższy i w którym najlepiej może służyć posiadanymi charyzmatami. Na etapie poszukiwań może podjąć postugę w różnych zespołach. W miarę rozwoju odkrywa ten, który podejmuje zadania, do których on się czuje powołany. Wraz z członkami swego zespołu służy Bogu i ludziom w codziennym życiu parafii, a swoją gotowość postugiwania wieńczy spełnieniem konkretnej funkcji liturgicznej.

b. "Animator". Drugi stopień postugi liturgicznej związany jest z podjęciem w danym zespole parafialnym lub w danym dziele apostołskim bardziej odpowiedzialnych zadań, przy równoczesnym łączeniu ich z wyznaczoną funkcją liturgiczną. Może to być posługa animatora, prowadzącego dany zespół lub inny sposób podjęcia większej odpowiedzialności za dzieła apostołskie w parafii.

c. "Moderator"⁵³⁰. To trzeci i najwyższy stopień postugi liturgicznej dostępny dla wiernych świeckich. O ich wielkości stanowi najpierw dar Boga, który te osoby otrzymują, a objawia się on w zakresie odpowiedzialności we wspólnocie, jaki im zostaje powierzony. Mają być moderatorami jakiegoś odcinka życia parafialnego, którzy wraz z grupą animatorów oraz innych osób podejmują pod kierunkiem kapłana zadania apostołskie. Głównymi takimi postugami są: "lektor – katecheta" który jest pierwszym współpracownikiem kapłana w dziele głoszenia Ewangelii, np. jako katecheta czy osoba prowadząca parafialne centrum ewangelizacji; "akolita – zakrystian" lub "akolita – kierownik zespołu charytatywnego", który jest głównym współpracownikiem kapłana w trosce o świątynię oraz w trosce o biednych. Mogą być także inne podobne postugi, jeśli powołają je biskupi, np. "kantory – organista" prowadzący w parafii sprawy śpiewu, lub "ceremoniarz parafialny" koordynujący spełnianie funkcji liturgicznych przez liczne zespoły parafialne.

672. Każdy stopień postug liturgicznych to najpierw dar Boga. Ma on inną naturę niż np. wybór przedstawiciela grupy na ich kierownika. Osoba przyjmująca postugę liturgiczną otrzymuje wprawdzie określone zadania o charakterze kierowania zespołem lub podejmowania w zespole coraz bardziej odpowiedzialnych zadań, lecz do ich spełnienia otrzymuje inny dar niż delegację wspólnoty. Przyjmuje błogostawieństwo,

w którym Bóg uzdalnia ją do spełniania takich zadań, jako misję otrzymaną od Niego. Dlatego bardzo ważne znaczenie mają obrzędy, w których Kościół prosi Boga o udzielenie danej osobie takich darów.

673. W dotychczasowej praktyce Kościoła w Polsce biskupi nie udzielali świeckim żadnych posług liturgicznych. Udzielali natomiast często błogostawieństwa do spełniania funkcji liturgicznych oraz pełnienia diakonii we wspólnocie. Jeśli zdecydują, że będą takich posług udzielać, a pozwalają im na to dokumenty Kościoła ⁵³¹, to powstaną także odpowiednie obrzędy, w których będą udzielane kolejne stopnie posług. Jeśli będą to trzy stopnie, to będą także trzy obrzędy. Mogą to być:

a. "Obrzęd wyznaczenia do posługi we wspólnocie parafialnej". Słowo "wyznaczenie" od samego początku podkreśla, że nikt sam nie może sobie wziąć tej godności, jaką jest pewien rodzaj "konsekracji" do zadań w Kościele. Taki dar może dać człowiekowi tylko Bóg przez posługę Kościoła. Od strony zadań obrzęd taki może oznaczać przyjęcie do diakonii, czyli jednego z zespołów posługujących w parafii lub też diakonii spełnianej indywidualnie w parafii. Przyjęcie to dokonuje się przez wyznaczenie do konkretnej funkcji liturgicznej. Ta funkcja jest danemu człowiekowi przeznaczona, aby ją coraz lepiej poznawał, coraz lepiej spełniał i pomagał innym w jej odkrywaniu. To jego "własna" funkcja. Nie oznacza to oczywiście, że nie może spełniać innych funkcji. Może spełniać wszystkie czynności liturgiczne, jakie są dostępne dla świeckich. Nie będzie to jednak jego funkcja, gdyż jest ona "własną" funkcją innej osoby.

b. "Obrzęd błogostawienia do posługi animatora w danej parafii". Po pewnym okresie posługiwania w diakonii oraz wiernym spełnianiu funkcji liturgicznej, a także po przejściu odpowiedniego przygotowania, osoba ta może, jeśli tak rozezna swoje powołanie, a Kościół je potwierdzi, przyjąć następny dar i podjąć większy zakres odpowiedzialności. Darem jest błogostawieństwo do posługi animatora. W tym błogostawieństwie otrzymuje dar łaski do głębszego wniknięcia w spełnianą wytrwale funkcję liturgiczną, a także do autentycznego ożywiania tego odcinka życia parafialnego, na którym posługuje.

c. "Obrzęd ustanowienia na stałe do posług lektora lub akolity (lub też obrzęd błogostawienia do innych posług moderatorskich niż lektor i akolita)". Najbardziej zaangażowani w spełnianie funkcji liturgicznej oraz w podejmowanie diakonii we wspólnocie animatorzy mogą się przygotowywać, jeśli odczuwają takie powołanie, do przyjęcia jeszcze innego daru łaski i podjęcia jeszcze szerszego zakresu odpowiedzialności. Jeśli Kościół potwierdzi ich powołanie, może jednych ustanowić na stałe jako lektorów, innych jako akolitów. Może także ustanowić inne posługi o podobnym charakterze i udzielić ich odpowiednio przygotowanym wiernym.

Programy formacyjne

674. Programy formacyjne dla parafialnych zespołów liturgicznych przygotowuje Krajowe Duszpasterstwo Służby Liturgicznej zgodnie z wytycznymi dokumentów Kościoła powszechnego i lokalnego. Określają one pewne ogólne zasady formacji liturgicznej dla całej służby liturgicznej, a także wskazania dotyczące bardziej szczegółowych programów dla poszczególnych zespołów. W ich świetle należy wykorzystywać istniejące już programy formacyjne służby liturgicznej, szczególnie ministrantów i lektorów. W oparciu o te wskazania będą też opracowywane nowe pomoce formacyjne dla

poszczególnych zespołów. Poniżej podane są zarysy takiego "Programu formacyjnego służby liturgicznej w Polsce".

675. Szczególny wkład w formację służby liturgicznej w Polsce ma Sługa Boży Ks. Franciszek Blachnicki. Przez wiele lat był on Krajowym Duszpasterzem Służby Liturgicznej. Opracował programy dla dziecięcych i młodzieżowych zespołów liturgicznych. Po-dane poniżej ustalenia odnoszą się także do tradycji ukształtowanych przez niego.

Ogólne zasady formacji

676. Odniesienie do Chrystusa i Kościoła. "Liturgia, przez którą – szczególnie w boskiej Ofierze Eucharystycznej – "dokonuje się dzieło naszego Odkupienia", w największym stopniu przyczynia się do tego, aby wierni życiem swoim wyrażali oraz ujawniali innym misterium Chrystusa i rzeczywistą naturę prawdziwego Kościoła"⁵³². Postługa w liturgii powinna więc być ukazywana jako święta czynność, w której objawia się "misterium Chrystusa i natura Kościoła". Dla człowieka podejmującego postługę jest ona także znakiem, w którym wyraża się jego udział człowieka w misterium Chrystusa i objawia się jego miejsce we wspólnocie Kościoła. Aspekt chrystologiczny i eklezjologiczny stanowią istotne cechy postugiwania w liturgii.

677. Związek z codziennym życiem człowieka. "Wszystkie akty życia chrześcijańskiego wiążą się z Mszą, wypływają z niej i ku niej się kierują"⁵³³. Wśród tych aktów jest także postugiwanie. Należy więc ukazywać postugiwanie w liturgii w powiązaniu z całym życiem człowieka. Wszelka aktywność człowieka powinna być ukierunkowana na litur-gię, która jest "szczytem życia chrześcijańskiego", a każde jego działanie powinno się rodzić w liturgii, gdyż "z niej płynie cała moc Kościoła"⁵³⁴. Należy w programach for-macyjnych dążyć do tego, aby czytelnie ukazać związek liturgii z codziennym życiem człowieka. W przeciwnym razie liturgia będzie obrzędem oderwanym o życia.

678. Formacja o charakterze mistagogicznym. Formacja osób postugujących w liturgii ma charakter mistagogii. Jest prowadzeniem człowieka do Chrystusa i pomocą w odkryciu i przyjęciu zaproszenia Zbawiciela, aby włączyć się także przez postługę w dokonywane przez Niego dzieło zbawienia. Formacja powinna być prowadzeniem człowieka przez "stopnie i etapy" oraz dokonywać się we wspólnocie. Rozróżnia się więc etap przygotowania do postugi, błogostawieństwa do niej oraz czas jej spełniania, z którym łączy się formacja permanentna. Należy uwzględnić w niej zasady inicjacji w misterium Chrystusa i Kościoła omówione powyżej (nr 000).

679. Wzrastać w postugiwaniu, a nie wyrastać z niego. Postugiwanie w liturgii należy ukazywać w powiązaniu z powołaniem człowieka. W takiej perspektywie można mówić o odkrywaniu powołania, przygotowaniu do zadań, które z niego wynikają i spełnianiu ich przez całe życie tak, jak się spełnia wszystkie inne zadania życiowe wynikające z powołania. Nie należy więc ukazywać postugi spełnianej przez dzieci jako szczyt postugiwania liturgicznego, lecz jako początek drogi. Rozwija się ona w wieku młodzieńczym, a dojrzały kształt osiąga dopiero wtedy, gdy człowiek osiągnie duchową dojrzałość, odnajdzie swe życiowe powołanie i podejmie je z wiarą i miłością.

680. Wpisanie w rytm roku liturgicznego. Ważną cechą programów formacyjnych przeznaczonych dla służby liturgicznej jest ich ścisłe podporządkowanie okresom roku liturgicznego. Należy tak ułożyć poszczególne tematy, spotkania oraz ćwiczenia, aby cały program związany był z Adwentem i Bożym Narodzeniem, z Wielkim Postem

i okresem Wielkanocnym. W tych wyróżnionych okresach również spotkania formacyjne w parafialnych zespołach liturgicznych mają charakter przede wszystkim związany z przeżywaniem tych okresów i towarzyszącymi im wydarzeń, jak np. rekolekcje parafialne. Natomiast w okresie zwykłym formacja zawiera w sobie więcej spotkań o charakterze teoretycznym.

Programy formacyjne dla poszczególnych zespołów liturgicznych

681. Formacja zespołów dziecięcych ma charakter wieloletni. Jest bowiem wzrastaniem w zdolności posługiwania coraz bardziej dojrzałego. Obecnie proponowany jest duszpasterzom dziesięcioletni program formacyjny dziecięcej i młodzieżowej służby liturgicznej opracowany przez ośrodek w Krakowie w oparciu o ogólne założenia przygotowane przez Krajowe Duszpasterstwo Służby Liturgicznej. Od wielu lat przechodzi on swoją weryfikację w praktyce życia parafialnego. Istnieją także programy lokalne, z których korzystają niektóre diecezje. Konieczna jest nowa redakcja programu ogólnopolskiego i uzupełnienie go o pomoce przeznaczone dla dziewcząt.

682. Zakres tematyczny formacji (jeśli chodzi o liturgię) dla wszystkich zespołów liturgicznych określa niniejszy Ceremoniał. Opisuje on celebracje liturgiczne od strony teologicznej i praktycznej. Wskazuje rolę podstawowych aktów uczestnictwa i posługiwania, jakimi są "słuchać słowa", "składać ofiarę", "jednoczyć się w Komunii". Omawia modlitwy i śpiewa oraz postawy i gesty, spełniane w liturgii przez wszystkim jej uczestników. Opisuje dokładniej zadania, jakie w liturgii powinni podejmować świeccy. Podaje zasady dotyczące poszczególnych celebracji liturgicznych, sprawowanych w parafii.

683. Krajowe Duszpasterstwo Służby Liturgicznej proponuje parafialnym zespołom liturgicznym zeszyty tematyczne, z których każdy podejmuje jedno zagadnienie ujmując je od strony teoretycznej i praktycznej. Jest to materiał do wykorzystania przez prowadzących zespoły. Na końcu zeszytów proponowane są spotkania dla grup dziecięcych, młodzieżowych i dorosłych. Każdy zespół i każda grupa rozwinie szerzej te tematy, które ich bardziej dotyczą, a inne omówi bardziej ogólnie. Zespół modlitewny więcej uwagi poświęci sprawom modlitwy, a zespoły śpiewacze sprawom śpiewu. Wszyscy jednak powinni przeżyć całościową formację podstawową, które zakres określą odpowiedzialni za tę formację.

PRZYPISY

⁵²⁸ KL 29.

⁵²⁹ Por. KKK 1672.

⁵³⁰ Słowo "moderator" użyte jest tutaj w sensie ożywienia i koordynacji wyznaczonego im odcinka życia parafialnego, a nie w znaczeniu kierowania parafią, co należy do kapłana i o czym mówi Instrukcja – współpraca świeckich.

⁵³¹ Por. KKK 1143.

⁵³² KL 2.

⁵³³ OWMR 16.

⁵³⁴ KL 10.